מבוא

אל

הנקוד האשורי או הבבלי

על פי כתבי יד

המונחים באוריסא בבית האוצר של הברת דורשי הקורות והקדמוניות
בצירוף לוח ההגדות ופאקסימילע.

שמחה פינסקער

שנת תרכ"ג לפ"ק.

ווין

בדפוס המשובח של סהיליפפ בלנדיצער.

אל הקורא

דע יקירי, ירחמך אל, שאין זה ההבור אלא כדמות פרוזדור ליכנס בו אל הטרקלין הוא ספרי הגדול על הנקוד האשורי בלשון אשכנז שאני מתעסק בהכנתו עתה. אך מפני שואת המלאכה גדולה היא, בהיותה מקפת בג' כרכים את ג' הלמידים של ההנועות והנגינות והמסורות בדרך רחב, בצירוף כל חלופי הנוסחאות שבב"י הבבלי, והערות על כל נביאים אהרונים ע"ד שתמצא כאן רק על איזה קפיטולי מהם, וצריכה א"כ לזמן רב, ואני כבר וקנתי ושבתי, כהותי עזבוני, ואור עיני נם הוא הולך וחלש; ע"כ הסכמתי למהר לשלוח החוצה עכ"פ את אחיו הקטן ספר המבוא הזה. בתורת מוקדם, בהיותי בלתי יודע מה ילד יום. ונם הדפוס של חבורי זה נתאחר יותר משנתים ימים לסבת זקנותי וחולשת נופי, מצורף לזה שמלאכת הדפוס בעצמה קשה מאד, מפני שהמתעסקים בה בלתי בקיאים בצורות התנועות והנגינות החדשות שלא ראו מעולם, אשר על כן נם ההנהה לא היתה איפשר להעשות ע"י אחרים. והייתי מוכרח להניה בעיני הכהות על בונין ערי"ב פעמים לרבוי השניאות שנפלו בו. ובינתים נפסקה המלאכה לפרקים מכל וכל, אם מפאת הליים נאמנים אשר הפילוני למשכב פעם בפעם, ואם מפאת עצלות בעלי הדפוס. אי לזאת יסלחו לי אלה מאוהבי אשר כבר חכו לראותו מקודם על פי הבטחתי להם במכתבי. ונם הוצאות הדפוס נברו מאד ועלו לסכום הרבה יותר מאשר דמיתי בתחלה. וזה לסבות שונות, האחת כי נדל כמות הספר עד לפ"ו בונין וחצי ע"י הוספת איזה מאמרים שהיו נצפנים להבורי הנדול, כמו תקון לוח החלופין שבין המערבאי והמדנחאי (השוה צד 4 וצד 121) ומקום איזה תנועות בבליות ממלא הסנול הטברני (השוה צד 11 וצד XII בהמבוא האשכנזי) ודיני הדחיק (השוה צד 42 וצד 112), והב' ע"י הכרח להכין מפטרילנן מדשות לצורות התנועות והנגינות, והנ' ע"י חקק הפאקסימילע, והד' ע"י קושי איכות ההדפסה בעצמה בצירוף ב' מיני צורות התנועות והטעמים, בידוע לעוסקים במלאכה זו. ואעפ"כ לא הסתי לא על בריאותי ולא על כספי עד אשר עורני התומך תמים להוציא מלאכתי זו לאור, ואם כי קטנה היא, הנה היא לפניך, הקורא המבין וישר לב, היקר בעתים ההם, שים נא עיניך עליהם, וזה כל פרי המתיק רוש יניעי ונחמי מעצבון ידי, במצאך בה חדשות תועילוך בחקירותיך בחכמת שפתנו הקדושה, אשר אין ערך לנוני המלך, מלכו של עולם, הנצפנים בתוכה. — אמנם תולדות כ"י הבבלי ועל מה אדני שטת נקוד זה המבעו, והצורך הנדול אל הכרתו להבנת הנקוד השבירני הנהוג אצלנו, הכל תמצא בהקדמתי האשכנזית ומשם תקחם. וסבת הצריכי אותה בלשון נכריה ולא בלה"ק היא בכדי לפתוח בה פתח לאותן ההכמים הנוצרים הבלתי מורנלים היטב בקריאת לשוננו להודיעם מה טיבו של זה הנקוד, ולהכינם על ידו לחבורי הנדול הנ"ל, בהיותם הם (לדאבון נפשנו מובדחים אנחנו להודות זה) בעת השרידים המתעסקים בהבנת כתבי הקודש בחבה יתירה, ומשתדלים בדקדוק הלשון שבה הם נכתבים, בומן אשר לבשתנו ולבשת בני בריתנו חדל להיות לשפתנו בעה"ב נואל בתוכנו, אשר יקדיש עתותיו להתחקות על שרשי מחצבה, עם כי רבים עתה הקופצים לפרש הכתובים בדרכים בלתי הנונים, מחוסר ידיעת התרנומים והפרושים הישנים, ובאין השתדלות בלשונות המזרחיות, ובאפס יניעה בדקדוק, שהן הן המפתחות להיכל התורה, והם מכניסים חדוד שכלם ואופן פלפולם שהורנלו עליהם בלמוד תורה שבע"פ תוך שערי הלמוד של תורה שבכתב, אשר לא זה הדרך ולא זו העיר, וחישבים להקל מעליהם בזה השורה להניע אל המטרה שהיא הבנת הכתובים, והם רחוקים ממנה מרחק רב. וכבר שרתי בימי הרסי:

מִי יִתֵּן מִשְׁתָּה לַחֲסַר־לֶחֶם בָּשָׂר יָיִן?
אוֹ מִי יַצָּא לַקֶּרֶב יִשְׁבַּח רֹמַח וָקִין)? [1]
אִם־יֶהֱדוֹשׁ בַּבָּקָרִים וּמַלְמֵד בִּידוֹ אָיִן?
כֵּן פּוֹתֵר סֵפֶר וּמְדַקְדֵּק יַעֲלִים עָיִן.
יַחְשֹׁב חֶשְׁבּוֹן עָסִים מְנַת, קָרִים מֵעָיִן,
וְהוּא הַמָּיִן חָלָקוּ, וְתַחַת מַיִם יְדֻלֶּה־שָׁיִן). [2]

[1] ש"ב כ"א ט"ו.
[2] ישעי' לי' י"ב.

והנני מבקשך הקורא האהוב להניה בצד 173 שורה 18 תחת: שיין לצד 9, צ"ל לצד 7. וכן בצד 181 שורה 10 תחת: אתה, צ"ל עתה.—

ועתה אתה אלי מנעורי נדלתני כאב לי, ובין יושבי בית המדרש הפלת חבלי, נא אל תשליכני לעת זקנתי בימי הבלי, ולבצע יתר חבורי כח ואון הב לי, כאשר עזרתני להשלים ספר מבוא לנקוד בבלי לפ"ק. —

המחבר.

מפתח

מבוא אל הנקוד האשורי (משה ומנו מקומו (משציאו)	1	יחוקאל כ"ו	64
סימני התנועות ומספרם	11	העדות ליחוקאל סימן כ"ו	67
לוח התנועות	12	יחוקאל כ"ו	76
סימני הטעמים ומספרם	19	העדות ליחוקאל כ"ו	81
המשרתים ומספרם	35	מיכה ד'	86
שמות הטעמים בלשון עברי	42	העדות למיכה ד'	88
פאקסימילע מן הכ"י	44	העדות לחבקוק א'	103
הצעה לעשרת הדברים	45	העדות לחבקוק ב'	106
עשרת הדברים	48	העדות לחבקוק ג'	119
העדה לעשרת הדברים	50	חלופי המקרא שבין המערבאי והמדנחאי	121
ישעיה ל"ט	52	ספר יסוד מספר להראב"ע	133
העדות לישעיה סימן ל"ט	53	מוספים	173
ירמיה א'	57	לוח העניינים והמלות	188
העדות לירמיה סימן א'	60	תקונים	191
		הקדמה ומבוא בלשון אשכנז	מעבר לספר

מבוא

אל הנקוד האשורי או הבבלי

שמו, זמנו, מקומו וממציאו

על הנקוד האשורי או הבבלי הנמצא ממעל לאותיות בשני כ"י המונחים באודיסא והם נביאים אחרונים בתמונת (Kleinfolio) על קלף Pinner Prospect S. 18 Nr. 3 ואיזה חתיכות (Fragmente) מן חמשה חומשי תורה בתמונת (Kleinquart) על נייר מצמר נפן (ibid. S. 40 Nr. 15, u. S. 44 Nr. 16) ועוד איזה דפים מתרי עשר עם תרגום פרסי (ibid. S. 48 Nr. 18) * כבר דברו עליו קצת דברים החכמים רשד"ל (בליכות קדם **) לך 23 עד 31 ומלך 37 עד 39) ועוואלד (Jahrbuch 1848 S. 160 ff.) והיטיבו לבאר אותו בכלל כפי מה שהיה ביכלתם להוציא כללים מתוך הדפים המעטים אשר יצאו לאור מן הנקוד המשונה הזה ע"י הפאקסימילע של חבקוק בסוף הפרוספיקט הנזכר, וע"י איזה דפים מן נומר 15 שנתפרסמו לפני איזה שנים בעולם, וגם אני אין רצוני פה להרחיב דברי עליו אשר על זה יעדתי חבורי הגדול על הנקוד האשורי, לפיכך לא אציע כאן אלא קצת ראשי פרקים לפני הקורא בכדי שיוכל להשתמש בהם בתורת מוקדם טרם יצא חבורי הנ"ל לאור. ואני אכנה את נומר 3 הנ"ל בשם הקבוץ הגדול, ואת הנומערן 15. 16. בשם הקבוץ הקטן בשביל הקצור. —

והנה התואר האשורי שתיאר בו את הנקוד הזה החכם רשד"ל נ"י בס' ה"ק הנ"ל צד 48 ע"פי רשימה הנמצאת בסוף הכ"י חומש עם תרגום המונח בפרמא וכתוב בה: תרגום זה נעתק מספר אשר הובא מארץ בבל והידה מנוקד למעלה בנקוד ארץ אשור והספרי נתן בר מכיר בר מנחם מאנקונה בר שמואל בר מכיר ממדינת אוירי, הוא אשר נדע קרן המתליצין בארץ מנגצא בשם המברך) בר מנחם בר צדוק הנקדן, והגיהו ונסחו לנקוד

*) אבל לפי נסכי של שנת ד"א תשי"ע (לך 81 נהפרופיקט הנוכ) כמו שמודיע הר' Graetz נ"י נשנתו (Geschichte der Juden. Fünfter Band, S. 552) כי לזמן הכ"י הכולל כל החמיש הוא נפן לפני ומעוקר נקוד ממנו. —

**) שם הניל החכם הזה נ"ב לתיה דנרים נשמי ממה שהודעתיו נמכתב קודם שנתודעתי היטב על נוכיו של הנקוד ההוא, ונכתבין לפני מעטל מקלף מה שכתבתי לו. —

טברני ע"כ, בודאי נכון הוא, וכן ראוי לכנות הנקוד הזה באמת אשורי או בבלי *), וזה לא לבד מפני שכל סימני הנקודות והטעמים שבכ"י הנזכרים הם למעלה מן האותיות ומסכימים ע"כ עם הסימן שנותנת להם הרשימה הנזכרת ומכנה אותם נקוד ארץ אשור, אלא ביחוד לפי שמצאתי בנקוד הזה איכיות סנוליות המורות עליו היותו בבלי, והן:

א) חלוף הקריאה בשלת ממנו (נשלש איננו), כי המערבאי קורין אותן בין ליחיד נסתר בין לרבים מדברים בעדם בסנול המ"ם הב' ובדגשות הנו"ן, ויש שמפילין הדגש מתוך הנו"ן לרבים מ"ב, אבל אנשי מזרח מרפין בב' אלה האופנים את הנו"ן, רק ליחיד נסתר מנקדין את המ"ם בפתח נדול, ולרבים מ"ב בצירי נדול. וזהו ע"פי עדות הקרמונים ששמעו שיש חלוף בקריאת מלה זו בין המערבאי ומדנחאי, אבל לא ידעו מה ששמעו, והם דונש בן לברט ור' יונה בן נגאח והרא"בע ואחרים, יעויין כל זה בכרם חמד כרך ט' צד 69 ואילך מה שקדמני בענין זה הח' נ"יגער נ"י והשב לסלסל בו. ולע"ע יספיק להודיע שקצת כתבי יד הרכיבו ב' השיטות של הנקוד האשורי והמבראני יחד כמו שהוא בקבוץ הקטן הנ"ל אשר בו מלת ממנו לנסתר, וכן כל כיוצ' נסתר בּ המחובר אל הפעלים בדגש הנון (יעויין להלן הלשה לשלשה הדנרים ופנק לי' ז') וכ"ש כאלו שנקוחם מורכב ידועים היו להמדקדקים בפרט, ומתוכם למדו שהחלוק שבין הנסתר והמ"ב נופל בדגשות ורפיון הנ"ן עם שיש ללמוד שידעו גם מן הנקוד האשורי כאשר נראה בסמוך. אבל בעלי התלמוד ידעו כבר מן הקריאה המזרחית למ"ב בצירה כנראה מלשונם אל תקראמנו אלא ממנו. (יעויין נכ"מ נמקום הנ"ל) ובחבורי על הנקוד הזה אדבר עוד מזה העניין. —

ב) בזכריה (י"ד ה') קורא הקבוץ הגדול וְנָסַם הֵם ג' פעמים בפסוק בחירק חטוף נחי הנון ותהי בעדות הראב"ע קריאת המזרחיים, וגם היונתן מתרגם וְנִסְתַּם הראשון ואסתתים, וכן בהעתקת השבעים, אבל מן המסורה שלנו משמע שהיו קוראין בפתח כל הג' כבספרים שלנו, יעויין מ"ש לפסוק זה. וכן קורא נ"כ הכ"י של בן אשר מן ד"א תש"ע, ואנחנו נראה להלן שהמסורות המערביות והמזרחיות פליגי אהדדי. —

*) החכם וויכהאן נמכתב (Einleitung. Band 2, S. 579) לין מחטער גויבין לפה שגם היהודים נפלין מיניט נמיר קעגיגע נכוסף קין מכתוכ מעיר מעקענע סוכה לפסק נוסגם מפה, לפשר הכלו פוסף לו נפמכוכה. וגו היו מימנים ממעל לפוסיום וגם מפסמם. ופקימנים נכלפן נן כמין נקודום ומעמים פגם לפה נדוסם לפם עוד מימיו. ומעיר הפ' וויכהאן שלפי קנכמו היו פלה פליוים פנין. לך היום פט יחשין ידיעה נכוכה שנפשם קימני נקודום ומעמים היו כמו שפשר גרבין וגם פנין, לפשר מזה ני' פעם שפנוקד ממעל לפוסיום נגלי הוא ונשל מקומו, ומפלין נשל הפמוקה הכתה יוסר לפלין קיניס מן פלין יפלשל היה לפשר לפנוקד הזה לפניט שמה לשל גם שפ"י הכמוקה מפש. ולפיכך לא מלא פלגם פלא הנקוד ממעל לפוסיום שהוא הנכוני. —

ג) בקבוץ הגדול מנוקד וא"ו החבור לפני אותיות במ"ף בשוא ולא במלאפים כבספרים שלנו, בד"מ וָפָשׁוּ = וְפָשׁוּ, רק לפני אות השואית מנוקד הוא"ו גם בו במלאפים, כמו וּמַלְכִים = וּמְלָכִים. והנה מצאנו ר' יצחק בן ליעזר בס' הרקמה (לייפציג 1846 ד' 703) מעיד על קריאה זו שהיא בבלית, רק שדבריו צריכין תיקון, כי זולת זה אין להם מיבן, הוא אומר: ובנפול וא"ו העטוף במלה שהיא בשורק על אות נקודה בשוא נח תצא הוא"ו ההיא מוצא האל"ף כמו וקראתם דרור, ושמרתם, זאת קריאת בני ספרד אבל בני בבל יקראוהו כמשמעה, עכ"ל. אמנם אנחנו רואים שבקריאת הוא"ו לפני אות השואית אין חלוק בה בין בני ספרד לבני בבל שכולם יקראוהו במלאפום. וגם אי איפשר כלל שיבוטא הוא"ו בש"א לפני אות השואית לפי שלא יתחברו ב' שואים נעים בראש המלה נגד חק הדקדוק והמבטא, על כרחך שמאמר זה מוטעה הוא, וצ"ל כך: ובנפול וא"ו העטוף במלה על אות נקודה בשוא נע תצא הוא"ו ההוא מוצא האל"ף שהוא בשורק כמו וקראתם דרור ושמרתם, וכן בנפול הוא"ו במלה על אחר מאותיות במ"ף זאת היא קריאת בני ספרד אבל בני בבל יקראוהו כמשמעו, ע"כ. אשר זאת ההערה שבני בבל יקראוהו כמשמעו נופלת רק על המאמר שהוספתיו אני וחסר בכ"י אם לא נפלה הטעות בהעתקת הח' דוקעם נ"י. ורצונו שיקראו הוא"ו בש"א כמנהגנו גם בהכנסו על אחר מאותיות במ"ף כמו בהכנסו על שאר האותיות כשהם בתנועה ולא בשו"א. ואכ"ר י"א מעיד על קריאה זו כמו שהיא בקבוץ הגדול היותה בבלית. והנה פה ראוי לשים לב שאנחנו מוצאים לעומת זה בההעתקות הקדמוניות מן המקרא שהעתיקו מכתב דאשורי לכתב היוני בלבד והמלות נשארו עבריות (Codices Ebraeo - Graecos) עיין אייכהארן (אריכוייטוכג מלק פ' ל"ד 341 מהדוקל נביאים) שהיו מבטאים הוא"ו בראש במלאפים לא לבד לפני אות השואית או אות במ"ף אלא גם לפני כל שאר האותיות כילן כמו וּרוּחַ וְהָאָרֶץ וְאֶת וְחֹשֶׁךְ ודומיהן (ייעויין לייפציג 1845 ד' 5) ואכ כבר בימי קדם קדמתה היתה הברת וא"ו החבור מתחלפת מן הקצה אל הקצה בין בני מערב לבני מזרח שבני מערב היו מבטאי' כל וא"ו החבור במלאפום ובני מזרח היו מבטאים כל וא"ו החבור בשוא, עד שבמשך הימים עשו פשרה ביניהן והודו אלו לאלו במקצת, המזרחיים למדו מן המערביים לבטא הוא"ו לפני אות השואית במלאפום, והמערביים למדו מן המזרחיים לבטא הוא"ו בשוא חוץ לפני אות השואית ואותיות במ"ף. ויש לדעת שגם בזה נומה הקבוץ הקטן מן הגדול שבו גם לפני במ"ף ינוקד הוא"ו במלאפום כמו בס"ש. בד"מ וּמַלְכוּתְךָ וּמַלְכְּתָהֶן. יזה לפי שזה הקבוץ פוסח על שתי הסעמים בשמת

הנקוד, כאשר יבוא עוד. עכ"פ המשוררים שחיו בספרד ובמערב כבר היתה להם איזו ידיעה משינוי נקוד הוא"ו אצל אנשי המזרח, שהרי הם הושבים את הוא"ו שלפני אות השואית כתנועה כמו במלת וְקִשַּׁרְתָּם וחושבים אותו לפני אות במ"ף המונע בתנועה כיתד כמו במלת וָפָשׁוּ, אעפ"י שמנקדים אותו בב' האופנים יחד תמיד במלאפום, וזה לפי ששמעו קצת הבאים מבבל מבטאים מלות כמו וָפָשׁוּ בשוא הוא"ו. —

ד) בקבוץ הגדול (ליפציג כ' ג') נמצא אחר תיבת לאמר ענול לציון מסורתא, ועל הגליון נמסרו ב' תיבות אלו: "לים ין מער" אשר ענינן הוא שהמערבאי מחברין שני חלקי זה הפסוק לאחד, ועל סיהם חברם הכותב גם בזה הכ"י יחד לפסוק אחד כמו שהם מחוברים גם בספרים שלנו, כי המדנחאי עשו מהם ב' פסוקים דהיינו מן "בעת ההוא" עד "לאמר" פסוק אחד, ומן "לך ופחחת" עד "ערום ויחף" פסוק ב'. והביא ידידי החכם המנוח ר' בצלאל שטערן ע"ה ראיה לזה ממסורת הקבוץ בעצמה. כי הנה בסוף הכ"י נמסר מנין הפסוקים של ישעי', אלף ומאתים ושבעים ושנים (ע' פאקסימיליע) אבל כשתמנה הפסוקים לא תמצאם כן אלא אלף ומאתים ותשעים ואחד. וכן נמסר נ"כ בכ"י של ד"א תש"ע. והנה מלת ושבעים אינה אלא מעות סופר פשוטה, וצ"ל ותשעים. אבל מטה שהקבוץ מונה בהאחרים שנים תמורת אחד כמו שהוא בס"ש, אנו רואין בבירור שהמזרחיים לא חברו ב' החלקים הנזכרים לפסוק אחד אלא עשו משניהם שני פסוקים אשר על כן עלה להם המספר אלף ורצ"ב. וא"כ הקבוץ הוא בבלי. ועפ"י הדברים האלה צריך הסימן למספר הפסוקים מן ישעי' בספרים שלנו לתיקן כי אצלנו הוא ארצה בה"א, וצ"ל ארצא באל"ף, והוא שם דבר, שוחה שכור בית ארצא (מ"ס פ"ת פ').

ה) בכל המקומות שפלינין בהם המערבאי והמדנחאי מצאתי רובא דרובא בקבוץ הגדול כנוסחת המדנחאי, ואני השויתי כל אלו החלופין שבלוח עם נוסחת הקבוץ, ומצאתי אותו הלוח כמו שהוא בסוף המקראות הגדולות רובו משובש ותקנתיו על פי הקבוץ הנ"ל, וכל התיקונים ממין זה יבואו אי"ה בספרי על הנקוד ולא אזכור כאן רק אחד מהם לדוגמא (ניימקפל פ' י"ט) בספרים שלנו "וגם אני אנרע" ברי"ש כמערבאי, ולעומת זה בקבוץ הגדול מצאתי בפני' אֶנְדָּע בדל"ת כמדנחאי וגם היונתן קרא כך שתרגם אקטף. (ייעויין מה שהניח המ"ס שם). אמנם על הגליון מצאתי רע כ' דע ק' ור"ל אנרע כתיב ברי"ש וקרי אנדע בדל"ת, וא"כ הכנים הסופר את הקרי בפנים, והכתיב ציין בחוץ וכן הרמה (ע' להלן יחזי כ"ח ט"ו) ולפ"ז צריכין אנו לתקן בלוח החילופין שלנו שכתוב בו: למע' וגם אני אנרע, למר' אנדע כ' אנרע ק' וצ"ל בהיפך: למר' אנרע כ' אנדע קר'.

ו) גם מסורת הקבוץ והמסורה שלנו פליגו אהדדי, ואין צריך לומר בטעמים לפי שהטעמים של ב' השיטות משונים מכל וכל עד שהמלה שבאה אצלנו בטעם תבוא לפעמים בהקבוץ במשרת וכן להיפך וכ"ז יראה הקורא אי"ה בספרי הנ"ל, אלא אפילו במלות ובנקוד ולא אזכיר רק דוגמא אחת לכל א"וא: א) במלות, כי הנה המסורה שלנו מסרה לירמיהו י"ח י"ח על ירמיהו ד' בקריאה (וכן הוא בדפוס מנקעטדס והיל טעות, כי כל הד' הן בירמיה ולי"ל ט"כ בפיפכל ולפ נקליפה, לפל בדפוס בלזליפה ליפל פלפ נקליפה, וכן נכון) וכן מסרה נ"כ בירמיה ל"ט י"א, וכן מצאתי נ"כ בכ"י לבן אשר של ד"א תש"ע צד 858, אבל בנליון של הקבוץ נמסר בפירוש: על ירמיהו חד מן נ' וסימנ' ונהשבה הדבר דמן שלש ויקצפו. והנה בסימן הדבר דמן שלש רוצה מסורת הקבוץ לרמז לירי כ"ה א' שנמצא בעניינו מן שלש עשרה שנה וגו' לאפוקי מן סימן מ"ם פסוק א'. אמנם ויצו נבוכדנאצר מלך בבל על ירמיהו (בפיפן ליט י"ב) לא מנתה בהדייהו, וזה לפי ששם נמצא בקבוץ אָ ל ירמיהו באלף ובסגול ולא עוד אלא שנמסר שם על הגליון בפירוש לְ שר"ל לית אל ירמיהו בסגיל, ואתה תמצא שבלוח החילופין נרשמה בפירוש הפלוגתא הזאת למער' ויצו נבוכדנאצר על ירמיהו, למד' אל ירמיהו, הרי שנוסח הקבוץ הוא בבלי. ב) בנקוד, ביחזקאל סימן ט"ו ד' נמסר במ"סק שלנו על מלת היצ"ח: לְ. ובסימן י"ז: לְ. ורצונה שבסי' ט"ו הלמ"ד בפתח אבל בסימן י"ז הלמ"ד בקמץ, וכן נמצאות ב' התיבות האלו במערכת אות הפ"א בין הא"ב דלוג דחד קמוץ וחד פתח, אבל בקבוץ מצאתים בשני המקומות בפתח גדול הלמ"ד, ועל הגליון לסימן ט"ו ד' נמסר בפירוש: חד מן ב' וסימנ' הימלט למלאכה, וכן בסימן י"ז נמסר ב' (ויעויין נ"כ בפפרי לק' קדי' נפפמים לד 99). —

ז) ברוב המקומות שפליגין בהם ב"א וב"נ מצאתי בנקוד הקבוץ כבן נפתלי וזה לפי שבן אשר היה בא"י בטבריה ובן נפתלי בבבל ולפיכך אנחנו סומכין קריאת בן אשר לפי שגם כל הנקוד שלנו הוא נקוד הטברני ואנשי מזרח סומכין על קריאת בן נפתלי כמ"ש גם רא"ב ז"ל בהריא במס"ם הקדמה שלישית ע"ש. ולולי יראתי האריכות בחבור הקטן הזה הייתי מוסיף ראיות על ראיות להודיע ולגלות שהקובץ הגדול מנוקד ומוטעם ונמסר ע"פי המדנחאי, אשר על כן נאה ויאה לנקודו שם נקוד האשורי או הבבלי, והכל אחד. —

אמנם אם רצה אדם לחשוב שהנקוד ממעל לאותיות הוא קראי דהיינו שהקראים המציאו אותו (יעויין Ewald Jahrbuch 1848, S. 161) אינו אלא טעה כמו שטעה גם פינגער בחשבו שיש להקראים כתיבה מיוחדת בצורות

האותיות וכן לאותן היהודים הדרים בפרס כאילו כבר ראה עוד כ"י אחרים הידועים בכתיבה פרסית עד שהיה יכול להקיש על החלטתו זאת ע"י השואת צורותיהן. ולי בלתי נודע שיהיו הקראים כותבים אשורית בנטיה מצורות האותיות הנהונות אצלנו, אלא כתב משושה שלהם לבד משונה קצת אבל לא האשורי. והנקודות כלומר צורותיהן לא הקראים המציאום, אבל תולדותיהן של הנקודות לדעתי כך היו: שני מיני הנקודות דהיינו הבבליות ממעל לאותיות והטברניות מתחת לאותיות שניהן המציאו אותן המלמדים שהיו דרים בערי הישיבות שבבבל ובא"י לטובת תלמידיהם, ואותן שבבבל המציאו את הנקוד העליון, ומלמדי א"י את הנקוד התחתון בזמן מאוחר קצת אחריו. וכמו שהמסורה אינה מלאכת אדם אחד בזמן ומקום אחד, כן גם ב' מיני הנקוד האלו בא"י כמו בבבל לא בבת אחת וע"י אדם אחד בזמן אחד ובמקום אחד יצא מכח אל הפועל אלא מעט מעט, וע"י אנשים שונים ובזמנים שונים השתלם בזא"ז עד שהגיע לאיתה השלימות כמו שהוא עתה לפנינו. והנה מתחלה עוד קודם המצאת הסימנים בנקודות המורות על התנועות, המציאו המלמדים נקודה אחת בתוך האות הנקראת אצלנו דגש ושמוה בעצם וראשונה רק לפעמים במלות שיש לטעות בקריאתן, ובהן זאת הנקודה יותר נושנה היא מיתר הנקודות, וזה כשהיו רוצים להעיר את תלמידיהם על מציאות דבר מה תהיה מציאות אות החסר כמו בלמ"ד הפעל של שרשי הכפולים בד"ם יָסֹבּוּ, או על מציאות הברה קולית (קוכסונאנט) דהיינו שיהיו הקוראים מוציאים אות מה מן השפה ולחוץ עד שתהיה הברתה נשמעת לאזן השומע, כמו במסיק ה"א בד"ם במלת לְבָהּ, או נ"כ מציאות תנועה (וואקאל) מה, דהיינו שיהיה אות מאותיות הא"ב יבוטא ויהובר בפני עצמו באמצעות תנועה מיוחדת לו, כמו במשקל פְּעָלוֹן בד"ם זְכָרוֹן חָזְיוֹן ודומיהן, הבאים לרוב בכ"ק בנטיה דהיינו בריבוי או בסמיכות או בכנוים, היו משימין נקודה בכ"ף של זכרון והזי"ן של חזיון כשבאו ביחס הנפרד, בכדי להעיר ע"כ את התלמיד שהמלה הזאת היא בנפרד ושצריכין א"כ לבטאות הכ"ף או הזי"ן במקום הזה בקמ"ץ ולהמשיך ע"ז זמן קריאת מלה זו שלא תהא רהוטה ומשוכה למלה שאחריה, (פי

* פעיקר משקל זה הוא פְּעָלוֹן מפני כן מקר הדגש במשקל פלון המצוי כמ"פ נוסיף, והכלליף: לין זָכָרוֹן לכמצוניס וגם לפמכוניס פיפיו לפ יהיו להס זְכָרוֹן (קהלת פ' י"ב) זכרון כלפפון פס פליכנו קמוך הולך הוא (יעויין לק' קדמי לד קק"פ וקפ"ג) ופעמיכ היא בצוא וכפי וכן לין זָכָרוֹן לפכס (פס ני י"ן) וזכרון הני הוא במוכלא לפיכך הוא בקמ"ץ. וגפלר הדגש בו גם לפני הקוף, פעגלה פכליפו מפני פקפקפה כנכ) בכל אלו האופנים השלשה של מציאת אות או קול הברה או תנועה Eines fehlenden Consonanten oder eines lautenden Consonanten

היו המלמדים עושים סימן לתלמידיהם שקראו לפניהם במקרא oder eines Vokals
בלתי מנוקד ע״י הנקודה בתוך האות הנקראת אצל בעלי המסורה דגש או מפיק
לכל ג׳ ההוראות האלו כאשר יבואר למטה, בהיות שמוכן ב׳ המלות האלו הוא
הוצאת קול מה בכח מפי הקורא עד שלבסוף היו משתמשין במלת דגש גם על
הנח הנראה מאותיות אהח״ע השייך לתנועה שלפניו בד״מ יַחְפֹּץ (ישעיה
(מק״ה נקמ״ג לד כ״ה ע״ב) ועד״ז יבואו הרבה דגשין הנראים כזרים אצל
המדקדקים כמו במלות קָמְלוּ (ישעי׳ י״ט ו׳) נָתְנוּ (ימזק׳ כ״ז י״ט) ודומיהן שהיו
משימין נקודה בל״ה להורות על מציאות הצירה והקמץ שבע״ה או אמור על
ההפסקה כי הכל אחד אשר לא היו יכולין לתתה באותו האות הקמוצה או
הצרויה בעצמו שלא תתחלף המלה בבנין פיעל הדגוש, (וע׳ להלן יכ׳ לי׳ ד׳ ויחז׳ ליז ע׳)
ואח״כ בזמן מאוחר הוסיפו נ״כ סימן להורות בהיפך על חסרון נ׳ אלו במקום
שהיו צריכין לבוא, והוא הקו השוכב ממעל לאות, דהיינו על חסרון נקודה
המורה על מציאות אות כמו במלות דָּקְחוּ = יִקְחוּ, ועל חסרון הנקודה המורה על
הברת הה״א כמו ויקרא לֵיהּ נובח = לֵהּ. ועל חסרון התנועה כמו במלות זִזְרוֹן
חֲזִיוֹן = זִכְרוֹן חֲזָיוֹן אשר אצלנו נקרא שוא ומסומן ע״י ב׳ נקודות זו על גב
זו למטה מהאות, אבל בהנקוד האשורי נ״כ ע״י קו שוכב ממעל לאות כמו שיסומנו
על ידו גם ב׳ החסרונות הקודמים לו ונקרא חטף במסורה דהיינו סימן שאין
ממשיכין המלה ע״י תנועה נוספת אלא חוטפין קריאתה במהירות, ומזה בא שבעלי
מסורה מכנין גם אותו הסימן המורה על חסרון תנועה (בלוחי שמי הנקודות שבגלגל
הנקלעות שוה לו הקו השוכב הנע ממוקמו בנקוד הפשוט) נ״כ רפה, ולהיפך
התנועה דגש. בר״מ בָּטוּב ב׳ רפין כלומר בשוא, בָּטוּבּוּ דגשין כלומר בתנועה.
אולם ברבות הימים אחרי אשר נעשה הנקדנות לשירות מיוחדת לבעלי הנקוד
שעשוה למלאכה בפ״ע הרחיבו הנקדנים האלו (נ״כ בזמ״ז) שמושי הנקודות
הנזכרות והקוים הנזכרים גם לתכליות אחרות יאריך זכרן והם ידועים, ויספיק
הרמז כאן כי הדברים עתיקים. — ואח״כ המציאו הנקדנים ב׳ סימנים לקמץ ולפתח
וקראום בשמות, והחולם והשורק והחיריק לא נקראו בשמות אלא היו מסמנים
את הברתן ע״י או אוּ אי, ולפי שבאו בהרבה הברות מלאות ואין וירד לא
ניתוספו אלא בזמן מאוחר עוד להקמץ והפתח בשביל אותן ההברות שבאו
חסרות במקרא. —

ומעתה בוא וראה דבר חדוש, והוא שהמציאו שני מיני סימנים להתנועות
בלשוננו הקדושה בדרך שהמציאו הסופרים הסוריים נ״כ ב׳ מיני סימנים
לתנועותיהם, רצוני כמו שבלשון סורי היו מסמנין התנועות אם ע״י נקודות או

ע״י אותיות מושאלות אצלם בעצם וראשונה בקצת שינויים מן האותיות הקוליות
(ווחקאוכן) של היונים כידוע. עד״ז המציאו גם בלשוננו ב׳ מיני סימנים, דהיינו
סימני התנועות ע״י נקודות והם הנהוגים אצלנו ואנחנו נקראם טברניים או נקוד
של א״י, וסימני התנועות ע״י אותיות והם המה שאנו קוראין אשוריים או הנקוד
של הבבליים. וזה שאם יסתכל הקורא בצורות הנקוד הזה ויעיין בהם ימצא
שהסימנים האלו לא היו בעצם וראשונה אלא צורות נ׳ אותיות אויו שהם שלש
אמות הקריאה, דהיינו צורת הקמץ אינו אלא א אשורי בהשמטת הרגל התחתון
במהירות הכתיבה וצורתו ⸗ ואח״כ התחילו לסמן בו נ״כ את הפתח בהשמטת היו״ד
שעל גבי נוף הא״לף ונתהותה צורתו ⸗, וכמו כן צורת המלאפום אינו אלא ו׳
ואח״כ התחילו לסמן בו גם את החולם ע״י שני ואוין קטנים העומדים בנצב זה
על גב זה, שהיו אח״כ מתכווצין והולכין ברהיטת הכתיבה לשתי נקודות. וכמו
כן צורת החירק אינה אלא יו״ד שנתכווץ גם הוא במשך הזמן לנקודה במהירת
הנקוד, ואח״כ נכפל לסימן הצירה בדרך שנכפל המלאפום לסימן החולם. ולא
זו בלבד אלא שלדעתי גם נ׳ סימני התנועות בלשון ערב אינם אלא צורות נ׳
אמות הקריאה שלהם ا و ى, דהיינו צורות הפתחה אינה אלא אל״ף ערבית,
ובתחלה היו כותבין אותה בעמידה על גבי האות כמו צורת האל״ף הערבי, ואח״כ
התחילו להטותה במהירת הנקוד מימין לשמאל, וכן צורת הצמה אינה אלא
וא״ו ערבי ממש (ומהפיפה על פפי דע מחמי שמשוה לוכם הנמה פם לוכם הליפכפ 9 והלפ
יוסף ככון ומפיפי לדמוהו לנלוכם הוסי״ע כמו שהוה נלמנם) וכן צורת הכסרה אינה אלא הזנב היוצא
בסרח העודף מן היו״ד הערבי מתחתיו, ולפיכך באה זאת הצורה לבדה מתחת
לאותיות להעיר על מקורו ומוצאו שהוא היו״ד בזמן שהפתחה והצמה ממעל
לאותיות הן באות. —

אבן זמן התחלת הנקוד אין ספק בו שהוא נופל אחר חתימת התלמוד ע״י רבנן
סבוראי, והמקום צר פה לדבר על זה, והרוצ׳ לשבוע נחת בחקירה זו יקרא
פלפולו של החכם רש״דל נ״י בספרו המחוכם ויכוח על חכמת הקבלה מצד ע״ט
עד צד ק״ט, כי דברי פי חכם חן. אך המקומות שבם התחילו המלמדים לחדש
הנקודות האלו אמרנו למעלה שהם ערי הישיבות שבבבל ובא״י. וזה מפאת היותם
כפי מה שאני חושב המקומות היותר מסונלים למלאכה זו, והן ביחוד נהרדעל
וסורא בבבל וטבריה בא״י, עם שזה אינו שולל היות אח״כ ישיבת קצת הנקדנים
נ״כ בערים אחרות זולתן. כי הנה ידוע הוא לבעלי דקדוק כי הנקודות והשתנות
זו לזו תלויות עפ״י הרוב בהנגינות כפי מה שהן משרתים או מעמים, מפסיק פחות
או מפסיק יותר. וכן במצבם מלעיל או מלרע, אשר ע״כ נמצאים נ״כ הרבה

מסורות המתיחסות אל הטעמים וקצתן גם אל הנקודות כידוע. והנה אנחנו מוצאים במסורה מזכרות הישיבות שזכרנו בפלונתות, כגון במסורה גדולה (גמקוביה גי ל"ז) סימן לנהרדעי ומערבאי על עונם. למרנחאי א ל עונם, וסוראי אמרי וא ל עונם, אשר עם שנפלו בכאן בלי ספק טעויות, עכ"פ רואים אנו הישיבות פלינו אהדדי (ויעויין במקוביה בנמי ערך מלך). והנה המרנחאי הם הבבליים ובכל מקום שפלינין המרנחאי והמערבאי מצאתי בהקבוץ הגדול תמורתם ב בלאי ומע ר באי. והמערבאי הם בני א"י ובכמה מקומות נזכרים ג"כ בעלי טבריא, וכן נתקיימו עוד ע"ע הפלונתות שבין בן אשר שהיה מברני ובין בן נפתלי שהיה בבלי. ולפי שבעלי מסורה מקום תחנותן ומלאכתן בערי הישיבות היו, כמו שנם מלאכת התרגומים שמה מצאה קן לה (יעויין גייגער ל"ש באוב 3 לך 253 בהערה) הדעת נותנת שנם המנקדים אשר מלאכתם תלויה במלאכת המסורה (פס לם היו בעלמם בעלי המקוביה) היו נם הם עושים מלאכתם שם. ובלי ספק תחת השנחת ראשי הישיבות ובהסכמתן. ובמקום אשר ישכנו שמה בעלי המסורה והמתרגמים ובעלי התלמוד בכלל שם שכנו נם בעלי הנקוד כי מלאכות קרובות זו לזו ואחיות הן, רצוני מלאכת המסורה ומלאכת הנקוד, ולפי האמור שני מיני הנקוד שאנו דוברים עליהם פה האחד מהם בישיבות שבבבל והאחר בטבריא נתהוו. אשר על כן נאה להם שם נקוד הבבלי והטברני, וחוץ משני מיני נקוד אלו מין שלישי לא נודע עוד לע"ע ולא נתהווה מעולם לדעתי, ואותו המאמר בפירוש אבות שבמחזור ויטרי (כי"מ ד' לך 230) המזכיר אצל הנקוד הטברני (כנ"ל כמו שמיקין שם המ' בשד"ל כי"י ולם הנוסבני) עוד נקוד שלנו ונקוד א"י, אינו מתיחס אלא לסימני הטעמים בלבד, שצורותיהן באמת משונות בכתבי יד ישנים ונושין בתמונותיהן אם מעט ואם הרבה. אבל לא לסימני התנועות אשר בעל הפירוש אינו דובר מהם כלל, יעויין שם. וכבר הקדמון ר' ניסי בן נח הקראי הנקרא נם ר' אחא מתנה תנאי עם קוראי ספרו שיהיו לומדים מקודם נקודות ומשרתות ופסוק טעמים וחסרות ויתרות לאנשי שנער שהוא בבל (יעויין לקוטי קדמוניות לד מ"ל ומ"ג) אשר מזה שומעין אנו שהיתה לבעלי בבל שיטה מיוחדת ומסוגלת בכל הנ' מלאכות השייכות לפעולות המלמדים שהתעסקו בנוסח המקרא, דהיינו בנקוד התנועות בהטעמים ובהמסורות, אשר באמת כפי מה שנתברר לי מתוך הכ"י שזכרתים לעיל כל אלו השלשה דברים משונים מאותם הנהוגים אצלנו שנו רב. —

ועפ"י הדברים האלה מי שרצה להחליט (Graetz Gesch. d. Juden V. 552 ff.) שהקראים היו הראשונים שהמציאו הנקוד, וזה בהשענו בזה על דברי ר' סלמון בן ירוחם בהמקדמא שלו (לקוטי קדי נספסים לך 62) המכנה את ר' מוחה ובנו ר' משה

מתקני נקוד הטבראני (והכלים מן הכסימם של יהודה בן משה הנקדן מלך פינגער פרעסבורג לך ו' ליכה כדמי למשם עליה לב בלב, יעויין לקוטי קדי לד לי"ב) הנה משענתו משענת קנה רצוץ היא. בהיות שאין כוונת רס"בי כלל לומר שהם המציאו הנקוד אלא שהם תקנו אותו רצונו שהם התחילו להרגיל אותו בבתי ספר של הקראים ע"י ספריהם שחברו עליו, ובהם היישירו את מלמדי תינוקת ע"פי כללי הנקוד והטעמים, על דרך שחבר נם ר' יהודה חיוג וזולתו ספר הנקוד, אשר אין להחליט עליו בשביל זה היותו ממציא אלה הכללים ואין צריך לומר צורות הנקודות, אלא חברם ואספם אל ספר לתועלת המלמדים והסופרים אצל הרבנים, ככה תקנוהו וחברוהו נם אלה השנים הנזכרים לתועלת בתי ספר של בני מקרא. וספרי נקוד כאלו לא היו מלמדים צורות הנקודות והטעמים בלבד, אשר לתכלית זאת היה די דף אחד ולא היו צריכין לספר, אבל היו מכילים כללי הנקוד וזה המובן מפורש יוצא מפי הרסב"י באמרו: „אמנם ר' מוחה ובנו ר' משה (מתקני הנקוד הטבראני בנקודיהם) אמרו שהיא (מלא לם מכלם) בקאמצה ובפאתחה" וכו', שרצונו במלת בנקודיהם בספרי הנקוד שחברו והוא מוסבת על מלת מתקני ולא על מלת אמרו לפי שאז היה לו לסרס ולומר מתקני הנקוד הטבראני אמרו בנקודיהם, כלומר ר' מוחה ור' משה (מלא הסקינו כללי הנקוד העבלמני בספרי נקודיהם) אמרו שצלת תרצח צריכה להנקד בקמץ ופתח יחד, הנע בעצמך שכן הוא, שהרי מי שהיה ממציא צורות הנקודות ראשון לא היה צריך עוד לחבר ספר עליו בהיותו חי ומלמד בפיו איך ינקדו ויטעימו, ולא הוצרכו לכללים אלא אלה המלמדים שבאו כמה דורות אחריו אחרי אשר כבר נתרחבו הדברים ונתהוו פלונתות ושיטות משונות ונתחדשו ספיקות בעניינים האלו בכדי ללמד לבני יהודה להבחין בין הנכון להבלתי נכון, והראיה שאין אחריה תשובה שכך הבין הרס"בי דבריו הנ"ל היא המלה בעצמה שעליה הוא מעיר בשם ר' מוחה ור' משה שנקדוה (לם שקלפוס לי הקכימה נלפי לסמכים מלא נסנועה לסם נלנר) בקמץ ופתח, כי אילו רצה בדבריו אלו שהם היו הממציאים של הנקוד הטברני, איך נקדו מלת תרצח בשתי נקודות אשר האחת מהן היא ע"פי חלוקת פסוקי הדברות להטברניים וע"פי הקריאה שלהם והשנית עפ"י נתוח הפסוקים של הבבליים וקריאתם (ישוי פסקנו הכל לך ל"ו) והלא היה להם לנקדה רק בפתח לבד עפ"י נתוחם וקריאתם הטברנית. חה הפסוח על שתי הסעיפים אי אישר אלא למנקדים שהיו נודע להם מדורות שלפניהם שני מיני הנקוד יחד והיו נבוכים כבר בקריאתן ומסופקי על נתוח פסוקיהם לדעת הדין עם מי עד שהוצרכו לקיים שני מיני הנקוד יחד מה שהוא בלתי אישר בהראשון שהמציא הנקוד על פי פסוק הפסוקים והטעמים

שקבלם מרבותיו, והלא הדבר היה ברור לו עפ"י מה ששמע מהם ועל פיהם היה לו להפסיק להטעים ולנקד, אלא ודאי כדפרישית, ודי בזה לעת עתה למבוקשנו. —

סימני התנועות ומספרם*)

א) אין בנקוד הזה כ"א ששת תנועות, והם הקמץ (בָ), והפתח (בַ), והצירה (בֵ), והחירק (בִ), והחולם (בֹ), והשורק (בֻ) (וכשהנקוד מלפה ומ"ו, אז השורק נקודה בתוך הומ"ו כמו בנקוד שלנו) וכולן ממעל לאותיות, אמנם הסגול אינו נוהג כלל בנקוד הבבלי ותמורתו יבוא בו אם צירה גדול או חטוף דגושי או חטוף נחי. וכן אם חירק גדול או חטוף דגושי או חטוף נחי. וכן אם פתח גדול או חטוף דגושי או חטוף נחי (הרי ששה סופיים) ע"פי כללים מיוחדים אשר אין כאן המקום לפרסמם לריבויים, ותמורתם נרמז עליהן להלן (בסוף הנקוד של הדוגמאות שאר בנין הוא המקובל) בכל מלה שיבוא בה סגול אצלנו לעת מצוא, ובכל מקום שיבוא אצלנו הסגול תמורת פתח בנקוד הבבלי (היה פתח סוף דגושי או סוף נחי) נקרא מבעלי מסורה שלנו נ"כ פתח קטן או פשטא ביחד או מפתח פומא, וידובר ממנו בספרנו אי"ה. —

ב) קו מושכב ממעל לאות (בַ) הוא סימן אם לחסרון הדגש כעין הרפה שלנו, או לחסרון מפיק ה"א, או לחסרון תנועה כעין השוא שלנו (יעויין לעיל סי' 6) ובזה ובן שאצל בעלי מסורה ר פ ה ו ח ט ף מובן אחד להם**). —

ג) ששת סימני התנועות, כמו שהם מצוירים לעיל (אות א) מקומם אם בהברה פשוטה, או נ"כ בהברה מורכבת רק בתנאי כשהיא מוטעמת בטעם או במשרת

---

*) נמצאים הסופיים לזין להעיר לעיין סעיף א) שלש מלפה בשם מקום לסוף גדול או לסוף-קטן זין סופן המצויין בהלפה ביפף של סופיים גדולים וקטנים בהמסורה שלפ. — ב) שהנקודה כדילקמיים שעל גבי השין השמאלים מקומה על גבי הקו השמאלי, לא על השלישי, כזה שׁ. —

**) לפי שהקו המושכב הוא סימן לכוח וסימן לכחי כאמר לכן כשמזמין מלה שנה ג' לוסיים סמוכות לשר כשלשונה בשוף והג' בכחי שכל הקושר להליג רק קו למר למע על שפיהן בשלש שלופן שיהיה בשוף משמאל הסוף הראשון עד שלשם הסוף השני נכדי לקלר. כגון רַפְרְשִׁיו (מנק' ל' מ') שיהיו שלש בני הומ"ו והפ"ל משמש לכאן ולכאן, להומ"ו לשוף, ולהפ"ל לכאי. —

VOWELS	OPEN OR ACCENTED	CLOSED BY DAGESH	CLOSED BY LETTER CHATHF
חולם	בֹ בו		
שורוק	בֻ בוּ	בֻּ בוּ	בֻּ
קמץ	בָ	בָּ	בָּ
פתח	בַ	בַּ	בַּ
צירה	בֵ בֵי	בֵּ	בֵּ
חירק	בִ בִי	בִּ	בִּ

DEFINITE PAUSES	RELATIVE PAUSES	RELATIVE "LEADERS"
סלוק	נפחא (לפני אתנח)	תלשא
אתנח	טפחא (לפני אתנח)	קדמא
סגולתא	פשטא	
מסולסלתא סגולתא	פשטא (אחרי פשטא)	
זקף	זרקא	
רביע	תביר	
	טרם	
	לגרמיה	

DEFINITE "LEADERS"
מרכא
מונח
מהפך
דרגא
מקף

או במתג אצלנו. אבל בהברה מורכבת ובלתי מוטעמת כלל, מטפילין לסימנים אלו עוד הקו המושכב הנקרא חטף (אות ב) לסימן החטיפה. וזה רק לחמשה מהם, זולת החולם לפי שהוא בלתי נמצא כלל בכ"הק בהברה מורכבת בלתי מוטעמת (כהיומו מהסדר מז לקמן מכוף מו לעורק מעוף) ולכן אין דין טפילת הקו לסימן החטיפה נוהג בו כלל. —

ד) טפילת החטף ההוא אל חמשת סימני התנועות קמץ פתח צירה חירק ושורק כשהם בהברה מורכבת בלתי מוטעמת, תבוא אם ממעל לסימני התנועות או מתחתיהן על זה התנאי:

ג) אם ההברה מורכבת בעבור הנח הנראה שבסופה יבוא החטף תחת סימן התנועה:

בָּ, בֵּ, בֶּ, בִּ, בֻּ.

(הסתם לנדו נכלה נהסקפס נלסוסה יולע מזה הקדל נהיוס לוכמו שפי נקודוס נוטוס ממעל לסוס, חמס שהיסה לריכה להיוס, כדרך כל שאר התנועות, סתם וקו חמחיו, לנכ נסמס לוכמו זו המסוכ נחכוומס רק מכהיעס הכחינס לפי שסימוסו מלוי לרוב כמעט נכל מלה ומלה והלנה יוסר מסמוע שאר התנועות עד שנבוא היתיס למלמו הסופיס נמהיכת כתיבתס גס לוכמו הכלסוכה של סתם וקו חמחיו לנ' נקודוס נוטוס). —

ה) ואם היא מורכבת בעבור הדגש שאחריה יבוא החטף ממעל לו:

בַּ, בֵּ, בֶּ, בִּ, בֹּ.

נמצאת למד שששת הנקוד הבבלי היא מצומצמת מצד, לעומת הששה המברנית, ומתרחבת מצד. אמנם מצומצמת לפי שאין לה אלא שש תנועות. ואמנם מתרחבת לפי שחמש תנועות מהן מוכשרות לקבל סימן החטיפה ממעל להן או מתחתיהן כפי שינוי איכות ההברה כנזכר לעיל עד שבכללותן אתה מוצא ש ש ע ש ר ה צורות משונות להתנועות (סוף מן המקף), וע"פי הדברים האלו הנני הולך לסדר את התנועות בלוח לפני הקורא ויתבאר לו מתוכו הכל מעצמו. ורק ליתר ביאור אקדים להעיר על איזו מלות שבו. והן: ו) הולדת בא בשנדין חטוף דגושי על הוא"ו, וכן בכל מקום שבא דגש אחר שורק כמו כולם. — ז) לבֵ בצירה אע"פי שההברה בלתי מוטעמת, לפי שהיא אצלנו תמוכה במתג (יעויין להלן יחזק' כ"ז ג') — ח) ואצרך ואסרם האלף בהם בצירה חטף נחי בעבור אחר מאותיות זס"שץ שאחריו, (יעויין להלן יחזק' כ"ו ט'). וא"כ לוח התנועות הוא על זה הסדר:

לוח התנועות

שמות התנועות וצורותיהן	בהברה פשוטה, או גם מורכבת והיא בטעם או במשרת (או במתג אצלנו)	בהברה מורכבת מחטף דגש ובלתי מוטעמת	בהברה מורכבת מחטף נח ובלתי מוטעמת
חולם בוֹ, בֹ oo	מַרְחֵוֹק (מנקוח ג' מ') בּוֹגֵד (סס ג' ה') וְרֹנּוּ (יסעי' ד' פעמים)	יסחנה המולם כדין אם לסורק חטוף דגושי. (ע' למעה סורק) או לקינץ הטף דגושי. (ע' למעה קמץ)	יסחנה המולם כדין אם לסורק חטוף נקי (ע' למעה סו או לקינץ הטוף נקי (ע' למעה קינ
שורק			
גדול	חטוף דגושי	חטוף נהי	
בוּ,בֻ	בוּ,בֻ	בֻ	
ü	ü	ŭ	
שוּרְקוּ (מנקוח ג' ז')	כֻּלָּם (מנקוח ג' ו')	שֻׁלְחַן (מלאכי ג' י"ג)	
לְשׁוֹם (סס ג' ט')	וּלְאֻמִּים (סס ג' י"ז)	וְהַשֻּׁכָּב (יחזק' ל"ג ל"ג)	
הַלְּחוֹת (סס ג' ג')	עֻפְּלָה (סס ג' ד')	חֻמְצָתוֹ (הוסע ז' ד')	
וְחַן (יסעי' כ"ו י')	הוֹלֻדְתְּ (יחזק' י"ו ד')	קֻמְצוֹ (ויקל ב' ג')	
קמץ			
גדול	חטוף דגושי	חטוף נהי	
בָּ	בָּ	בָּ	
o	o	o	
מָשָׁל (מנקוח ג' ו')	וּשְׁלוֹךְ (מנקוח ג' ה')	כָּל- (= כֹּל-)	
חָזָה (סס ג' ל')	גָּזִית (sic) (יחזק' מ' מ"ג)	מָשְׁחַת (מלאכי ג' י"ד)	
וְחָתְּהָ (ירמי' מ"ח ל')	רָנִי (יסעי' כ"ד ל')	פָּעָלֵךְ (חנק' נ' נ')	
פתח			
גדול	חטוף דגושי	חטוף נהי	
בַּ	בַּ	בַּ	
ae	ae	ae	
מַכָּה (מיכה ד' י')	הַמַּשְׁא (חנק' מ' ל')	מִכְתוֹר (מנקוח ג' ד')	
לְאָבָן (מנקוח ג' י"ט)	שַׁלּוֹת (סס ג' ח')	מִכָּה- (סס ג' ט')	
שׁוֹעָתוֹ (סס ל' ג')	וְכַלָּה (סס ל' ה') מלרע	וְהַחֲרַמְתִּי (מיכה ד' י"ג)	
חַתָּה (ירמי' מ"ח כ')			
צירה			
גדול	חטוף דגושי	חטוף נהי	
בֵּ,בֵ	בֵּ	בֵּ	
e	e	e	
וְאֶשֶׁם (מנקוח ג' י"ל)	וְאֶצְרֶךָ (יסעי' מ"ט ה')	וְדַבֵּר- (מנקוח ג' ל')	
מְקוֹם (סס ג' ו')	וְאֶסְרֹם (הוסע י' י')	אֶתְכֶם (יסע' מ"ג כ')	
הָאֲנָה (יסע' ל"ג ט')		אֲמַגֶּנְךָ (הוסע י"ל ח')	
לְבַד- (יסעי' ו' י') (מלנו במקום)		מְרַחֵק (ירמיה ו' כ')	
חירק			
גדול	חטוף דגוש	חטוף נהי	
בִּ,בִ	בִּ	בִּ	
i	i	i	
וְוִגּוֹל (מנקוח ג' ע"ו)	מְקַדֵּם (מנקוח ג' י"ב)	מִשְׁמַרְתִּי (חנק' נ' ג')	
וְוִיגַּעוּ (סס ג' י"ג)	תְּפִלָּה (סס נ' ג')	שִׁמְעֵךְ (סס נ' נ')	

הערה לסדר התנועות שמותיהן והברותיהן

בבחינת סדר התנועות בלוח הזה שסדרתים בואי"ז חולם שורק קמץ פתח צירה וחירק סגול עלי להעיר כאן עכ"פ בקוצר מלין על סבת נשייתי נזה מן ההרגל. והיא כי קדמוני המדקדקים הבדילו מקומם רק בין ג' תנועות יסודיות, והם: החולם. (oo) והפתה (ae) והחירק (i) בלבד, כמו שעשו כך גם בערבי (ויעויין גריש מזגיש, ונלמות ונישוד הזקוק נסוף להרפ"נע) ואחי"כ הבדילו ג"כ התנועות המורכבות מאלו, ונוטות אי"כ מהברותיהן. והם: א) השורק המורכב מן החולם והחירק, ולפיכך הברתו כהברת אנשי פולין = ü אשכנזי, או u צרפתי (ונהנית מספרדים u רוסית) ועי"כ יהרתי לו מקום תכוף להחולם. ועי"ז תתבאר השתנות החולם לשורק, והשתנות השורק להירק כאשר נבאר זה להלן (יסוד מספר הפרח 103) — ב) הקמץ המורכב מן החולם והפתה, ולפיכך הברתו (o) כקריאת אנשי פולין ואשכנזו (ונהנית מספרדים a) אשר עי"ז תתבאר השתנות החולם להקמץ באשר יהומ"ץ. ואי"כ גם מקומו תכוף להחולם מיד אחר השורק. — ג) הצירה המורכב מן הפתה והחירק, ולפיכך הברתו (e) אשר עי"ז תתבאר השתנות הפתה לחירק, ומקומו בין שניהם. ואלו הג' נקראים נוטים, דהיינו שהם נוטים מן המלכים היסודיים בהברתן. והמדקדקים העבריים נתנו להם צורות בפני עצמן והבדילום מן היסודיים בזמן שהערביים אשר אין להם אלא ג' סימנים בלבד הוברים אותם פעם בהברתם העצמית ופעם בהברה נטויה, ואז קורין אותה נ ט י י ה (אמאלה) והנה ההולם מכנה אותו הרא"בע פלך מלכים, ולפיכך שמתיו בראש, ועל כן נקרא ג"כ מלעיל לנבי יתר התנועות בסערכת ריש אות א"לף באי"ב מן חד וחד, חד מלעיל וחד מלרע. ונקרא ג"כ סבעלי המסורה מלאפום, שכן מסרה על עד יום מוֹתָהּ (ס"ת ז' כ"ז) לית מלאפום, וחד קבוץ פום וכעת מוֹתָהּ (ס"ת ד' כ') ויעוין לקוטי קד צד ס"ה, ונקרא ג"כ במסורת הקבוץ הבבלי בשם קמץ (ס"ת מן מד ומן, מד קמן ומד פמא), אשר על פי זה נבין דברי החבר (כתלי נ' ל"ם) שהיה שמד בלבבות בפתחה והקמץ והשבר והנטייה והשבא, אשר במלה קמץ רצתו חולם. וכן אמרו (סם ג' פ') קמץ ופתיחה ושבר, דצתו בקמץ חולם, אע"פי שבהחלוקה האחרת (סם) קרא להחולם קמץ ביתני, ובמלת הנטייה רצתו המלכים הג' הנוטים מן היסודיים הג' שזכרנום לעיל, כמו שהישב לפרש שם הה' קאמעל בשם הה' יעללינעק ני שמלת נטיה היא העתקה מסלת (אמאלה) הערבית. אך החלוק הוא זה: בערבי הג' סימנין בעצמם נעשים לפעמים בהברתן, בזמן שבעברי ההברות הנוטות מסומנות בצורות מיוחדות והן השורק והקמץ והצירה כנ"ל ואליהן מרמזת מלת והנטייה בכוונתי. והשורק נקרא ג"כ קבוץ פום במסורת שלנו כנ"ל, ובמסורת כ"י הבבלי נקרא גם הוא קמץ. ובאי"ב של חד מלעיל והד מלרע נקרא גם הוא מלעיל. ויתכן שנקראו אלו הב' מלעיל לנבי יתר ההנעות לפי שבאין תמורת וא"ו הזקופין בנעב בנקור הבבלי ובהחין מן הקמץ והפתח הבאין מן האל"ף ואין צריך לומר מן הצירה והחירק הבאין מן היוד (לעיל ד' 8) ומצאתי און לי בהמסורה המכנה את הוא"ו אחד ואת היו"ד זעיר, בכי"ב מסוקין דלית בהון לא אריך ולא זעיר, והפתה נקרא ג"כ פשם וגם פתה פימא, והסגול פשם צבחר בלומר פתח קמן בהמסורה המברנית. ואת הצירה השוף קורא מסורת הכי הבבלי בשם קליל בלומר קטן, והיא מלה ארמית וערבית, והדברים רחבים, ובאן אין המקום אלא להעיר —

הטעמים (משלי ג' יט' ומ' ומת ג' מ')

מפסיקים בהחלט:

סלוק

אתנח

סגולתא

סגולתא - מאולסחלא

זקף

רביע

מפסיקים ביחס:

טפחא (לפני אתנח)

טפחא (לפני סוף)

פשטא

פשטא (אחרי פזיר) ←

זרקא

תביר

טרם

לגרמיה

משרתים ביחס:

תלשא

קדמא

משרתים בהחלט

מרכא

מונח

מהפך

דרגא

מקף-

ה) בכל מקום שיבוא אצלנו תחת אותיות אהח"ע חטף פתח כמו וַיַּעֲבֹר (בנק' מ' י"ט) יבוא בנקוד הבבלי פתח חטוף נחי כמו וַיֹּעֲבֶר, ותמורת חטף סגול שלנו יבוא צירה חטוף נחי כמו וַיֹּאסֶף (בנק' מ' י') = וַיֶּאֱסֹף, ותמורת חטף קמץ שלנו יבוא קמץ חטוף נחי, כמו אָהֳלֵי (בס ג' ז') = אָהֳלַי, והן נחשבות להברות פשוטות חטופות מנוענעות בפני עצמן ולא ליתדות, וכן מלשון הפרחון נראה שלקחן גם הוא לתנועות, באמרו כי כל הלשונות מנענעים כל האותיות וישראל אינם מנענעים כ"א אותיות אהח"ע ואות כפולה וכו', וכן מוכח מן המסורה ומדיני הטעמים ואין כאן המקום להאריך. —

ו) הפתח הגנוב הבא בנקודנו תחת מפיק ה"א וח"ית ועי"ן בסוף המלה אחר צירה חירק חולם ושורק אינו נוהג בהנקוד ההוא, כגון תּוֹשִׁיעַ (בנק' מ' ג') רוּחַ (בס מ' י"ט) לְהוֹכִיחַ (בס מ' י"ב) גְּבוֹהַּ (בשי' ג' י"ו) וְיֹפַח (בנק' ג' ג'). וזה אמנם רק בהקבוץ הגדול שהסופר אחז בשטת הנקוד הבבלי, אבל בהקבוץ הקטן אשר כותבו הכנים בנקודו הרבה מן השטה השבורנית נמצא גם הפתח גנובה כמו אצלנו. —

הערה א' כשהשגיה כתובה מלפה ולא"ו או יו"ד לז יבואו החולם והשורק לכל שלשת צופניהם ממעל לו"ו, והצירה והחירק ממעל ליו"ד, כגון שׁוֹמֵר = שׁוּמֵר, תָּמְנוּ (יר' מ"ב י"ח) = תַּמְנוּ, (בשי' בשטת גדול ולא בקמץ כמו שהוא בס"ב, בשע"י שהוא בשט"פ, ושם השורק מלפני על גבי הוא"ו שלא כמנהגנו. ונראה לי שהטעם מפני שבכ"י המלות שמי הנקודים על פקוק פקוק שכופפים למלה זו משפט פקוק נקוד השבה עד שע"י לא נשאר להכופף מקום פני בשביל נקודם השורק שמשים בינהם בס"ב ולא משפטן ניחד עם הנקודים המכופף) הוֹלֶדֶת (יחזק' י"ו ה') = הוּלָדְתְּ. — שׁוֹם-אבן (חגי ג' ט"ו) = שָׂם. — עֵין, בֵּית = עַיִן, בַּיִת. עִיר, יֹשׁוֹב = עִיר, יָשֵׁב, ודומיהן. —

הערה ב' מלת גְּוִיּוֹת שהנגבי שהלוה לדוגמת מלאתי כן בשבי"י בקמץ חטוף דגושי סנ"מל, והזי"ן נדגש, ולפ"כ היא משרש גזז כדעת הרבנים ולא גזה כדעת הס' ניחיים שהשרשים שלו, ומשפט אין לורך ג"כ למה שבאר הר"ד ז"ל בשרשיו משפט המלה גְּזִית בפשט ודגש ורק שגם הגם מי שדגש, וזה מפני שהוא ז"ל כמו כל הס' המדקדקים שקדמוהו שמנו את הקמץ בגדולם בשיות הזי"ן כפי מנהגנו, אבל הנכון בנקוד שבי"י.—

הערה ג' בירה חטוף דגושי לא מלאתי יותר מן חלה הנ' מלות שהנגבין גלות, וגם חלה הנ' נתו בנקוד זה רק על לד המקרה בלבד, לפי שכל מקום שבא חל"ק חי"ת מן מנהגנו בסגול יבוא בניקוד הבבלי בחירק, (יעויין להלן בהערות למקוק מ' ג'). והיה משפט המלות וְאֹצַרְךָ = וְאֶאֱסֹרֵם = וְאֹסְרֵם (בירמיה מ' ה' מלאתי בשטת אֲצוֹרֶךָ על הח"לף בירה חטוף נחי בלי קפק מטעות המקוד במקום בירה חטוף דגושי, שהכי הגיע דגם בהלד"י והיה לו לנקד אֲצֹרֶךָ) וזה הנקוד הזר כופל לדעתי בזמן מלוחר קלת, לחרי שכר כבר התחילו המלמדים והסופרים לדקדק ניחר שלת שיהיה הנקוד מסכים עם המצעת היולע מספה ולחון, ולפי שהיתה הנרת החירק לפני חות הסריקה שלחריו ר"ת נוטה יותר להנדש e לפיכך נקדו חלה ב' המלות, שע"ח שלשה לד"ת ומע"ד, בצירה ת' חירק במקום לחר, כגון כי אֲצַק־מִים (בשי' מ"ד ג') = אֶצֹק. —

הערה ד' בהיות הנקוד הבבלי תלוי בכל פעם מליכותה של ההברה ומשמעה לפי מה שהיא פשוטה או מוכבת, מוטעמת או בלתי מוטעמת כנ"ל, מ"כ יוכל לדמם להבחין לפעמים רק בשמלעות הנקוד לבד בין מלה למלה אם היא שם או פעל, משורש זה או משרש לחר, אם שתי ליפעל בהנקוד שלנו, חלה ע"י הטעם, כגון חשך אין לו שָׁחַר (בשי' מ' כ"ח) אין להבחין בינו ובין עורי שָׁחַר מעלי (לשוב ג' ל') חלה ע"י מקום הטעם, שבהלשון הוא מלעיל, ומ"כ הוא שם, ובהשני מלרע ומ"כ הוא פעל עבר קל מבל בניקוד הבבלי אין לורך להטעם, כי גם בלתו נדע היטב שמלת שָׁחֹר בישעי' טעמו לעיל לפי שהפתח הוא חטף נחי, אבל לא יוכל לבוא בהשני מוכבת מוטעמת, ומלת שָׁחַר בשיר השירים הפתח רחב (מלבד שמקום בהשנים בעבר קל היא נשוגה לעיל אבל אז הפתח גם בו חטוף נחי, כמו וַיִּשְׁכַּב בָּהּ (ירי' כ"ג ל"ט) אך אז הפתח נכתב שהיא קרוב השעמים) וכן אין לורך בנקוד הזה למתג בד"מ להבחין יִרְאוּ ממתג שהוא מלעיל ירחם, וביו יִרְאוּ בלא מתג שהוא מלעיל לפ"ה, כי בהקרא מלרח על זה, בהלשון מנוקד היו"ד בחירק גדול יִרְאוּ לפי שהוא בהשרש בהברה פשוטה, ובהשני בחירק חטוף נחי יִרְאוּ לפי שהוא בהשרש מוכבת נחית, וכן כי לֹא יִשְׁכַּב

(משלי ד׳) מלמון סיכה, לחרי דברי לא לִשְׁנוּ (ליוב כ״ע) מלמון סיבוי, וכן כל כיולא בזה, ולפיכך בלחי נעלא מתג בנקוד הזה. —

סימני הטעמים ומספרם.

אין בנקוד הבבלי כי אם שנים עשר טעמים מספיקים. לשנים מהם שתי צורות, והם השפטא והטפחא, ומקום כולם ממעל לאותיות, חוץ מן המפחא שלפני הסלוק והסלוק, שצורתם כמו בהנקוד שלנו, וגם מקומם מתחת להאותיות.

ואלה שמותם ותמונתם ומשפטיהם:

א) הזרקא, צורתו כעין מונח שבתוכו נקודה, ואינו מתרדף כלל, ומקומו תמיד בהברה המנוגנת ולא בסוף התיבה, ובכל מקום שיבואו בנקוד שלנו שני זרקין רצופין בזה אחר זה, יבואו בנקוד הבבלי תמורת הראשון לגרמיה, כגון דָּבָר יְיָ בְּיַד־יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ לֵאמֹר (ישע׳ כ׳ ג׳) חוץ מן כֹּה־אָמַר יְיָ לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ (שם מ״ה א׳) שבאו טרם רביע תמורת שני זרקין, ומלת לכורש במונח ולא בלגרמיה. ומצאתי אחריו גם רביע, ולאו דוקא סגול: אַרְזִים לֹא־עִמְּמוּהוּ בַּגַּן־אֱלֹהִים (יחזק׳ ל״א ח׳). — משרתו שופר עילוי כמו אצלנו, וכשישרתו לו שני משרתים אז המשרת הראשון מונח אפילו כשאינו באות הראשון מן התיבה, כגון הִנֵּה כְאִרְיֵה יַעֲלֶה מִגְּאוֹן הַיַּרְדֵּן אֶל־נְוֵה אֵיתָן (יר׳ נ׳ מ״ד) וכן יוכל להיות קדמא אפילו הוא באות הראשון כגון שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד (דבריס ה׳ י״ג). ויתר פרטי דיניו יבואו בחבורי א״ה. —

ב) הסגולתא, צורתה דומה מעט לצורת הזרקא אלא שבזרקא זוית נצבת ובתוכו רק נקודה. ובסגולתא אין זוית אך ב׳ הקוים מתעקמין ונמשכין זה בצד זה כעין קשתות והפנימי איננו נקודה כ״א נ״כ קו עקום קטן המקביל לקו החיצוני כאשר יהיה הקשת בתוך הקשת. ושכונתה תמיד אחר הזרקא ומקומה בהברה המנוגנת ואינה מתרדפת כלל. — משרתה מונח, וכשישרתנה שני משרתים יהיה הראשון אם דרגא או מירכא והב׳ מונח, כגון עֹד יִשְׁמַע בְּמִקְוֹם הַזֶּה (יר׳ ל״ג י״ב) לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַגְּזֵרָה (יחזקאל מ״ב י״ג). —

ג) סגולתא מסולסלתא, מן אותן שֶׁבְּעֶ התיבות שבכלל המקרא שֶׁנִּמְצָא עֲלֵיהֶן השלשלת ופסק אחריהן בספרים שלנו (פסק על כן נמקל עליהן נמסולס ד׳ מלין

נטעמא מרעימין ומפסיקין) מצאתי בשתים מהן שבנביאים אחרונים שתי צורות לשתי נגינות בתיבה אחת, והן הסגולתא בההברה המנוגנת ושלשלת לפניה (נמקום מזקף) ואין אחר המלה פסק, והן וְנִבְדַּלְתִּי לָהֶם (יחז׳ י״ג ג׳) וַיֹּאמֶר (עמוס ו׳ ג׳) ולכן נמסר עליהן בכתב יד: ז׳ בטעמא מסלסלין זרקין כולהון ריש פסוקא, ויתמהמה, ויאמר דהקרה נא, וימאן דיוסף, וישחט דמדמו, ונבהלו, ויאמר דויד מציון, ואמר לה, הלין כולהון זרקין ומסלסלין, ע״כ לשון מסורת הכ״. וסבת זה היא מפני שאותן הז׳ תיבות ראויות הן לסגולתא, ולפי שבאות בריש פסוק, ואין סגולתא בלא זרקא לפניה, א״כ היה צריך הזרקא לבוא גם הוא עמה בתיבתה עד שיתחברו ב׳ מפסיקים בתיבה אחת שלא כמנהג, לפיכך מנענין ב׳ הנגינות יחד, ועי״ז מתמהמה הקורא בנינון שניהם עד שהוא מוכרח ע״כ למשוך הנעימה שלהם ולהרעים בקולו, ולכן הציג המטעים הבבלי צורת השלשלת במקום הזרקא, כלומר זה הזרקא ישלשל הקורא וירעים נעימתו וזוהי כוונת מסורת הכ״ זרקין ומסלסלין, ולפי שבאה בנקוד זה גם הסגולתא אחריו, א״כ אין צורך לפסק אחר המלה, אבל בנקוד הטברני שהשמיטו הסופרים את הסגולתא שאחר השלשלת הציבו במקומה פסק אחר התיבה, וזוהי כוונת המסורה אצלנו מרעימין ומפסיקין שמרעימין בשלשלת תמורת הזרקא ומפסיקין בפסק תמורת הסגולתא, כנ״ל (ועיין מה שכתבתי בקובץ לקוטי קדי לד׳ ליה בהערה). —

ד) הטרס, צורתו ט אשורית כצורת האות הראשון של שמו, והוא הגרש והוא הגרשיים, לפי שאין חלוק בו בין שבא מלעיל במלה או מלרע תמיד צורה אחת לו, כגון תַּחַת הַנַּחֲשֶׁת (ישע״ ס׳ י״ז) ת׳ תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת, וכן כֹּה־אָמַר (עם מ״ט כ״ג) ת׳ כֹּה־אָמַר ודומיהן. והטרס אינו מתרדף כלל, ואין טרס בלא רביע אחריו, ולכן כשיבואו בנקוד הטברני הטרס לפני אחד משאר המפסיקים יבוא תמורתו בנקוד הבבלי רביע כמו וְעָשִׂיתִי לְבֵיתִי (יר׳ ז׳ י״ד) ת׳ וְעָשִׂיתִי לְבֵיתִי (ועיין בקמוך בכגיע). ואז יהיה המפסיק שלפניו טרס, כגון וְאַתָּה יְיָ יָדַעְתָּה אֶת־כָּל־עֲצָתָם עָלַי לְמָוֶת (יר׳ י״ח כ״ג) ת׳ וְאַתָּה יְיָ יָדַעְתָּ, בא תמורת הת״ג טרס לפי שמקומו לפני הרביע. וכשיבואו בנקוד הטברני פשטא חק אחר זקף, או יתיב וזקף אחר זקף, אז יבוא טרס במקום הפשטא או היתיב ורביע במקום הזקף, כגון הַחֹזִים בַּכּוֹכָבִים מוֹדִיעִים לַחֳדָשִׁים (ישע׳ מ״ז י״ג) ת׳ מוֹדִיעִים לַחֳדָשִׁים, וכן יַעַן כִּי מֵאֵם הָעָם הַזֶּה אֶת מֵי הַשִּׁלֹחַ (ש׳ ח׳ ו׳) ת׳ אֶת מֵי הַשִּׁלֹחַ, ואפילו כשיפסיק רביע ביניהם, כגון בְּיָמִים הָהֵם נְאֻם־יְיָ לֹא־יֹאמְרוּ עוֹד אֲרוֹן בְּרִית יְיָ (יר׳ ג׳ י״ו) וכן תמיד, רק סעם אר

מצאתי לגרמיה אחר הזקף במקום הפשטא אצלנו, ולא טרס, והוא כֹּה אמַר יְיָ הנֵּה אשר־בָּנִיתי אני הורֵס (יר׳ מ״ה ד׳) מהראוי בָּנִיתי, ת׳ הִנֵּה אשר־בָּנִיתי אני הורֵס. וכן בכל מקום שישרתהו קדמא(ונקבץ פז פללנו פז׳ל) ואחריו רביע, כמו אשר קטרו על־נגותיהם לבַּעל (יר׳ ל״ב כ״ט) ת׳ אשר קטרו על־נגותיהם לבַּעל, וכן תמיד, חוץ מפסוק אחד: כי כאשר ידבק האזור אל־מתני איש, (פס י״ג י״ו) שמלת אזור ברביע ומהראוי בטרס. ת׳ כי כאשר ידבק האזור אל־מתני איש, ואולי הוא מטעות המנקר. וכן בכלל כל גרש שאחריו רביע אצלנו, גם בנקוד הבבלי יבוא טרס, וכן ישובו כל שאר המפסיקים שלפני הרביע עם״י הרוב לטרס כגון אֶרֶך האלֹם עשרים אמָּה (יחזק׳ מ׳ מ״ט) ת׳ אֶרֶך האלֹם עשרים אמָּה, וכן ואמרתֶּם ביום ההוּא (יש׳ י״ב ד׳) ת׳ ואמרתֶּם ביום ההוּא, וכמוהו והיה באחרית הימים (מיכה ד׳ ו׳) ת׳ והיה באחרית הימים וכן בשאר הטעמים. ולפי שהטרס דרכו תמיד בנקוד זה לבוא לפני הרביע לפיכך באותן המקומות שבא בו רביע ת׳ אחד משאר הטעמים אצל הטברנים (עיין נספוק הכניע) ישוב בו הרביע הטברני שלפניו לטרס, כגון וגם־בכל־זֹאת לא־שָׁבה אלַי בנודָה אחותָה (יר׳ ג׳ ו׳)ת׳ וגם־בכל־זֹאת לא־שָׁבה אלַי, מלת אלַי אצלנו בטרס, אבל בנקוד הבבלי דינה ברביע(יסוין נספוק הכניע) ולפיכך מלת זאת בטרס, עד שיבואו במקומות כאלה טרס־רביע בבבלי ת׳ רביע טרס בטברני, וככה ובֹאו אלַיך ואמרו אלַיך הגידה־נָּא לנו (יר׳ ל״ח כ״ה) ת׳ ובֹאו אלַיך ואמרו אלַיך הגידה־נָּא לנו, במקום הטרס במלת לנו בא רביע, לפיכך יבוא במקום הפזר הגדול (פפ״ו נוהג כלל נקוד זה) במלת אליך הקודמת לה הטרס. וככה והצַּיתו את־העיר הזאת באֵש ושרפָּוה (יר׳ ל״ד כ״ח) ת׳ והצַּיתו את־העיר הזאֹת, במקום התביר במלת הזאת בא רביע לפיכך יבוא במקום הרביע במלת והצַּיתו שלפניה הטרס. —

וישרתו להטרס משרת אחד וגם שנים וגם שלשה משרתים, ואם ישרת אחד לו, יוכל להיות גם מירכא (פו ל״ב מפסק עיין לקמן סרכניע)ולאו דוקא מונח או קדמא כמו ותֹור וסִים וענָּור (יר׳ מ״ח ז׳). וישרתהו המונח אפי׳ כשאינו בראש התיבה כמו ובֵּין הלשכֹּות (יחזק׳ מ״ב י״ו׳). וכשישרתהו שני משרתים יוכל להיות הראשון מונח או קדמא, והב׳ מהפך, או הראשון קדמא והב׳ מירכא.

וכשהוא בעל ג׳ משרתים יתכנו שיהיו אם תלישא קדמא מונח או תלישא קדמא מהפך או מונח מונח קדמא, והכל יבואר אי״ה בחבורי. —

ה) הרביע צורתו ח אשורית, וע״ש צורתו המרובעת נקרא רביע. והוא מתרדף שנים, כמו הראשנות מה הנה הנידו (יש׳ מ״ב כ״ג) מלת הנידו ברביע, ואצלנו בפשטא, וכן אֵש ואֵף (פס מ״ד י״ט) ואצלנו אֵש ואֵף, וכן אֵפס כי (עמוס ע׳ ס׳) ת׳ אֵפס כי, וכן האֶרץ מתחת כי־שמים (פס כ״ו ו׳) ת׳ מתחת כי־שמים. — ומתרדף שלשה, כגון לכן כה־אמַר יְיָ על־הנביאים (פס י״ד ע״ו), וב׳ המלות לכן הנביאים שתיהן אצלנו בגרשיים (וכן יר׳ י״ג י״ד עיין בעלם). — ומתרדף ארבעה כמו כה־אמַר יְיָ הנני ממלא את־כל־יושבי הארץ הזאת ואת־המלכים היושבים לדוד על־כסאו ואת־הכהנים ואת־הנביאים (פס י״ג י״ג) מלת הזאת אצלנו בפזר גדול, ומלת כסאו בגרש. — והרביע הוא הטעם היותר נהוג ומתפשט בנקוד הבבלי, עד שמצאתיו שש פעמים בפסוק אחד לפני האתנח (יר׳ כ״ג ז׳) וגם שבע פעמים (יחזק׳ ל״ט י״ז). — אמנם אף שנמצא הרביע מתרדף, מכל מקום זה המנהג הוא רק לפעמים, אבל עפ״י הרוב דרכו שיבוא לפניו טרס. וזה סדרן של אלה הב׳ הטעמים במקומות שיבואו יחד: הטעם היותר קרוב והסמוך אל התביר והשפחא והפשטא והזקף והלגרמיה והזרקא הוא הרביע, והמפסיק שלפניו הוא טרס, ושלפני פניו רביע, ושלפני לפני פניו טרס, וכן חוזרין חלילה למפרע רביע ושרס ורביע ושרס ורביע וכך (עס שיוכל להיות לפעמים ג׳כ רביע ולגרמיה וכניע ולגרמיה, עיין הלגרמיה) ואם ימצאו בין אלה המפסיקים אצלנו פזר (יחזק׳ קטן מו גדול) או תלישא גדולה, יבוא תחתיהם בנקוד הבבלי אם רביע או טרס, כפי מה שנפל חלקם בהסדור שסדרנו, בד״מ: ואתָּה קח־לך חטִּין ושעֹרים ופֹול ועדשִׁים ודֹחן וכסמִּים ונתתָּה אותָם בכלי אחָד (יחזק׳ ד׳ ט׳). מלת וכסמים היא הקרובה אל הפשטא לפיכך דינה רביע, ומלת ועדשים שלפניה בטרס, ומלת ושעורים שלפניה ברביע, ומלת חטין שלפניה (פללנו נמזל) בטרס, ומלת לך שלפניה (פללנו נס״ל נמזל) ברביע, וכן כי בראתו ילדין מעשה ידי (יש׳ כ״ט כ״ג) ת׳ כי בראתו ילדין מעשה ידי, וכן ואתָּה יְיָ ידעת את־כל־עצתם עלי למות (יר׳ י״ח כ״ג) ת׳ ואתָּה יְיָ ידעת, וכן ויקחו את־ירמיהו וישליכו אותו אל־הבור (פס ל״ח ו׳) ת׳ ויקחו את־ירמיהו וישליכו אותו אל־הבור, וכן כל

כיוצא בזה *) . — והנה כבר אמרנו לעיל אצל הטרס שכל זקף אחר זקף אצלנו (בין שהם לגופים או שים בניהם פשטא) דינו בנקוד הבבלי ברביע , אך לפעמים יהיה תמורת הזקף הראשון רביע , כמו אֵת כל־הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת (ירי׳ יי׳ י׳) ת׳ הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת, וזה לפי שהזקף אינו מתרדף בניקוד הבבלי (ישויין להלן פסקא מזקף) .— ויתר פרטי דיני הרביע והטעמים שתמורתם הוא בא בנקוד הבבלי יתבארו אי״ה עם״י דוגמאות בחבורי על זה הנקוד .—

משרת הרביע לאו דוקא מונח ויוכל להיות במקומות גם הקדמא ואפילו כשלא יבוא הרביע במקום האזלא אצלנו שמשרתו קדמא , כגון הַנֵּנִי שֹׁלֵחַ וְלָקַחְתִּי אֶת־כָּל־מִשְׁפָּחוֹת צָפוֹן נְאֻם־יי (ירי׳ כ״ה ט׳) ואצלנו הַנֵּנִי במונח ושלח בפזר , אבל לא ישרת הקדמא לו בתיבתו לעולם ; וישרתהו המהפך פעם אחת ביחזק׳ (ל״ג י״ז) אֲשֶׁר אֲנִי זָבַח לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל , ואצלנו אֲשֶׁר אֲנִי זָבַח לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל . וישרתהו המירכא פעם אחת (פס כ׳ ל״ד) אִם־לֹא בְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה , ואצלנו אִם־לֹא בְיָד חֲזָקָה , והמשרת הראשון להרביע בעל שני משרתים לאו דוקא דרגא , אלא יוכל להיות ג״כ מהפך ומירכא וקדמא . וישרתו להרביע שני מונחים (וכלשון מיכנו לגרמיה), כמו כִּי־כֹה אָמַר יי׳ (ישע׳ מ״ה י״ח) ת׳ כִּי־כֹה אָמַר־יי , וישרתוהו ג״כ תלשא קדמא כמו וַיְהִי בִּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁית (יכ׳ ל״ו ט׳) ת׳ וַיְהִי בִּשְׁנַה הַחֲמִשִּׁית , וכן כְּכֹל אֲשֶׁר יֹאמַר (פס מ״ב כ׳) ואצלנו יֹאמַר באזלא . וכשיהיו לרביע ג׳ משרתים יוכלו להיות גם דרגא וב׳ מונחים או קדמא וב׳ מונחים או תלשא קדמא מונח או קדמא דרגא מונח או גם שלשה מונחים (והדוגמאות יבואו בפסקי ל״ה). ופעם אחת (יחזק׳ כ״ל ג׳) מצאתי ארבעה משרתים לרביע , מירכא מונח תלשא ומונח .—

ו) הלנרמיה , צורתו כ עין המונח (פעל לפ כמונח ממש, ומשונה ממנו רק ע״י קו מוסכם קטן מעל נלפעו) ובא ממעל לאותיות כדרך כל המפסיקים , ולפיכך אין אחריו מקל כמו בהנקוד המברני , שבו הוא נחוץ בכדי להבדיל בינו ובין המונח המשרת , מה שאין לחוש בנקוד הבבלי , בהיות מקומו בו ממעל לאותיות מעיד

*) מזה יכלה המעיין שהמקומות שלנו הן מקומות מבכניות ושל מ״י ולא בבליות, נדע״ת מה שנמצא בשמכם פרק אד: ויי׳ פ׳ נעשם נבמ״ם, ונעמו בסדי״ו ויי׳ סמן דכלו בסלי (ישע׳ נ״ג) ויי׳ מיין יפלג (יואל ד׳) למעט בנקוד הבבלי מלפני ביפעי ויי׳ בבניא כדין לפני פשטא, וביואל נעלם כדין לפני בניא בנקוד זה .—

עליו שהוא טעם מפסיק, ואין מקל (פסק) אלא אחר המשרת*) . — והלנרמיה אינו מתרדף , ומקומו לרוב לפני הרביע בין שיש מונח ביניהם או אין , כמו כִּי־כֹה אָמַר יי׳ (ירי׳ י״ו ה׳) , וכמו גַּם־אֶת בְּדַם־בְּרִיתֵךְ (זכ׳ ט׳ י״ב) ואצלנו מלת אֶת במונח משרת . וכן לֹא־יִשְׁמַח אֲדֹנִי (יפע׳ ע״ז) ת׳ לֹא־יִשְׁמַח־אֲדֹנִי , וכן אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת־לֻחֹת הָרִאשֹׁנִים (יחזק׳ ו׳ ט׳) ואצלנו נִשְׁבַּרְתִּי באזלא , וכן בֵּינְךָ וּבֵין אֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ (מלאכי ב׳ י״ד) ואצלנו בֵּינְךָ בגרש , וּבֵין בלנרמיה . והנה בין הלנרמיח ובין הרביע דרגא ומונח וכן רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב (זכ׳ ד׳ ב׳) , ואמרנו שמקום הלנרמיה הוא לפני הרביע דוקא אבל לא יבוא לפני טעם אחר חוץ מן הזרקא במקומות (עיין צפמוך), כי באותן המקומות המנוין מבן בלעם שבא בהם הלנרמיה לפני הטרס (מספ״ה לד ל״ה) מצאתי בהכ״י אם רביע תמורת הטרס אצלנו, או מונח משרת ת׳ הלנרמיה, או מונח פסקי (מוסף ומקל ממ״ו) תחתיו , וכן מה שכתב שם שיתכן אחריו תביר במקום אחד והוא בישעי׳ ל״ו ב׳ ע״ש, טעה בזה, כי מלת אשור הוא במונח פסקי ולא בלנרמיה והוא מנוי בין הפסקות במערכת, וגם מצאתיו כך בהכ״י הבבלי . — ולפעמים יבוא

*) בהנקוד הענכני הלנרמיה המפסיק והמונח המשרת שמחכיו מקל (פסק) שניהם שוים בלוכוסיהם שהן מונח שהם שלום ושמל הניכה מקל, ומזה נשמוו מצוכום גדולום ושעוויום כשום שללנו מה שפי לימשך נקוד הבבלי לפני זו לוכוס שני פלה משוום. ולי״מ מה שנמצא בין הפסקות במערכת הפ״ל וחרד ופחד (ישע׳ י״א י״ו) היל טעום שפלה רק משיוי פלוכוס של הניכוס הנזכרים , ונשמע היל לנרמיה כמו שהוא בכ״י וחרד ופחד. וכן לשיכך : עַל־כֵּן אֲצַיְּלֵי יִדִּי (יחזק׳ כ״ג י״ח) בלשי כמנה בין הפסקות: אם לפי שמצאנוהו לנרמיה בכ״י מקומו לפני הרביע בפעל כהכי : עַל־כֵּן־אֲצַיְּלֵי יִדִּי . ונמלע שמר מלא עַל פסק , ובניכוס מלוין על הגלין לום ם ומקל שמניו לנמז שהוא פסק, כדרך זה הכ״י בכל הפסקות. וזה בכלל שנתן בן בלעם (מספ״ה לד ז׳ ע״ב) שלעולם לא נמלע פסק לפני רביע כ״ל במקום שמר והוא הָאֵל | יִי (ישע׳ מ״ג י׳) לימו נכון בנקוד הבבלי כמו שמנו כופין מדוגמת הפ׳. וכן שָׁלוֹם | שָׁלוֹם (מס כ״ז י״ע), מלם שָׁלוֹם פשנים היל בבניא ס׳ פזלע שללנו ונמנה בין הפסקות במערכת. וכן וְהִנּוֹתַר לִנְשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה (יחזק׳ מ״ה כ״ל), מלם מִזֶּה במונח פסקי בכ״י, שמל מלם וּמִזֶּה בלנרמיה , ויפל הדוגמאום יבואו בשיכוכי ל״ה , ענ״ש שנו למדין מזה שגם הפסקות המנויות במערכת במקרו ונמנה רק שפי מקדים של מ״י ונעלי מקוכה של בבניא , ושפי שפם בנקוד שלפם . וגם זה מוסמוס ס ולכיכוס לסיקון גם הן כמו שלום של המילופין בשין המערבאי והמזרחי . (ישויין לעיל לד ד׳) ;

הלגרמיה גם לפני הזרקא תמורת הגרש כמו הַנְנִי פֹקֵד עַל־שִׁמְעִיָה הַנֶּחְלָמִי (ירמ' כ"ט ל"ב) ואצלנו הַנְנִי פֹקֵד בקדמא ואזלא. אבל עפ"י הרוב יבוא לפני הזרקא רביע (עיין כ"ג). — ולפי שמקום שני הטעמים, רצוני של הלגרמיה והטרס, הוא לפני הרביע, לפיכך יִמָּצא לפעמים גם הלגרמיה באותו הסדר של לסירונין הנסדר למעלה אצל הרביע (עיין שם) עד שיהיה הסדר: למספרע גם רביע ולגרמיה ורביע וטרס או להיפך לגרמיה ורביע וטרס ורביע או בצירופים אחרים נ"כ, כגון וישמעו כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ בִּבְרִית לִשְׁלֹחַ אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ (יר' ל"ד ו'), וכן כִּי־כֹה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל בַּרְזֶל נָתַתִּי עַל־צַוַּאר כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה (שם כ"ח י"ד) ואצלנו מלות בַּרְזֶל נָתַתִּי בפזר וגרש, וכן לָכֵן אָמַר אֲלֹהִים כֹּה־אָמַר יְיָ אֱלֹהִים (יחזק' ל"ד כ"ג) ואצלנו אָמַר יְיָ אֱלֹהִים בזרקא וסגול, וכן וּבָאוּ בְּשַׁעֲרֵי הָעִיר הַזֹּאת מְלָכִים וְשָׂרִים יֹשְׁבִים עַל־כִּסֵּא דָּוִד רֹכְבִים וּ בָרֶכֶב וּבַסּוּסִים (יר' י"ז כ"ה) ואצלנו מלת הַזֹּאת בפזר, ומלת מְלָכִים וּ בפסיק, ולהיפך מלת רֹכְבִים בלגרמיה והוא בלתי מנוי בין הפסקתות במערכת, אבל בהכ"ע הבבלי היא בדרגא ופסיק, ובפירוש מצוין על הגליון שהוא פסיק. — וכשיבואו אצלנו שני זרקא מתרדפים, יבוא בנקוד הזה תמורת הראשון לגרמיה תמיד, כגון הַנְנִי מֵסֵב אֶת־כְּלֵי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵכֶם (יר' כ"ז ד') ואצלנו מֵסֵב בזרקא (ועיין גם מלג הזקף). משרת הלגרמיה לאו דוקא מירכא, אלא לפעמים ישרתהו נ"כ הקדמא כמו קוֹל שָׂשׂוֹן (יר' ל"ג ט') וישרתהו גם המהפך, כמו כִּי יְשָׁרִים (פושע י"ד י') ואצלנו כִּי־יְשָׁרִים בגרשיים, וישרתהו גם המונח, כמו וְאֶת־יֶתֶר הָעָם (יר' כ"ג ט"ו) וכשישרתו לו שני משרתים יתכנו להיות נ"כ קדמא מהפך כמו אֲשֶׁר נָתַנְתָּ אֶת־אַרְצִי לָהֶם לְמוֹרָשָׁה (יחזק' ל"ו ה') ויתכנו נ"כ שלשה מונחים כמו אַל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף (שם מ"ח כ"ח) וישרתוהו נ"כ תלשא קדמא ומונח פסקי, (יחזק' מ"ח, יעויין לעיל לד כ"ד בהערה) ויתר דיני הלגרמיה יבואו בספרי א"ה. —

ז) **הפשטא** ובכללו הי תיב לשניהם רק צורה אחת והיא כעין חי"ת אשורי נוטה כשתי רגליו לשמאל, בין שתהיה הנגינה בראש המלה או לא. ורק כשהם מתרדפים אז תהיה צורת הפשטא או היתיב השני כעין מונח שהקו המושכב שלו מתפשט ומתארך מעט בנטיה כלפי מטה כזו:

פשטא אשר אין להחליפה עם צורת הלגרמיה, כגון וְיֹמֶה רָחַב (יחזק' מ"ז י"ד) ת' וְיֹמֶה רָחַב, וכן יַעַן כִּי גָבְהוּ (ישע' ג' י"ו) ת' יַעַן כִּי גְבֹהוֹת, ואפילו כשיש

ביניהם ב' משרתים, כמו וְתַחַת חֲגוֹרָה נִקָּפֹת וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׁה (שם כ"ד) (ולפי לקלע הלזה הבנים בפשטא מהכלף), ורק שלש פעמים מצאתי ב' פשטין מתרדפים ולשניהם רק צורה אחת הראשונה, והן: הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשׂוּ (יר' ל"ח מ') ת' עָשׂוּ, וַיֵּצֵא כְּמוֹשׁ בְּנוּלָה (שם מ"ח ז') ת' כְּמוֹשׁ קַשֵּׁי פָנִים (יחזק' ג' ד'), אשר הם לדעתי כולן מטעות המנקר, והעד שמלת קשי בפשטא ומהפך כאחר*), וזה לפי שנמלך אח"כ והציג משרת כמו שצריך להיות, כמו שהוא גם אצלנו ושכח לגרד את הפשטא. — וכן מצאתי ג' פעמים את התביר במקום הפשטא הראשון, שבא נ"כ מטעות המנקר שלא הבחין בין ב' הצורות היטב בהיותן דומות מעט זו לזו, והם: אַמָּה קוֹמַת אַמָּה, מִתַּחַת מִכְתָּף הַבַּיִת (יחזק' מ"ז ו') ת' מִתַּחַת, אִם־כְּלָה לֶאֱכוֹל (עמוס ז' ג') ת' כְּלָה (ועיין להלן הפסיק). — והנה כבר העירונו לעיל אצל הטרס והרביע שכשבא אצלנו פשטא זקף אחר זקף יבוא ת' הפשטא טרס בנקוד זה, ע"ש, ואין צורך להכפיל. —

משרת להפשטא מצאתי פעם אחת גם הקדמא: לְמַעַן־הַרְחִיק אֶתְכֶם (יר' כ"ז י'), וגם המירכא: אֵיכָה־נִשְׁבַּר (שם מ"ח י"ז)

*) **מצאתי** כמה מקומות נ"כ עם לוכם הפשטא למעלה גם לוכם היתיב לו מהפך למעט מהמקום, אין כאהנגינה בלקע המינה כמו כִּי עַל־כָּל־בָּתֵּי מְשׂוֹשׂ (ישע' ל"ב י"ג), וכן כִּי אַרְמוֹן נִטֹּשׁ (שם כ"ז י"ד) ואצלנו כִּי־ זמקף, וכן אָמְנָם בְּנֵי אֲשֶׁר־כָּזֹה (יר' ט' מ'), ואין כאהנגינה מינה בלקע, כמו אַתָּה וְעַבְדֵּיךְ וְעַמְּךָ (יר' כ"ג ג'), ואצלנו אַתָּה וְעַבְדֵּיךְ וְעַמְּךָ, וכן וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ (שם כ"ו ומלמעלה נ"כ לַחֲדָשִׁים יִבְכָּר (יחזק' מ"ה י"ז) יכתב להפשטא מהפך בפיצול, ובקפיצים אצלנו הפשטא כלמ"ד מיכלא ולפי"ז יודע מה לידון בי"ה. ויכון מאזה בלקע ממונח היתיב במקום הפשטא אצלנו, ולפ"כ אמנם לפעמים שהיו מלעיל עם הפשטא גם מהכלו המהפך לגרוז עליו, לפי שלפ היה מקום לעשות לפשטא הנגינה בלקע כדי לקיים זמן והכימו המהפך לגרוז עליו, לפי שלפ היה מקום לעשות לפשטא בהיותו בלקע המלה וקלקלו לזה מהפך ממלפ מקום הפשטא יתיב ע"פ לוכמו מהיפשטא בלום, בהפך לפ לוכם הפשטא אצלנו שהיא עומדת, וממעל לפום. והכה מיוחד הלוכם אל הפשטא והיתיב אצלנו נותן מקום להפליגם זה מזה אצלנו, והקיימן מהיתיב בלקע המינה לפני הפשטא לפ יעשו לפעמים, כגון במלה הבאה מהם שהיא במלפ דל"מ קוֹל יְיָ לָעִיר יִקְרָא (מיכה ו' כלקע מהפך יתיב והפך מהפך, לפי שלפ אינה בין הי"פ דמהיכין יתיב לפשטא וכן יוֹם מַצְפֶּה (שם ז' ד') יוֹם שְׁאֵה (זכר' מ' ע"ו) וזולתן. —

ונם המונח: קדשו עליה גוים (פס כ"ו כ"ז) — וכשישרתוהו ב' משרתים יוכל להיות המשרת הראשון קדמא אפילו הוא באות הראשונה, כמו איש מדרכו הרעה (יר' כ"ג י"ב), וכן יהיה מונח אפילו כשאיננו באות הראשונה כמו שלשת האנשים האלה (יחזק' י"ד י"ד), וכשישרתוהו ב' משרתים מצאתי המשרת הראשון פעם אחת ג"כ מונח והוא: אשר היו אתו את־גדליהו (יר' מ"ו ג') ופעם אחת מצאתים קדמא מונח מהפך: אשר יעשה אותם האדם (יחזקאל כ' כ"ו), המקומות שיבוא השטא תמורת מפסיקים אחרים אצלנו יבואו בספרי אי"ה. —

ח) הזקף, צורתו היא עמוד שעליו קורה כעין צלב ועל שם צורתו נקרא זקף כי זקופא בארמי ענייננו עמוד וצלב. והזקף אינו מתרדף כלל, לפיכך כשיבוא בנקוד שלנו זקף אחר זקף, יהיה גדול או קטן, או שיבואו שני זקפין אחר זקף, יבוא תחתיהם בנקוד זה רביע, כגון הבחורים ימותו בחרב בניהם ובנתיהם ימתו ברעב (יר' י"ח כ"א) ת' בניהם ובנתיהם, וכן ולא שמעו ולא־הטו את־אזנם וילכו איש בשרירות לבם הרע (פס פס מ') ת', וילכו איש, ואפילו כשיש מפסיק ביניהם, כמו ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו (זכ' י"ב ח') ת' מצרים מפניו, רק שלא יהיה ביניהם אתנח. ופעמים שיבוא תמורת הזקף הראשון רביע, כמו והיתה־לי לשם ששון לתהלה ולתפארת (יר' נ"ג כ') ואצלנו מלת לי בזקף, ויש נ"כ שיבוא תמורת הזקף הראשון פשטא ותמורת הזקף השלישי רביע, כמו והרשע בי ישוב מכל־חטאתו אשר עשה ושמר את־כל־חקותי ועשה משפט וצדקה (פס י"ח כ"ז) ת' חטאתו אשר עשה ושמר את־כל־חקותי, ופעם יבוא ת' הזקף הג' תביר כשמקומו לפני המרחא, כמו הגמול אתם משלמים עלי ואם־גמלים אתם עליקל מהרה אשיב גמולכם בראשכם (יואל ד' ד') ת' אתם עלי קל מהרה, ויש שיבואו במקום הזקפין המתרדפים שלשה גם צירופים אחרים, אבל על פי הרוב יבוא במקום הזקף השני רביע. (ועי' להלן יחזק' כ"ז כ"ז) ויבוא הזקף בנקוד זה בסקום מפסיקים אחרים שבנקוד הטברני, ויבואו הדוגמאות בספרי אי"ה. —

וישרת להזקף, חוץ מן המונח הרגיל, גם המירכא במקומות שהמשרת והמפסיק תכופים זה אחר זה ואין מלך ביניהם, כמו קשתם שכר (יר' ז' כ') לדרש־לו בי (יחזק' י"ד ז') כי־יודע אתני (יונה פ' י"ג) סלת בי בששטא והזקף מעות סופר ומלת יודע במירכא כדין, כי אין בינו ובין

הזקף שום מלך. בהיות שאין פתח נגובה נוהג בנקוד הזה. — וכשישרתוהו ב' משרתים יוכל להיות המשרת הראשון ג"כ מירכא, כמו סיר אשר חלאתה בה (יחזק' כ"ד ו'), ויוכל להיות מונח, גם אם איננו באות הראשון, כמו יעלה מנאון הירדן (יר' נ' מ"ד), וכשישרתוהו ב' מונחים אצלנו והמונח הראשון בתיבת אשר יבוא מקף בנקוד זה תמורת המונח הראשון, כמו אשר־פשעתם בם (יחזק' י"ח ל"ו), ואצלנו אשר במונח, ואפילו במקום שהתיבה השנידה אצלנו מוקפת מפני קירוב המעמים יהיה בנקוד זה המונח נסוג אחור, ומלת אשר במקף כמו אשר־ילדו לי (פס כ"נ ל"ז) ת' אשר ילדו־לי, וכל יתר הדינים יבואו בספרי אי"ה. —

ט) התביר צורתו ת אשורית על שם אות הראשון של שמו, והנה מצאתי שכינתו לאו דוקא לפני השפחא כמו שדינו אצלנו אלא גם לפני הפשטא כמו לכן הנה ימים באים נאם־יי (יר' ז' ל"ב) ואצלנו לכן ברביע, וכן מתחת מבתף הבית הימנית (יחזק' מ"ז ו') ואצלנו מתחת בגרש, וכן גם לפני הרביע, כמו זה הגוי אשר לא־שמעו (פס פס כ"ח) ואצלנו הגוי בפשטא. ויבאו בני מקומות ב' תבירין מתרדפים והם: עלפו שכבו (יחזק' ל"ב כ"א) ושאריתם לחרב אתן (יר' י"ז ט') בא העת קרוב (יחזק' ז' ז'). אך הדבר צריך עוד לעיון, כי נראה לי שהתביר בכל אלה המקומות, ודומיהם עוד שלא הבאתים כאן, בא במקום הרביע, וזה לפי שצורותיהם דומות, ושעה המעתיק לחשוב את הרביע בהנוסחא שמתוכה העתיק לתביר, ורגלים לדבר שהרי מלת עלפו (ניפעל כ"ו) בכ"י בתביר ובמירכא המורה שהסופר, אחר אשר נקד המלה בתביר, חזר ונקדה במירכא כדין. וכן ביחזק' מ"ז התביר שעל נבי מלת מתחת נתהוו נ"כ ע"ד זה מטעות המנקד במקום פשטא ראשון לשיווי תמונותיהם נם הם והראיה הפשטא המתרדף שעל נבי מלת הבית, שאלמלא הפשטא שלפנ היתה צורתו כצורת פשטא ראשון (ע"ין לע"ל הפפטפ), ולפיכך לא אחליט לע בזה עוד דבר עד קבצי כל הדוגמאות יחד לפני הקורא בספרי אי"ה, ושם יבוא נם כל אותן המקומות שמצאתי בהם התביר במקום הזקף והפשטא והרביע והמר המשרתים היותר נוהגים בנקוד זה להתביר הם כמו אצלנו הדרגא והמירכ והמטעים עשה בהם כרצונונקד פעם דרגא ופעם מירכא כפי העולה ש רוחו ולא שת לבו למנין המלכים והחטפים שבין המשרת להתביר, בד"ם שש כבשים (יחזק' מ"ו ד') במירכא ודינו אצלנו בדרגא, וכן שערך תמיד (יפ'

וכן להיפך ופרשי מכמרת (שם י"ט מ') בדרנא ודינו אצלנו במירכא. ואפילו כשרק חטף אחד מפסיק ביניהם יוכל לשרת הדרגא לתביר, כמו אתך אנוי (יר' מ', י"ט, וכ' י"ט), חוץ ממקומות כשהמשרת והתביר תכופין ואין ביניהם לא מלך ולא חטף אז ישרת המירכא תמיד להתביר כמו דבר־יי לי (יר' כ' מ'). והעד שאין מחלקין בנקוד זה בין הדרגא ובין המירכא לפני התביר, שהרי בירמיה מ"א באה מלת יהיו כאין בפסוק י"א בדרגא, ומיד אחריו בפסוק י"ב יהיו כאין במירכא וכן יחזקאל מ"ח מלת מפאת בפסוק ב', וג' בדרגא בכ"י ולעומתם מפסוק ד' ועד פסוק ח' במירכא, ועוד רבים מצאתי ככה. ומהפלא שנם בנקוד שלנו מצאתי הרבה פעמים דרגא לפני תביר כשאין ביניהם רק הברה אחת שלא כדין בד"מ כשד שלמן (הוש' י' י"ד) רעה יצאו (יר' ט' ג') סביב סביב (יחזק' מ"ז י"ז) לבלתי הוציא (שם מ"ו כ') הלוא זה (זכר' נ' ג') ובנקוד הבבלי הלוא־זה (ועיין ענין הקוף לנגל' ד' ד' והנגל הנ"ל). וישרת להתביר נם המונח כמו זואת אדם (יחזק' כ"ם ט'), וישרתהו נם המהפך כמו את כל־שאירית העם אשר השיב (יר' מ"ד י"ז) ועוד במקומות, אם לא שהתביר בטעות במקום הרביע כמו שכתבתי לעיל. וישרתוהו נם התלישא והקדמא, כמו אשר־השליך שם ישמעאל (שם שם ט'). וישרתוהו דרגא ומונח כמו אשר עשה הרשע (יחזק' י"ם כ"ד). והמשרת הראשון יוכל להיות מונח אפילו כשאיננו באות הראשון, כנון את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן (יר' מ"ם ג') וכן להיפך יתכן להיות קדמא אפילו הוא באות הראשון, כנון לא יהיה עוד (יחזק' י"ג כ"ד). ויתר דיניו ופרטיהם יבואו בספרי אי"ה. —

ו) **הטפחא** שלפני האתנח צורתו כעין גביע או כירח בן יומו ומקומו ממעל לאות כמו כל המפסיקים. אמנם

הטפחא שלפני הסלוק צורתו כמו השפחא אצלנו וגם על מקומו יבוא בשלום מתחת לאות. ומצאתים איזה פעמים במקום הזקף אצלנו, כנון מעוף השמים ועד־בהמה נדדו הלכו (יר' ט' ט') ת' מעוף השמים ועד־בהמה נדדו הלכו, וכן בערי יהודה ובחצות ירושלם (שם מ"ד י"ז) ת' בערי יהודה ובחצות ירושלם. וישרתוהו מירכא ומונח, כנון ההיטב חרה־לך (יונה ד' ט') ואצלנו ההיטב חרה־לך, וכן ואין אתכם אלי (מצי ג' י"ז) ת' ואין־אתכם. וישרתוהו פעם אחת מונח ומירכא בתיבה אחת: לחיות בה (יחזק' ל"ג י"ג). וישרתוהו קדמא ומירכא, כנון מהיות עוד נגי (יר' נ"ג כ"ד) ת' מהיות עוד

נגי. וכן לא־להיה־לו יושב (שם ל"ו ג'). וישרתוהו מונח מירכא: חתרתי־לי בקיר (יחזק' י"ב ז') וכן וישב־שם ירמיהו (יר' ל"ז י"ז) אך כל אלה רובם במלה מוקפת, שאז יבוא הקדמא או המונח לפני המירכא במקום המתג אצלנו, ובאותן הי"ד מקומות שישרתוהו אצלנו הדרגא ותרין חוטרין (מיוקף כפולה פ"ן בהנקוד הבבלי) מצאתי. תמורת נעניתי לו בה (יחזק' י"ד ז'), בהכ"י נעניתי לו בה, מלת נעניתי במפסיק במקום משרת אצלנו, ותמורת ויהי ריב ומדון (מנקוד פ' נ') בהכ"י ויהי־ריב ומדון, ותמורת הלא זה אוד (זכריה ג' ב') בהכ"י הלא־זה אוד.

יא) **האתנח** תמונתו דומה לטפחא הפוך שלפניו, ולפיכך נקרא אצל בעלי המסורה נ"כ בשם ס ח פ א כלומר מהופך מלשון סחופי כסא אשיבורא (שנם פ"ו), ובכל הפסוקים שאין בהם אתנח בספרים שלנו נם בהכ"י הבבלי לא מצאתיו, כנון בישעי' ל"ו א', וביר' ל"ו כ"ט ונ"א ל"ז, ועמוס ה' א', ויחזק' מ"ב יו"ד. ומצאתי בכ"י פסוקים בלתי אתנח ובנקוד הטברני ישנו כנון: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לאמר יען אשר אתה שלחת בשמה ספרים אל־כל העם אשר בירושלם ואל־צפניה בן־מעשיה הכהן ואל־כל־הכהנים לאמר (יר' כ"ט כ"ה) והוא פלא, כי מלת לאמר הראשונה ראויה לאתנח כמו שהוא אצלנו, וכן דדן רכלתך (יחזק' כ"ז כ') ואצלנו בטפחא ואתנחתא, אבל בנוסחאות דדן בשטא מרמז על היות רכלתך בזקף, וכן הוא במ"ש. ובחמשה פסוקים מצאתי האתנח בהכ"י שלא במקומו אצלנו, והם: א) לדעת לעות את־יעף דבר יעיר (ישעי' נ' ד'), ת' לדעת לעות את־יעף דבר יעיר — ב) ולא שמעו ולא־הטו את־אזנם ויקשו את־ערפם לבלתי שומע ולבלתי קחת מוסר (יר' י"ז כ"ג). ואצלנו האתנח במלת אזנם וכן השעמים משונים. ג) אל־תשמעו אליהם עבדו את־מלך בבל וחיו. (שם כ"ז י"ז) ת' אל־תשמעו אליהם עבדו את־מלך בבל וחיו, בפסוק זה הדין עם הנקוד הבבלי לפי שמאמר אל תשמעו אליהם הם כפל א ל ת ש מ ע ו שבפסוק הקודם ושייכים לעניין הראשון. — ד) מה־יהיה עון־הגפן מכל־עץ הזמורה זי (יחזק' ט"ו ג') ואצלנו מכל־עץ. — ה) ואת־ערי יהודה אשר זעמתה (יר' מ"ד י"ז) תמורת ואת ערי יהודה אשר זעמתה נקדתי בפסוק זה במ[illegible] מבוניים לפי שזה חצד זה (בהכ"י נמחק נקודותיו הבבליות זבא סופה [illegible] והשלימן ע"י נקודות מבוניות, ופסח בהן על שתי הטעמים פעם נקד עפ"י הס[illegible]

הטברנית ופעם עפ״י השטה הבבלית. כאשר אברר זה בספרי אי״ה, והנה זה המנקד נקד ג״כ בפסוק י״ד שם ב׳ אתנחיות בפסוק אחד והוא עפ״י שטת הנקוד הבבלי, כי בהטברני אי אפשר זה בעדות ר״י בן בלעם (יעויין מפפ״הע לד י״ב ומלמד כויה על עסקם הדגשים נקוף פ׳ סמוס נמוסם עין הקוסל) וכך נקד זה הפסוק: וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי קְרָא לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת, ומתחלה אמרתי שזהו טעות ממנו. אך אח״כ ראיתי שב׳ אתנחיות בפסוק אחד יתכנו בהשטה הבבלית, כי ביחזקאל כ״ו ח׳ נ״כ מצאתי כך: בְּנוֹתַיִךְ בַּשָּׂדֶה בֶּחָרֶב יַהֲרֹג וְנָתַן עָלַיִךְ דַּיִק וְשָׁפַךְ עָלַיִךְ סֹלְלָה, תמורת וְשָׁפַךְ עָלַיִךְ סֹלְלָה וזהו פלא, ומצאתי פעם אחת ישרתהו מהפך וְשָׁכְנִי אָרֵץ (יפע׳ י״ח ג׳) ופעם אחת ישרתהו מונח במקום מתג בתיבתו עַגְלַת שְׁלִשִׁיָּה (יר׳ מ״ח ל״ד).

יב) הסלוק תמונתו כמו אצלנו וגם מקומו תחת האות, ורק הוא לבדו והטפחא שלפניו הם מתחת להאותות בכדי לקמץ הזמן ובהיותם באים בכל פסוק ופסוק בסופו. ומצאתי פעם אחת ישרתו לו מונח מירכא בב׳ מלות מוקפות והמונח ת׳ מתג אצלנו, וְהָמָה יִהְיוּ־לִי לְעָם (יר׳ ל״ח ל׳). —

אלה הם הי״ב טעמים בנקוד הזה שהם י״ד צורות בהיות שלהם־שטא והטפחא ב׳ צורות שונות לפי מצבם כמו שנתבאר אצלם, וכל טעם יבוא על האות המנוגן, והזרקא והסגול והשטא אינם כפולים כשהם מלעיל. — אמנם שני הטעמים והם:

הסֵּזֶר (ונכללו גם הסֵּזֶר הגדול הנקוד קרני פרס לו לופן ועגלה) וְהִתְלִישָׁה גְּדוֹלָה אינם נמצאים בנקוד הזה כלל, ותמורתם יבוא אם רביע או טרס כפי מקום המלה בהסדר שסדרנו לעיל אצל הטרס והרביע (יעויין מה שכתב הם׳ כשדיל נקוף פ׳ סוכם לפם לד 61) כגון בְּיוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְיָ בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה (יפע׳ כ״ז ל׳) ת׳ הַהוּא — וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כַּסְאוֹ פֶּתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם (יר׳ ל׳ ע״ו) ת׳ וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ, — וַיָּעַר יְיָ אֶת־רוּחַ זְרֻבָּבֶל בֶּן־שַׁלְתִּיאֵל פַּחַת יְהוּדָה (חגי ל׳ י״ד) ת׳ וַיָּעַר יְיָ אֶת־רוּחַ. — וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל (הושע ב׳ ל׳) ת׳ וְהָיָה. — וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יֵאָמֵר לָהֶם (שם) ת׳ וְהָיָה בַּמָּקוֹם. והמלין שהם על פי המסורה לבר׳ ה׳ כ״ו בתרי משמי תלשא ורגש, יבואו בנקוד זה בדביע לבד כדין, כמו וְלָאלָה (ישע׳ כ״ח ל״ב) וְלָאלָה, וכן זֹאת (נפנים ב׳ ע״ו) זֹאת, כי בזה הנקוד מלה בתרי משמי ליתא. והמסורה הגזכרת היא א״כ רק טברנית, ויבוא תמורתם גם הלגרמיה

(עיין מלנו). ולפי שהרביע מתרדף לפיכך ימצאו תמורת ב׳ הטעמים הנזכרים גם ב׳ רביעים כמו וַיֹּאמֶר חַגַּי מַלְאַךְ יְיָ (חגי ל׳ י״ג) ת׳ וַיֹּאמֶר חַגַּי. ומהראוי היה וַיֹּאמֶר בטרס לפני הרביע. — ותמורת שני פזרין רצופים יבואו רביע וטרס, או טרס ורביע, או שני רביעים או לגרמיה ורביע, כמו קַח־לְךָ חִטִּין וּשְׂעֹרִים (יחזק׳ ד׳ ט׳) — כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הִנְנִי מֵצִית בָּךְ אֵשׁ (עם כ״ל ג׳) — הַשְׁכֵּם וְשַׁלַּח לֵאמֹר שָׁבוּ נָא (יר׳ ל״ה ט״ו) — וְשֻׁבָה אֶל־גְּדַלְיָה בֶּן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן (עם מ׳ ה׳). — ואציג פה גם פסוק אחד שבו ארבעה פזרין מתרדפים אצלנו לדוגמא והוא ביחזקאל מ״ג י״א: וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וְתִכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוּבָאָיו וְכֹל־צוּרֹתָו וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־צוּרֹתָו וְכָל־תּוֹרֹתָו הוֹדַע אוֹתָם וְכְתֹב לְעֵינֵיהֶם ובהשלושה מקומות מן הששה עשר בכל המקרא שבא בהם הפזר הגדול אצלנו מצאתי תחתיו בנקוד זה אם טרס או רביע על שני הם קומית מהם, והם ירמי׳ י״ג י״ב ושם ל״ח כ״ה, יעויין לעיל בסוף הטרס ובתחלת הרביע, והמקום הג׳ הוא ביחזקאל מ״ח כ״א: וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף תְּרוּמָה עַד־גְּבוּל קָדִימָה וְיָמָּה עַל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל־גְּבוּל יָמָּה לְעֻמַּת חֲלָקִים לַנָּשִׂיא. ודעת לנבון נקל שאם פזר גדול אין בנקוד זה גם משרתו הירח בן יומו אין בו. — ואביא כאן עוד פסוק אחד לדוגמא כללית והוא: וַיֹּצְאוּ יֹשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבָעֲרוּ וְהִשִּׁיקוּ בַּנֶּשֶׁק וּמָגֵן וְצִנָּה בַּקֶּשֶׁת וּבַחֲצִים וּבְמִקֵּל יָד וּבְרֹמַח וּבָעֲרוּ בָהֶם אֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים (עם ל״ט ט׳). —

מכל האמור והדוגמאות שהבאתי יבין המבין מדעתו שסבת שינוי הטעמים בשתי השיטות הטברנית והבבלית בכל אותן המקומות במקרא, אשר נתנו הפסוקים בבחינת המלות המחוברות במשרת או המופרדות בטעם שוה בשתיהם היא (סוף מן מקכון מל סני הטעמים מלעם ומזר נקוד הנבלי הלגריכים להמנום נקוד זם ע״י פעם והכניע והלנגמיה כנ״ל) ביחוד הנגוד הנמצא בב׳ השיטות האלו ביחס אל הרהיסור אשר אמנם לא נמלט מהשתומם על המראה הנפלא הזה מה ראו על ככה בעלי השיטות להתנגר אלה לאלה בבחינה זו מן הקצה אל הקצה, עד שאותו הטעם שהוא מתרדף בהשטה הטברנית הוא בלתי מתרדף בהשטה הבבלית, ולהיפך הטעם המתרדף בראשונה מתרדף הוא בהשניה, בר״ם הזקף והזרקא והלגרמיה המתרדפים בנקוד הטברני הם בלתי מתרדפים בנקוד הבבלי, ובהיפך הרביע המתר

הרדיפה אצל הטברניים מתרדף הוא אצל הבבליים, על כל פנים אחרי שהרבר הוא כן, הנה זה הנגוד הוא הסבה הראשית אל שינוי הטעמים בשתיהן. עד שאם באנו להחליף טעמי פסוק מה משטה לשטה. אין לנו אלא לשית לב אל אותן הטעמים הבאים נרדפים בו להשמיט קצתן ולהשלימן ע"י הטעמים המלאים את מקומן בהשטה האחרת, וזה ימצא המתבונן מביאר כבר ע"י הרונמאות שהבאתי. והנה בכל אלו הפסוקים ששינוי טעמיהם לא צמח אלא מחלוף הרדיפה ולא מחלוף הנתוח, היו בעלי ב' השיטות מסכימים יחד בפשטי המקראות ובכוונתם ומתחלפים רק בניגון, רצוני שהבבליים היו קורין את הפסוק בנעימה פשוטה, בהיות כאשר ראינו הטרם והרביע הם היותר נהוגין אצליהם וחוזרין חלילה פעם בפעם, אשר מן סדר דילוגם שסדרנו לעיל אצלם נראה בעליל שעיקר הנחתם לא היתה אלא לשינוי נעימתם בקול הנגינה, אבל לא לשינוי כח הפסקתן, כי בזה רובם שווים, שהרי הנחתם במלה מן המלות אינה תלויה אלא מסדר שכונתם זה בצד זה כמו שראינו, אבל הטברניים התרחבו בזה העניין יותר, והוסיפו את הגרשיים על הגרש בכדי לשנות ניגונו ממנו בסוף המלה, וכשיקדים להגרש קדמא קראוהו א ז ל א ומנגנין אותו באופן אחר. ועד"ז הוסיפו הזקף גדול על הקטן להרים קול נעימתו ממנו, והוסיפו הפזר הקטן והגדול והתלשא במקומית הנאותים לרביע אי לטרס, והכל רק בכדי לשנות ע"ז נעימה מנעימה ולהבחין ביניהם ע"י המשך הקול וקצורו, רימו ושפלותו, וכן הוסיפו עוד מלין בתרי טעמי לתכלית זו, וכן הירח והמירכא כפולה על המשרתים כאשר יבוא עוד, וכל זה רק ליפוי הנעימה וצחצוח הניגון, אבל לא בשביל באור כוונת המקרא והטעמתו. —

ועפ"י הדברים האלה לא נשאר לי אלא להביא פסוק אחד שבאים בו רובי הטעמים אצלנו אשר לא יכלתי להשוותם עם הטעמים שבנקוד האשורי בהיותו בלתי נמצא בהכ"י אלא על נביאים אחרונים בלבד, והפסוק הנזכר הוא בנביאים ראשונים (מ"ב ח' ו') ואניח בו את הטעמים והנקודות הבבליים עם"י הכללים שנתבארו עד כאן, והקורא המבין ישוה אותן עם הטעמים והנקודות הטברניים אצלנו, וילמד לעשות כמוני בכל כיוצא בהם, והוא:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהוּ אִישׁ עָלָה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ לְכוּ שׁוּבוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלָחָה אֶתְכֶם וְדַבַּרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר יְיָ הֲמִבְּלִי

Mobo.

אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתָּה שֹׁלֵחַ לִדְרֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן לָכֵן הַמִּטָּה אֲשֶׁר עָלִיתָ־שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת:

ועל מלת אל שנקדתי בחירק חטוף וכן מלת עקרון, ועל מלת ממנה שרפיתי הנו"ן שלה, ועל מלת עליתָ במקף יעויין להלן בההערות להבקוק. —

אולם נמצאים עוד פסוקים הרבה אשר בעלי הנקוד הטברניים והבבליים מתחלפים בהנחת טעמיהם חלוף עצמי, והוא בנתוח המלות בעצמן, רצוני שאלה הבינו מלות ידועות מחוברות בעניינן, מה שאלה הבינו מופרדות וכן להיפך, או שחשבו אלה מלה מן המלות מתיחסת יותר אל הקודמת לה מלאותה שאחריה, מה שאחרים חשבוה בהפך, ועי"ז נטו בהטעמתם אלו מאלו, ובב הינה זו, יבין המשכיל, שאי איפשר לשום מדקדק להחליט מן הקודם אל המאוחר (a priori) את השינוי הנופל בין שתי אלה השיטות בפסוק מה, כמו שהוא בלתי אפשרי בכלל להניח טעמי פסוק אחד, יהיה איזה שיהיה, באופן שיסכים עם המציאות בהיות שזה תלוי מן ההבנה הפרטית של כל מטעים ומטעים, ומן המובן המסוגל שהוא נותן לו, כנון החלוף הנופל בטעמי עשרת הדברים בין המע רבאי והמדנחא הידועים בשם טעם העליון וטעם התחתון (יעויין לקוטי קדמוניות מלך ליג ופילך. ולהלן ל 46) אשר שרשו רק בהחלוף היוצא מבין נתוח הפסוקים עם"י הדבורים לאות שהוא עם"י שיווי ארכן, וכן בהפסוקים שנמצא בהם האתנח אצל הטברניים ונפקד מושבו אצל הבבליים, או שמקומו בשתי השיטות בשתי מלות שונות, שבא כפול פעמיים בפסוק אחד (יעויין לעיל 56 הפסנם), וכמו כן נמצאים פסוקים הרבה שגם שאר המפסיקים מחולפים בהם ובאים קצתם תמורת קצת לא עם כלל ידוע, באופן שאי איפשר לדעת סבת חילופן, בהיותה מוצאת מקום ב בהמובן המסוגל שנתנו המטעימים הבבליים והטברניים כאיוא מהם להפסק ההוא משונה הטעם, ואביא קצתם לדוגמא, כנון ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים (יחזק' ה' ח') ת' ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים. מי־שמע כזאת מי־ראה כאלה (ישע' פ"ו מ') ת' מי־שמע כזאת מי ראה

כאלה, וכן כֹּה אמר יי (ירי כ"ט י"ו) ת' כֹּה אמַר יי. וכן כה־אמר אדני יי (יחזק' י"ג כ') ת' כֹּה־אמַר אדני יי. וכן ועסותם רשעים כי־יהיו־אפר (מלאכי ג' כ"ל) ת' ועסותם רשעים כי־יהיו אפר. וכן ואמר אהה אדני יי הנה לא ידעתי דבר (ירי ל' ו') ת' ואמר אֹהּ אדני יי הנה לא־ידעתי דבר. וכן פרות הבשן אשר בהר שמרון העשקות דלים (עמוס ד' א') ת' פרות הבשן אשר בהר שמרון העשקות דלים. וכן ואמרת כֹּה תשלע בבל ולא־תקום מפני הרעה אשר אנכי וגו' (ירי' כ"ל ס"ד) צורת ד־התביר של מלת תקום נשחתה לדעתי (עיין לעיל לגל המציר וסוכם לממ לב 68), ודומיהם רבים. וכמו כן מתחלפים הם נ"כ במשרתים ושעמים דהיינו שבאה מלה אחת בשיטה זו בטעם ובהאחרת במשרת, כמו שימצא הקורא בהדוגמאות שהביאונו, אשר מזה ימשך בהכרח נ"כ שינוי בנקוד הדגש ב ב ג"ד כ פ"ת אחר יהו"א, כמו עתה תהיה מבוכתם (מיכה ז' ד', ת"י) תהיה דגושה אחר הטפחא, ואצלינו בהפך עתה במירכא ותהיה בטפחא ולסיכך התי"ו רפה. וכמוהו לכלות אפי בם (יחזק' כ' כ"ל) הבי"ת רפה אחר מירכא, ואצלנו לכלות אפי בם הבית דגוש אחר תביר. וכן ותזני בם (סס י"ו י"ז) ואצלנו ותזני בם, ורבים ככה (עיין להלן יכ"י ל', ג'. ויחזקאל כ"ג, כ"ו וכ"ז) אשר מכל אלה ישפוט המבין שמצד זה אי אפשר לתת כללים מוחלטים כוללים להנחת טעמים בבליים בכל מקום תמורת הטעמים המבניים כנ"ל. –

המשרתים ומספרם

לפי שאין בנקוד הזה לא מירכא כפולה ולא ירח בן יומו (עיין לעיל לד 30 ולד 32) וגם מאיילה אין בו כי בכל מקום ישרת במקומו משרת אחר בתיבת הטעם לסיכך לא נשארו מן המשרתים אלא המירכא והמונח והמהפך והדרגא והקדמא והתלשא, וצורתם כצורתם אצלנו וכן מקומם כמקומם אצלנו, הארבעה הראשונים מתחת לאותיות, והשנים האחרונים ממעל להם ושמוש כל אחד ואחד שם התבאר לעיל אצל כל אחד מן הטעמים. ומאחר שהוא כן לא היה נשאר לי לדבר עליהם כאן כלום, לולי שלמרתי מן הנקוד הזה דבר חדש אשר מפני חדושו בלתי נכון היה לאחרו עד צאת חבורי לאור. ולכן נמרתי בדעתי לפרסמו פה. והוא: מיד כשהתבוננתי שהקדמא והתלשא באים בשתי שיטות הנקוד יחד מעל לאותיות כדרך הטעמים המפסיקים ולא למטה כשאר המשרתים, השתוממתי

על המראה הזר הזה, ואמרתי הלא דבר הוא והחלותי לחקר עליהן, ואחרי התבוננותי בדבר ראה זה מצאתי שבאמת אין הדבר כאשר חשבנוהו עד כה, אלא ב' הנגינות האלו אינם לא משרתים גמורים ולא מפסיקים גמורים אלא אמצעיים בין המשרתים ובין המפסיקים עד שפעם יחברו המלות ופעם יפסיקו ביניהם והקדמא נוטה יותר אל המשרתים והתלשא אל המפסיקים, וזה לאו דוקא בנקוד הבבלי אלא גם בנקוד הטברני, ומקודם על התלשא:

דעת ר"י בן בלעם שאשר יפריד בין הטעם ובין המשרת הוא שהטעם ינוח בלא משרת ואין משרת בלא טעם, ולפי שלא יתכן להמשרת לעמוד בלא טעם לכן נקרא משרת (מספ"טע ס"ל ס"ג). ומה שיפריד שנית ביניהם הוא היות ב"נד כפ"ת אחר יהו"א במלה שהוא במשרת רפה, (סס קוף פנק זה) ומה שיפריד שלישית ביניהם הוא שרק אחר המשרת יבוא פסק ואין אחר הטעם פסק (סס לד ל"ל ע"ג). ואמר עוד: דע שהתלשא שהוא טעם והתלשא שהוא משרת צורה אחת לשתיהן, אבל ההפרש שיש ביניהן הוא שהתלשא שהיא טעם מונחת באות הראשון של תיבה, ואחר שהוא משרת מונחת בסוף התיבה, וכתובים הם יחד על אות המחלק ועל אות שאינו מחלק והלימוד יפריש זה (סס ס"ג ס"ל לד ל') וכן אומר בן אשר הקדמון בשער על הטעמים: שביעי הוא תלשא, בשני פעמים (ל' פנים) חשה. לפנים ולאחור נשה, ונומרת טעמים בדרישה ע"כ, אשר מן מה שהוא מכנים בשער ההוא איזה משרתים בין הטעמים וכן להיפך נראה בפירוש שההפרש אצלו בין הטעמים להמשרתים הוא זולת ההפרש שאצלנו. ואמר עוד בן בלעם שהתלשא מתרדפת במקום אחד והיא בוא הנה ואשלחה אותך (ס"ג י"ד ל') ומוסיף בזה הלשון: ונתברר לי מדבריהם על זה שהראשון טעם והשני משרת, התלישא שהיא טעם היא בראש התיבה והתלישא שהיא משרת היא בסוף התיבה, עכ"ל (מספ"כע לה ע') וכן אומר ר"י חיוג בס' הנקוד: והתלשא הוא אחד (מספרקפ) בכל המקרא בא הנה ואשלחה וגו' והמסמנין שמו הפרש בצורות שכל מה שהוא טעם שמוהו לשמאל הספר ולימין הקורא ואם היא משרת שמהו על ימין הספר ולשמאל הקורא וכו'. כן הוא מספר על המסמנין אבל הוא בעצמו מונה התלישא ועיקר והתלישא רבא שתיהן בין המשרתים (סס מהדוקם דוקפנם לד 197). מדבריהם אלו לומדים: א) שלהתלישא גדולה והקטנה לשתיהן צורה אחת היתה בעצם וראשונה, ב) שאז היתה באה על האות המנוגן ולא בראש התיבה ובסופה. ג) שפעם היתה טעם מפסיק ופעם משרת מחבר, עד שהוצרכו אחי"כ להבדיל ביניהם ע"י חלוק

מקומם בראש התיבה ובסופה. והנה צורת התלישה קטנה בהכ"י עם הנקוד הבבלי ענול קטן פשוט ואינו יוצא זנב לימין הקורא כמו שהוא אצלנו כי זה הוא הוספת הנקדנים המאוחרים שרצו ע"ז לעשות עוד היכר יותר ברור בין הטעם והמשרת מוסיף על הסימן ע"י מקומם המשונה בתיבה. אלא שמקום התלשא גם בכ"י הבבלי תמיד בסוף התיבה ולא בההברה המנוגנת, אפילו כשהנגינה מלעיל, כנון נסוֹ נדו מאֹד (יר' מ"ט ל') והכינתהֹ (יחזק' ד' נ') וזוהי הנגינה האחת והמיוחדת בסנולה זו. ואומר אני שסבת זה השינוי המקומי הוא בכדי להבחין ע"כ בין הענול שהוא תלשא ובין הענול המסורני (Circulus massoreticus), כי זה האחרון בא תמיד בכתבי יד ממעל לאות שהמסורה מתיחסת עליו, וכשתזדמן מלה שבה הוא נופל עם התלשא ביחד על אות אחד במקום אחד מה שאי אפשר, לפיכך הציבו העינול של הנגינה תמיד בסוף להבדיל ביניהם ע"י מקומם המשונה, והטברניים היו צריכים לשנות גם מקום התלשא המפסקת וחברו עם זה השינוי גם תועלת ההבחנה שבין מפסיק למשרת והצינו אותה בראש התיבה. —

מערה אם ישאל אדם לאמר: מה האות שגם התלשא הקטנה איננה משרת נמור ככל יתר המשרתים ושאדרבה נוכל לראות אותה ברוב המקומות כאילו היא טעם, וזה לפי שהנקדנים לא הסבימו כולם על כל אחד מן ענולי התלשא בהחלט איזה טעם ואיזה משרת אלא שפטו על כל אחד ואחד מהם על פי שקול דעתם, עד שמה שזה חָשְׁבו טעם לָקְחו אחר למשרת, הנני להעיד לי ע"ז עדים נאמנים יותר מאחד, והם:

א) מקומה מעיד עליה שהיא ממעל לאות ככל יתר הטעמים בשו שזכרנו.

ב) המדקדקים הקדמונים מעידים על בואֹ הנה ואשלחהֹ שהתלשא במקום זה מתרדפת אעפ"י שמקומה במלת הנה בראשה ובמלת ואשלחה בסופה. בנ"ל הרי שהקדמונים חָשְׁבוּן שתיהן לצורה אחת ולטעם אחד.

ג) עדות בן בלעם שאין משרת בלא טעם אחריו, והתלישא קטנה לא תמצא בשום מקום תכוסה לטעם, מה בזמן שכל יתר המשרתים מקומם באמת לרוב גם לפני הטעם ממש בלי משרת אחר אמצעי ביניהם, וא"כ מקום התלשא תמיד לפני משרת ולא לפני טעם, ומסכמת גם בסנולה זו עם כל שאר הטעמים, וכשם שכל יתר הטעמים יכולים לבוא בעצמם או עם משרת אחר ויותר מאחד כן גם התלשא.

ד) התלשא בין גדולה בין קטנה שתיהן שכנות רק אל אלו הארבעה טעמים טרם וזרקא ופשטא ותביר, גם מזה ידים מוכיחות ששתיהן רק נגינה אחת הן.

ה) התלישא קטנה באה גם בניקוד שלנו במלות, אשר לפי העניין הן מחוברות

יותר להמלה שלפניהן מאשר לאחריהן וראויות הן א"כ להעמדה. כגון אשר ירדו־שאול בכלי־מלחמתם ויתנו את־חרבותם תחת ראשיהם (יחזק' ל"ב כ"ז) מלת מלחמתם צריכה להעמדה ובכל זאת היא בת"ק, ולפיכך בהנקוד הבבלי אשר־ירדו שאול בכלי מלחמתם, באה מלת מלחמתם ברביע כדינו בנקוד זה לבוא גם ת' התלישא גדולה (ישעי' ל"ב 22) וכן ביום ההוא יגלח אדני בתער השכירה (יסע' ז' כ') מלת אדני ראויה להפסק לפי שעמה מסיים משפט שלם מנושא ונשוא, ולפיכך היא בנקוד הבבלי ברביע כדין: ביום ההוא יגלח אדני בתער השכירה, וכן כה־אמר אדני יי הנני מצית־בך אש ואכלה בך כל־עץ־לח (יחזקאל כ"א ג') והנכון הוא בבב"י הבבלי: כה־אמר אדני יי הנני מצית בך אש ואכלה בך כל־עץ לח. וכן אל־תירא (ירמי' ל' י') כבני (עמוס ט' ז') קום (יונה ג' ב') ודומיהם. וכן יבוא במקום התלישא הקטנה טרם כמו שיבוא ת' הגדולה. כמו וביום באו אל־הקדש (יחזקאל מ"ד כ"ז) ת' וביום באו אל־הקדש, וכן וגם־אני נתתי לכם (עמוס ד' ו') ת' וגם אני נתתי לכם, ודומיהם, וכן יבוא במקומה הלגרמיה כמו שיבא גם ת' התלישא הגדולה כמו והיה ביום ההוא (זכר' י"ב ג') ת' והיה ביום ההוא, אלה וכיוצא באלה מן התלישות הקטנות אצלנו ראוין הן בספרים שלנו לתלישא גדולה אלא שהנקדנים כשהתחילו להפריש בין התלישא משרת לתלשא טעם ע"י מקומם במלה, פעמים שטעו בשקול דעתם ופעמים העתיקוה בטעות מן האות המנוגן לשמאל תחת העתיק אותה לימין.

ו) הרבה פעמים מצאתי באמת תלשא בהכ"י הבבלי במקום שבאה התלישה גדולה אצלנו, כגון גם־זרע יעקוב (יר' ל"ג כ"ו) ואצלנו יעקוב, וכן ויהי כלות ירמיהו (סס מ"ג ב') ואצלנו ויהי, וכן הנה אשר־אין משפטם (סס מ"ט י"ב) ואצלנו הנה, וכן וידיי היתה אלי (יחזק' ל"ג כ"ב) ת' וידיי, וכן על־פני (סס מ"ח כ"ו) ת' על־פני, וכן תבוא בהכ"י תמורת לגרמיה אצלנו כמו ויאמר אל־האיש לבש הבדים (סס י' ב') ת' אל־האיש, אשר מאלה נראה ברור שהבבליים חשבו זה הענול שבסוף המלה למעם.

ז) התלשא לא תשרת לעולם במלה אחת עם טעם כמו המונח והמירכא והמהפך שנמצאים עם טעמים בתיבה אחת כידוע, וזה לפי שהתלשא היא בעצמה טעם, וב' טעמים לא יתחברו במלה אחת.

ח) ובהיפך זה מצאתי בהכ"י הבבלי שישרת עמה מונח בתיבתה, מה שלא הי

באיפשרי אם לא חשבו אותה טעם: והיה אם־למד ילמדו דרכי עמי (ירמי' י"ב י"ו). —

אבן מה שנמצא פסק אחר התלשא, והיות בנ"ד כפ"ת אחריה רפה כשסוף המלה נה נסתר אין לתמוה ע"ז, בהתבוננו שגם הפסק אי איפשר שלא היה מאוחר בזמן להמצאת סימני הטעמים והמשרתים וזמנו נופל כאחד לדעתי עם זמן ההבחנה שבין התלישא גדולה וקטנה בזמן שהתחילו להתחכם ולדייק יותר בין בסימני התנועות בין בסימני הטעמים ובין במסורות שחברו על הדיוקים האלו, אחרי אשר אצל הקדמונים היו כל אלו פשוטים מאד. ולפיכך כשמצאו מלות מחוברות במשרת ובכל זה צריכות לדעתם להעמדה, אם בשביל ב' שמות דומים או ב' מלות שאות האחרון של ה־אחת דומה להראשון שלאחריה או ליראת הכבוד של השם הנכבד או לסבות אחרות שלא נתבררו עוד, ויראו לחלק את המשרת שמצאו ולהעמיד התיבה בטעם, עמדו והוסיפו מקל אחר המשרת, להורות שאעפ"י שהן מחוברות בעניין, מ"מ יפה יעשה הקורא להפסיק מעט בין ב' התיבות, תדע שהדבר כך, שהרי אילו נתהוו הפסק והנגינות בזמן אחד, מה צורך היה להנקדנים בתחלה לחבר המלה במשרת ולשוב להעמידה מיד אח"כ ע"י מקל הלא יותר טוב ונקל היה להם לציין אותה המלה בסימן מסימני הטעמים ודיה. ומאחר שהוא כן הנה כשהוסיפו מקל גם אחר התלישא קטנה לטעם ידוע בודאי שחשבו אותה מלה מחוברת בעניין, ולפיכך דגשו ב"נד כפ"ת אחר הפסק, והרפו אותם במקומות שחשבו התלשא משרת, אשר על כן לא אבנה אותה גם אני בין הטעמים המפסיקים בהחלט בכל מקום כ"א מן האמצעיים, אלא שאני חושב כמו כן שלא כדין חשבו אותה כך או שטעו לפעמים כנ"ל. ועם כל זה הנה הפסק אחר התלשא רחוק המציאות מאד, כמו לנו מקום (יחזק' ל"ט י"ט) וכן הוא נ"כ בהכ"י, אבל מצאתי נ"כ פסק גם אחר התביר והלנרמיה והם: והיתה בבל לגלים | מעון תנים | (יר' נ"א ל"ז) מלת תנים בתביר, ובפירוש מצוין שם על הגליון ב' פעמים אות פ ותחתיו מקל לסימן לשני הפסקין, ועיד כי | על־אף יי (פס נ"ב ג') כי בהכ"י אין אחר הלנרמי־ בשים מקום מקל כמו שכתבתי אצלו, וגם כאן על הגליון בפירוש אות פ ומקל לסימן. —

הוצא לנו מכל הנ"ל היא שהתלשא (היינו הענול שעל נגו המוסיף המנוגן, כמו שפיסק לורפה ומקומה נעלם ולפעמים) היתה אז כן להטברנים כן להבבליים נוסרת

לסיק הדפסקה (כמ שלפנין בנ"ד כפ"ת לפ הפכימו יסד נכם הפפקסו, על שעל פי המקומים כל

ויעויין מכלול שעב לוסיום לוי"א) אבל למפסיק יותר חלש מכל שאר המפסיקים עד שהצינוה במלות מסיפקית אצלם שלא היו יכולין להחליט עליהן היותן צריכות להעמדה בהחלט, ועם זה היו מאריכין בנגינתן קצת לריחוקן מן הטעם שאחריהן, ולא היו מחולקין אלו מאלו אלא ברב ובמעט, דהיינו שהטברניים הקיפו לציין בענול זה סכום יתר רב מאד מן התיבות שהיו הבבליים הושבים למיפרדות עד שטיעמו אותן ב טעמים מוחלטים אחרים, ואח"כ בזמן מאוחר להם עמדו מנקדים טברניים (שכ"י מיוג קוכל לוסיפ מ ב מ נ י ס) והתחילו גם הם להבדיל כל אותן התלשאות שחשבו אותן מפסיקות בענין והצינן בראש המלה, אמנם בזמננו צריכין אנו לראות כל התלשאות כמו שהן לפנינו בין גדולות בין קטנות כטעמים, אך כטעמים היותר פחותים בכח הפסקתם, וכמו שאי איפשר עתה בד"מ למצוא הסבה שבשבילה הטעימו הבבליים מלת כבני (עמוס ע' ז') ברביע, כן אי איפשר למצאה אצל הטברניים שטיעמו מלת על־פני (יחזק' מ"ו כ"ט) בתלישא גדולה (יעויין לעיל) לפי שאלו ואלו עש' מה שעשו רק עפ"י שקול דעתם אי גם מטעות כמו שכתבנו לעיל, אשר על כן אין הדין אתם אלא במקומות שסבת חיבורם או העמדתם ניכרת לכל, אבל בשאר התלשאות ישתמש המפרש בשקול דעתו גם הוא, בכדי לכוון ע"ז לדעת הנקדנים שקדמו להם. —

אמנם הקדמא עם היותו משרת מ"מ הוא נוטה נ"כ קצת אל המפסיקים ע"י איזה סנולות שלא תמצאן במשרתים אחרים, כי הנה הקדמא אינו משרת לעולם בנקוד הבבלי עם הטעם במלה אחת כמו שישרתו המירכא והמונח והמהפך, ורק בנקוד הטברני יִמָּצא עם הזקף בתיבתו, וכן אינו בא תכוף לטעם, כ"א להטרם בלבד (כמו שנם התלישפ תכוף לפעמים להטרם מלפ העפכריים) אבל כשישרת לשאר המשרתים יבוא בינו ובין הטעם משרת אחר, ובשביל הרחקתו מן הטעם יש לו קצת העמדה כמו שכתבתי לעיל גם אצל התלשא, וכן מצאתי בהכ"י שישמש עמו מונח בתיבתו כמו עם התלשא, כמו נסוּ נָדוּ מאד (יר' מ"ט ל') וכן יבוא במקומו הרביע: הנה־מים עלים מצפון (פס מ"ז י"ז) מים, (ועיין להלן מיכה ד' ז') ולפי שיש לו קצת נטיה אל ההעמדה שמוהו הנקדנים גם הוא ממעל לאות, עם שהיא בטעם ובהרפותו בנ"ד כפ"ת אחריו משרת, והוא אחרון המשרתים מצד, ותחלת המפסיקים מצד. —

ומעתה אומר אני עוד שכמו שהטעמים אינם שוים כולם בכח הפסקתם אלא הם בזה מדרגות מדרגות קצתם על קצת, עד שהסילוק הוא היותר חזק בכח

הטעמים (משלי ג' יט' ומ' ומת ג' מ')

מפסיקים בהחלט:

סלוק

אתנח

סגולתא

סגולתא - מאולסחלא

זקף

רביע

מפסיקים ביחס:

טפחא (לפני אתנח)

טפחא (לפני סוף)

פשטא

פשטא (אחרי פזיר) ←

זרקא

תביר

טרם

לגרמיה

משרתים ביחס:

תלשא

קדמא

משרתים בהחלט

מרכא

מונח

מהפך

דרגא

מקף-

הפסקתו, כן אין המשרתים כולם שוים בכח הב״ם, אלא מן המקף (גם מזה ניכר
לי עם המשרתים בהיותי בלמי רואה שום טעם מספיק לכך בעצמו יען מכללם, ולפיכך אין מקום
כאלה מוקדם כי המקף הוא משרתה ומדבר עליו מ״ש בפנים) שהוא היותר חזק שבמשרתים
בכח חבורו עד שיחבר ב׳ מלות למלה אחת מכ״ם. ועד הדרגא שהוא היותר חלש
בכח חבורו מדרגות מדרגות יש, ותמונתם מורה על מדרגתם, כי הנה המקף קו פשוט
מושכב בין ב׳ תיבות להורות על חבורן ממש, ואחריו המירכא ג״כ מחבר חזק, אבל
יותר חלש מן המקף, ותמונתו ג״כ קו אחד פשוט עומד תחת האות, ואחריו שתי
תמונות מורכבות מב׳ קוים והם המונח (סופר הולך) והמהפך (סופר הפוך) ושניהם
שוים בכח חבורם. ואחריהם תמונה מורכבת משני אלה דהיינו מן המונח והמהפך
והיא הדרגא שהוא עוד יותר חלוש החבור מהם. אלה הם המשרתים הגמורים.
ואחריהם הנגינות שבין המשרתים והטעמים והם הבינונים הקדמא והתלשא.
ואחריהם המפסיקים הי״ב שזכרנים אשר גם בהם מדרגות בכח הפסקתם ובבחינת
התלותם בהטעמים הבאים אחריהם עד שנוכל לחלק גם אותם לשתי מחלקות.
הראשונה הטרם והלגרמיה (פסק נקלים בקניע שמקניבים) והזרקא (הנמלה בקצוך)
(הנמלה בעצמם) והתביר והשפחא (הנמלה בעצמם ופוף פסוק), והם מפסיקים
בבחינת המשרתים שלפניהם אבל נוכל ג״כ לכנותם משרתים בהתיחסם אל
הטעמים שאחריהם שמהם הם נתלים, השניה (הנמלה נמלים מעט, לפני מפניהם פם)
הסגיל והשלשלת והרביע והזקף האתנח והסלוק, עד שמן המקף ועד הסלוק
נוכל לחלקם לארבע מחלקות המתיחסות כפי סדרן זו למעלה מזו בכח חבורן
והפסקתן והתלותן זו בזו, ואלו הן:

משרתים בהחלט: מקף. מירכא. מונח. מהפך. דרגא. —

משרתים ביחס: קדמא. תלשא. —

מפסיקים ביחס: טרם. לגרמיה. זרקא. פשטא. (פשטא).
תביר. טפחא. (טפחא). —

מפסיקים בהחלט: סגולתא. סגולתא מסולסלתא. רביע.
זקף. אתנח. סלוק. —

הלה ה קצות דרכי הנקוד האשורי שראיתי צורך בהן לאספם בקצור פה בתורת
מקום מרם צאת הבורי לאור, לפי שידיעתם נחוצה להקורא להבנת מה
שכתבתי מדברינו בההערות ובפירושנו על ס׳ היסוד. ואודות הסמ״ק אודיע כאן

בכלל שהבבליים והטבריים אינם מסכימים בו, ונוטים אלו מאלו במקומות. יש
פסקתות המנויות במערכת שאינן נמצאות בהכ״י הבבלי, ולהיפך נמצאות
פסקתות בהכ״י הבבלי מנויות במערכת. ולפעמים החליפו הטבריים הפסק
בהלגרמיה, לפי שתמונה אחת לשניהם אצלם. מה שאי אפשר בשטה הבבלית.
לשיני צורותיהם, וכן חדלתי לדבר על כללי הדגוש ונקוד הסנול והנסוג אחור
והדחיק והאתי מרחוק ועל חלוף המסורות בין ב׳ אלו השיטות וביחוד על חלופי
הניסחאות בנקודות ועוד על דברים שונים, בכדי שלא לעבור הגבול שציינתי לעצמי
במלאכה זו והם עומדים ונצפנים לחבורי הגדול על זה הנקוד אי״ה. ואעפ״כ לא אמנע
מדבר עליהם בדרך מקרה להלן בהערותי בכל מקום שיזדמן מוכשר לכך, עד שיכול
הקורא המדקדק לקבצן משם אחת אחת אם ירצה למצוא חשבון וכללים נאספים
אל מקום אחד. —

ואחרי כלותי לדבר על הטעמים הנני לתת עוד לפני הקוראים כעין פרפראות
את הטעמים שמקצתם מתוארים בלשון ערבי, כמו שהם בכ״י אצל ידיד
הח׳ אבן רש״ף נ״י, כמותו ד׳ דפים מכילים השמות הנ״ל בצירוף איזה פסוקים
לדוגמא, בראשו כתוב שקנהו (מלך) צפניה נשיא בן אליהו יכין נשיא המכונה
עבד אלעטים ושצפניה זה הוא אחיו הגדול של ישועה נשיא. ואולי אליה
יכין זה הוא אותו הנזכר ברשימת הנשיאים אצל דד מרדכי צד ד׳ ע״ב, וא״כ
נ׳ בנים היו לו צפניה וישועה ופדיהו אהרן. — על כל טעם וטעם נרשם מלמעלה
אם הוא מלך או משרת, ואני אשמיט זאת ההודעה בחשבי אותה מיותרת
כדבר ידוע, ורק במקום שטעה הסופר, אשר כנראה בור היה, אעיר עליו, ויקל
לדעת שצורות קצת הנגינות משונות מאותן שאצלנו, וראיתי כדוגמתן עוד
בכתבי יד אחרים, ורמזתי על זה לעיל צד ט׳ ואי אפשר לקבען כולן בדפוס
כהוייתן, ואלה הן:

מַאֲד. מֵרַח. שׁוֹפָר. אַתְנָחָה. שׁוֹפָר
זָקֵף. זָקֵף־כָּבִיר. כַּאֲרֻכָּה. יְתִיבִין
יְתִיבִין. לְגַרְמֵהּ. שׁוֹפָר רְבִיעַ
תַּאלְשָׁה אִלֵּימְנִי. תַּאלְשָׁה אִלֵּיסְרִי

מַארְפַּתַּיִן. גָּרֵשׁ. גְּרִישִׁיִן. פָּזֵר. מִקְרַאיִן.
אַזְלַא. הַמְזַא. זַרְקָא. סְגוֹלְתָּה. הְלִיל
כְּבִיר. הְלֵיל צְגִיר. סַלְסֶלֶה. פַּסְקָה וּ.
מַקַּף. דַּרְגָּא. תְּבִיר. מַאֲרִיךְ. מַאֲרִיכִיִן.
גִּיעָה. הַאמַּה. רַאדֶה. סוֹף פָּסוּק:

הערות.

מאד הוא נינוחי מן הפעל הערבי מד ועניינו מאריך או מירכא. — טרח הוא הטרחת ועניינו כפי מה שהנין זה המעתיק הערבי השלכה. — שופר הוא המוגת. — אתנחה ידוע. — שופר זקף הוא מוגה זקף. — זקף בביר זקף גדול. — כארכה הוא כן (כפי הנוהג וכפי מעמדו לפני הפסטא) המהפך בלנו, לפי מיני יודע פירוש מלה זו כי מוטעת היא, ואולי ל"ל בארכה ולנוהו כורעת ע"ש המוגת המהפך שהיא כמו נרך כורעת. — יתיב הוא הפסטא. — יתיבין כני פסטין כשהטעם לעיל. — לגרמה ושופר רביע ידועים. — תאלשה אלימני תליטא יתניה ולנוהו תליטא גדולה. — תאלשה אליסרי תליטא סמאלית ולוגם זו תליטא קטנה. — טארפתין עניינו שתי הקלוות ולנוהו הקדמה ואזלא. — גרש גרשם עליו מלת מ ס ר ם נטעות. — גרישין הגרטייס. — מקראין מוגנו מְסֻפָּרִים ע"ש נורתו והוא הקרני פרס. — אולא המוא לשניהם נורות שוות, ועל שניהם נרשם שהם מלכים, ואי ליפשר לי לדעת מה הוא רולה בם, ונפרע אחר שכבר הזכיר לעיל את הגרש לאוד. — זרקא וסגולה ידועים. — הליל כביר ירא בן יומו גדול, נרשם עליו שהוא מסרת כמו שהוא נאמת, ותמונתו כאן כעין נגנל ולפיכך נקרא כך ג"כ. — הליל צגיר ירא בן יומו קטן, ונרשם עליו שהוא מלך. ומכח זה הטעם בימו הדם ותמונתו הדשם, שלא שמענו ולא לשינו, ואילו הגה רולה בו שיהיה שלנו והדוע לא הניאו לעיל אצל הפסטא. ועוד מן הדוגמאות שהוא מניח אח"כ נמלא כי האמנם (מ"א מ' כ"ז) נרשם שהוא מכוון שם אח שיהיה שנמלא כי גשם כארכה בטעות. — סלסלה וכו' עד מאריך ידועים. — מאריכין מירכא כפולה או תרין מוערין. — חאשה עניינו מסגיל ובפי בן מסר יורד, והיא המירכא שלפני הטפחא של סוף פסוק. אצל המירכא שלפני הטפחא של האתנח קורא לעיל מאד. — ראדה עניינו דמויה. והנה הוא נותן להטפחא ג' שמות שונים כפי מלמה, לפני האתנח מכנהו טרח ולפני הסלוק ראדה. כמו שים לה ג"כ שתי נורות משונות לפי מקומה לפני האתנח או לפני הסלוק בנקוד הבבלי. —

ואחרי כך הסופר מזכיר גם את שמות המלכים והמשרתים בני ספרי אמת. ומהפלא שמכנה את המפסיקים שמות אלטבראני. והנה הוא מינה ח' מלכים וי"א משרתים ממש כר' יהודה חיוג בספר הנקוד. אלא שהוא מוסיף את המקל בין המשרתים ונפלו נ"כ קצת טעויות בשמותיהם ובצורותיהם. אך מפני שאינם שייכים להנינות שבכ"א ספרים לא אביאם פה. ואדבר עליהם אי"ה במאמר מיוחד באחד מן המכתבים העתיים. ולא אעיר כאן בקצור יותר אלא: א) שצורת הצינורית משונה מצורת הצנור שהוא הזרקא. כי צורת הזרקא בספרי אמ"ת כצורתו בכ"א ספרים (כמו שהוא מלויל כאן מתוך הכ"י לק נדמיון קבוד, כי בהכ"י המקל לתוך יסד מסד) אבל צורת הצינורית היא כעין מקל נצב פשוט וראשו כפוף לצד שמאל לבד, בזמן שראש הזרקא כפוף לאחורו לימין והולך ומתעקם אל תוכו לצד שמאל כעין ראשה של האוזא. ב) את הדחי המפסיק מכנה הכותב הערבי הזה בשם יתיב, ואת הגרש שלפני הרביע המונרש בשם טפחא. ג) השוכב והדחויה אע"פי שצורותיהן דומות. מ"מ מקומן משונה, כמו שנראה מן הדוגמא האחת שהוא מביא עליהן. ד) ששמות אלו מסוגלים לבעלי מקרא כנראה מן הרשימה ונם מן השמות בעצמם כגון תלשא אלימני ואליסרי שבעל המבחר בספרו כליל יופי מכנה אותו נ"כ תלישא ימנית ושמאלת. —

והננני נותן נזה לפני הקורא פאקסימילע מן הדף האחרון של הקנון הגדול (Pinner Prospectus Abtheilung B. Nr. 3) והוא מסוף ספר מלאכי. —

עבאותי וברו ותורת
משה עבדי אשר צויתי
אותו בחרב אל כל ישר
ישראל חקים ומשפטים
הנה אנכי שלח לכם את
אליה הנביא לפני בוא
יום יהוה הגדול והנורא
והשיב לב אבות על
בנים ולב בנים על אבותם
פן אבוא והכיתי את
הארץ חרם׃

סוים וה חדפתרכחרש
תשרו בשנת אלף
מאתים ועשרים ושמנה
שנים׃

סיכם טוב חיה וחרפתר
לבעלו ולכל הקורא׃
מחוזה מגדרם בחי׃

הערה

על השי"ן שבמלת אשר צויתי נראה הנקודה כחירק חטוף נחי. ואינה אלא פתח גדול שנשהת תמונתו ע"י הפסק הקו באמצע. — ובמלת על־כל־ישראל בהכ"י הכתיב אל והקרי על. ואצלנו כתיב קרי על. — והנה אילו רצינו לנסח הנקוד הבבלי הזה לנקוד המברני שלנו, היינו יכולין לעשותו בדיוק בסמננו כל תנועת חטופה נחית (המקומות בנגלי ע"י קו מלמעלה) על ידי שוא מיתינה. וכל תנועה חטופה דנושה (המקומות בנגלי ע"י קו מלמעלה) על ידי שוא משמאלה. ובהציגנו כל חירק וצירה תחת היו"ד הנח הנסתר בפועל ואז יתראו לפנינו הפסוקים של סוף מלאכי מעבר לדף בנקודות אלו:

צְבָאוֹת: זִכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתוֹ בְּחֹרֵב אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה
הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהֵשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אָבוֹא
וְהִכֵּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם:

וכמדומה לי שתמונת הסגול נתהותה מחירק חטוף נחי (במקום שהסגול בא ממילא) דהיינו מחירק ומשוא לימינו, אך במהירות הנקוד נשמעה הנקודה התהתונה מעט לשמאל ונעשתה התמונה סגול. וכן הקבוץ שלנו אינו אלא הנקודה שבתוך הוא"ו (במקומות שהמלה מסתיימת בו"ן) בצירוף השוא, והצינו את הג' נקודות בשטוח בכדי להבדילו מן הסגול שגם הוא אינו אלא נקודה (דהיינו מיתק) ושוא. — והנה באותו הדף נמצא ג"כ רשימה מסכום הפסוקים שבכל ספר מספרי הנביאים הראשונים והאחרונים אשר מזה יש לשטוח שאותו הסופר כתב ג"כ נביאים ראשונים האבדו. ולפי שהסכומים האלו אינם מסכימים תמיד עם הסכומים בהמסורה שלנו לסיכך אצינם פה: יהושע שש מאות וחמשים וששה פסוקים. — שופטים שש מאות ושמונה ועשרה פסוקים. — שמואל אלף וחמש מאות וארבעה פסוקים. (ונלענו מלך ופק"ן): — מלכים אלף חמש מאות שלשים וחמשה (ונלענו מלך ופקל"ד). — ישעיה אלף ומאתים ושבעים ושנים (ע"ין לד ד'): — ירמיהו אלף ושלש מאות וששים וארבעה, (וכן נכתי בל ד"ם וחסי"ע ונלענו מלך ופס"ה). — יחזקאל אלף קק"ע (ונלענו מלך וכע"ג וכן נכתי סנ"ג). — תרי עשרה אלף וחמשים. —

הצעה

לעשרת הדברים

עשרת הדברים האלו נעתקו מתוך הקבוץ הקטן (Pinner Prosp. B. Nr. 15) והם בהב"י פסוק מקרא ופסוק תרגום שלא העתקתיו כאן לפי שאינו נוגע לענינו, ואעיר כאן על קצת חלופין בנקוד שבין הקבוץ הגדול והקטן, במה שהקטן נוטה לשיטת המברניים במקצת דיניהם, אשר על כן אני חושב כתיבתו מאוחרת הרבה בזמן מכתיבת הגדול, ואלו הן:

א) בקבוץ הקטן נודע הפתח נגובה בסוף התיבה כמו יְנוּחַ (יעויין לעיל לד 17). —

ב) שם היר"ק מנוקד בו בקמץ תחת הוא"ו אפילו במקומות שנקרא בנקודות אדני (יעויין להלן מנקוד ס' נ') ובלי ספק ניתוסף ממנקד מברני אח"כ. —

ג) כל כינויי ־נוּ = ־נָה בין במלות מַמְּנוּ אֹיְבָנוּ בין בפעלים, כמו יְעַנְּנוּ יְעַנְּנָה הנו"ן בקבוץ הקטן בדגש כמו אצלנו (יעויין לעיל לד 2, להלן מנקוד ס' ז'), וכן כינוי הכ"ף לנוכח בדגש כמו לְךָ לְךָ (דב' ד' ל"ו) מה שאינו נוהג בקבוץ הגדול (יעויין להלן יב' ס' י"ז). —

ד) וא"ו החבור לפני במ"ף ינוקד בקבוץ הקטן במלאפום, כמו וּבֶן־בנך (דב' ו' ג') כמו אצלנו (יעויין לעיל לד 3). —

ה) מלת פֶּן שהיא בקבוץ הגדול בפתח חטוף נחי כנון פֶּן־תצא (יב' כ"ג י"ג) תנוקד בהקטן פֶּן־ בצירה חטוף נחי כמו וּפֶן־ (דב' ד' י"ט).

ו) מלת שֶׁ־ בקבוץ הגדול בצירה חטוף נחי, כנון שֶׁ־יום (יב' ל"ג ו') ובקבוץ הקטן לא מצאתיה במקף אבל מצאתי הַשְׁכֵּם (דב' י"ג ג') בחירק חטוף נחי כמו אצלנו. אך אין זה חלוף, כי בחנקוד האשורי יכשר החירק בכמי אלה ויעויין להלן יר' א'. —

ז) מלות אֵת־ בֶּן־ כֹּל־ מנוקדות בקבוץ הקטן בכל מקום בנקוד האשורי. אבל בהקבוץ הגדול לרוב בנקודות מברניות אֵת־ בֶּן־ כָּל־ והרבה פעמים גם כלי שום נקוד. ורק לפעמים בנקוד האשורי נ"כ כדלעיל. אך גם זה אינו חלוף בשיטת הנקוד כמו שיבין כל משכיל, אלא לדעתי היה המנקד הראשון הבבלי חלג על כל אותן המלות ולא נקדן כלל רק לפעמים, וזה לפי שסמך על הקורא שידע קריאתן על פה לרוב תשמישן. ובא אח"כ מנקד מברני מאוחר והוסיף הנקודות עפ"י דרכו ושיטתו (ויעויין להלן בפרקי ליפמי' ל"ט ס'). —

ח) הדגש בכל האתי"ת השואיות שאחרי ש"א נה, כגי אֹרְצְךָ (עיין להלן הקדוק ג' ז') אינו נוהג בקבוץ הקטן. —

ט) מצאתי בהקבוץ הב"ל (זכ' נ' כ') וְאֹמַר ישימו צניף טהור = וְאָמַר בקמץ ופתח לעבר נסת"ר (חוסי' לפסח מן הקבילות הנמצאות בסדור בתכוני) והקריאה הזאת היא בוודאי הנכונה כגי שיודה המבין מיד כש"עין שם. אבל בהקבוץ הקטן (בהמצאה נוסף 16) וְאֹמַר = וְאָמַר כמ' בס"ש. אעפ"י שהתרגום שאחריו מסכים עם הקריאה הבבלית: וַיֹּאמֶר = וַאֲמַר לעבר. אבל בתרגום שלפנינו וַאֲמָרִית למדבר בעדו. גם מזה ראיה שהסופר של הקבוץ הקטן מאחר היה הרבה ונטה בנקודו להשטה הטברנית. —

יו"ד) בהקבוץ הקטן נהג המתג לפעמים מה שאינו נוהג כלל אצל הבבליים והוא גם הוא מדקי מן המנקד הטברני (עיין להלן פסוק 2 ומנקוד ג' ד') ועיין נ"כ מלת מִשְׁתִּים (יונה ד' י"ו) להלן בפירושנו ליסוד מספר הערה 42. —

והנה בספרי ליק צד לי העירותי ששני מיני הטעמים לעשרת הדברים הידועים אצלנו בשם שם העליון ומעם התחתון, אשר עד עתה לא נודע סבת קריאתם כן, הם הגיבעים משינוי הנקוד שבין המזרחאי והמדנחאי ושהטעם התחתון הוא להטברנים שחלקו עשרת הדברים לא לפי הדבורים אלא לפי מדת ארכם, באופן שפסיק אחד לא יארך ביותר ופסיק אחר לא יקצר ביותר אך ישתוו במדתן כפי האפשר. ולפי חלוקה זו נאות להפסיקים הטעם התחתון הנקרא כן לפי שאצלנו כמו הנקודות גם קצת הטעמים תחת האותיות, והטעם העליון הוא להבבליים. שחלקו הפסוקים לפי הדבורים בין ארוכים ובין קצרים, וחייבה זאת החלוקה את הטעם העליון כמו שאני הולך להעתיקו מתוך הכ"י פה. ונקרא כן לפי שהטעמים המפסיקים אצלם כמעט כולם ממעל לאותיות כמו שראינו לעיל. והעירותי שם נ"כ שפסוק הראשון אנכי עד עבדים הוא פסוק בפני עצמו, גם לשתי השיטות יחד. ושטעמי שתיהן שווים בו, יעויין שם ולא אכפיל פה דברים בחנם. אמנם אח"כ העירני החכם ניינער נ"י על כי מאמרים מחוכמים שלא ראיתים אז עוד האחד להרב הורוויץ זיל בסוף חומש שמות עם עין הקורא, והב' בהצייטשריפט שלו חלק נ' צד 147 ואילך. והשתדלתי להשיג חמש זה ושמחתי לראות כי חכם עריף מנביא והוציא מדעתו מה שהנסיון מעיד עתה עליו בפועל שמן אנכי עד עבדים הוא פסוק בפני עצמו גם לטעם העליון כמו שהוא בכ"י הבבלי, אולם במה שהיטב שם למצוא סבה לקריאת טעם העליון במאמר המצב, ובמה שנדחק כמו כן לפרשו ממאמר האנה יודע אנכי

שאילי היה חי עתה, וראה הטעמים הבבליים שהם באמת במאמר המצב עליונים, היה שמח לבטל דבריו בפני דברינו, והנה לא לבד הטעמים אלא גם תרגום פסוק ראשון שבא בהכ"י הבבלי אחר כלת עבדים (כמו שהוא גם בהתרגום כתב יד מכון י"מ לפלפ הספרי לפל לוי"ב ז"ל יעוין בפלמנו לד 80) מעיד שראו הקדמונים פסוק זה עד עבדים לפסוק בפני עצמו, לפי שאסור לתרגמן לתרגם עד אחר שכלה הפסוק מפי הקורא ככל אשר היטב לפלפל הרוב"ה ז"ל במאמר הנ"ל יעוין שם. אולם אל יתמה הקורא לאמר: אם כן הוא שהטעם העליון אצלני הוא להבבליים, איך יבואו בו הפזר (בפלנו תמונה מטעל), והתלשא (בפלנו פקד ואמתך) הבלתי נמצאים בהטעמים הבבליים? התשובה על זה היא שבודאי בעצם וראשונה לא היו גם אצלנו אלא הטרס והרביע תחתם כמו שהם בכ"י וכן משפטם. אך אחרי אשר נסחו הנקדנים הטברנים את הטעמים הבבליים לטעמיהם החליפו בזמן מאוחר גם את ב' הטעמים הנזכרים והצינו במקומם אותם שכבר התנהגו עליהם ונאחזו בשיטתם, וגם בעלי המסורה שמסרו אשר בשמים בין הפסקין דדברים במערכת לא ידעו כבר מן הנקוד העליון האמתי כמו שהוא בהכ"י הבבלי שאין שם פסק אעפ"י שהוא ראוי לבוא במקום זה, כ"א מן הנוסח המשונה כפי מה שנסחוהו הטברנים וגרעו והוסיפו ושינו באופן שיסכים הכל עם שיטתם, וכבר הראיתי לעיל גם בהכ"י בעצמו רשמים משיטת הנקוד הטברני, ועינינו הרואות שחלו בו נ"כ ידי הנקדנים של שטה זו לשנות גם קצת סימני הטעמים בהוסיפם תחת מלות ואשר בארץ מתחת בסימנים טברניים טפחא מונח אתנחתא עפ"י טעם התחתון שלנו, אלא שהם אצלנו מירכא טפחא אתנחתא, אשר על כן אין להתפלא גם על שינוי ב' הטעמים הנזכרים כל עיקר. — וטרם אכלה לדבר אודיע כאן עוד פלא שראיתי בחומש כתב יד בלוי וישן מאד ביד ידידי החכם אבן רש"ף נ"י, אשר על מסורות גליונותיו מזכרים ר' תנחום, וחומ', וחומ' זקן ומקרא טוב מרוטבורג, ובזה החומש הדברות הראשונות נפסקות לעשרה פסוקים באופן זר מאד ודלא כמאן, וסופי הפסוקים הם: על פני (יפרש ב' המלמדים הנ"ל) לשומרי מצותו, אלהיך לשוא, ויקדשהו, נתן לך, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב, עד שקר, לרעך, וראיתי הדבר כדאי להודיע שהיו עוד מפסקין הפסוקים באופנים אחרים (ויעויין בהמלמד הנ"ל לכוי"ב ז"ל בפרין הטעמים בפלמנו בל פנ"י) אבל בהתנ"ך עם מסורת בן אשר של שנת ד' אלפים ותש"ע ליצירה נמצאים כבר בעשרת הדברים ב' מיני הטעמים אעפ"י שהפסוקים נפסקו רק על פי הטעם העליון. עוד נמצא אצל אבן רש"ף נ"י כ"י אחר חדית ישן נושן

ובו הפסוק ויהי בשכון (בר' ל"ה כ"ג) נחלק לשני פסוקים, ואין בו כי אם טעם אחד: וישכב את־בלהה פילגש אביו וישמע ישראל: ומלת ישראל בסלוק ואחריו ב' נקודות סוף פסוק, וכן נמי פסוק אז ישיר נחלק לשנים, ומלת לאמר בסלוק ואחריה ב' נקודות סוף פסוק. ודי בזה.—

וציינתי הפסוקים בראש כל פסוק מעשרת הפסוקים בצדו ע"י ציפערען ערביים כדי שימצא הקורא כל הערה והערה על מלה ידועה במקרא, וחלקתים לעשרה כמספר הדבורים שהם נ"כ עשרה כמו שהם מחולקים בכ"י, עם היותם בלתי מסכימים עם חלוקתם אצלנו.

עשרת הדברים

(דברים ה', ו' — כ"ג).

1 אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
2 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: לֹא יִהְיֶה
לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה
לְךָ פֶסֶל | כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם
מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמָּיִם
מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא
פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־שִׁלֵּשִׁים
וְעַל־רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים

3 לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו׃ לֹא תִשָּׂא אֶת־
שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה
4 אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא׃ שָׁמוֹר
אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ׃ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־
מְלַאכְתֶּךָ׃ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה
וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְשׁוֹרְךָ
וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ
לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ
כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה
עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם
5 הַשַּׁבָּת׃ כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר
צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ

וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
6 7 אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃ לֹא תִרְצָח׃ וְלֹא
8 תִנְאָף׃ וְלֹא תִגְנֹב׃ וְלֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ
10 עֵד שָׁוְא׃ וְלֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא
תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ
שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ׃

הערות לעשרת הדברים

2) סדד הטעמים למפרע מן הזרקא שבמלת להם הוא לפירוגין רביע ולגרמיה ורביע ועוס ורביע ופסיק (דינו בלגרמיה. ובלשה לי שהיה בצבלי בשמת לגרמיה וכך לפי שב' מלה תמונה לשם בנקוד הטעמי משבוחו הטעמים בזמן מלומד לפסיק ומבוחו בין הפסקין במעמה) ורביע ומרכא, וכן משפט הסדר (עיין שם ורביע לעיל) וכן בא הרביע לפני הזקף ולפני התביר כמשפטו יעויין עליו — יהיה הי"ד הא' בחיריק גדול. והמתג מוקף בין המנקף הטעמי יעויין בהלעה ולהלן בסטרות למנקוף ג' ל', ובמ"ם לשמות כ' ג'. — פני בפתח כדין בטעם רביע. — תעשה במונח ולא במקף לפיכך הש"ן בפתח רחב ולמ"ד לך רפה, ואילו הוקף במקף היה הש"ן בפתח חטוף דגושי והלמ"ד דגושה בד"ת, וכך הדין בנקוד זה (ויעויין בשמות). — בשמים אין פסיק לאחר המלה ויעויין לעיל בהלעה. — מתחת הת"ו בפתח כדין בטעם רביע. ומשפחת מונח לתחתון הטעמים מתחת לאותיות, מוספים ממנקד טעמי מלומד כמו שכתבתי לעיל בהלעה. — תעבדם על הגליון במקר ג', נשמע מזה שגם אחר הנגליים שלשתן בקמץ וחטף קמץ. — מצותו על הגליון. מ לוחי קדי. — ועשה חסר בניגוד כ"ף ומש"ן בפתח רחב בעבור הת"ת שאינו מקבל דגוש ובזה המופן פעמים חוקף

המלה כמו גֹּ֣ט הֽ־עוֹד (יב׳ ״ ב׳) יכסֽה־ארץ (יט׳ ב׳ ג׳) ופעמים נלחי מוקף כמו כתן וכמוהו (יב׳ ע׳ כ״ג), אבל בזוגית אה״חע תוקף המלה תמיד בעקף, והפתח ישוב מבוף לגוסי, והשוות הרשמון של הלה הסמוכה ידגש בד״ח, אפילו בצינורי מנחי ל״ה אף שם מצל״ם כמו עֹושֶׂה־לָּהּ (יב׳ ל״ג ט׳) ודומיהן, חוץ ממעטים שהן מפרשים

מתנקד אף מבעותו (וישויין להלן מבק׳ ב׳ י׳). —

3) שֵׁם־נגידים גדול ובמתג. אבל בקטון הגדול בלי מתג, כגון שֵׁם־יי (יש׳ ל׳ כ״ז) לֵב־ העם (שם ו׳ י״) ודומיהם, ויעויין להלן יחזק׳ כ״ז ז׳. —

4) לקדשו נרגיע כדין לפני לגרמיה. — ועשית כל הכ״ף רפה אחר מונח כדין. — סדר הטעמים למפרע מן הפשטא שבמלת וגרך עם לפיזוגין: בהמתך נרגיע (ישויין בקמוך) ואח״כ טרם ורביע וטרם ורביע ולגרמיה ורביע כמו לעיל פסוק ג׳ ע״ש. — יגוח בפתח גנוב, ישויין לעיל בהלעה. — וזכרת בתניך ודיבו נרגיע (ישויין לעיל אבל התניך). — חזקה בפשטא מתרדף (ישויין פשטא). — צוך יי אלהיך נרגיע ת׳ פשטא וזקף, כדין אחרי זקף אפילו כסיפסיק רביע גיניסס (ישויין לעיל אבל הזקף). — בהמתך הס״מ נאיר חטוף נאי כדין הסמות הקנוליים ע״ש פַּעַל = פַּעֲל טנוטים נאיר אפילו כסף״פ לוח גרוניות כמו מן עָגַל עָגְלֵךְ ולפיכך גס כאן בהמתך מן הנקנה בְּ הֵ מ ת לפי שהסמות הנקניים הקנוליים נוטים ע״ד הזכריים הקנוליים. והרביע שעל מלה זו נמתק לדעתי ולא נשאר ממנו כ״א קו אחד והנחתיו בפנים כמו שמצאתיו בלי לתקנו. — ובזרע וכן לעשות נמתקו טעמיהם בכ״י, והנחתים בלי טעם. —

5) שם הויה הרשמון שבפסוק נמתק בהכ״י והוספתיו. — יאריכֻן הכ״ף בשורק גדול כדין בהגדים מוכנעת מוטעמת כסיפיל תקדים ות״ו. — על האדמה בפרם ורביע כדין אחר זקף (ישויין פסוק שלפני זה). — אשר־ בפתח חטוף נאי בהגדים מוכנעת נלעי מוטעמת, אבל לעיל בפסוק ג׳ אשר בפתח רגיל בהגדים מוטעמת כדין. —

6) תרצח הת״ו בד״ק, והל״די בקמץ כדין. —

7) תנאף בד״ק התי״ו, וכן תגנב דבסמוך. —

10) שדהו נרגיע כדין טעם הדיבין לפני פשטא, ולפי סדר הטעמים למפרע, היה ל״ל תחלוה נרגיע ורביע בגרש, אלא לפי שאלת רבוי לחויה להפסיק יותר גדולה בספך הסדר, כי הרביע יוכל לבוא ג״כ מתדרף ישויין אלנו. —

ישעיה ל״ט

1 בָּעֵת הַהִוא שָׁלַח מְרֹדַךְ בִּלְאֲדָן בֶּן־
בִּלְאֲדָן מֶלֶךְ־בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל־
חִזְקִיָּהוּ וַיִּשְׁמַע כִּי חָלָה וַיֶּחֱזָק׃ וַיִּשְׂמַח
עֲלֵיהֶם חִזְקִיָּהוּ וַיַּרְאֵם אֶת־בֵּית נְכֹתֹה
וְאֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַבְּשָׂמִים
וְאֶת הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב וְאֶת כָּל־בֵּית כֵּלָיו
וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר נִמְצָא בְּאֹצְרֹתָיו לֹא־הָיָה
דָבָר אֲשֶׁר לֹא־הֶרְאָם חִזְקִיָּהוּ בְּבֵיתוֹ
3 וּבְכָל־מֶמְשַׁלְתּוֹ׃ וַיָּבֹא יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא
אֶל־הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מָה אָמְרוּ
הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וּמֵאַיִן יָבֹאוּ אֵלֶיךָ וַיֹּאמֶר
חִזְקִיָּהוּ מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ אֵלַי מִבָּבֶל׃

וַיֹּאמֶר מָה רָאִיתָ בְּבֵיתֶךָ וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ
כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתִי רָאוּ לֹא־הָיָה דָבָר אֲשֶׁר
לֹא־הֶרְאִיתִם בְּאוֹצְרוֹתָי: וַיֹּאמֶר יְשַׁעְיָהוּ
אֶל־חִזְקִיָּהוּ שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה צְבָאוֹת:
הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשָּׂא כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ
וַאֲשֶׁר אָצְרוּ אֲבֹתֶיךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה בָּבֶלָה
וְלֹא־יִוָּתֵר דָּבָר אָמַר יְהוָה: וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר
יֵצְאוּ מִמְּךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקָּחוּ וְהָיוּ סָרִיסִים
בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל: וַיֹּאמֶר חִזְקִיָּהוּ אֶל־
יְשַׁעְיָהוּ טוֹב דְּבַר־יְהוָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
וַיֹּאמֶר כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָי:

הערות לישעיה סימן ל״ט

1) **ההוא** כך מלאתי נוס״ו ובחירק ממעל לו, ולא כמקר עליו על הגליון כלום, אבל מזה נראה שאבד המנקד את הוס״ו ס״ם פשוטה, וס״ל **ההיא** ניו״ד. וכן הוא עפ״י המסורה שלנו במערכת תות ס״י כל נעת תהיה ניו״ד. — **מרדך** חסר אל״ף, ובפירוש כמקר על הגליון: **כולי חס׳ כת׳**, כלומר כל מרדך שבקריא

מקרין הס*). וכן הוא נ״כ בקלת הספרים בעדות המ״ס, ומעלות **ההוא שלח בלאדן** שהן מלגלנו בפזר פזר ותליסף נחות בהכ״י נרביע ערם ורביע כדין. יעויין לעיל נד 22, 31. ובמלת **בלאדן** הכני יסרת גם בהכ״י דרנף להתניר כמו נס״ם, לא מפני שהדין כך אלא כפי העולה על רוח המעתיקים. וע״כ תמלת נד״מ בפסוק הקמוך **הראם** במירכא, אעפ״י שבינו ובין התניר ג׳ מלכים. וכן **אסף** (יסע׳ ל״ו כ״ב) **חזקיהו** (שם ל״ז י״ד) במירכא, וכן להיפך **עשו לכם** (שם ל״ו ז׳) בדרגא, אעפ״י שאין בינו ובין התניר כ״ו מלך אחד, ורבים ככה, יעויין לעיל אלא התניר. — **בֶּן־** מפני שנאה מלה זו לרוב בכ״פ הניא אותה הקופר רוצה דקונה בלתי מנוקדת ומסך על הקורא שידע קריאתה מעלמו. ורק לפעמים נקד אותה בגירה מטוף כמו **וּבֶן־** אדם, **בֶּן־** הנכר (יסע׳ נ״ו) והסגול המצרי כאן ובמקומות יוכל להיות שבישוקף אל״כ ממנקד מצרי מאוחר. אבל יוכל להיות כמו כן שהוא מן הסופר הראשון, כי ים ללמוד ממקומות אחרים שהניר המנקד הבבלי גם שיטת הניקוד המצרי, ויעויין לעיל נד 45. — **בבל** בפתח רחב, וכן כל סגול שבגלנו בסוף המלה כשהוא מוטעם, יהיה אחריו בא גרשה או בא בפתר, תמורת פתח גדול הוא, כמו **אֲשֶׁר אִמַּת גּוֹרֶן בְּרֹאל כְּרִמֹּל אִמְרַפֶּל יְגַלֶּה עֹשֶׂה מִקְנֶה זֶה** ולא כהרד״ק שהוא תמורת ליהה (בשיטתו לשופטים ה׳ י׳) ולא כי׳ יונה בשרשי הר״דק שורש **לחם** ע״ש. — ומזה מלת **לעולם וָעֶד** שבגלנו בסגול אבל בנקוד המסורתי בפתח גדול **וָעַד** = **וָעֶד** (מיכה ד׳ ה׳). וכבר התמיל הסגול אבל בשרשים להדיח את הפתח ממקומו גם בענר קל במלת **לָחֶם** שעריס (שופטים ה׳ ח׳) שהוא ח׳ **לַחֲם** = **לֶחֶם**. עד שאין כאן שום זכות מון מחלוף זה. וכן אין שום זכות במלת **תְּשׁוּמֶת** יד (ויק׳ ה׳ כ״ג) שהחכמים ניזיניוס ועוואלד חשבוה מלה מלעיל בעגם ובאה

*) **בבאן** מודעה כאן בלגים שלא לחמוך כלל על מלופי נוקמאות בכ״י זה שפרסם פינסער בהפרוספיקטוס שלו מלר 20—23, וזה לפי שלא העלים את עיניו להשוותם עם הנוקמאות שלנו בכתבו ובמלנו, אלא מפיו יקרא שלנו נער לאחד מסוך הנדפס. והוא (פינסער) כשה בהכ״י, ולפיכך לא היה צידו לניין כיל שום המילופין שהיה יכול להבחיק עפ״י השמיעה, ולא עפ״י הכלים, וגם מאלה רק קלתן וגם זה הקלה רק בפוסיום. אבל מן אלוף המטעות והטעמים לא ידע כלום, עד שבחיתן הקטן הזה נעל ס׳ פסוקים לא יותר, השמיט ג׳ מלום: **ההוא**, **מרדך** כאן, ומלא **ולא** בפסוק ו׳, וגם שום שבגיש לא העיר עליהן שהקנו מן הקופר על הגליון, ומזה יכול הקורא להקיש גם על שאר המילופין שאבד גם, ועל מלאכתו בכלל מה עיבה. —

סלה כמנהג תמורת תְּשִׁמָּה כמו יז: נְחוּשָׁה נְחֹשֶׁת. מצל החמת היא שהמנוע כאן הוא ז' פחם מעוף כאי והכניסה בסוגה לאור מפני קרבת הטעמים והמלה בקמיכות והכפרד תְּשִׁיחָה ולמנרחסוגה היתה בְּתַשְׁחֵת יד = בְּהַשְׁמֵת. וכן היא בספר הלמודי וכן קרא הפרמון (עיין עין הקורא). וכן וְיָשַׁחְתָּ (מיכה ו' י"ד) ת' וַיַּשְׁחֵךְ = וַיּוֹשַׁחְךָ וכן וְגִלְלַי ת' גִּלֻּלַי = גִּלֻּלֵי מן גָּלָל = גֹּלֶל, וכן יָדָם ת' יַדְכֶם = יֹדְכֶם. ויעויין גם בספרי ל"ק לד קל"ח בסבכה. — **וישמע** בזקף ותמונתו לחת לגדול ולקבן. יעויין מגלו. — **ויחזק** הפי"ת הוא מ כאן ולפיכך נקדו בחטף (שוא) ומיו"ד בחירק חטוף כאי. ומילו היה כע (כפי שהוא בפ"ש בחטף קטון) היה מספרם ויֶחֱזַק בגירה וחטף ליתה. (ויעויין להלן בפרוש ליחזק, כיו ד' ולמנקוק פ' ע'). —

2) **עליהם** בפתח גדול ת' קטון מגלנו. וכן כל כיוצ' כֻּם כֶּן הֵם הֵן = כֶּם כֶּן הָם הֶן, יכן כל קטון שאחנר בכיוצ' הנוכח ־ הָ או ־ יָהְ, תמורתו בגבלי פתח גדול: ־ ָךְ, ־ יָךְ, וכן כיוצ' הנסתר ־ הָ או ־ יָהָ, תמורת ־ הָ ־ יָהְ, וכן הסופיים הֶם תֶּן ת' הֶם תֵּן. — מלת **נכתה** נטרם ומלנו נפזר, ומלת **הבשמים** נרגיע, ומלנו גרם, וסדרם כך. כי מלת **המוב** נטעם רגיע לפני הפסק, לפיכך לפניו לגרמיים ולפניו רגיע ולפניו טרם. יעויין לעיל העלות לעשרת הדברים ג' וד', ולפיכך גם משרתיהם משונים, ותמורת ג' המונחים משרתי הפזר יגולו נהכ"י תלשע וקדמע משרתי טרם, וכן לפיכך תמורת התלשע והקדמע משרתי הגרם יגולו נהכ"י ג' מונחים, אשר יבכנו לשרת להרגיע בנקוד הבגלי (יעויין מגלו) והרמזון ליכנו לגרמיים. וכן **לכורש אשר־החזקתי בימינו** (ישע' מ"ה ס') **כי־כֹה אמר יי**. (פס שם י"ח) ומשל הדוגמאות יגולו בספרי מ"ה. — **נכתה** נמשך עליו תו ק'. — **ואת הכסף** סוע"ו נגד מיד מאוחרת ולע ע"י הסופר בעלמו, שהרי מלאתיו מנוקד בחטף. — **באצרתיו** בפיזום נמשך על הגליון חם' דחם', וכ"ש מלא וע"ו קדמאה. — **אשר** נרגיע מ' הלישע גדולה כדין לפני תניר (יעויין לעיל ל"ד 22 ולד 31). **הראם** הס"ת בפירק חטוף נמי, וכן כל ת"ת מעבר הפעיל של פ"ע נרוניות, כמו **והחזיקה** וכן כל כיוצ' בו, וסמרניים שנקדו מלות כאלה בקמוץ, עמו

זאת על פי הקריאה המורגלת אצל הסוריים גם הם מנחילים בקמוץ ת' חירק לרוב, וזהו אחד מן הסמוייים שבין הסמרניים להבבליים מבחינת הפעלת הנרת הסוריים אצל ניניהם היו יושבים. ודברתי על זה בחבורי הגדול על הנקוד המשורי. — ומשרת **ממשלתו** המ"ס בחירק חטוף נמי. וכן **ומֵמשלתך** (ישעי' כ"ל כ"ג) ולעומתם **המַּמְשָׁלָה** (מיכה ד' ח') **מַּמְשֶׁלֶת** (יר' ל"ד ל') אלי שהמנקד בלעומו מחטיף בחירק ובגלעומו מחטיף בגירה, ובלשה מזה שכבר בזמנו התחיל ההבדל להתריע לה בחירק לגירה. —

3) **וַיֹּאמֶר** המ"ס בפתח חטוף נמי לפי שהטעם לעיל, ובלע ו"ו: **יאמֶר** וכן נוח"ו ההפוך ופק"ף **ויאמֶר** בפתח גדול, לפי שהטעם בהם לרע, ועל הלמ"ף חטף, אבל רוב בלע חטף. — **אליו** בדגיש ת' הגרש כדין לפני הלגרמיים (יעויין רגיש). — **מה** במירכא, ובמ"ם בזקף. — **האלה** מלעיל ובדגש הלמ"ד לפיכך הלמ"ד בפתח חטוף נמי ויש שאינו דגש (ע' ירח לשפת אמת דגש ב' ז) זהלמ"ד בפתח לחצ"ו וכל המקומות **מלין** בתורי ח"ס. — **ומאין** הוע"ו בחטף לפני במ"ף (יעויין לעיל ל"ד 3) — **ויאמר חזקיהו** בטרם ורגיש כדין לחר זקף (יעויין לעיל בלע הזקף). — **מארץ** בדרגע (יעויין לעיל פסוק ל').

4) **ויאמר חזקיהו** בדגיש ת' הזקף הרלמון (יעויין בלע הדגיש). — בין מלת **חזקיהו** למלת **כל** בגול מקורני, ועל הגליון מוסף מיד מאוחרת **את כל** ק' ג' ד'. **ולנו** קרי **לת** כל כמו שהוא בס"ם, אבל ב' המוחיות ג' ד' שמלחמים עוד ליזם פעמים ליני יודע על מה הם רומזים. — **הראיתם** חסר יו"ד בחירק אבל ניתוסף לח"כ למעלה מן החיבה מיד שכותב בעלמו ומסר עליו על הגליון מל' כת'. —

6) **בביתך** סמי"ו בפתח רחב. (יעויין לעיל פסוק ב'). — **ולא יותר** נוח"ו בחטוף. ובס"ם **לא**. —

7) **ומבניך** בדגיש ת' הגרמיים (יעויין לעיל ל"ד 22). —

8) **דברת** גם בכ"י בפתח. — **ואמת** בגירה וחטף לירה, וכן עם כל מוחיות

בוכ"ל וכן בכל מקום שיבוא מלעיל בגוף ובמקף סגול ובמקום קל כגון לֵ אֹכַל = לֶאֱכֹל, וכן כל כיוצא בו —

ירמיה א

1 הִבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים
2 אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן: אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן
מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה־שָׁנָה לְמָלְכוֹ:
3 וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
עַד־תֹּם עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לִצִדְקִיָּהוּ
בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלִַם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי
4 לֵאמֹר: בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַּבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ
5 וּבְטֶרֶם תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא
לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ: וָאֹמַר אָהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה
6 לֹא יָדַעְתִּי דַבֵּר כִּי־נָעַר אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה
7

אֵלַי אַל־תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי כִּי עַל־כָּל־
אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֵךְ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּךָּ
8 תְּדַבֵּר׃ אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אִתְּךָ אֲנִי
9 לְהַצִּילֶךָ נְאֻם־יְהוָה׃ וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־
יָדוֹ וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה
10 נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ׃ רְאֵה הפקדתיך הַיּוֹם
הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לִנְתוֹשׁ
וְלִנְתוֹץ וּלְהַאֲבִיד וְלַהֲרוֹס לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ׃
11 וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מַה־אַתָּה
רֹאֶה יִרְמְיָהוּ וָאֹמַר מַקֵּל שֹׁקֵד אֲנִי רֹאֶה׃
12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת כִּי־
13 שֹׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי לַעֲשׂתָו׃ וַיְהִי דְּבַר־
יְהוָה אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה
וָאֹמַר סִיר נָפוּחַ אֲנִי רֹאֶה וּפָנָיו מִפְּנֵי
14 צָפוֹנָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח

הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ כִּי הִנֵּנִי קוֹרֵא 15
לְכָל־מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת צָפוֹנָה נְאֻם־
יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח שַׁעֲרֵי
יְרוּשָׁלַ͏ִם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־
עָרֵי יְהוּדָה׃ וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי אוֹתָם עַל 16
כָּל־רָעָתָם אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים
אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם׃ וְאַתָּה 17
תֶּאְזַר מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת
כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֲצַוֶּךָּ אַל־תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם
פֶּן־אֲחַתְּךָ לִפְנֵיהֶם׃ וְאָנֹכִי הִנֵּה נְתַתִּיךָ הַיּוֹם 18
לְעִיר מִבְצָר וְלַעֲמוּד בַּרְזֶל וְלַחֹמוֹת
נְחֹשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה
לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וְלַעַם הָאָרֶץ׃ וְנִלְחֲמוּ 19
אֵלֶיךָ וְלֹא־יוּכְלוּ לָךְ כִּי־אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם־
יְהוָה לְהַצִּילֶךָ׃

העֿות לירמיה סימן א

1) **ירמיהו** סת״ם רפה (יש״ר הטעות למנקוד ג׳ ז׳). — **בן־** בלתי מנוקד (יעויין לעיל הלעה ז׳). — **חלקידו** גם זאלנו המי״ת בחירק כמנהג הבבלי ולא בסגול. ויעויין לעיל הלעה ו׳ ויסב כ״ם ג׳ ולהלן פסוק ד׳ ומנקוד ל׳ כ״ו. —

2) **יאשיהו** המל״ך בשמיט בחטף ופעמיט זולתו בכ״י, וכן בחלת **יאמר**, יעויין לעיל יסב ל״ם ג׳ ולהלן יחזק׳ כ״ו י״ח. —

3) **ויהי** נפתח-בדול זולת״ו יכן להלן פסוק ד׳ וכן בכל מקום, אבל ויקטרו להלן פסוק י״ו נפתח מטוף בכי, יעויין להלן מנק׳ ל׳ ג׳, וכמה מלה זו במונח ולפיכך ב״ית בי״מי רפה. יאלנו בדגיש ובדגשות חניי״ת. — **תם — שנה** בטרם ובדגיש (יעויין הזקף). — **עשתי** הכין בפתח מטוף בחי והסי״ן בחטף (יעויין מה שכתבתי בפיהוסי לידוד מספר העבה 195). —

4) **לאמר** הלמ״ד בדגש וכן להלן פסוק י״ח וי״ג וכן מלאתי כל **לאמר** לחבי תיבה שהיא במשרת דגוש הלי״ד, אבל לחר טעם מפסיק הלמ״ד רפה, כמו **ירושלם לאמר** (יבי ב׳ ג׳) שהן בטרם ובדגיש. וכן **מאת יי לאמר** (שם ז׳ ל׳ וי״ח ל׳) וכן דבדי **השקר לאמר** (שם ז׳ ד׳) **הכהן לאמר** (שם כ״ח ל׳) ובדומים עוד. לעפ״י כן מלאתי ג״כ בוח״ו מקומות **לאמר** רפה לחר כבדת, וכן: **שנית לאמר** (שם י״ג ג׳) **אלי לאמר** (שם כ״ג מ׳, וכן י״ו ל׳, ויי״ח ס׳, וכי״ד ד׳) וכן **בבל לאמר** (שם כ״ט כ״ח) וכן בלי קפק מסכתת המנקד, אבל ביחזקאל מלאתי כל **אלי לאמר** דגוש הלמ״ד לפילו לחר מפסיק, חון מפיטין כ״ד ס״ו רפה לחר טפחא כדין. וחון חן ז׳ מקומות שהלמ״ד רפה שלא כדין לחר מיכלא מסרת וכן כ״ם ל׳, וכ״ז ל׳, וכ״ח ל׳, וכ״ט ל׳, ושם י״ז, ולי כ׳, ולי״ל ל׳, ואיני יודע אם היה מצלנול דעת המנקד או לפסר שמנקד לחר נקד זה הספר. ומכח ידוע כי כל **משה לאמר** לתורייתא דגוש הלמ״ד בר מן נמד׳ ל״ג כ״ם. ובעל חוד תורם ז״ל **לאמר** (שמות ו׳ י׳) בזה״ל: לחמר מנחס, למ״ד מפסק לחמר דגושה בכל התורה חון חן לחד בפסוק ויחמר בני גד ובני לחונן מפני כי מלח **משה** שם בטרחה, וכפי הנראה היה לחוי להיות רפה (בלומו בכל מקום שמלח משה בחשבון) כיון

שהיא כמוכה לאהו"י ואין כאן לא דחיק ולא אתי מרחוק, ובספרי המדקדקים לא מצאתי שידובר בה זולתי במכלול דף כ"ז חסר רד"ק לאת לזה טעם, ולא אמר כלום כי רצה לדמותו למלה זעירא כמוכה, והיה נריך להעלות לנו דוגמתו במלה נלתי זעירא ובלתי כמוכה כי **משה** היתה מלה זעירא ולא כמוכה, ועוד לפילו נודה שהודגם למ"ד **לאמר** לכאנ שנא נסתר שקדמה נקוף חסה עדין יקשה עליו קושיא חזקה שאם כן נפקוק חסה חסה היה לחוי להדגים מ"ש חסה חסני. וכן נפקוק לן היון הומה שכר היה לחוי להדגים הסי"ן, וכן היה לחוי להדגים למ"ד כן תעשה לכם, ותולם מה שנראה לי זאת הוא, ידענו כי היה לחוי להניע תל"ף לאמר נסוף פנול כמו והיה נאכל, נאמר תלי כל היום, תלת לרוב שהשתמשות שנשתמשו נמלה זו תניתו תאל"ף להקל, לך לריך לפחות להורות עליה נכאיתה ולכן הלמ"ד נלרי המורה נאות, ושנה אם נקרא הלמ"ד רפה אחר שקדם להנאות נסוף **משה** טעם הלשון יניא להקרותה כמו נסוף למ"ד, ולא יהיה זכר לתל"ף הנאח לפילו נכאיתה, כמו על לוחלי נניתין לכן הדגישו תלמ"ד, כי ע"י שהחדש מכח זה נכח קריאתה הדגושה נמלא קורא הלמ"ד נלר"י ונמלאת תאל"ף נרגשת נכאיתה, ע"כ דנריו. ושנה הרז"ה ע"ה ננין שלמה נניח הדגש חדר ג' חות ו' וניסוד הנקוד שער הדגש חות ל"ג מאריך נדבר ומשחדל לכאנ דנרי הרד"ק ולחלוק על נעל חור חורה, יעויין שם דנריו כי תרוכים הם. ולשוחתו נעל מ"ם והרב רוו"ח נחוחם עין הקורא מחזיקים נידי נעל חור חורה ואינם חנים לדנרי הרז"ה. ואני חומר כי לדקו דנרי כ' מנחם נהשגתו על הרד"ק ז"ל. כי נאמת דנוש לא אמר חיטו מדין דחיק ולא מדין אתי מרחוק נהיות שלין הטעם נמלה לאמר נראם המלה, וכן לדקו דנריו ננחנו טעם לרפיון תלמ"ד נפקוק ונני נד ונני לאוכן שהוא מפני הטרחא, ואילו כי רוחה הדוגמאו' נקוד הנגלי שהניאוהו לעיל מדנשות הלמד אחר חיבא שהיא נאמרת היה שאת לדעת כי רק נאיכות הנגינה אם היא מאחרת או טעם חלית מלחא, ולא מאיכות האות אם הוא נא נרחה או נא נאחר, וכי זה המנהג של דנשות למ"ד לאמר חיטו כוהג אחורה לנד אלא גם נכל שאר המקרא נעדות הכ"י הנגלי היתן חזה. ממנה הטעם שנתן להדגש של הלמ"ד שהוא

נכדי להשמיע על ידו התל"ף שאחריו אינו מתחוור נציוני ייפה הדבר שליו הרז"ה נזה עיין נמקומות הנ"ל מספריו. וגם אומרו שלא יהיה זכר לתל"ף לפיני נשמיטה כאו נמלת לוחרי חיני יודב תחי קאמר. כי נמלת לוחרי נא תל"ף לחרי ואי"ו סופית ודמיונו כמו נמלות שָׁוְא יְרֵא, אבל נמלות לאמר נא תל"ף לחר תנועה ואיך יאבד זכרו לגמרי, אבל מה שנראה לי זאת הוא שזה הדגש הוא תיתן הדגישים העתיקים שקדמו להנקוד נכללו, ורמזני עליהם לעיל נד 6 ע"ש. כי הנה נניקוד הנאלי דין כל חותיות **בוכ"ל** לפני המקור קל"מדרשי פ' גרוניות נלירה ולאו דוקא הלא"ד כי גם עם ני"ת נכל"ס תאמר ד"ת **בְּאֱמֶת** הני"ת נלירה (ישוין לעיל י-עי' ניב ס) ואין ל"ב הזר נמלת **לאמר** אלא נמות החלף שהיה לו להשאר נלירה חסוף והוסף לרוב השתמשותו, ע"ד שאמר נעל פ"ת ז"ל לעיל. ואל"ב לני חומר לי שנכל מקום שהחיבה נלפניה נמדרש והקריאה רומזת נאחור המלות היו מצטיין מלת לאמר נאמות החל"ף לרחיקת המבטא, אשר על כן שמו המנקדים (לפני המלפא הנקוד עוד) נקודה נהלמ"ד, נכדי להעיר על קריאת זו של החל"ף, אבל כשהחיבה נלפניה נפשקה נעשה היו נאמת הניכין החל"ף נלירה חסוף למחיות השבטא. ולפיכך לא הדגישו הלמ"ד לסיון, אלא שנרוב הימים נשהקל הדבר, ונאות החל"ף נגרה להאחז נכל מקום שקריאה חף אחר כבש משפיק לרוב השתמשותה כך, עד שנסוף הימים דגשו הנקדנים את הלמ"ד נס אחרי משפיק כמו שהודענו לעיל מנקוד המלה ניחזקאל. ודי נזה. —

5) **אצורך** על הגליון נמסר **וְלֹא** והיא ר"ת ות"ו לא קריה, והנה הלד"י נדגש חזק

ות"כ היה לריך להנקד החל"ף נלירה חסוף דגושי ולא נשבוף נס, ואין זה אלא מטעות המנקד נהיותו נקודו לרשם החסף (הקו השוכב) מחחת לירה בהיה לריך לנוע ממעל לו, וזה לפי שהיה נדעתו כבר לנמן הלד"י שאחריו נחסוף נחי, ונחנלנל והקדים לעשותו גם אלל הירה, (עיין לעיל לד 18). — **בבמן** הני"ת נד"ק, כן מנהג הכ"י נרוב המקומות להדגיש נג"ד כפ"ת אחר נח נשתר נשא, כמו עדיך תאחם (ישוין להלן מיכה ד' ס).

6) **אהה אדני יי** נלנרמים ורניע מ' פשטא וזקף מנלנו, וכן **הגה** נחניר מ'

יחזקאל כ״ו

1 וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
2 הָיְתָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־
אָדָם יַעַן אֲשֶׁר־אָמְרָה צֹר עַל־יְרוּשָׁלִַם
הֶאָח נִשְׁבְּרָה דַּלְתוֹת הָעַמִּים נָסַבָּה אֵלָי
3 אִמָּלְאָה הֶחֳרְבָּה׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה הִנְנִי עָלַיִךְ צֹר וְהַעֲלֵיתִי עָלַיִךְ גּוֹיִם
4 רַבִּים כְּהַעֲלוֹת הַיָּם לְגַלָּיו׃ וְשִׁחֲתוּ
חוֹמוֹת צֹר וְהָרְסוּ מִגְדְּלֹתֶיהָ וְסָחִיתִי עֲפָרָהּ
מִמֶּנָּה וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לְצָחִיחַ סָּלַע׃
5 מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה בְּתוֹךְ הַיָּם כִּי אֲנִי
דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְהָיְתָה לָבַז
6 לַגּוֹיִם׃ וּבְנֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב
7 תֶּהָרַגְנָה וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ כִּי כֹה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵבִיא אֶל־צֹר

מירכא, וכן **לא** במירכא ת׳ מקף, כל אלה הסגוייס לחים על פי כלל ידוע, אלא עפ״י נתוח מיוחד מקובל להבדליס (יעויין לעיל לד 34). — **שם הויה** מנוקד כאן, לפי שהוא נקרא בנקוד אלהים, אבל בשאלת בנקוד אדני נאלתי מנוקד כלל, כמו בפסוק ד׳ לעיל ודומיהם ועיין לעיל, לד 45. —

7) **כי** בדגיש ת׳ תליסא גדולה אלגלו כדין לפני פסטא, עיין לעיל לד 28. — **אשלחך** המל״ק במירק מטוח מקי כדין כל אל״ף **איתן**. וכשאחריו ד״ח דיבו במירק מטוח דגושי כמו **אשור** (יל׳ ג׳ י״ג). וכן תמיר, וכשאחריהם זה שנקוד גם תוך הפסוק הטעמים במקומות בעתיד בפעל, כמו **ואעבדה ואנקמה** במירק.

8) **אתך** בדגיש, וכן להלן בפסוק י״ט ומלת ס ק ד בפסוק י״ג ומלת ו ל ע מ ד בפסוק י״ח, ועיין לעיל אלל התביר — **להצילך** היו״ד נעתק ונעתר עליו חם׳ כת׳. —

10) **ראה** בדגיש ת׳ גרשיים כדין לפני לגרמיה. — **ולהרס** מקף ות״ו בכ״י. —

11) **ויהי** יעויין לעיל פסוק ג׳. — **לאמר** יעויין לעיל פסוק ד׳. —

13) **לאמר** עיין לעיל פסוק ד׳. — **נפוח** בלא פתח גנובה, וכן **לנטוע** פסוק יו״ד. —

14) **תפתח** חמי״ו בגירה והוא זה כי כן נקודו בשם״ק, אבל במסרת היה לריך להנקד בפתח כמו אלגלו — **על־כל יושבי** בטפחא ומירכא, ואלגלו בתיפך. —

15) **קורא** מלא ות״ו. — **ממלכות** המל״ד בדגש קל, יעויין הערות לפנקוק ג׳ א׳. — **ובאו—כסאו** בטרס ובגיע ת׳ פזר וגרס אלגלו כדין (יעויין בגיע). —

16) **ויקטרו** הוא״ו בפתח מטוח מקי, יעויין לעיל פסוק ג׳. —

17 **תאזר** בגירה ומטף לירה. ומקף ות״ו, ויעויין לעיל יפת׳ ל״ע ת׳, ומנחת שי. —

וקמת הק״וף בפתח מטוח מקי אעפ״י שסרסו **קום**, לפי שטעם המגרה מוכרחת אלתי מוטעמת בעבור הוא״ו שמסק טעם המלה לגמ. ובע בטרס ואחריו בגיע כדין לחר זקף (יעויין זקף). — **אצוך** הכ״ף בלא דגש הנוסף, שאינו נוהג בנקוד הבבלי (יעויין לעיל בהלטה לד 45). — **פן** הפ״א בפתח מטוח מקי (יעויין לעיל הטעה לד 45). —

18) **ואני** בטרס, ומלות **היום מבצר** בשני בגיעים ממרדפים, וילא מן הסדר, שהיה ל״ל בגיע ומרס ובגיע. — **ברזל** הז״ין בפתח גדול (יעויין לעיל יפת׳ ל״ע מ׳). —

נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל מִצְפּוֹן מֶלֶךְ
מְלָכִים בַּסּוּם וּבְרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים וְקָהָל
וְעַם־רָב׃ בְּנוֹתַיִךְ בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב יַהֲרֹג 8
וְנָתַן עָלַיִךְ דָּיֵק וְשָׁפַךְ עָלַיִךְ סֹלְלָה
וְהֵקִים עָלַיִךְ צִנָּה׃ וּמַחֲי קַבָּלוֹ יִתֵּן 9
בְּחֹמוֹתַיִךְ וּמִגְדְּלוֹתַיִךְ יִתֵּץ בְּחַרְבוֹתָיו׃
מֵשְׁפַּעַת סוּסָיו יְכַסֶּךָּ אֲבַקָּם מִקּוֹל פָּרָשׁ 10
וְגַלְגַּל וְרֶכֶב תִּרְעַשְׁנָה חוֹמוֹתַיִךְ בְּבֹאוֹ
בְּשַׁעֲרַיִךְ כִּמְבוֹאֵי עִיר מְבֻקָּעָה׃ בְּפַרְסוֹת 11
סוּסָיו יִרְמֹס אֶת־כָּל־חוּצוֹתַיִךְ עַמֵּךְ בַּחֶרֶב
יַהֲרֹג וּמַצֵּבוֹת עֻזֵּךְ לָאָרֶץ תֵּרֵדְנָה׃ וְשָׁלַלוּ 12
חֵילֵךְ וּבָזְזוּ רְכֻלָּתֵךְ וְהָרְסוּ חוֹמוֹתַיִךְ וּבָתֵּי
חֶמְדָּתֵךְ יִתֹּצוּ וְאַבְנַיִךְ וְעֵצַיִךְ וְעָפְרֵךְ בְּתוֹךְ
מַיִם יָשִׂימוּ׃ וְהִשְׁבַּתִּי הָמוֹן שִׁירָיִךְ וְקוֹל 13
כִּנּוֹרָיִךְ לֹא יִשָּׁמַע עוֹד׃ וּנְתַתִּיךְ לְצַחֲחַת 14

סֶלַע מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה לֹא תִבָּנֶה עוֹד
כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ כֹּה אָמַר 15
אֲדֹנָי יְהוִה לְצֹר הֲלוֹא מִקּוֹל מַפַּלְתֵּךְ
בְּאָנְק חָלָל בְּהָרֹג הָרֵג בְּתוֹכֵךְ יִרְעֲשׁוּ
הָאִיִּים׃ וְיָרְדוּ מֵעַל כִּסְאוֹתָם כָּל נְשִׂיאֵי 16
הַיָּם וְהִסִּירוּ אֶת־מְעִילֵיהֶם וְאֶת־בִּגְדֵי
רִקְמָתָם יִפְשָׁטוּ חֲרָדוֹת ׀ יִלְבָּשׁוּ עַל־
הָאָרֶץ יֵשְׁבוּ וְחָרְדוּ לְרִגְעִים וְשָׁמְמוּ עָלָיִךְ׃
וְנָשְׂאוּ עָלַיִךְ קִינָה וְאָמְרוּ לָךְ אֵיךְ אָבַדְתְּ 17
נוֹשֶׁבֶת מִיַּמִּים הָעִיר הַהֻלָּלָה אֲשֶׁר
הָיְתָה חָזְקָה הַיָּם הִוא וְיוֹשְׁבֶיהָ אֲשֶׁר־נָתְנוּ
חִתִּיתָם לְכָל־יוֹשְׁבֶיהָ׃ עַתָּה יֶחֶרְדוּ הָאִיִּים 18
יוֹם מַפַּלְתֵּךְ וְנִבְהֲלוּ הָאִיִּים אֲשֶׁר־בַּיָּם
מִצְּאֵתֵךְ׃ כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּתִּתָּךְ 19
אֹתָךְ עִיר נְתֻרָּבַת כַּעֲרִים אֲשֶׁר לֹא־נוֹשָׁב

בְּהַעֲלוֹת עָלַיִךְ אֶת־תְּהוֹם וְכִסּוּךְ הַמָּיִם
הָרַבִּים: וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר אֶל־
עַם עוֹלָם וְהוֹשַׁבְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת
כְּחָרְבוֹת מֵעוֹלָם אֶת־יוֹרְדֵי־בוֹר לְמַעַן
לֹא תֵשָׁבִי וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים: בַּלָּהוֹת
אֶתֵּנֵךְ וְאֵינֵךְ וְתִבָּקְשִׁי וְלֹא־תִמָּצְאִי עוֹד
לְעוֹלָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

הערות ליחזקאל סימן כ"ו

1) ויהי נפתח רחב. — **בעשתי** הע"ן נפתח תקוף כאי. — **עשרה** הע"ן
בחיר תקוף כאי. — **לאמר** הל"ד דגושה. ועל כולן דברתי לעיל. —
לחדש הל"ד נפתח רחב בהברה פשוטה בעבור החי"ת הבלתי מוכשר לקבל דגש
וכמוהו **בחרב** פסוק ו'. וכן בכל מקום שבא הדגש בתוספות **הה"ע** בלתי
נשלם. —

2) **אמלאה החרבה**, אל"ף **אמלאה** גם אלינו בחיר, וזהו ע"ד המסורי, (ע"ין
לעיל ימי' ז' לד 63). ומלת **החרבה** הוא פעל עבר מן הפעל, כלומר לכי (צור)
תתמלא, ויהיו (ירושלים) נחרבת. ולפתי המלות מיבכ"ף מפרש בחיבותה. ונפקדי
לפקפתי כל לותן המלות. —

3) **והעליתי** מלרע גם בהכ"י. ויש לדעת שנפעלי נאי ל"ה מן העבר של הפיעל
והפיעלי מלעיל לא הכ"י בלתי מתמיד בנחיבת המלעיל ומלרע. ואלו
מן שמלאתים מלרע בהכ"י הבבלי: **והביתי** (יחי' כ"ג ו' ועמוס ג' ט"ו, ויחזק' ל"ג ג')
והשקיתה (יחי' כ"ח ע"ו) **ורויתי** (שם ל"א י"ד) **והעליתי** (כאן ועמוס ט' י"ד) **וסחיתי**

(כאן פסוק ד') **וזריתי** (יחזק' ה' ב') **והשקיתי** (שם ל"ג ו') **וכסיתי** (שם שם ז') **והרביתי**
(שם ל"ו יו"ד וי"ו וכ"ף ולמ"ד) **והגליתי** (עמוס ה' כ"ז) **וגליתי** (נחום ג' ה') **והראיתי** (שם
שם). ואלו הן שמלאתים מלעיל: **וצויתי** (יחי' כ"ג ד') **והשקיתי** (יחי' ל"ה ג'), ופליג מ"כ על
המסורת שלנו שמקרא (דבר' י"א י"ד) ליתי מלעיל, **ובליתי** (יחזק' ד' ו') **והעליתי** (שם ל"ז
ו"ג) **וזריתי** (מלאכי ב' ג') ביין רוו"ח בעין הקולא הפעולת מולדות. **והכיתי** (שם
ג' כ"ד). לגבי נפעלי נאי ל"ה מלאתי תמיד כשהן מן הקל מלעיל, ונשאר הבניינים מלרע
כמו נשפיים שלנו מון מן **ונמצאתי** (יחי' כ"ט י"ד) שהוא גם בהכ"י המסורי מלעיל
ו מון מפעל **ומלאתי** (יחזק' ל"ה ח') שהוא בהכ"י נשני מיבכין מלעיל ומלרע. ואיני
יודע אם נקל כך בכוונה, או שיפשר שנקד ממחלה נלופן לחד, ולמ"כ כמלך ומזל ונקדו
נלופן לחד, ושכח לגרך הלשון. וכן נמלאים בהכ"י גם פעלי נאי ע"ו מן הפעיל
מלעיל, וסם: **והבאתי** (בשופ' מ' ט' וזכר' י"ג ט') **והנעותי** (עמוס ט' ט') , לגל
והשבתי (זכר' י"ג ו') הוא בהיפך בהכ"י מלרע ונשפיים שלנו מלעיל.—

4) **חמות** מסר ות"ו קדמאה, לגל נמקורה שלנו כאן כמנה בין מ' מלא דמלא. —
וסחיתו כך מלאתי בוא"ו בשוף המלה וחיקר ממעל לו, ובנבין היו"ד עגול לשימן
המחיקה והבניבה מלרע, ועל הבלילון נמסר י ל ק ופול' **וסחותי כת**', כלומר יו"ד
לא קריא ומלה בפלוגתא והכתיב סחותי, וכוונתם ביו"ד לא קריא היו"ד שאחר החי"ת
הנשמע נפנים. לולם קריאה זו וסחתי והכתיב וסחותי והפלוגתא שבמלה זו הכל
מדוש הוא אלינו לפי שבלתי נזכר מכל זה בוש דבר במסורת שלנו. ואמנם לכוון אל
כוונת מסורת הכ"י לומר לני שבלתא ממנה שהיתה קולתא וסחתו בלא יו"ד אחר החי"ת
ונוא"ו נשוף ולפי"ז נריכה ההלה לנקוד וְסָחֲתוּ והבין הם בעל המסורה פיעל עבר
לנפשיים משלש סחר המלוי בלשון ערבי ועניינו עקירה מן השורש והשמדה
ואבוד. ומוקמת מ"כ על ג ו י ס ר נ י ס שבשוף הקודש כמו הפעלים הקודמים לה:
ונתתו (בגרים) פושעם לך וזרעו מנדליה ונתתו (ישעיה) עפרה ממנה, וכן מרגמה נם
הפשיעה ונעקרון לנקחרים בניה (לשופ' סיונתן שבשנם ואעקר) וזהו נם יותר נכון
להעניין כי מה שעם לדלת מנוף נשתר לנוף לחשון (עם פיום דלוג כזה מלוי בשקלים)
וכן נלמד נ"כ כוונת המפשיים שהעמיד החתנת נמלה ממנה, וזה לפי שכל הפעל נ"ל

הנזכרים מתיחסים אל נושא אחד שהם הגוים, ועניין הכתוב נכלל הוא שהגוים ישמחו ויהרסו וישמידו הכל עד שעל ידי כן אתן לותה לנחית שלט. אבל אם נקיל ושחיתי כמו בספרים שלנו היה התחנת לריך לנוח במלת מנדליה, לפי שפעל ושחיתי שב אל נושא אחר שהוא השם כמו ונתתי שחריו. ואין לתמוה על שכם שחת הנלחי במלת יותר נמקרא כי הנה גם הפעל שחה נ"כ נלחי במלת כמוהו. רק השם שחי ומלות מי יודע אם ים לנרפו עם שחה. ממנם הכתיב הוא ושחותי ולפיהו לריכה המלת לנקודת וַשַּׁחֹתִי משרש שחח שהוא נ"כ נלחי מנוי נל"ה, ורק נערבי עניינו שפיכה, והענרי משמש נפעל זה אבל העפר והאפר והסוללה כמו ושפכו את העפר (ויק' י"ד מ"ג) ונשפך הדמן (מ"ט י"ג) ודומיהן. וכן תרגמו השבעים: und ich werde abwerfen. — לך מה שקשה לי שע"כ היה לו לנעל המסורת לנקד המלה נפניס נ"כ כך, והנקוד הפנימי מרמה שהיה זה על לשון שחה מנחי ל"ה, ולפיכך לריך הדבר עוד לעיון כי ליפשר שכאן המנקד למוד ונעל המסורת למוד. ונמקלות גדולות דפוס גזיליאה נדפס

ושחיתי נשין יתנית נוחלי נטעות. —

5) כי נערם ונמהפך (כי יתיב אין נקוד זה) וכן מלאתי עוד ליזם פעמים. והנה השרש היה כדין כי אחר הזקף יבוא ת' הפעשע או היתיב אלינו, לך המהפך ליכי יודע מה טיבו, ואולי הוא יחיב שהוסיף אותו מנקד שבשי מאוחר עפ"י השרש השבעים ועיין לעיל (כד 26) אצל הפעשע השערש, ולהלן פסוק י"ד. —

6) ובנתיה חסר ות"ו. — בחרב עיין לעיל פסוק ו'. —

7) נבוכדראצר מלא חדא, והרי"ם נפתח תחוף דגושי נשניל הדגש שבלמ"ד, והת"לף ס"כ כמין דחיק ע"ד בסאפאה (ע' להלן פנקי ני"ז). ומלאתי נהכ"י הנרת נבוב נשוף השרש ונלחי מנוקדת, ונתחלת השרש השנים המלה כולם ומנוקדת, ומנהג הקוסטוס נהכ"י שיסיה מכיל ג' עד מרנעה אותיות כמו כאן ובכל מקום נלחי מנוקד. ואומר אני שאולי על זה הדרך נתהוותה המלילה הקשה מפני רעת רעתכם (פרשה יו"ד ט"ו) כי הכפלה זו תיננה למוזק ע"ד ס ו ר ס ס ו ר ס נהיות שלש מניני זה המנהג כשהשומע הוא נכינוי, אלא הדבר פשוט שסופר אחד לא היה לו

שמקום נשוף השרש להשלמת מלת רעתכם כולם, זהניע גם הנרת רעת נלחי

מנוקדת כעין קוסטוס להתיכה כולה שנתחלת השרש השנים, ובזמן מאוחר נא מעתיק שהשב אח הקוסטוס למלה נהיות לו תוכן נפני עלמו ועמד ונקדו, ומהעתקתו נשתרבבה קריאה זו נכ"י אחרים. —

8) ושפך עליך סוללה נמירכא נפתח תחנתת, ושתי תחנתיות נפסוק זה שלש כדין, ועיין לעיל אצל התחנת לד 31. —

9) קבלו הק"וף נקמץ רחב והני"ת נקמץ חטוף דגושי נשניל הדגש שבלמ"ד, וכן קָטָנֵי (מ"ט י"ב) וים שמרפין למ"ד הפעל. והמ"ם מעיד כאן שאין לנקד ע"הפ נשוף קמץ כי אין דגש לאחר שוא נא. אבל נאמת אין זה שוא נא אלא קמץ חטוף והמנקדים הוסיפו נכוונה את השוא על הקמץ להורות על חטופו, על דרך הנקוד הנבלי. — ונקוד מלת סבלו מלאתי נלחי מוסכם נהכ"י, כ"ף נכל מקום מן הנ' מקומות נאה מנוקדת נחופן מסורה מאניריותיה, דהיינו נישעי' ס' נ' סַבָּלוֹ הני"ת נקמץ חטוף דגושי המורה על דגשות הלמ"ד לפי שהוא רפה. כי ליפשר שחסרונו מחכיחת המנקד, אבל לפיפשר נ"כ שהשעות נפלה נעקיד הנ"ית ונרהיטת הכתיבה נקד חטוף דגושי חמורת חטוף נקי כי הלמ"ד רפה נכל הנ' מקומות, ונשיתון יו"ד כ"ז סַבָּלוֹ הנ"ית נשורק חטוף נמי ורפה הלמ"ד, ונשיתון י"ד כ"ה וָסַבָּלוֹ הני"ת נחטף פשוט והלמ"ד רפה ודמיונו סַבָּכוֹ (יחי ד' ז'), ואין ספק אצלי שמשקל כל אלה הדי הוא פָּעֳלוֹ והיחיד כָּל סֵבֶל קָטָן סֵבֶךְ, ונשיתת הני הרחשונים נכוונה נקמץ חטוף הע"ין הפעל ודגוש ל"הפ, וזה מפני שסופם למ"ד וכ"ן, ויכשני הקורא להמתין מעט. ואומר לדעתי שגם נשיתת נקוד אלה ודומיהם מן המורגל תלויה אך מאיכות אותיות ידועות הנוטות להנרת רפויה וגורמות מן הנרת חזקה ומתכוונת, והאותיות שיש לקן בנולה זו הן נימוד אותן הנקראים Liquidae וסם אותיות לנר, ואחריהם השרוקיים וסם זששין, ואחריהם השלק הרפה מן בגד כפת שהן נ' אותיות בגד. ומתחלת אותיות לנר, רלינו נמלות קבלו סבלו קטני שהע"ין פעל נקמץ חטוף נשניל הלמ"ד וכ"ן שאחריהם, ולפי שהקמץ חטוף הוא יותר רפה נהנרת מן הקנוץ (וכאלה חָקְקִי לפני דגש, אצל חָקְקָה לפני רפה) לכן שמו אות הקמץ להת נמקום הקנוץ לפני אותיות לנר, אין כשהן רפויה או נ"כ דגושים, כמו בָּלוּ חֲלוֹת יְשַׁלּוּךָ. וכן וְבָלְבְּלוּ וְעָלַי (נס עָלָיו) מָלְכָה מָלְכִי וְאֶשְׁקְלָה (נס וְאֶשְׁקָלָה

אֶשְׁתַּלַּבּוּ (גם וַיִּתְחַלְּקֵם שי"ך לכאן לענ"ד שהקמץ נאצ) רַבִּי רַבּוּ חֲגֵבִי (חֲגָבֵנִי) יְחַגֵּנִי בְּרַת שֶׁרֶךְ מָרַת קָרְחִי חָרְבוּ (גם חָרְבוּ), ולולי מזה גם שיבה זָרְקָה בו תמורת זָרְקָה והוא פָּעַל מן לֹא זָרַק עליו (במד' י"ט), לענ"ד שהז"ן גם נסכ"י הנצלי נקמץ גדול, לך זהו מפני שהטעם לעיל מחמת הנסוג לאחור,* ולפיכך תמצוהו קל לסוף שנקל בכל מקום יוצא לנסי עד שנדחק הר"ק לומר שהוא כמו (נזרקה). וכן לפני לותיות זמשש גָּזִי עָזִי יְבָזּוּם גָּזִית (בנקוד הנצלי, יעויין לעיל לד 17) עֲזָבָה* כָּפוּ קָסָמִי (והקמוץ מטוף של הפמ"ך הוא הכדי של הקמץ שלפניו ע"ד פָּעֲלוּ תָּאֳרוֹ) אֶפְרַם מָשְׁכוּ לותה (מלה מָשְׁכוּ וקמו) מָלְשֵׁנִי וכן קלס לפני לותיות הרכיס ב ג ד כמו קָבָה תְּקָבֵּנוּ קָבְנוֹ קָטְבָךְ יְחָבֶרְךָ חֲגִי תְּחָגְּהוּ לְחָנָא שְׁדֵדָה (גם שָׁדְדָה) וְשָׁדְדוּ יְשָׁדֵם יְשָׁדֵם דָּמוּ מָאָדָם מְאָדָמִים, והוא הדין כשמזדווגין שני לותיות מלה כגון יְרַדְּכֵךְ יְהַדְּפֻנּוּ אֶהְתַּבְּנָה אֶשְׁקָה (כי גם הקו"ף נועל מלקו בקבולה זו שמקומם כמו שכלפה בקמוך) או כשמזדווגין לותיות מלה עם לותיות אהחע כגון וְנִקְרָאָה וְסָעֲדָה וְצָעֲקִי לָקָחָה, וכן מְטַהֲרוּ (חלים פ"ב) הנפרד מְטָהָר ונכלן הוא ניחם הפעול והקמץ שבפי"ת הוא הֵמַד של הקמץ שלפחריו, והדגש שבו אינו להפליגת אלא הוא מן תוכן שקדמו להמלה הנקודות וסוגם להורות על מציאת הקמץ שבוף. וכן לדעתי כל הנזכרים שלא ידעו המדקדקים מה הם משמשים, וכיצד לותם לתפארת, ושם' עזומלד קורא לותו הדגש Dirimens (ועהכרוך שנו § 92), שם אינם נאים אלא נלותיות שזכרנו, ונפרט בשזווג משם שניים יחד ושם דגשים הקודמים לשאר הנקוד לו עכ"פ להמלות שנוך שנוקין עם סימן שהטעם להורות על שהטיפה. וסיו מורים על קריאת שלות שיהוצר שהטעם שפופה, שם שבף קמץ לו שבף פשט, כמו הַצַּפִּינוּ עַצְבֵי עֲצֵרוֹתֵיכֶם וּמַצָּבוֹת גְּזֵרָה חַלְּקֵי עִשְׁבוֹת קַשְׁתוֹתָיו כְּפִתּוֹתֵיכֶם בִּיקְרוֹתֵיךְ יְקָרַת יְקָרַדְּ עִקְּבוֹת מְקֻדָּשׁ עַנְּבֵי עַנְּתוֹתִי, אלא ודומיהם הדגש נשם להורות על שהטעם שפופה של שלות שמורת עַצְבֵי עֲצֵרוֹתֵיכֶם עִשְׁבוֹת עִקְּבוֹת עַנְּתוֹתִי ודומיהם, כמו שנשמעות הדגש הרביקו הדגש ושמו בשמת שבוף מקומו כמו וְהָבַב וּשְׁקָה וּסְחַר רַצְּפַת רַבְּבוֹת ומזה נל שהפילו לפעמים הדגש שנמקום שרלוי לנוף ושמו שמורתו שבוף כמו הַצַּפַּרְדְּעִים וַתְּאַלַּצֵהוּ.

בתים (ויעויין מפ"ב-לד פ"ג-ג, ופ"כ שקריאה הנכונה של המלה היא battim ולא בתים) הנוה נשער נג"ד כפ"ם ושרלפ"ת נפ' הלשות שלין שמקרא דגש שאר קמץ גדול רק שמלת ע"כ הוא עד שאין שהקבץ שלנו הוא קמץ גדול, וכמו שכתב ג"כ ל"י חיוב נפ' בתיך ובתי שנ"ת שנקמץ רפא וכן כל לשון בתים ובתי ובתיך שנכ"י, וזה שנקוד קיימו שנים מהם יחד להיות הנעים והשטוף כאחד כמו וְעָשָׂה, או שהגש והשטוף כמו קָבְלוּ יהוסיפון שאר לשם נשכח שנכתב שכלית הדגש והנעים שזה, וכן זהו שכלית הדגש שהוא הנ"ית שמני שתיות שוותיות שתמלע המלה (יעויין להלן שנקוד ג' ז') ונפרט כשאחריו לות נדוכי כמו יִשְׁתַּעֲבוּ ודומיהם, דגש יפן הוא וקדם להמלת הנקוד, ושכליהו שיקרלו נד"ת שמני שתיות שוותיות שתמלע המלה (יעויין להלן שנקוד ג' ז') ונפרט כשאחריו לות נדוכי כמו יִשְׁתַּעֲוּ ודומיהם, דגש יפן הוא וקדם להמלת הנקוד, ושכליהו שיקרלו נד"ת שמני שתיות שוותיות שתמלע המלה (יעויין להלן שנקוד ג' ז') ונפרט כשאחריו לות נדוכי כמו יִשְׁתַּעֲוּ = שָׁעוּ — ועל ידי שנוגע זו לשותיות לנר שנזכרים נָתַן נידינו שיפן לדעת שנזיז פעלים שן פ"ל נדוניות נעתיד קל פ"ם שם ושנזיז שם נע. כי שנם כשפ"ם הוא שסד שלות שותיות א"ע ושם הרכיס שנשותיות אהחע הוא דוגע דרוגע נע כמו יַעֲמֹד תָּאֳנַר ודומיהן (שלילו כשעין הפעל שיבנו שלותיות לנר) ורק ע"ד הזכרת יבואו שיזה שם נה כמו יַעֲשֵׂן, שגל כשפ"ם הוא שחד שלותיות הקשים שנשם ה'ח כך דינם: שם הבי"ן הפכל שחד שלותיות לנ"ר ולפעמים נם ז' לז פ"ם נע כמו יַהֲלֹךְ יַהֲרֹג יַחֲנֹט יֶחֱזַק וגרשים יַהֲלָכוּ יַהֲרָגוּ יַחֲנָטוּ יֶחֱזָקוּ, שגל כשהוא שחד שלשר שלותיות שז הפ"ל נה כמו יָהֲבַל יָהֲדַל יָהֲדַף יַחְמֹד יַחְפֹּץ וגרשים יָהֲבָלוּ יָהֲדָלוּ יָהֲדָפוּ יַחְמְדוּ יַחְפְּצוּ ורק מעטים שלוד נמלות יולים שן הכלל. (יעויין להלן פסוק י"ם) כמו כל שאר הכללים שלא יתלטו שזות לפעמים, וכבר נתרחקנו שן הנגול. — ומגדלותיך שלא ות"ו ונלא קדמת ופליג ע"כ על המסורה שלנו שמסרם ג' ושד שלא, ולנוסח נליפנע והנ' הוא שמגדלותיך (יחזק' כ"ז). —

10) חומותיך נלא מוגת. — בבאו חסר ות"ו קדמאה, ושמסורה שלנו כי שלי, נריך עיון כי נשני ל"נ י"ח שסרם נפיוסו כולסון חסרים ושספרים שלנו שלא, וכן נפ"ך עם שנשם שי. והשמעים שרם רניע הם כדין שחר זקף. —

11) ומצבות הנ"ל רפא ויפיין לעיל פסוק ט'. —

12) ובתי סנ"ת נקמץ רפא וכן כל לשון בתים ובתי ובתיך שנכ"י, וזה שנקוד ע"כ הוא עד שאין שהקבץ שלנו הוא קמץ גדול, וכמו שכתב ג"כ ל"י חיוב נפ' הנוה נשער נג"ד כפ"ם ושרלפ"ת נפ' הלשות שלין שמקרא דגש שאר קמץ גדול רק שמלת בתים ולא battim (ויעויין מפ"ב-לד פ"ג-ג, ופ"כ שקריאה הנכונה של המלה היא

וים כופרים בשרכיים שם וכ"כ להלכית זו הנעיע נשות שלפניה להורות על קריאת תנועה תעופה. כמו הַמְבַקְּשִׁים נכדי שיקרא הַמַּבַקְּשִׁים, והכופרים המלותרים קיימו שנים מהם יחד להיות הנעיע והשטוף כאחד כמו וְעָשָׂה, או שהגש והשטוף כמו קָבְלוּ יהוסיפון שאר לשם נשכח שנכתב שכלית הדגש והנעיע זה, וכן זהו שכלית הדגש שהוא הנ"ית שמני שתיות שוותיות שתמלע המלה (יעויין להלן שנקוד ג' ז') ונפרט כשאחריו לות נדוכי כמו יִשְׁתַּעֲבוּ ודומיהם, דגש יפן הוא וקדם להמלת הנקוד, ושכליהו שיקרלו נד"ת שמני שתיות שוותיות שתמלע המלה (יעויין להלן שנקוד ג' ז') ונפרט כשאחריו לות נדוכי כמו יִשְׁתַּעֲוּ = שָׁעוּ — ועל ידי שנוגע זו לשותיות לנר שנזכרים נָתַן נידינו שיפן לדעת שנזיז פעלים שן פ"ל נדוניות נעתיד קל פ"ם שם ושנזיז שם נע. כי שנם כשפ"ם הוא שסד שלות שותיות א"ע ושם הרכיס שנשותיות אהחע הוא דוגע דרוגע נע כמו יַעֲמֹד תָּאֳנַר ודומיהן (שלילו כשעין הפעל שיבנו שלותיות לנר) ורק ע"ד הזכרת יבואו שיזה שם נה כמו יַעֲשֵׂן, שגל כשפ"ם הוא שחד שלותיות הקשים שנשם ה'ח כך דינם: שם הבי"ן הפכל שחד שלותיות לנ"ר ולפעמים נם ז' לז פ"ם נע כמו יַהֲלֹךְ יַהֲרֹג יַחֲנֹט יֶחֱזַק וגרשים יַהֲלָכוּ יַהֲרָגוּ יַחֲנָטוּ יֶחֱזָקוּ, שגל כשהוא שחד שלשר שלותיות הקשים שנשם ה'ח כך דינם: שם הבי"ן הפכל שחד שלותיות לנ"ר ולפעמים נם ז' לז פ"ם נע כמו יַהֲלֹךְ יַהֲרֹג יַחֲנֹט יֶחֱזַק וגרשים יַהֲלָכוּ יַהֲרָגוּ יַחֲנָטוּ יֶחֱזָקוּ, שגל כשהוא שחד שלותיות הקשים שנשם ה'ח כך דינם: שם הבי"ן הפכל שחד שלותיות לנ"ר ולפעמים נם ז' לז פ"ם נע כמו יַהֲלֹךְ יַהֲרֹג יַחֲנֹט יֶחֱזַק וגרשים יַהֲלָכוּ יַהֲרָגוּ יַחֲנָטוּ יֶחֱזָקוּ, שגל כשהוא שחד שלשר

bottim כמו שקורין ניזיניום ועוימלי. והמוניח לאור של הערך מלין להם' ניזיניום
מהדורא תמיסים מולם שלין פורם האלה לא בנה ולא בות רק בוא ותי"ו בַּיִת הוא
כי"ו קָשֶׁת, והחכם עוואלד מופא שכתב בָּתִּים מ' בּוֹתִים, והם' ניזיניום נפרם בות
נוזר לומר שהפעל הלמי ובת שות (דניאל ו' י"א) נגזר מן בית דהייגו הפעל
מן הפה, אבל לא נהיפך הפה מן הפעל, ואיני יודע מאיזה כעס, והלא נכון יותר
לגזור בַּיִת מן הפעל בות שענייגו נלמי ונערבי ליגה ובייתה סורלחו הלחשונה של
בית= מלון דהייגו מקום ליגה, ואם"כ נהפשפה סורלחו גם למקום דירה נכלל.
ולענין נקוד מלה בתים נקמץ, דעתי היא שכמו שנמלא בַּיִת אצל בּוֹר מ' בָּוֹר וְעַיִשׁ
אצל עֵשׁ= אָשׁ, וְשַׁיִשׁ אצל שֵׁשׁ = שַׁיִשׁ כן היה גיימים הקדמונים אצל בַּיִת
ג"כ בֵּת=בָּאת או בּוֹת חמורה בָּוֹת, וכמו שמן שׁוֹר חוֹחַ דּוֹד שׁוֹק רֹאשׁ שהיו
רגיל להיות שָׁוֹר חָרַח דָּוֹד שָׁוֹק רֹאשׁ על דרך מָוֶת תָּוֶךְ עם מ"כ סרגיס מהם
שְׁוָרִים חֲרָחִים דְּוָדִים שְׁוָקִים רָאשִׁים מ' רְאָשִׁים כדין משקל קֹדֶשׁ קְדָשִׁים,
וכן מן יוֹם מ' יָוֶם או יָאם הרבוי יָמִים=יָאמִים מ' יְאָמִים או יְוָמִים, (רק
שנמלא זה הקמץ בחלקם מלד עד שנוסל בשמיכם המלה יָמֵי) וכן מן שׁוּר כמונן חומם
הרגיס שׁוּרוֹת (מיכה כ"ד י"ח) אצל שָׂרוֹת (יחזק' כ"ו י"ו) = שָׁאָרוֹת מ' שְׁאָרוֹת, וכן מן
שִׁיר כמונן שָׁיְרָא נדר"ג סרגיס שָׂרוֹת (יחזק' כ"ז כ"ה) = שָׁאָרוֹת וכן עָרִים מן
סיחיד עָר = עִיר כן ג"כ מן בַּיִת הרגיס בָּתִּים חמורה בָּאתִים חחם בְּאָתִים,
רק שנמלא זה בכלם המ"לף על ידי דגש חזק, ע"ד מַכָּלֶת מ' מַאֲכֶלֶת מַלְבֵּנוּ
מ' מָאַלְבֵּנוּ נזמן שנמלא הָסִירִים (מלכים ד') מ' הָאֲסִירִים המל"ף נלתי נכלם,
עכ"פ הקמץ נמלא בָּתִּים סוף קמץ גדול לפ"פי שחקיו דגש. ומחכו שמים דיגה לף
היה נפחה ונשא נקמץ שם להחליף ניגה וגין הבתים חמר (יחזק' מ"ח י"ד) כדעת
ר"י מיוג או להצחין ניגה וגין ומשיפשו בתה (ישעי' ס"ו) כדעת הרד"ק, וכן מלחתי
נכ"י לת השמות וַיִּשְׁמֹהּ וּבְרֹקֶת (יחזק' כ"ג כ"ג) לְדָרְיֹשׁ (מני' ס') נקמץ רחב
והפ"א נמלא ו' סגיס רפה, וכולן, נלא מחב ונלא פעם אחת לוח הקמולם. רק נפר
הַקֻּרְבָּן (יחזק' מ' מ"ג) מלחתי הקו"ף נקמץ מפוף כמו והכ"ים נד"ק, דלא כר' יונה ודלא
כר"ד (ויעויין במכלול שער הנקוד ומנד יכחים מ"ג לד 68). — חבדתך חח"ת נסירק

הכוף נזה, כי הַמְּדָה הנקנה הן חֶמֶד וגכל הנקל פֶּעֶל יפחנה סגירה לחיקק כמו
נפנלי, לפילו בכפ"ף מוח נרגיות. כגון עֲנֹל־עֲנֹלֵי עֲנֹלֵה עֲנֹלֹת, ע"ד סֹפֵר
סֹפְרֵי סֹפְרָה סֹפְרֹת ויעוין לעיל מנקוק פ'נ' וט"ו וי"ו. —

13) **והשבתי** מלכא נעגור הוא"ו לפיכך הכ"ית נפחה חמוף דגוסי, אבל נלא וא"ו
היה נעמי לעיל, ואז נקודת הני"ת נפחה כמו נהנרה מוסנמת. וכן מלת **ונתתיך**
נפקוק הממון. —

14) **כי אני דברתי** מלת כי נפשעת ומהפך ואולי הוא יחיג המוסף מסגרכי המוסך
עיין לעיל פסוק ס'. ושם הויה מסך נכ"י, אבל נכל הספרים שלנו **כי אני יי**
דברתי. וקלסה ידי לעמוד על נוריים של נוסחם זו אין שיג הנכונה, נסיות לדעתן
שני המקורים שותפת מזה נכל מקום. ומכלן יתנוגן הקורל כמה גדולה מעלת
המקורה, וכמה תועלת היא מגיעה להקריטיק של הנוסחאות, וכמה לא ידעין ולא
מרגישין החכמים הנולריים ונם קלת מחכמי ממנו המלעינין על מעשה זה, שהוא
קטנות נעיניהם, עד שנזכו לומר על נעלי מלחכה זו שהשחלו נדנרים של מה נכך
קלי הנבך, ואילו היינו מוצלים נמקורה מכוח של **כי אני דברתי** או של **כי אני**
יי דברתי כמו שהעתיק נד"מ של **נאם יי צבאות** ודומיהן היינו יכולין לנפוח על
ידה נם כאן על הקדילה הנכונה. —

15) **הלוא** כלא ופ"ו כקלת נפרים יעויין מנחת שי. — **באנק** נגירה וחנף לירה
(יעויין לעיל יחזקי' ל"ג ס'). — **ברזל** נאר מעשית, והני"ת נגירה, וכן קורין נגירה קלת
ספרים והר"ק, ועיין מנחת שי. —

16) **והסיחו את מעיליהם** וכן **וחרדו לרגעים** נפרש ודגיע כדין חמר זקף. —
הרדות לשרי מלה זו גם נהכ"י מקל ועל סגיון פ ומחחיה קו לסימן הפסק. —

17) **אבדת** הת"ו הנוסף פך נלא חנף = אָבְדָה וכן נכל פעל עבר לנקבה נוכחתי
כמו **שִׁמַּחְתִּי הַנִּבְדָּה** (יחזקי' מ"ו) **זְכַרְתִּי** (יחזקי' מ"ח ז') **אָמַרְתִּי** (יחזקי' מ"ו י"ו, ומפ'
הנגיון **יָלַקְתִּי**, כלשון יחזקי' לג קריין, אבל נפ"ש לין כאן כפיג וקרי וגם היא נאלי נמנה נין הפיג מלקוח
הכפיגין יחזקי' נפסוק פיגוחפ ולג קריין נגיים מלכים) וכן נקוד כל שם סנוף לנוכחת **אַתְּ**, וכן נכל
הנעתידים הקמוצים מן נמי ליב. כמו **וַיִּבְרַךְ** (יחזקי' ליח ג') **יִרַךְ** (שם מ"ח ג') נמלה וסדוקים

Generated by Google

כמו שהוא בשאר המקומות. — האין כאן מלרע כיון דאחריו מקף ונכתב בסוף

18) יחרדו היו"ד בלילה מתוף נמי כי המי"ת גם כאן בספרים שלנו בעדות הרד"ק (ישעי' מ"ב). ולפיכך הרי"ם נדגש קל (ישעי' נחלן סנק' ד' ז') והיה יגלם מן הכלל כלום על הגליון, שמא מיבה שלישית כתיב ורקי אלף הוא"ו מעות סופר פשוטה. —

נפתח והמ"ם בדגש, ישעיין מנפת פי. — הוא נוע"ו ומיקר ולף הוער על המלה השמות הנקניים שהם ע"מ מַלֵּךְ = מַלַּךְ ת' מָלָךְ. — מיתים, גם נהכ"י היו"ד יחזק' כ"ז ל"ג ול"ד, ומיכה ד' י"ג. — נושבת, נפתח ופתח חתוף נמי. וכן כל מפוסטרופהם של הנדיף נפשו שלישית מחיסנת אלף בדוחק. וישעיין עוד להלן הנכונה גלי קפק, כי לפי הקריאה שלנו תהיה מלת נפשי וואָקמטיל, והמשמ שמַעַתִּי מ' שמַעַת, נחולם הס"ין ורפה הס"ין כציונוי קל לנקבה והיא הקריאה שמורה שלנו ריש מלכים בפירוש בין הד' בקריאה זו, מלאתי נהכ"י הנגלי שָׁמַעְתִּי = שמַעַתִּי מ' שמַעַת, נחולם הס"ין ורפה הס"ין כציונוי קל לנקבה והיא הקריאה הנכונה גלי קפק, כי לפי הקריאה שלנו תהיה מלת נפשי וואָקמטיל, והמשמ מפוסטרופהם של הנדיף נפשו שלישית מחיסנת אלף בדוחק. וישעיין עוד להלן יחזק' כ"ז ל"ג ול"ד, ומיכה ד' י"ג. — נושבת, נפתח ופתח חתוף נמי. וכן כל

כמו שהוא בשאר המקומות. — האין כאן מלרע כיון דאחריו מקף ונכתב בסוף

נעצור הרי"ם מלותיות לנ"ר שלחריו, ול"כ היה הרכיס ממנו ל"ל יֶחֱרַד ו = יֶחֱרְדוּ שהוא לעיל פסוק ו' ס"ס, ונשמע נכל המקומות מן פעל זה נמקרא הפי"ם נע

(ישעי' מ"ב). ולפיכך הרי"ם נדגש קל (ישעי' נחלן סנק' ד' ז') והיה יגלם מן הכלל

18) יחרדו היו"ד בלילה מתוף נמי כי המי"ת גם כאן בספרים שלנו בעדות הרד"ק

כלום על הגליון, שמא מיבה שלישית כתיב ורקי אלף הוא"ו מעות סופר פשוטה. —

נפתח והמ"ם בדגש, ישעיין מנפת פי. — הוא נוע"ו ומיקר ולף הוער על המלה

השמות הנקניים שהם ע"מ מַלֵּךְ = מַלַּךְ ת' מָלָךְ. — מיתים, גם נהכ"י היו"ד

ל' יחזק' כ"ז ל"ג ול"ד, ומיכה ד' י"ג. — נושבת, נפתח ופתח חתוף נמי. וכן כל

מפוסטרופהם של הנדיף נפשו שלישית מחיסנת אלף בדוחק. וישעיין עוד להלן

הנכונה גלי קפק, כי לפי הקריאה שלנו תהיה מלת נפשי וואָקמטיל, והמשמ

שמורה שלנו ריש מלכים בפירוש בין הד' בקריאה זו, מלאתי נהכ"י הנגלי שָׁמַעְתִּי =

שמַעַתִּי מ' שמַעַת, נחולם הס"ין ורפה הס"ין כציונוי קל לנקבה והיא הקריאה

הנכונה גלי קפק, כי לפי הקריאה שלנו תהיה מלת נפשי וואָקמטיל, והמשמ

מפוסטרופהם של הנדיף נפשו שלישית מחיסנת אלף בדוחק. וישעיין עוד להלן

יחזק' כ"ז ל"ג ול"ד, ומיכה ד' י"ג. — נושבת, נפתח ופתח חתוף נמי. וכן כל

מצאתך, על התלף קי, יבי בל תלף נת נספתי פשטים נקי יפעמים נעלי, ומנלחים

ני המופיעים יהד נפסוק מהי יחיל: כבנד יֹאכְלֵם עש נקי, וכצמר יֹאכְלֵם

סם נלע קו (ישעי' נ"א) ובשחור אלף חתוף אות שוחית יחבר הקו לכילם כמו יֹאמַרְנִי.

וגלחה לי שהמנקד רלה לחת קו שבכל בני חוח שבוחית מסמם לכלן ולכלן (עיין לעיל ד' 60). —

19) נחרבת הנון נפרק חמוך נמי וסמי"ת נח וכן הוא נרוב נכבר ונפעל

ישעין לעיל ישעי' ל"ב ג'. — כערים הכ"ף נפתח רחב וכן נכל המקום מינוף

תלנו נגול ת' פתח לפני תוחית החע שהן נקמן והדגש נלתי נכלם, כמו

הַחֹזֶן הַהֶמוֹן הָעֲשִׁיר מַה עֲשִׂית וַיִּתְנַחֵם = הַחֹזֶן הַהָמֹן הַעָשִׁיר מַה

וַיִּתְנַחֵם, תמיכת הַחֹזֶן הַהָמֹן הָעָשִׁיר מָה עָשִׂיתָ וֶיִּתְנָהֶם ודומיהם. —

20) והושבתיך נלנמים ת' מלישע נדולה. והסדר למפרע רגיל ולנהיים ורגיל

ובירם. — כתרבות נכ"ף, ונפירוש נמכר של הנלין לית נכ"ף, ודלף

נספרים שלנו, וכן הוא נמדוקים ונדפיסים ישנים נעדות הס"ם. — ונתתי

לדעתי אין זה לא"כ אלא לנקבה שכחתי. ישעיין מה שכתבתי נכנין זה להלן מיכה ה' י"ב. —

21) אתנך המ"ם נפרק הקוף הנוסי וכן כל אלף מי"ן נקל לפני דגש (ישעין לעיל

יכי ג' ז'). — ותבקני הס"ו נפשם פשוט נקלות הספרים נעדות הס"ם,

אנל הקו"ף גם נכ"י רפה ושוא נח, ולפיכך הניח נפרק חקוף נמי ולא הנוסי. —

יהוקאל כ"ז

1 2 וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְאַתָּה בֶּן־
3 אָדָם שָׂא עַל־צֹר קִינָה: וְאָמַרְתָּ לְצוֹר
הַיֹּשֶׁבֶת עַל־מְבוֹאֹתַיִם רֹכֶלֶת הָעַמִּים
אֶל־אִיִּים רַבִּים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צוֹר
4 אַתְּ אָמַרְתְּ אֲנִי כְּלִילַת יֹפִי: בִּלְבַב יַמִּים

גְּבִילֵיךְ בְּנַיִךְ כְּלִלוּ יָפְיֵךְ׃ בְּרוּשִׁים
מִשְׁנִיר בָּנוּ לָךְ אֵת כָּל־לְחִתִּים אֲרֵז
מִלְּבָנוֹן לַקְחוּ לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן עָלָיִךְ׃ אַלּוֹנִים
מִבָּשָׁן עָשׂוּ מִשׁוֹטָיִךְ קַרְשֵׁךְ עָשׂוּ־שֵׁן
בַּת־אֲשׁוּרִים מְאִיֵּי כִתִּיִּים׃ שֵׁשׁ־בְּרִקְמָה
מִמִּצְרַיִם הָיָה מִפְרָשֵׂךְ לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מֵאִיֵּי אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ׃
יוֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאַרְוָד הָיוּ שָׁטָיִם לָךְ חֲכָמַיִךְ 8
צֹר הָיוּ בָךְ הֵמָּה חֹבְלָיִךְ׃ זִקְנֵי גְבָל 9
וְחַכְמֶיהָ הָיוּ בָךְ מְחַזְּקֵי בְדָקֵךְ כָּל־אֳנִיּוֹת
הַיָּם וּמַלָּחֵיהֶם הָיוּ בָךְ לַעֲרֹב מַעֲרָבֵךְ׃
פָּרָס וְלוּד וָפוּט הָיוּ בְחֵילֵךְ אַנְשֵׁי 10
מִלְחַמְתֵּךְ מָגֵן וְכוֹבַע תָּלוּ־בָךְ הֵמָּה נָתְנוּ
הֲדָרֵךְ׃ בְּנֵי־אַרְוָד וְחֵילֵךְ עַל־חוֹמוֹתַיִךְ 11
סָבִיב וְגַמָּדִים בְּמִגְדְּלוֹתַיִךְ הָיוּ שִׁלְטֵיהֶם
תָּלוּ עַל־חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב הֵמָּה כָּלְלוּ

יָפְיֵךְ׃ תַּרְשִׁישׁ סֹחֲרְתֵּךְ מֵרֹב כָּל־ 12
הוֹן בְּכֶסֶף בַּרְזֶל בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת
נָתְנוּ עֲזָבוֹנֵךְ׃ יָוָן תֻּבַל וּמֶשֶׁךְ הֵמָּה 13
רֹכְלַיִךְ בְּנֶפֶשׁ אָדָם וּכְלֵי נְחֹשֶׁת נָתְנוּ
מַעֲרָבֵךְ׃ מִבֵּית תּוֹגַרְמָה סוּסִים וּפָרָשִׁים 14
וּפְרִדִּים נָתְנוּ עֲזָבוֹנֵךְ׃ בְּנֵי דְדָן רֹכְלָיִךְ 15
אִיִּים רַבִּים סַחְרַת יָדֵךְ קַרְנוֹת שֵׁן וְהָבְנִים
הֵשִׁיבוּ אִשְׁכָּרֵךְ׃ אֲרָם סֹחֲרְתֵּךְ מֵרֹב 16
מַעֲשָׂיִךְ בְּנֹפֶךְ אַרְגָּמָן וְרִקְמָה וּבוּץ וְרָאמֹת
וְכַדְכֹּד נָתְנוּ בְּעֶזְבוֹנֵךְ׃ יְהוּדָה וְאֶרֶץ 17
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רֹכְלָיִךְ בְּחִטֵּי מִנִּית וּפַנָּג
וּדְבַשׁ וְשֶׁמֶן וְצֳרִי נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ׃ דַּמֶּשֶׂק 18
סֹחֲרְתֵּךְ בְּרֹב מַעֲשַׂיִךְ מֵרֹב כָּל־הוֹן בְּיֵין
חֶלְבּוֹן וְצֶמֶר צָחַר׃ וְדָן וְיָוָן מְאוּזָל בְּעֶזְבוֹנֵיךְ 19
נָתְנוּ בַרְזֶל עָשׁוּת קְנָה וְקָנֶה בְּמַעֲרָבֵךְ
הָיָה׃ דְּדָן רֹכַלְתֵּךְ בִּבְגְדֵי־חֲפַשׁ לִרְכְבָה׃ 20

עֹרֵב וְכֹל־נְשִׁיאֵי קֶדֶר הֵמָּה סֹחֲרֵי יָדֶךָ
בְּכָרִים וְאֵילִים וְעַתּוּדִים בָּם סֹחֲרָיִךְ׃
רְכֶלֶיךָ שְׁבָא וּרְעָמָה הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְּרֹאשׁ
כָּל־בֹּשֶׂם וּבְכָל־אֶבֶן יְקָרָה וְזָהָב נָתְנוּ
עִזְבוֹנֵיךְ׃ חָרָן וְכַנֵּה וְעֵדֶן רֹכְלֵי שְׁבָא
אַשּׁוּר כִּלְמָד רֹכְלֻתֵךְ׃ הֵמָּה רֹכְלַיִךְ
בְּמִכְלֻלִים בִּגְלוֹמֵי תְכֵלֶת וְרִקְמָה וּבִגְנָזֵי
בְרוֹמִים בְּחַבְלֵים חֲבוּשִׁים וַאֲרָזִים
בְּמַרְכֻּלְתֵּךְ׃ אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ שָׁרוּ תָיִךְ
מַעֲרָבֵךְ וַתִּמָּלְאִי וַתִּכָּבְדִי מְאֹד בְּלֵב
יַמִּים׃ בְּמַיִם רַבִּים הֱבִיאוּךְ הַשָּׁטִים
אוֹתָךְ רוּחַ הַקָּדִים שְׁבָרֵךְ בְּלֵב יַמִּים׃
הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנַיִךְ מַעֲרָבֵךְ מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלָיִךְ
מְחַזְקֵי בָּדֶקֶךְ וְעֵרְבֵי מַעֲרָבֵךְ וְכָל־אַנְשֵׁי
מִלְחַמְתֵּךְ אֲשֶׁר־בָּךְ וּבְכָל־קְהָלֵךְ אֲשֶׁר
בְּתוֹכֵךְ יִפְּלוּ בְּלֵב יַמִּים בְּיוֹם מַפַּלְתֵּךְ׃

לְקוֹל זַעֲקַת חֹבְלַיִךְ יִרְעָשׁוּ מִגְרְשׁוֹת׃
וְיָרְדוּ מֵאֳנִיוֹתֵיהֶם כָּל תֹּפְשֵׂי מִשּׁוֹט
מַלָּחִים כָּל חֹבְלֵי הַיָּם אֶל־הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ׃
וְהִשְׁמִיעוּ עָלַיִךְ בְּקוֹלָם וְיִזְעֲקוּ מָרָה וְיַעֲלוּ
עָפָר עַל־רָאשֵׁיהֶם בָּאֵפֶר יִתְפַּלָּשׁוּ׃
וְהִקְרִיחוּ אֵלַיִךְ קָרְחָה וְחָגְרוּ שַׂקִּים וּבָכוּ
אֵלַיִךְ בְּמַר־נֶפֶשׁ מִסְפֵּד מָר׃ וְנָשְׂאוּ
אֵלַיִךְ בְּנִיהֶם קִינָה וְקוֹנְנוּ עָלַיִךְ מִי כְצוֹר
כְּדֻמָּה בְּתוֹךְ הַיָּם׃ בְּצֵאת עִזְבוֹנַיִךְ מִיַּמִּים
הִשְׂבַּעַתְּ עַמִּים רַבִּים בְּרֹב הוֹנֵיִךְ
וּמַעֲרָבַיִךְ הָעֲשַׁרְתְּ מַלְכֵי־אֶרֶץ׃ עֵת
נִשְׁבַּרְתְּ מִיַּמִּים בְּמַעְמַקֵּי־מָיִם מַעֲרָבֵךְ
וְכָל־קְהָלֵךְ בְּתוֹכֵךְ נָפָלוּ׃ כָּל יוֹשְׁבֵי הָאִיִּים
שָׁמְמוּ עָלַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם שָׂעֲרוּ שָׂעַר רָעָמוּ
פָּנִים׃ סֹחֲרִים בָּעַמִּים שָׁרְקוּ עָלַיִךְ בַּלָּהוֹת
הָיִית וְאֵינֵךְ עֲדֵי־עוֹלָם׃

הערות ליחזקאל כ"ז

1) **לאמר** הלמ"ד רפה, יעויין לעיל ירמי' מ"ד. —

3) **הישבת** מסר ומ"ו ונלע יו"ד בסוף, כי אם כתיב וקרי **הישבה**, ולא נמסר עליו על הגליון כלום ופליג מ"כ זה הכ"י על המסורה שלנו נרים מלכים. — **צור את אמרת** נקדמת מונח רגיע. ומיה ג"ל נרגיע מירכא ומגיר, ויעיין מן הכלל, עיין לעיל לד 34. —

5) **לחתים** זרות הרבוי זוגי נמלה זו נדמקו המפרשים לייסד כל אחד על פי דרכו (ועיין להלן פיכודי ליקוד מספר הערה ל"ח) אבל נכל אלה הדמוקים אינם יוצאים מן הזרות, כי לא מלינו מלה שמסיים בה שני רבויים —**ות** וגם —**ים**, מון מן **חומותַיִם ורבוֹתַיִם** אשר נהן עכ"פ יתיסד הזוגי היסד נמונגו. דהיינו שתי חומות שתי רבוֹות, מה שאין כן נמלה זו, כי לומר שהוא נענור שים כפינות משני לוחות כדעת הרמ"נע הוא דוחק, חוץ ממה שלא ניאר מהו הנלילה לו נשני לוחות אלו, ועוד שמ"כ **לִחַיִם** היה לו לומר על דרך **יוֹמַיִם**, ועוד שחנור **את כל לחתים קשט** נדקדוק כי אחרי מלת **כל** היה ג"ל שה"פ, לפי שלא מלינו הרבוי אחר מלת כל אלא שה"פ, ולא יאמר נד"מ: כל דנרים, אלא כל הדנרים. לפיכך לומר אני שאיפשר שכאן נתחלף הכ"ף נמ"ם לשיורי לורותיהם נכתב הסמרונים, שהיה כתב הענרי היען כידוע, וכדרך שמצאר החכם רש"דל ני שמלת **ברוך** כנוד ד' ממקומו לריך להיות **ברום** (עיין כרמי שמעון לד 108) כך מצאר אני שהיה נהספרים הקדמונים כתוב כאן **לוחותיך*** ומעד שנם היונתן קרא כך, שהרי הוא מתרגם לנוכחת **בנו ליך ית כל** ך **נשרך**, ועל זה מרמז הסנקד ע"י הנקוד **לְחַתַיִם** השום על נקוד **לְחוֹתַיִךְ**, וזה על פי הקריאה הנוהנת שהורגל עליה, כלומר **לחתים** כתיב **ולְחוֹתַיִךְ** מונגו, ואחת הקריאה מתיחנת היסד לשתי הסיפין הסדרי לנוכח נור, כמו **גבולין יפיך לוחותיך עליך מסורין מגלולותיך מזבוניך** וכו' עד סוף הסיפין, ואין זה מקום אחר שיוחד שהיגוי הנקוד היולא מן הכלל מצאו נקריאה יותר, אלא דוגמאות כאלה הרבה אחי, ואפרשם אי"ה נמקום אחר. —

6) **בת־אשרים** המלך בפרה הסוף הכיבו והסירו בדגש. ות"כ הכין המנקד לת הפלה ג' הנית, כלומר כי חרן מכיר ולא מן מדבר ותשובר מלה מדע כתרגום יונתן. — **בתיים** כן כתיב יקרי בהכי בכני יוד"ן, ועל הגליון לא הועד על זה כלים (ויטרין מנחם ס"ו). —

7) **שש־נמקף** וכן היא בניקוד, ולפי כל פי כן הניקוד רקב, עם שלינו מעמד נמצא, הכלמי נהוג בנקוד הבבלי. וכך בדוגמאות כאלו יתכן לירה גדול בהברת מורכבת ובלתי מורכבת, וכן **שש־אמות** (יחזק' מ' ג') **לב־העם** (יפע' ו' י') **שש־יו** (שם ל' כ"ט) **הן־אתם** (שם מ"ט כ"ז) **שפך־דם** (יחזק' י"ח י"ז) נמקף ובלי מוגע. **בשם־יי** (מיכ' ד' ה') וכיוצא לזין מתג להמיכה וכבר נעמד זה המנגן, דלוני להמיר המתג נכמו אלו המלים המוקפות, גם בהברת המנגנים: **שש־מאות** מנח (בר' ז' י"ל) בבדות הס"מ (ויטרין לפרק יחד מפסר בבבא 138). אבל **לי־יהוה לך** (יפע' ל"ו ח') הוא בלירה לפי המנגינה מלרע בהכי"ו ואינגה כ"ל. (ויטרין לעיל הערה ג' בעמוד בדברים מ"ד 51). —

8) **המה** הס"ס רפה והמבטא לעיל, וכן כל **המה** המנוקדין זה ובעמוד המקומות (ויטרין לפרק מנח' ל' ג'). —

9) **נבל** הניים בפתח גדול. וכיון מנחת ס'. — **מחזיקי** הס"ס במירכא מעמת להבפתח בחיבוחל, ובמלים עוד דוגמאות כאלה, וקבלתים יחד בחבורי. —

11) **בני־ארוד וחילך**, מלת ב' נמקף בכ"י. והנה הוא"ו במלת **וחילך** ליט עולה יפה בחמבנו כאן, ובראה לי שחולי בעבור שהברת הוא"ו קרובה להברת הני"ת בהמלפו זה בזה. ובבמים ולפחוחה היה כחוב **בחילך** בני"ת כמו בפסוק שלפניו פרס ופוט ולוד היו בפילך, והבעות בהחומה ע"י מעמיק לחד שהעמיק מפי הקדיש (הזה שבהוכ). ודמיוט ובמה ל' שלהים שלחני ורוחו (יפע' מ"ח י"ו) שנ"ל ברוחו, כמו בפר שלח ל' בנפש ברוחו (זכי' ז' י"ב). ולפר כחני זה שמחתי בבעוף שגם הם קדמים ז"ל מעמיק **ורוחו, בגבורתה**, כלומר בגבורתו, כלילו היא כחוב **ברוחו** בני"ת וגם קדמ"ק ז"ל מניח זה בפירוש בעמו, ע"ד ובעד גם בעוף שב יגילין (בפע' ה' ט') ומוסיף שהוא כמו דבשו ל' ועוז בפוף כמו בעוז בני"ת, וכן מלחמי

נפיכום מלות המקרא בלשון ערבי למחבר בלחי ידוע (לקוטי קדמוניות לד ככ"ו). אבל
ע"פ הטעות נוסחת היא מאד שהרי כבר היונתן והפשיטא קראו המלה נוח"ו, אלא
שהלשון מתחבש וכל מדרישין נראה שהיה קורא וכל מילך. — **וגמדים** היונתן
תרגם קפוטקאי לשויי ה ג ד ת תותיות ג' המרגמים **גמד קפד**, אבל הפשיטא נראה
שקראה **וְגַמָּרִים** לשויי ל ו ר ת התותיות שתרגמם ונטרין מגדליכי. — **שלטיהם**
הס"ן נפתח תחוף נמי, ולפי שלא נמלא סימוך ממש זה נוכל ללמוד מכאן שמקרא
שָׁלָט ונוסח על דרך **מַלְכֵיהֶם** בהנגלי, וע"ד **בְּגָדֵיהֶם** בהטעמי. — **חומתיך**
נתרחק, תסר וח"ו נתרחק. —

12) **ברזל** (עיין לעיל י"ט ל"ט ג'). — **עזבוניך** כל לשון מלא זו בסיומן זה הזי"ן
רפה נכ"י. —

13) **תבל** תסר וח"ו והכי"ת נקמן כגן נפתלי, ומלנלו **תּוּבַל** כאן תסר (ישוין לעיל
לד 5 ולהלן פסוק ל"ח). —

15) **והבנים**. ועל סגליון: **וְהוֹבְנִים** מלי כת'. וח"כ הקרי נפנים וסכתיב נאון
וכך מלאתי הרבה פעמים (ישוין לעיל לד 4). והכא נקוד מלה זו נהכ"י הנגלי
הוא תדום גדול שהוא קורא **הֹבְנִים** = **הָבְנִים** נדוכי זוגי ע"ד **אָבְנַיִם**, ולא
הֹבְנִים = **הָבְנִים** כמו שהקריאה מלנלו. וח"כ היחיד ממנו יהיה **הֹבֵן** = **הֹבֶן** כמו
חֹפְנִים מן **חֹפֶן**, **וְאֹפְנַיִם** מן **אֹפֶן** (ישוין לקוטי קדמוניות לד קל"ע בהערה), והת'
ניזיניום נעדך מלין שלו הולך לעשות היחיד ממנו **הֹבְנִי**, עפ"י הנקוד שלנו
הָבְנִים. שאילו היה מן **הֹבֵן** היה ל"ל **הָבְנִים** ע"ד **חָדָשִׁים** מן **חָדָשׁ**. ואולי
מרמזים הנגליים נקוד זה שמלת **הבנים** היא מ' **אָבְנַיִם**, ויתכן שהניחו בני דדן
כלי היולר שעושין עליו כלי חרס כשהוא למכירה. כי זה שכלי נעל שני חלקים היה
תעץ, כמו שהעיד ר' יונה אבל הר"ד נשרש אחן ואבל ניזיניום נשרשו לד XII ע"ם.
מולם ליפשר ג"כ שמרמז הרצוי זוגי שים לקוח ב' המלות מלא לחם דהייגו
וְשָׁנְהַבִּים = **וְשָׁנְהַבִּים** (מ"א י כיב, תהלים שם ט) ופירוש שמלא מן הפיל, ולפי
שעשוי הפיל מן שתי שנים על כן שתי שמלא נרוצי זוגי שים לקוח ב' **שְׁנַיִם**, ולפשר שהנגלים מנקדים
נס נב' מקומות הנזכרים שלא **שָׁנְהַבִּים** נרוצי זוגי. ויחיס דגוש הכי"ת מורה על

סכרים הנ"ן שהרוי נכי נסנס **יְהַמַּתְהוּ**, **יְשַׁמְּרֻנוּ** ת' **וְהַמַּתְהוּ**
ירמיהו. — וראה Rödiger בספר (Thes. p. 1454) נהיפך מזה שמלת **שנהבים**
נכ"נ ודה"נ שם ההיחס כמו ניזקקל (ישוין לקוטי ק' לד כ"ע). — **אשכרך**
כמלא נמיחק הכוף נזי וכן כל הלף נרוח שהיגה לסיומן המסקל או הנוסף. כמו
אֹכְלָה (ישעי' נד יית) **אֹכְרָה** (שם ס' ל"נ) **מֹאֹתָמוֹל** (שם ס' ל"נ) **וְאֹתָמוֹל** (מיכה
ג' ס'). נשניהם היחי' נחנוס ומלנלו סניהם נשורק, ודומיהן. —

16) **ורקמה** נתירכפ. — **ראטת** תסר וח"ו, ונמסר על הגליון שהוא תסר.
יכן נקנה כפרים. נכרים שהנחת בי —

18) **חלבן** הס"ם נמיחק שהיה נהי יהויין לעיל לד 55 ולד 60. —

19) **מאזל** חיין רפה. — **נתנו** הטין דגושה גם נכ"י, יעויין לעיל לד 7. —

20) **דדן רכלתך** נשבשת יתר. ומלנלי נספרת לחנחת, (יעויין לעיל לד 30). —
חפש הס"ם נמיחק. —

21) **ואילים** הלא דכלא בני שכורים נתערכת. —

22) **המה** הס"ם רפה וכלבל. יעויין לעיל פסוק ח'. — **בשם** נרניע כדין
נפני פשטא. — **לרכבה** נמסר כל הגליון לא מפיק ה"ח. —

23) **כלמד** הס"ם נפתח נחיל. יכן נמניך עם המנחת בי. —

24) **המה** ביין לעיל פסוק ד'. — **במכללים** המ"ם נפתח חטוף נכי (עיין מנפח
בי) והנלנל הר' רפה ונפיהן הלשון נשורק נדול. — **חבושים** מלא ו"ו. —

26) **השאטים אותך** כלא בי"ת דלא כס"ם והרד"ק שכתב נשרשיו שהוא תסר,
ולפיהן תרגם יונתן נם כאן ונזו יתך כמו ניחזק' ע"ז כ"ז, וכ"ת כ"ו, לפי שגם
שם הפלה כלשה שלא נאל **שטים לך** (פסוק ס) התסר גם נכ"י תרגם שיתין.
ובלא **אותך** מלא ו"ו וק שא נמדויקים יעויין מנחת בי. — **רוח** נמוגה, וגם"ם
ניסוך. — **ברך** הרי"ם נלירה גם נכ"י. —

27) **מערבך** נרניע כדין שסר קף. — **מחזיקי בדקך** נקדמת מוכח ת' מוכח
קף שלנו, מכלן שכ אקדין לא יעלו כלתר נפסוק (יהיה נפני בפשטא או פסכי')

תפילו כסיפקיקו ג' מפסיקים ביניהם. (יעויין לעיל מלא הזקף) ומלת **יפלו בלב ימים** נסרס מוכח רביע כדין תחר הזקף. — **ובכל קהלך** נגי"ח. —

28) **מגרשות** הרי"ם נקמץ. ועפ"י הרד"ק ז"ל הוא מחולם (יעויין מ"ם) ונסי"ם נפתוח.

29) **מלחים** נרביע תחר זקף כדין. —

30) **ראשיהם** גלע מוכח מתח הרי"ם. —

31) **קרחא** נאל"ף ונסמך עליו נאל"ף כת'. הוא מדגר תסר דגרנו לעיל לד 5, עזה הכ"י הוא למדנחאי, וכן הוא בלוח המילופין „למדנחאי קרחא כחיב" תכל נספרים שלנו היה ניריך להיות **קרחה** מה"י שסס עפ"י המערכאי, ויעויין מנחת שי ולעיל פסוק י"ג. —

32) **כדמה** סמ"ס רפה ולפיכך הדל"ת נשורק נדול, ול"כ הוא מלשון שכנה דומה נפתי כפיוט הרד"ק. ויוכתן חרגם ליה דמי לה מלשון דמיון. וגיזיכיום תחר שהוא מסורס דמם. וזה נלי קפק מפני הדגש שנמ"ס. והפסיקא המתרגמת מן מי חיח הוא לין לוד דיתבא הוא נגו ימא, חי חיפסר לי לטעה לין חיתה הכוסחת לפניה. ע"כ מלה זו קשה נמונכת. ולפני שניה רנות שלה נדעתי שיוכל להיות מלת **כדמה** נשחתה מן **גְּדָמָה** נהיות הכ"ף והנו"ן קרובות נגרונותיהן. ומל"כ נפל נרעיוני שחולי הקרייתה נכוכה, ושורש המלה **כדם** שמונה נלשון ערבי נחמונה הרגיעית נגניו קנלת הפעולה **אַכְדַּם** היות מלוכר נחנליס ושנוי מנלי יכולת לנרוח, ותסיה מלת כְּדָמָה תואר נקנה מן בָּדַם, על דרך אֲדָמָה מן אָדָם, * והטעיין שלור נאה נמלור וחיה לחורה ושנויה נחוך היה. ולף על פי שלור היחנה עומדת על החוף ולא על הלי, מכל מקום תחיחנ היחנ לשון **בתוך הים**, שהרי מדמת לותה הנחיה נכל הסיחן לספיכה שנחוך היה. ומי שחין נפשו על השוחה זו. חין לנו כופין לומר לקנלה, ונלנד שלא ירחים עליהו נקולו נפלחות. —

33) **בצאת** נקו על הח"לף (עיין לעיל יי ל' ג'). — **השבעת** הע"ן נפתח מקוף נחי, עיין לעיל יחזק' כ"ו י"ז. — **העשרת** הס"ע נחיריק מקוף נחי והע"ן נחטף (עיין לעיל יפעי' ל"ג ג') לך הרי"ם נחטף פחח נחי והמי"ד נרפה = הָעֲשָׂרֶת, וחיה ניריך להנקד הָעֲשָׂרֶת = הָעֲשַׂרְתִּ כמו מלת **אֲבַדְתִּ** (לעיל פיחן כ"ו י"ח)

והוה נקוד נקמץ חחד נבבב בנר נחיחת, ולחיכו נודד נמלה זו, כי חם נמלת עוד

נסבת המקיחה חיחנר בנ"ו להלן לי"ם (מיכה ד' י"ג, לד 91). —

34) **נשבית** ניין הם בכתבנו כל חלה זו להלן מיכה ד' י"ג, לד 92. —

36) **בעמם** הרי"ם נלי בחנח. —

מיכה ד'

1 וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים יְהוָה הַר בֵּית־יְהוָה
נָכוֹן בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא הוּא מִגְּבָעוֹת
2 וְנָהֲרוּ אֵלָיו עַמִּים׃ וְהָלְכוּ גּוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ
לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל־הַר יְהוָה וְאֶל־בֵּית אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב וְיוֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלִָם׃
3 וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם
עֲצֻמִים עַד־רָחוֹק וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם
לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת וְלֹא־יִשְׂאוּ
גּוֹי אֶל־גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה׃
4 וְיָשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאֵין
מַחֲרִיד כִּי־פִי יְהוָה צְבָאוֹת דִּבֵּר׃ כִּי כָּל־

הָעַמִּים וְלֵכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וַאֲנַחְנוּ
נֵלֵךְ בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד׃ בַּיּוֹם
הַהוּא נְאֻם־יְהוָה אֹסְפָה הַצֹּלְעָה וְהַנִּדָּחָה
אֶקַּבֵּצָה וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי׃ וְשַׂמְתִּי אֶת־
הַצֹּלְעָה לִשְׁאֵרִית וְהַנִּדָּלָאָה לְגוֹי עָצוּם
וּמָלַךְ יְהוָה עֲלֵיהֶם בְּהַר צִיּוֹן מֵעַתָּה וְעַד־
עוֹלָם׃ וְאַתָּה מִגְדַּל־עֵדֶר עֹפֶל בַּת־צִיּוֹן
עָדֶיךָ תֵּאָתֶה וּבָאָה הַמֶּמְשָׁלָה הָרִאשֹׁנָה
מַמְלֶכֶת לְבַת־יְרוּשָׁלִָם׃ עַתָּה לָמָּה תָרִיעִי
רֵעַ הַמֶּלֶךְ אֵין־בָּךְ אִם־יוֹעַצֵךְ אָבַד כִּי־
הֶחֱזִיקָךְ חִיל כַּיּוֹלֵדָה׃ חוּלִי וְגָחִי בַּת־
צִיּוֹן כַּיּוֹלֵדָה כִּי עַתָּה תֵּצְאִי מִקָּרְיָה וְשָׁכַנְתְּ
בַּשָּׂדֶה וּבָאת עַד־בָּבֶל שָׁם תִּנָּצְלִי שָׁם
יִגְאָלֵךְ יְהוָה מִכַּף אוֹיְבָיִךְ׃ וְעַתָּה נֶאֶסְפוּ
עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים הָאֹמְרִים תֻּחַנָּף וְתַחֲזֶינָה
בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ׃ וְהֵמָּה לֹא יָדְעוּ מַחְשְׁבוֹת

יְהוָה וְלֹא הֵבִינוּ עֲצָתוֹ כִּי קִבְּצָם כְּעָמִיר
גָּרְנָה׃ קוּמִי וְדוֹשִׁי בַּת־צִיּוֹן כִּי קַרְנֵךְ
אָשִׂים בַּרְזֶל וּפַרְסֹתַיִךְ אָשִׂים נְחוּשָׁה
וְהַדַּקּוֹת עַמִּים רַבִּים וְהַחֲרַמְתָּ לַיהוָה
בִּצְעָם וְחֵילָם לַאֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ׃ עַתָּה
תִּתְגֹּדְדִי בַּת־גְּדוּד מָצוֹר שָׂם עָלֵינוּ
בַּשֵּׁבֶט יַכּוּ עַל־הַלֶּחִי אֶת שֹׁפֵט יִשְׂרָאֵל׃

הערות למיכה ד

1) **והיה** נסרם ומעלנו בבבליים. — **יהוה** נכתיב ס' תליסאי גדולה כדין לפני פסמא, ויו"ד מיתן נסירק בגדול (ישוין להלן מנקוט ג' ד'). — **בית־** נמקף ובלא מתג (ישוין למיל יחזק' כ"ז ז'). — **אליו** עם סמלא ג' קמצין ונס ביכר גדד נמקום החלף, ומטעם לחי סתים כתוב מתפיכא עליו כמו שהוא גם בבבליים שלנו, ובקד סמנקד שני קמצין כיתות, ופ"כ נפ עכ שלשן אחד, וגדד הע"י והעמיד לפ"ק נמקומם, מפני שנמצא נזכרונו **ונהרו אליו** דיסמי' ג' ג', ורחים נדבכי, חון מן ג' הקמצין, עוד ממם סנמצא ענוג מכוכרי בן בלא **ונהרו** למלא **אליו**, וסוער על זה עם הגליון ל', כלומר שמין נמקום קשור שתי מלות אלו יפר עוד. ופ"כ על כרחך סקדם **עליו** כי **ונהרו אליו** נמלא בישמיים ג' כנ"ל. —

2) **ואמרו** נתניב בלא כדין. ישוין לעיל נד 26, 28. — **הר** נמוכא. — **ואל בית**, יש כאן ופ"ח שלא שהוא מוקף מן הסופר נשנמו, ולא דק פינקעל נהליגו (פרופיקפוס נד 25) **אל בית** קדמי. — **ויורנו מדרכיו** נסרם ורגיע כדין למר זקף. — **ונלכה** נמירכא מחם סכ"ן (ישוין לעיל נד 67). —

3) **ולא ישאו**, מלת **ולא** נוסף"ו, ונקפריס שלנו קרחי, ומלת **ישאו** נרגיש מ' נרסייס לפי שהוא לפני טרם ורגיש הנאים נמקום פסעת וזקף כדין לאחר הזקף. — **ילמדון** הדל"ת נדגש קל (ישויין להלן מנקוד ג' ז'). —

4) **איש** נקדמת (ישויין לעיל מלל הפניה). — **ותחת** מלעיל כדין וכקפריס שלנו. —

5) **כי** נפסעת ומהפך לו יתיב, (עיין לעיל לד 26). — **העמים** נלע מונח תחת הה"ח. — **ילכו** נמונח תחת הי"ד. — **בשם־יי**, הסי"ן נגירה נדול מפ"פי שהמלה נלתי מוטעמת נסנם המקף (עיין לעיל יחזק' כ"ז ז'). — **ועד** הע"ן נפתח נדול = **וָעַד** (ישויין לעיל יפע' ל"ט ט'). —

6) **הצלעה** הנד"י נלע מונח. — 7) **ומלך** נרגיש מ' קדמת. —

8) **תאתה** התי"ו נדגש קל (ישויין לעיל יכי ט' ס'). — **המשלח** הס"ם הרחוק נגירה חטוף נקי (ישויין לעיל יפע' ל"ט ב'). — **הראשנה** הרי"ש נלע מונח. —

9) **למה** עיין להלן תנק' מ' ג' וג'. — **אין־** (ע' לעיל יחזק' כ"ז, ז'). — **החזיקך** הס"ח נחירק מ"ב, והחי"ת נם (ישויין לעיל יפע' ל"ט ב'). —

10) **ושכנת** תין על התי"ו חטף (ישויין לעיל יחזק' כ"ו ז'). — **שם יגאלך יי** נסרס מונח ורגיש כדין לאחר זקף. —

11) **נאספו** נגירה וחטף נירה, וכן הוא נרוב כפ"ספ לנ"ך. — **תחנף** התי"ו נחירק חטוף נקי, והחי"ת נחטף, לפ על פי שאחריו לאחד מאותיות **לבע"ת** (לעיל לד 72) כי הנקוד התעורי נוסף לרוב מזה שכלל. —

12) **והמה** הס"ם רפה והמלה מלעיל (עיין לעיל יחזק' כ"ז ח'). — **מחשבות** הסי"ן רפה שלא כדין נהקוד הבבלי (ישויין להלן מנק' ג' ז') ונודלי מסכתא המנקד. — **כעמיר** הכ"ף נפתח נדול (ישויין לעיל יחזק' כ"ו י"ט). —

13) **ופרסתיך** נלוטש פסעת מתרף כדין לאחר פסעת לפסוק, ישויין לעיל מלל הפסעת. — **והחרמתי** נס הרי"ם נפתח חטוף נקי לפי שהוא לרב נסנת וה"ו החפוך מלל נלע וה"ו הוא **הַחֲרַמְתִּי** הרי"ם נפתח נדול, לפי שהנינה מלעיל ומלת **ליי** הלמ"ד נפתח, וכן כל תותיות **בוכלים** שנוספות נרשם על שם הויה כולן מנוקדות. — **והנה** פעל **והחרמתי** כל המפרשים פירשוהו למדבר נעדו

נקריאתו, זו שנמצרים ריש מלכים, אבר יותר נכון קורא הקטון הנבלי **כי קול שופר** **שָׁמַעְתִּי** כתיב וקרי (ישויין מ"ם) נפעל (יכי ד' י"ח) והוא מד' ונב"י הנבלי **נֹחֲנֹת** כתיב וקרי (ישויין מ"ם) נפעל (יכי ד' י"ח) והוא מד' ז' להשמיט לח החיק ונעשה **אָמַרְתִּי** כמו **לִמַּדְתִּי** (יכי ג' נ"נ) **נָחַנְתִּי** (שם כ"ב נ"נ) (רוח החסם בסטַדְסִים) ואע"ב נאבדה קריאת החיק מן המנעל, ואע התחילו הסופרים להשמיט לח החיק ונעשה **אָמַרְתִּי** כמו **לִמַּדְתִּי** (יכי ג' נ"נ) **נָחַנְתִּי** (שם כ"ב נ"נ) **שָׁמַעְתִּי** כתיב וקרי (ישויין מ"ם) נפעל (יכי ד' י"ח) והוא מד' ז' ונב"י הנבלי **נֹחֲנֹת** כתיב וקרי (ישויין מ"ם) נפעל (יכי ד' י"ח) והוא מד' ז' להשמיט לח החיק ונעשה **אָמַרְתִּי** כמו **לִמַּדְתִּי** (יכי ג' נ"נ) **נָחַנְתִּי** (שם כ"ב נ"נ) (רוח החסם בסטַדְסִים) ואע"ב נאבדה קריאת החיק מן המנעל, ואע התחילו הסופרים להשמיט לח החיק ונעשה **אָמַרְתִּי** כמו **לִמַּדְתִּי** (יכי ג' נ"נ) **נָחַנְתִּי** (שם כ"ב נ"נ) (רוח החסם בסטַדְסִים) ואע"ב נאבדה קריאת החיק מן המנעל, ואע התחילו הסופרים

כל הענין כולו יודע שהאומרת **אָמַרְתִּי עָשִׂיתִי** והדומים אע"ו ויו"ד נסוף הם לענין מדבר נעדו, והאומרת **אָמַרְתָּ עָשִׂית קָמָתָּ** ודומיהם הם לענין נוכחת נקבה. ולפי פומר שנעשה ולשונה נימי קדמתה היה מנקל **אָמַרְתִּי עָשִׂיתִי** **קָמָתִּי** ודומיהן נאע"ו יו"ד נסוף ונחירק משתם לנוכחת נקבה, ואע"ב נם למדבר נעדו, עד שמלת **אָמַרְתִּי** נד"מ בא מוכנה לפי תמלתי, ונם **אַתְּ** הנקבה **אָמַרְתְּ**. ואל תתמה על החפץ, כי כמו שהלה הנוף **אַתְּ** (פעל המוכיח **אָמַרְתְּ** מוכיחה מפעל **אמר** ומלה זו = **אָמַר אַתְּ**) היתה תכוונתם נרשתוכה **אַתִּי** ת' **אַנְתִּי** (כמו שהוא נסוכ' וכן נארמי **אַנְתְּ**) ואע"ב נאבד החיק מן המנעל ונעשה **אַתִּי** (סופ"ז ג', ומ"ש י"ד ג', ומ"ש י"ו וכ"נ, ומ' ל', ויקב' ד' כ', ויחזק' ט"ו י"ג) ואע"ב נפל נס הי"ד מן הכתב ונעשה **אַתְּ** והיא הכוב. כן נם בענין לנוכחת היה מתחלה על מקל **אָמַרְתִּי** (ונפעלו פוד ל"ה פפלים בפמוהם זו מד' כיזם נמקל ויצולו בפמוך, וכן יעוק' דיבועל נאבד **קָתָלְתְּ**

כי מה בעם שיכיים הענין בל נזב נבמים. ואע"ב יהיה זה ג' ובודד נמקל שייכת הענין מעשה בזה לעלמו) הנה מוכרחין התפרשים לפרש שהענין מדבר נעם הפם, וכוונה בו שהפם יקיים תומו. אך מון היה בקבב הלנוב הפתחומי מן קומי ודומי בת ניון וגו' והדקות עמים רגיש שהוא לנוכחת (ישויין לעיל מלל הפניה) על מדבר נעדו והחרמתי, הנה עוד יקשה יותר בילמד הפם ב"ה נבנלמו והחרמתי לד' נלעם נמקום והחרמתי לי נכינוי הנוף, וחזרתי על כל המקרא ינא מלתי נדוגמת זה הלשון. אבר על כן לפי לא כן ונשקפה ממך היה מתין נקריאת זה המלמר, ולא תמהר להסיבני עד שם כליה לקרוא כל דברי, ולפ שנשקפה ההשוגה יתלוו דברי לפניך כזרים ומתמיהים מוטעמי בשביך תודה לי ותטעטע לי רשם.

כל הענין כולו יודע שהאומרת **אָמַרְתִּי עָשִׂיתִי** והדומים אע"ו ויו"ד נסוף הם לענין מדבר נעדו, והאומרת **אָמַרְתָּ עָשִׂית קָמָתָּ** ודומיהם הם לענין נוכחת נקבה. ולפי פומר שנעשה ולשונה נימי קדמתה היה מנקל **אָמַרְתִּי עָשִׂיתִי** **קָמָתִּי** ודומיהן נאע"ו יו"ד נסוף ונחירק משתם לנוכחת נקבה, ואע"ב נם למדבר נעדו, עד שמלת **אָמַרְתִּי** נד"מ בא מוכנה לפי תמלתי, ונם **אַתְּ** הנקבה **אָמַרְתְּ**. ואל תתמה על החפץ, כי כמו שהלה הנוף **אַתְּ** (פעל המוכיח **אָמַרְתְּ** מוכיחה מפעל **אמר** ומלה זו = **אָמַר אַתְּ**) היתה תכוונתם נרשתוכה **אַתִּי** ת' **אַנְתִּי** (כמו שהוא נסוכ' וכן נארמי **אַנְתְּ**) ואע"ב נאבד החיק מן המנעל ונעשה **אַתִּי** (סופ"ז ג', ומ"ש י"ד ג', ומ"ש י"ו וכ"נ, ומ' ל', ויקב' ד' כ', ויחזק' ט"ו י"ג) ואע"ב נפל נס הי"ד מן הכתב ונעשה **אַתְּ** והיא הכוב. כן נם בענין לנוכחת היה מתחלה על מקל **אָמַרְתִּי** (ונפעלו פוד ל"ה פפלים בפמוהם זו מד' כיזם נמקל ויצולו בפמוך, וכן יעוק' דיבועל נאבד **קָתָלְתְּ**

שָׁמַעְתִּי נפעל ניכוני = שֻׁמַּעַר, וכן אָכַלְתִּי וָנָרַתִּי זָכַרְתִּי עָשִׂיתִי הָיִיתִי (יחזק' י"ו) וַיָּרַדְתִּי וְשָׁכַבְתִּי (רות ג') ורבים עוד, יקחם הקורא מן המקורה שלהם מלכים ג', וכן נקורי קָטַלְתִּי. אמר על כן נאמר היו"ד לפני הכנוים נאלח מָצָאתִים (יכי ג' כ"ז) נָשָׂאתִים (יחזק' י"ו ט"ו) וְנָתַתִּיהוּ (שם שם י"ט) שהם לנקבה ניכחת. ולפני הכנוי נִי תקרה היו"ד נשמיל שאחריה תנועה דומה לה, אבל החיק מעיד עליה כמו רְמִיתָנִי (שופ' י"ו) הִכְרַעְתָּנִי (שם י"ג) יְלִדְתָּנִי* (יכי ע"ו, ויעויין בלקוטי קדי לד קלצב, ובלהלן ניקוד הפסוק העשר 103). ואחר אשר הורגלו על תכונה זו הסניות התחילו להשמיט גם את היו"ד מן המכתב, ונעשה המלה אָמַרְתָּ (שמ' מ"ג י"ג) אבל נקנון הנכלי אֲמַרְתִּי כי"ר כתיב. עד כאן נתגלגל המשקל הזה לנקבה נוכחת ג' גלגולים מן אָמַרְתִּי אל אָאַרְתִּי ומשם אל אָמַרְתָּ, ונשארה המלה על תכונה זו הסלישית מפני הש"ו שהוא מן תועיות פת"ך ד"ק ט"ב, ואילו היה תוא אחר היתה המלה נועדת עוד פעיעה לית הלשה שהשתנות קריאתה, והיתה שנה להיות אָמָרְתָּ. וזה לפי שבדקדוק אין לנו לית שמה מליעו (מַנַחַוּגיב) גלגד. והנה מליעו דוגמת זה בעתידי הפעלים מן נחי ל"ה בשמן מתקלין יסוד יַהֲתָה בהפעיל יַהְתָּ, שנשיל התי"ו, ואילו לית היה עפ"פ הלשה תוא אחר היה משקלו יָהָתָה כמו מן יָגְלָה יָגָל, (אבל על כן נאין הפעלנוביזם שמאחר יַהְתָּ אלהים לֵיהָתָ, לפי שגם שם העלם הוא על משקל פעל כמו יִצְחָק ודומיהן) ועתה שמע הקורא המבין דבר פלא. ודוע שהשנלייס לא עמדו על התכונה הנלישית הנזכרת (פָּעַלְתָּ) אלא התחילו נאמת כאשר בְּשֹׁרֶת מאשור (יכי ג' ל"ו) = בְּשָׂרֶת תמורת בְּשֹׁת, וכן למען תזכרי וְכִשֹּׁרֶת (יחזק' י"ו ס"ג) = וָבֹשֶׁת, תמורת וּבֹשֶׁת = וָבֹשְׁתָּ, ולא משמו למי"ו שהוא מן פת"ך ד"ק ט"ב, דאמת אם שמיעו גם נקוד הנלישי משם קִשְׁטָ (משלי כ"ב כ"א) אבל קשט (מלכי ב' י') , וכן הַעֲשֹׂרֶת מלכי ארץ (נחל יחזק' כ"ז ל"ג) = הָעֲשָׂרָת, תמורת הָעֲשַׂרְתָּ = הִעְשַׂרְתָּ (ודומיהם מלך נאלמי שנשמקל אֲתְגַּזָּרָת וַהֲדָקָת, דאמר ג' מ"ה). ומעתה נבין על דרך זה מלה נאת נעבר נפשכם אִתְגַּזָּרָת וַהֲדָקָת, דאמר ג' מ"ה). ומעתה נבין על דרך זה מלה נאת זרם מאד מלעגו, והיא מיהה רק מעכב זה נקוד הנלישי: עֵת נִשְׁבָּרָת מימים

נֶעֱלֵיתָ נִעֹרוֹתָי ודומיהן. ב) הַיִּשְׁכֶּם = הִישְׁכֶּם תמורת הַיָּשְׁכֶם. ג) בַּהֲמוֹת (יואל א' כ) = בְּהֵמוֹת מ' בְּהֵמוֹת כמו לְבָהֲמֹתֵיהֶם ד) וַתִּשַּׁם (יחזק' י"ט, ז') תמורת

(יחזק' כ"ג ל"ד) שמצוה כל המפרשים ניכוני נפעל, ופירשוה עת שתהיה נשברת. וגם היוכנן מצנה כך שתרגם כען לתברת, אבל נאמת כמו שלשונו היא עבר לנוכחת כאלו היתה מנוקדת נִשְׁבַּרְתְּ*), וגם היא מנוקדת נהכ"י הנכלי דוגמת העשרת

*) ועל דרך זה לבד נאין דגש בפ"ו בתמונת פָּעַלְתָּ נפוך המלה, כי הנה אין מתחיל להדגיש פוך ומחכון מן המלה לפילו כשהדגש לנוכך כנון בהכמוכים סַב יָסֹב, וכן אין מתחיל העבכי להניע פוך המחכון בתנועה, וכשמלה זה מדע נאמנה שמשך לפניו כם נעלם כמו עָשִׂיתָ ד' יְבָרֶכְךָ ד' יְבָרֶכְכָה שָׁמְךָ ד' שָׁמְכָה ודומיהן, ומיכ לית שהיינה שפי זכוכ כלמד בתמונה זה, דהיינו דגש ופוך, כי גם זה הפוך מתנועה בתנועה. כשמר יצוע בשמוך. אלא ודאי הדבר כמו שמתחילי שתמונת פָּעַלְתָּ היא קלוב מן פָּעַלְתִּי ומוהגש מנהג יְשָׁבְךָ מן יפנה יָרַדְתָּ מן יבכה יָבַכְתָּ ודומיהן שגם כשם דגש ופוך נפוך, לפ הדגש הוא מן הקלים בכל אלה הנשמך על מכוכתו כמו שהיה קודם קלוב אלה. ולפיכך היו הקדמונים נשמו מנשלין לפ החיק ומוליכין פוכו מן הפעה ולאוך נתמונת פָּעַלְתָּ = paalti וכן היו מנשלין לפ הפעול (לו מנועה שמכם החלויה מן מיכוש הפוך הכפעון של המלה שלאחריה) נמלוח יִבַךְ וישְׁבְךָ וירְדְךָ ודומיהן כמו שהיה על מכוכתו הכפעונה יִבְּכָה יִשְּׁבָה יִרְּדָה. וזה לפון כי יהודה מיוג נפשר הנוש שלו: ואומר עוד כי העכייס לא יחכנו בלשונם שכי שוחים כמיס כשמם נשמלש המלה לו ב ק ו פ ה כי אם בהפס דגש ובהפשך משמר, ועיכ בהפגש שוח עם שוח נאוך המלה לו ב ק ו פ ה הכפעונה נפה והשנים נעה, ומוכן מנועתה על הפניס שהזכרתי כבר שוח שאתה מהל בה, כמו יִשְׁמְעוּ השין נפה והמיס נעה, אך מנוע מ"ס יִשְׁמְעוּ בפשם ומנוע מ"ס יִשְׁמְעוּ בפוך. ומפני הע"ן שאחריה שהוא לשם מלוויות להמ"ע והיא מוכנת בפוך וכן יִרְמְיהוּ יֶחְדְיהוּ הכ"ית והמ"ית נמוח והמ"ס והלי"ם נעוח, וכן וַיַּבֵּךְ תּוֹסֵף יַפְתְּ וַיִּסְבְּ לֹא יָשֹׁט יוֹלַדְתְּ וכן שָׁמְתְּ אלה, הפוך הפניס בכל אלה והדומה להם נעה לעולם כשהמלה הכפעונה מתנגלנה עם הפניס ואין הדבר נפפק. אבל בהפפק הענש והפרד המלים שהיה נם הפניס נפה כמו ויפע פם קולו ויבך (בכ' כ"ג ל"ם) עכיד. הכי לך עד כאן שהיו מנשלין הפוך מחנועה נמנעל נם אמר אמר כפל מן המכתב. ובשאר עמו נם הדגש לפי שהחיו לעולם המלה הנבה אמר גוח כמ, נם אמר קלוכו של היוד = פָּעַלְתִּי = פָּעַל אַתִּי חה נבוכ. — והנה כאשר המלה נִשְׁבֶּרֶת לענין נוכחם היא יכולה לנו בנקוד העבכני מן הנקוד המפורש, ואין זה הכוחם המחד והמיוחד שנכנס בנקוד שלנו מן הנבלי, ובכני להניח עוד קלח כשמים אחרים:

א) כל ענין נפעל מפעלים בפעל"ם ע"ין ולמד"ם היא יולאים מלנו מן הכלל ונקדים נפעם ופנף אחת, פ' קנול ופנף קנול, כמו נָעֲלָה נַעֲשָׂה נַעֲנָה נָעֲנֵיתִי נָעֲנֵיתָ נָעֲנֵיתִי ובכי"ע נֶעֱמַד כלין, תמורת פיכך פוך נִכְתַּב. לך אל הוא מנהג בנלי נֶעֱלֵיתָ נִעֹרוֹתָי ודומיהן. ב) הַיִּשְׁכֶּם = הִישְׁכֵּם תמורת הַיָּשְׁכֶם. ג) בַּהֲמוֹת (יואל א' כ) = בְּהֵמוֹת מ' בְּהֵמוֹת כמו לְבָהֲמֹתֵיהֶם ד) וַתִּשַּׁם (יחזק' י"ט, ז') תמורת

הקודמת לה (ישורון לעיל יחזק' כ"ו ל"ד) וגם הפסיטע מתרגמת מלה זו לעבר נוכחת: נזכנת דאתחנרתי ונפלתי נעומקוהי דימא, כלומר בעת אשר **נשברת ונפלת** נאמעקי הים אבל מתרגומם של השבעים ושל הוולגאטא אין ללמוד לזין הציונו המלה אם לעבר או ציווי, ע"ש. — ר. 182

ועתה הולך אני לקייס הנשמתי לעיל להראות שכמעט בכולם המקומות משקל **פָּעַלְתִּי** נחיריק ויו"ד נאם נסוף לנקבה נוכחת:

א) **כי מעולם שָׁבַרְתִּי עלך נַתַּקְתִּי מוסרותיך ותאמרי לא אעבד**,

והקרי **אעבר** (יר' ב' כ'). כבר היונתן הניח מלה ז' הפעלים למדבר נעדו עד שנאציל כן הולכך למרגם **אעבד** כלומר כחיב **אעבר** נרי"ם: „לרי מעלמא תנדיים ניר עממיא מלוריכון פסקית מניקיכון ומתרתון לא נוכף עוד למעבר על מימרך", ועל פי תרגומו נתהום הקרי **אעבר** נרי"ם. וכן פירש לחריו כן רם"י ז"ל לא לעבוד על דנריך, וכן הל"דק ז"ל, והוא מוסיף עוד שלפי הכתיב ענייכו לא לעבוד עבודה זרה, כמו שמתרגמת גם הפסיטע" ולאמרת (הנקודה נשוא למעלה, ונ"ל שהם לוח הפסוק) דחוב נלמה לחלין לא לפלוחי" כלומר לא לאמרת לא לחוב עוד לעבוד על לחר, וכן חרגמו גם השבעים והוולגאטא הפעלים **שברתי נתקתי** לנוכחת, (שהם

ותשם כי שכחו **ישם** ע"ד **וַתֵּלֶד**, לך כן הוא בנבלי **יְהֹוָה שָׁם**. ה) **הַזְכָּרְכֶם** (יחזק' כ"ג כ"ו) = **הַזְכֹּרֹכֶם**. ו) **הַזְכַּרְתֶּם** (יחזק' כ"ג כ"ו) = **הַזְכַּרְכֶּם**. ז) **שָׁכַחְתָּ** נקלם הפעלים ס' **שָׁכַחַתְּ** (יר' י"ג כ"ה) לך היא רק בנבלי ישורון לעיל יחזק' כ"ו י"ב. ז) **הֶעֱלָה** (מנקוד ס') **הֶעֱבִרָתְּ** (יהושע ז' ז') ישורון להלן מנקוד ס' ע"ו. — ה) **נַחֲרֵבוֹת** (יחזק' ל' ז') = **נֶחֱרָבוֹת** ס' **נֶחֱרָבוֹת**. ט) **נַעֲלָמָה** (נמים ג' י"ל) = **נֶעֱלָמָה** ס' **נֶעֱלָמָה**. יו"ד) **חִזְקִיהוּ חִלְקָיְהוּ** = **חִזְקִיהוּ חִלְקִיהוּ** ממוסף **חֶזְקִיהוּ חֶלְקִיהוּ**. י"א) **שַׁקַּמְתִּי** (שופ' ה') = **שַׁקַּמְתִּי** ס' **שָׁקַמְתִּי**, וכן מלם **שַׁלָּמָה** (שמ"ב ט' ז') כי הם"ן נמקום **אשר**, המנוקד נבנלי **אֲשֶׁר** = **אֲשַׁר**, ודומיהן עוד שנשאר הפתח מלנו ולא נסלקה עוד על ידי הסנול כגון **אַעֲנָה** לף מני מלקי = **אֶעֱנֶה** ס' **אֶעֱנָה**. **בְּעַבְרוֹת** נוסכי = **בְּעֶבְרוֹת** ממוסף **בְּעֶבְרוֹת**. —

מתם שהכתוב זו המכוונה מלנוס **עלך מוסרותיך** מיין יחָד, מיינט פעטסטען, לין ללמוד שהיתה קולמה **עלי מוסרותי** ניו"ד מד"ג מלנ מכנתה לני הכוונה, כלומר **עָלַי** ומכוסי שנחתי עליך). לך מי לא יודה נמעט עיון שהני הפעלים **שברתי נתקתי** שנים לא עדת ישראל שהנניעו מכח דנריו אליה כאל פרה קורנת המשברת את עולה ומפרנת, כלילו כחיב **שָׁבַרְתְּ נַתַּקְתְּ**, ומוכיח לותם שהיא משברת עול המלות ומנתקת מוסרות הנניות. על דרך שלמר להלן: לך תמה יחדו שנרו על נתקו מוסרות, (יר' ה' ה') ושם גם היונתן מתרגם מדנו מן לוריתא, וכן רם"י שנרו עלו של הקנ"ה מעליהם וכן הרד"ק שנרו על התורה, וכן הוא הפשט הלמיתי, לשר על כן גם כלן הנכון כמו הכתיב ותלמרי לא לעבוד כלומר שממלכת לעבוד לת ד' עוד, ולפיכך שפיר שייך לתריו כי על כל נשעה נשוא וגו' לת לזעה זונה. וכבר מלאתי להחכם דע ווענטע שתרגם נ"כ זה הפסוק כך. —

ב) **בושי צידון כי אמר ים מעוז הים לאמר לא חַלְתִּי ולא יָלַדְתִּי ולא גִּדַּלְתִּי בחורים רוממתי בתולות** (ישע' כ"נ ד') שלשם הפעלים שלנו הנין היונתן גוף לשמן. ומלות **ים מעוז הים** הן לוי, שהיא מעוז היס, ולומרת הלוחי שלח הייתי חלה ויולדת ומגדלת וכו', וכן גם הפסיטע נקרוב, וכן תרגמו גם השבעים והוולגאטא, כולס גוף לשמן, וכן רם"י ורד"ק. ומי לא יהניס נלמן הזה מעלמו עד שלקיבל לבבך לותו. לך לשמת היא שלילו הפעלים הס לנקבה נוכחת כלילו היה כחיב **חַלְתְּ יָלַדְתְּ גִּדַּלְתְּ**, והענין הוא כך: ידוע שהכנעניים בנו להס ערים גדולות בתוך לפריקא ובספרד ולפי יס התיכון ונתיאבו שמה לקחור לת התלנות התלו, ולפיכך חלה הערים נקרלו **בָּנוֹת** ניחס לל כענן הנקרלת **אֵמָן** של חלי הקולוניען. מעתה כשם שמלת שנניע להלן הדנור לל יושבי תרשיש (קולוניע של כענן בספרד) לומר: עמדי מלכך כיאר נת תרשיש לין מזח עוד ידו נטה על היס הרניז ממלכות. ד' הוא לל כענן לשמיד מעוזניה (פסוק י"ד ו"ט), הנניע קולת לל יושבי תרשיש: התפזרו עתה נכל ארן ספרד ולין לכם לשנת עוד נתרשיש לתכלית שמתר, כי **חַיָּב** מזח עוד, כלומר לין ממען ומחזק מתכם מחרי שנר נתרנם לוד תתכם, והקנ"ם נשם ידו על היס (נלוזו על הקולוניען שעל חוף היס, נשיע metonymie) והרניז ממלכות וגוי

על כנען להשמיד מעוזניה. דהיינו הקולוניען שלה, ומעתה גם אַתְּ מרמים כאחת מהן, כי לא תין אֵם תין בתולות, כן גם בהיפך מזה הוא מצא כאן דבורו אל לידון (היא כמו לוב שהיתן בכנען ובמצרים היו למשל של הקולוניען הנזכרות) ואומר אליה: בנותי לידון כי לשון יש (גם כאן מלא ים היא metonymie, ר' עכי היש והן הקולוניען. ומלות מעוז הים כמו מעוזניה בפסוק י"ח, שהעניין קולוניען, לפיכך מלא מאחר מוקבל לנאלר מלא ים שכוונו גם מעוז היש, דהיינו עכי היש, שהן בנופיה כנ"ל, ומאחרים מוקבלים כאלו לנאלר מלילה במצב לילים שיש בספר הזה, כמו יגלה ד' בחצר השכיבה — בעבור נהר במלך לשור — הנביאים — ולא לחשיבם — המוזים — בקה (שם כ"ט י"ד) ועוד במקומות) דהיינו שתאחרנה בנותיך שעל חוף היש התיכון לעומתך לאמר: לא חַלָּתְּ אַתְּ לידון ולא יָלַדְתְּ ולא גִּדַּלְתְּ בחורים ובתולות, כלומר תבעבעה בחמן ותכחשנה גם לאמר אין אֵם אמנו. ומלילת בחורים ובתולות היא כלל הקולוניען כולן. וכן דרך המקרא בשיר לדבר בדרך כולל הכל, ידבר בלשון זכר ונקבה, כמו משען ומשענה (ישע' ג' א') כל מין השענה, וכן ומלא בדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ (שם י"א י"ב) כל הנדחים והנפוצים כולם, לא כאן כל הקולוניען כולן בתשמע, וזה פירוש נכון וכתוב. — .

ג) על חומתיך ירושלם הִפְקַדְתִּי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו וגו' (ישע' ס"ב ו') יונתן תרגם הפ על עובדי מצהתך וכו' כלומר בזכות התנות הפקדתי, ועיין הדחוקים של רש"י והר"ד ז"ל, כי אין המקום מדבר לזכרם, וכולם מפרשים הִפְקַדְתִּי גוף ראשון וכן הפשיטא והשבעים והוולגאטא. — ומלת חומותיך כמשמעו מורות ממש, והפעל הִפְקַדְתִּי = הִפָּקְדָתְּ נוכחת, והיא ירושלים שלעומתה הנביא מדבר, וענין הפסוק: לא ירושלים הפקדת שומרים על חומותיך כדרך הערים הנלוזות, ואומן השומרים הנעורים ביום ובלילה לא יחשו תמיד, ע"ד הכתוב זכרו וגו' העומדים בבית ד' בלילות, ולפיכך אמר המזכירים את ד' אל דמי לכם וגו' עד יכון וגו' כי אם ד' לא יבנה בית לשון אחד שומר. —

ד) הנוה והמענה דָּמִיתִי בת ציון (יר' ו' ב') יונתן תורגם נאוסיף עליס שעיקרן אחד מן הספר. ויעויין גם רש"י ור"ק ומן המלבים של הפעלים אין ואת"כ אחד המעולר דבורו אל דבורה ובדק ומתחיל בפעלים, כי הם הם המגלמים

und es wird abgetragen die Anhöhe Tochter: להבין כלל לוין קלוו זה הפסוק

Zions לנל הנכון שהפעל הוא לנוכחת = דָּמִית ולנוכח בת ציון הכתוב מדבר: אַת בת ציון אשר דמית להנאות ומתענוגה. ויהיה דמיתי נקשורו עם הפעול על דרך כפיר גויס נדמית (יחזק' ל"ב ב') ת' לכפיר או ככפיר, וכן כאן תכוה ת' להנאות דמית וכן תרגם הקורי: למעבדתא ולמפנקתא דמיתי בת להיון. ואל יפיבני לדם ממלת עָלַיִךְ יגורו רועים שנקודה זכר, כי הכח כשנקה דמיתי למדבר בעדו תשאר הקושיא הזאת. ודמחתי למלוא זה הפירוש, אעפ"י שאינו מתעתי, גם בתגרומו של עלי בן סלימון בשם ים לומרים, וז"ל דמיתי, לומרים דמית אַת עדת ציון. ומשפטו דָּמִית, והיו"ד נוסף שתהיה נשקל וָשָׁתִית (קיל שבהתי יא נְמאֵעה ציון ואלונה דמים ואליא זאיד להכון בהן ושפיו) אבל לדעתי היו"ד והחיריק הם על המנהג הקדמון כנ"ל. —

ה) עד שַׁקַּמְתִּי דבורה שַׁקַּמְתִּי אם בישראל (שופ' ה' ז') יונתן: עד דאשתלהית אנא, והפשיטא: עדמת דקמת אנא, שניהם מתרגמין הפעל שקמתי גוף ראשון וכן כל המפרשים כולם (ומבלעם שפשעים והוולגאטא מתרגמים שניהם לנוכחת: surrexi) אולם רקוק הדבר שיהא נניח מהלל עלמו בלשון גדולות, ולא מלינו דוגמת זה במקרא, ועוד מי הוא האומר עורי עורי דבורה קום ברק, אם הם בעלמן מסרבי השיבה כמו שמיחסים להם הפסוק הראשון המאוחר מרגם להשיבה בעלמה, ובתעם זה המליץ ע"י מלת שקמתי שתשמש מדבר בעדו כאשר תשמוש גם המתרגמים. לך הכתוב זאת שמחבר השיבה היה מעורר לאחד יהוע ובכבד נימים ההם שתגיה לכבוד השם ולכבוד הגבורים במלחמה זו, שהם שמגר יעל דבורה וברק שהזכירם זה לפני זה, ולאחר לאשר הרפיב דבריו בשבחו יחבדך. מזכיר רק בקלור ובדרך לגיב לת שמגר ויעל (אשר בכללה היתה יעל בעלה אחת עם דבורה. ושתחה מה שתשתה — ע"ד יהודים ובעד בין בגליה, ודרם בנוסינו ז"ל יהוע והוא הכתוב, אם שתחלן זו הבדיק ז"ל — שתחה לך ברק ומשבתי לנוך על כחל קיטון לם קיטון לם קיטון וגו' כי ביד לשה (יעל) ימבר ד' לם קיטון).

נחות, דנורא בעלמה ובקרן בגבורתו ותומר: בימי שמגר ויעל חדלו השופטים ושרי הלנע (כך מוכן פרזון כמו כתם פרזיו מנקי ג' יד) כי שמגר ויעל לא היה בידם להלחם ליסראל ולהושיעם, עד שקמת אַתְּ דנורא שקמת*) תם ונשלחם בישראל, וכמעט שנאר מלחים בשופטים (דנורא ובקר) מדשים מיד התחילה המלחמה נגד התויב בשעריו. ומלת אלהים הוא הנושא, ומלת הדשים הנשוא, ומאמר מגן תם ירחה וגו' שייך לפסוק ז' (ומכוסים כתלה בכיס ותפשים במקום אחר) וההמשך הוא כך: מדלו פרזון וגו' מגן תם ירחה וגו' עד שקמת דנורא וגו' וז לחם שעריט וגו' כלומר בימי שמגר לין שר נשק ולין לוחז מרב ורמח, עד שנאת אַתְּ דנורא ונרמת בהכמתך לפחת רוח נבורה בנרק וגם להמשיך חליו לומחים רבים. ולפיכך מובין המשורר מיד לאמר: לבי למוקקי יסראל (דנורא ובקר) ואל המתנדבים בעם (מבני המלחמה). לך מלות ברכו י"י סייכות לפסוק שאחר זה: נרכו ד' רוכבי אתונות למורות, יושבי על מדין והלכי על דרך שיחו. מקול מחללים וגו' שם יתנו וגו' עורי עורי דנורה וגו' קום נרק וגו' וז ירד שריד לאדירים, עם ד' ירד לי בגבורים (ההפסק ל"ל בחלם אדירים, ומלת עַם קשורה למלת ד' ישוין להלן יקוד מקבר הערה ג') מלת יָרַד ענר קל מעברם ירד, על דרך האמרי, שהוא ליפעל בדנור המעלה, לא מן רדה, וענין הפסוק וז יָרַד שריד (נשחיט) של האדירים המעלקים בעמק. ועם ד' ירדו שמה להיות בגבורים, כ"ד וז ירדו לשערים עם ד' דמקודם. כי בכללה במלחמה היתה בעמק (בעמק שלם בהרגיו) ושייך שפיר לשון ירידה. ושם"כ מהחיל לשנח את הנשמים שהתנדבו לנוח לעזרת אחיהם, ולגנות אותם אשר

*) כבר העיר יהידי כשכם יב"ם כי בהלוון הכשמון לד 108 על מלת שקמתי ומלת באשר ראיתי (ישוין בשמון) שהן לנוכחת, אלא שלדעתו המנוח החלו בשמתו על ידי בעלי הנקוד, ושמונתן הכשמוה היתה בשמת שקמת ראית, ושמה שהינו מזכיר שם גם דעתי, שמוסיפי לו פתיח בהיותו נשלושים נכלה אלא מלעה ק בעיניו, שם לא שכח אותה מכל וכל. ויש העיר בהלוון המתימי לד 81 על מלת והבאתי עלי קללה (נבי כ"ז י"ג) שהיא לנוכחת, עם שהמלה ניוד וגם בחיבק בקוף המלה. וזהו עפ"י דלכנו ל:כתו זאת המאמר. ולפיכך בנוסף השמכוני וגם הנשמע מהנחתם יהיסין עלי לנוכחת, אך שמה שהוסיף שם שבעלי הנקוד שנו לנקד מיקן. לין דבריהן, אלא כך דין הנוכחת בחיבק, וזכ כיו מנקדין בפתח וכפשוטה כמו שזכרנו

פגרו מלכת לחריפס, ומה"כ מבא דנורו לל יעל, ומני מבשר שמאמר מדרכי נפשי עוז ושוע מפוסטרופהע לנגד יעל וגם הוא מיכנו נמקומו ושייך לפסוק כ"ד תנרך מבשים וגו' מבשים נחלל תנרך מדרכי נפשי עוז. נמלת נפשי היו"ד לשמיכת כ"ד מלכי לדק, (וכן מבשם הולו לשמיכות כידוע, נד"מ ה' ג' ו' לכן, לבל יש ג"כ ולו במבשם לשמיכות, אלא שהוא שמיכת כיוני, כמו מחלוה ולין נפשו על = נפשו על ע"ד בנו בעור, ומלילה זו מיוחס בלשון מבכה דעם קחַלו ציין זאהבן, ס"ז אהבן דבם קחַלו, וכן מבשם ה"ל הכנוי לנפשים, כמו ואהריתה שמחה חוגה = ומשכיחה של שמחה, ובשלם זה מן המדקדקים) כלומר דרכי על נמתי הנלוח אַתְּ

נפש עוז! ומרנומו טרייטט מוּת! וחַקקעבע זעעלע! ולין להאריך.

ו) ואסיר אתהן כאשר רָאִיתִי (יחזק' ע"ז כ'), סיומתן: כמלת דנלי קדמי, והפסיעת: וכך הלין חזיק נהון, ומניסים הניעו ומרנמו מלת ראיתי נוף לשון וכן המבעים. ורמ"י ז"ל הניעה נ"כ כך והולך להוסיפה: כאשר רחיתי דרכן, ע"ד לחדה נא ולחלה ע"ם, לפל הנכון שהיא = רָאִית לנוכחת, והניעו מפת הדנור נגד יהושלים, ולפר שמחלר רבעתן של שומרון ובדום אומר ולפיך לחתן כאשר רחית אַתְּ בעיניך, וכן תרגמה הוולוגאטע לנוכחת. —

ז) וְנָתַתִּי אתהן לך לבנות (שם שם ס"ל) קומי הפסוק הזה כולו נגלה לעין, כי מה ענין של הלקיפה שהניעו מיפה לל יהושלים בקחתך את אחותיך וגו', ומהו לעומתה ענין הנחיכה שמיהבה לל הקב"ה ונתתי אתהן לך לבנות, ופירושיהם של המפרשים דמוקים נדולים. וגם היונתן הנין מלת ונתתי נוף לשון, והפסיעת מחרגמת נם מלת בקחתך כמדנר נעדו כחילו כתיב בקחתי: דנפנע לשמוכי וכו' וכן הבעים והיולוגאטע (מלת שבשעים מחרגמים לְבָנוֹת כחילו היה מנוקד לְבָנוֹת: in baiten). לפל האמת מנורר נמעט עיון שפעל ונתתי הוא לנוכחת נמונן וְנָתַתְּ, והיא נסעלומנו על לנגו לת המשל כולו, שיהושלים למדה מעשיה הנשחתות מן האמוריים והחתיים שבקרבם היא יושבת, לפר על כן משל עליה המושל כאמה בתה, כלומר נת יהושלים למדה מנוחות החתיים האמוריים, וגם שומרון וסדום מחיותים למדו מהם לך יהושלים שהיא האחות המעלעית בין הגדולה והקטנה - עלתה על שמיהן נרשעתה, עד שהיא מלדקת פותן נמועבותיה הכפולה מתועבותיהן, הכל כמו שהיא הנביא מקודם. ומחה כשבא לנחמת שמר, וזכרתי אני לת בריתי לותך בימי נעוריך והקימותילך בריח

(וכן זכותו נלמוד גם השבעים שם השעל ובספרי לנוכחנו, ונשמיטנה מלא לא המקודם לכאן, אלא
ז *

עולם, ועל מזכרי לא דרכיך וכלכלתם, והולך ומפרש ומה הן דרכיך: בקשתך (שמה שלקחת) לבקש ולמלא לא שם אלהיך, ויק' י"א י"ג) לומר אלא תהיי עוד מרוצה בהוכלסין ולא תחני עוד לבני וכנוד ותפלחת בעולם הזה (חול דחם דוא ניכם מאהר בעוה"ב זייעסם, אחר קיימן וקבלום מאהר היעניגען בעטוקלעסט), וכשם שמלינתך עם מתים בחיים חיים (שרבבריטטען) נהוגה מאד בספר זה, וכן הם ירמיה (יחזק' כ' י"ג) הם פחו וילמה (דני' ג' כ"ה) כן בהיפך מצה בתוכן הכתוב הם לבני בחיים קיימם (גוטען אחר הערן-בקריים שרבבריטטען), וכן הם כנוד (יחזק' ל"ג כ"ד) הם מצותה (ישע' ס"ד י"ג) הם פחו

ונתתי עומד במוכן ונָתַתָּ לנוכחת, וכל המאמר דבק בענין, ועפ"י שכח לחתת בחלת תשבי (עיין להלן יסוד מספר העקה ג') ולנוכחו לזה שהיתה כלילת יופי הכתוב מדבר: והגידתיך לא יורדי בור וגו' למען לא תשבי ונתתי לבני בחיים חיים (עיין ולא מספרו בשמי לבקר ומלגה לא שם אלהיך, ויק' י"א י"ג) לומר שלא תהיי עוד מרוצה בהוכלסין ולא תחני עוד לבני וכנוד ותפלחת בעולם הזה (חול דחם דוא ניכם מאהר בעוה"ב זייעסם, אחר קיימן וקבלום מאהר היעניגען בעטוקלעסט), וכשם שמלינתך עם מתים בחיים חיים (שרבבריטטען) נהוגה מאד בספר זה, וכן הם ירמיה (יחזק' כ' י"ג) הם פחו וילמה (דני' ג' כ"ה) כן בהיפך מצה בתוכן הכתוב הם לבני בחיים קיימם (גוטען אחר הערן-בקריים שרבבריטטען), וכן הם כנוד (יחזק' ל"ג כ"ד) הם מצותה (ישע' ס"ד י"ג)

(und du wirst keinen Bestand haben auf der lebend. Erde) ואתני תשבי. ואני מתירא לפשר ביה שהקדילתם הכתובה היא למען לא תָּשְׁבִי = בחיים בני בחיים מת: בני ובו', ע"ד נכו נכו לכולך כי לא יסוג עוד ורפא ים את ארץ מולדתו (יל' כ"ב י"

ת, לא יסוג עוד לרשות, לא כאן תמורה למען לא תשובי לחם לבני. —

ט) **והחרמתי ליי בצעם**, בזה תשוב להפקוק נמיכה שאנו בו, כל הזריות שהשיבותי עליהן בתחלת זה המאמר (לד 90) נמוכן האלה למדבר בעדו תפוללה בקשתנו

תשובתי בדומה הפעלים שקדמתי לנאמן לנוכחת, והנגיע קורא לב ליון: קומי ודומי אח ליון כי קרוב לפשים נרזל ופרסותיך לפשים נחושה והדקות עמים רבים **וְהַחֲרַמְתָּ** לד' בצעם וחילם לאדון כל הארץ, היש פשר נכון מזה? ומהתימה על המפרשים כולם שהשיבותי עליהן בתחלת זה המאמר (לד 90) נמוכן האלה למדבר בעדו תפוללה בקשתנו

ת, לא יסוג עוד לרשות, לא כאן תמורה למען לא תשובי לחם לבני. —

ט) **והחרמתי ליי בצעם**, בזה תשוב להפקוק נמיכה שאנו בו, כל הזריות

תשובתי בדומה הפעלים שקדמתי לנאמן לנוכחת, והנגיע קורא לב ליון: קומי ודומי אח ליון כי קרוב לפשים נרזל ופרסותיך לפשים נחושה והדקות עמים רבים **וְהַחֲרַמְתָּ** לד' בצעם וחילם לאדון כל הארץ, היש פשר נכון מזה? ומהתימה על המפרשים כולם שנתעלמו מלהות שגם היונתן תרגם כאן כיתר הפעלים שהשיבותי לנוכחת: ותקטלין עמיהון בניליון ותגזרין קדם ד' נכסהון, וכן הפשיטא: תדקון בממע בניליע ותחרמין קנייהון לחריבו, וכן תרגמו נאמת גם הפעלים והוולגטאע לנוכחת. וכל זה נכון, ואולי יתכן לפרש כך ג"כ בנין יפעיל ראיתי שעתידיה (הושע ו' י') שהוא לנוכחת ושם על נלעד קרית פועלי און שהזכיר, ואלא שעתידיה מבקלה הואר בקינה (ישעי' כ"ו ט') וכנגיעי יובלים רואני שעתידה שהוא שם מופשם). כלומר **אַתְּ** נלעד שעתידיה לראות הדרכים הרעים שהלו בניה ישראל ומשם למדתין. וגם יהודה שם קליר לך, הלמיח לך ענף, כלומר לימדך קלת המוענות. ויוכל להיות בחיפכר לפרש גם כן לנוכחת עוני מהוכר **אָסַפְתִּי** (לפנ' ג' י"ח) וכן לכל יוסלים דמקודם, ועפ"י שלא שדע בע"ע לכוון לזה שהוא כי נשמטם הפסוק כמו במהלה ע"ז תרגומן של היונתן והפשיטא. ע"פ הענין היבא כי נשמטם הפסוק כמו במהלה ע"ז תרגומן של היונתן והפשיטא. ע"פ

רמוי הפסוק לעיון עוד. —

הראינו לעיל בדלם זה המאמר שהמוענת הפעל לענין נוכחת נתגלגלה ג' גלגולים: **פָּעַלְתִּי פָּעַלְתִּי פָּעָלָה**, ונעתה זאת התמונה לאחרונה תתידית. ומן תמונה הרגיעית **פָּעָלָה** לע נתקיימו עלע ד' דוגמאות שהקוד הנבלי בנביאים מחרוזים בשתמר מן הכלליון (ופיבבק שלנו היה לפניו בפנ"ך כולו היינו מוצאים זו כזו פיוה מהם) ודוגמע אחת נתקוד המבדרי כנ"ל. ואם ישאל השואל על מנת אלו הגלגולים אין לנו להשיב לו אלא בדרך השערה, שיתכן שהמלמדים נרלוחם לנדר לתלמידיהם ההפרש

נקרן כחילה הוא לנוכח זכר עפ"י היוקדן, ושוא אָמַרְתָּ אף: דבר שפתים (שיר

בנוסח על התכונה הקדמונית, לנוני בלא יו"ד כיתות, אלא שהמנקדים נקדו החיר"ק

ובם הפעלים והווי"ו מתרגמים פעל זה מדבר נעדו. ויש שנשאל הפעל למדבר נעדו

לנקוד לפניו. לפל אין מוכן זה מתיבב היבב נָקַשׁ נחל עם בך, וסכין כפירוש.

סביבן. כ"ד תבכם ויקלקלו ודומיהן, והכ' מתרגמת ומלמכי מלשון נחלה כלומר

בהבחנת פעל זה מדבר נעדו, הלשון מתרגם ומתקשם נך, מלשון חלול, נסיפך

ובהבחנת פעל זה מדבר נעדו, הלשון מתרגם ומתקשם נך, מלשון חלול, נסיפך

ב

שִׁבַּנְתִּי (שם נ"ח י"ג), וכיון שהורגלו על קריאה זו הפילו המעתיקים גם לת
ויי"ל מן המכתב ומעשה וְיָלַדְתָּ בן (בר' י"ו י"א ושופ' י"ג ה' ז'). ועפ"כ הפשיטום גם
ניקד זו. והלניסום נורס הרגיעית: וְיָלֶדֶת בן (ישע' ז' י"ד) יָשֶׁבֶת (מיכה ד' י"ו)
הַיֹּשֶׁבֶת (ירמ' כ"ב כ"ג), ומשלהם על תכונה זו. נמצא ג' נגנולים שהם ד' תמונות גם להניגוני:
פּוֹעֲלְתִּי פּוֹעֲלָתִי פּוֹעֶלֶת כמו לנוכחת נעבר, ואין ניגיסם אלא שנעבר
בתמונת הג' היא הנהוג והרגיעית היא הזר', ונזמן שהניגוני הדבר נהיפך, הרגיעית היא
הנהוג והסלסיסית היא הזרה. ואין מנחתנו לריקין ע"כ יותר לדחוקיו של הרד"ק ז"ל שמלות
יולדתי יושבת ודומיהן הן מלות מורכבות מן הבעבר והניגוני, לו שהן מנגינן
פיבד הכבד (מכלול ויניגיל דפוס קטן לד ס"מ). וידע הקורא שפעלי ישבתי מקננתי
שכנתי (יחז' כ"ג) מנוקדות בכ"י הנגלי על התכונה הרגיעית יָשַׁבְתִּי
סָכַנְתִּי שָׁכַנְתִּי = יָשַׁבְתִּי מָקַנְתִּי שָׁכַנְתִּי כמשפטן. — והנה לחי עוד
דרוש לדוק בנקוד השמות הסגוליים שלדעתי גם תולדות נקודיהן נתהוו על הדרך
שזכרנו לחל לחן כאן המקום להתרחב יותר. —

הערות לחבקוק א' *)

2) אָנָּה, הגו"ן לא נגד שהוא חבר דגש, אלא שגש עליו קיום הרפה, ושעשע לעיל.
וכן הלאחי"ם בכל הקיום של לֵב אִישׁ, רצוני: לֵמָּה (פתוח) דגש ומלבא, ולא
הנפרד כאן רק לשווי שנועתה, דהיינו שהנ"א נקמץ כמו שהי שהי המלוה, וישווין לעיל לד 72)
אָנָּה יָמָה שָׁמָּה. וכן מלות אָנָא הָמָּה הֵנָּה חוץ ממעטים מאד
וינוחו בספרי. — שם הויה עלתי מנוקד בלאחי"ם כשנקרא בנקוד לחני, לחל
כשהוא נקרא בנקוד אלהים, כגון להלן ג' י"ח, יעוקד. ישווין לעיל לד 63. —

אֹוֵעַק הע"לף בחירק חטוף נחי = אֶוָּעֵק וישווין לעיל לד 63. —

*) הספר הבקוק לא הדפסתי פה בשינוי הנקוד, לפי שכבר נתפרסם ממנו פאקסימילע בתוך
הפרסומים של איבערבעק מוגה על ידי, ושני מושב לומו ביד כוב המכתים, ולכן יסיח מכתבו
כאן שיח למוסר. לחל העבודה עליו שכני להגיהן לפני הקורא.

אֵלַיִךְ הלמ"ד בפתח רחב ת' בגול מלנלו. וכן כל כיוצי = נוֹ = נָה = נוֹ =
= נָה, מ' = נוֹ = נָה. — הוֹשִׁיעַ בלח פתח גנובה בין לעיל לד 17. —
3) לָמָּה רפה ומלבול כדין (עיין בפוק שלפני זה), רק שחלת אנה הגו"ן בנפתה, ובלת
למה הגי"ם בלח בימין הרפה, וכן הוח לרוב בלח בימין. — אָוֶן הוח"ו בפתח
חטוף נחי, וכן כל כמות הסגוליים הנרחם החחרונה בחטף פתח נחי כמו פֹּעַל רַמָּס
חֹלֶק, מ' פֹּעַל רָמָּס חֵלֶק. — לְנֶגְדִּי, הגו"ן בחירק הטוף נחי כדין כל הסגולית
הסגוליים שיגולו בגבייתם מלנלו בגבול, יהיו תמורת פתח בין כמן נֶגֶד נֶגְדִּי.
או תחורת ניקד, כגון הֵלֶק הֶלְקוֹ חֶלְקָהּ, לך הסגול הסגרני החחתון מלחי-
נדיו משוגה. והוח מוסף המנקד בגרני מחוסר. — וַיְהִי, הוח"ו בפתח נדול,
ומלנלו נמחג ומין כמן תרין מוסרין (עיין לעיל בפסח). לחל וַיְהִי בְּיָמָיו (להלן ג' ו') בפתח
חטוף נחי, וכן כל ולו"ן ההפוך לפני יו"ד סוחית רפויה, וישווין לעיל לד 60. —
וַיְהִי הוח"ו נחסך כדין (עיין לעיל לד 3). חעפ"כ מלחי פעם לחת וַיְהִי
(שבט י"ח ד') הוח"ו נשורק כלח כדין. —
4) לְנַצֵּחַ, הגו"ן בפתח רחב, וכן כל הסגולים ע"י בָּעַל, בין בכוייהן בפתח כיוצי
סָלַל סָלְלוּ, מ' בחירק כמו בָּגַד בָּגְדוּ. — אֶת־, עיין לעיל לד 45. —
5) וְהִתְמַהְמָהוּ הגי"ם רפה לפי שהיא נסוגה, ולפיכך התי"ו בפתח הטוף נחי, וכן
כל לשון סוחי שנפעל מהכי בדגש (עיין בן אהה"ע) הוח נח, כגון דִּבֵּר (להלן ג' ו') היו"ד
נח, ולפיכך הוח"ו בפתח ס"ב. — ולֹא, הכופר בעלמו הוח כל הכלון במלח לא
נלח ולפיכך הוח"ו בפתח ס"ב. — בָּי. הכני בחיבת, ומלנלו בחקף. —
6) לְמַרְחֹבֵי, הגי"ם בפתח הטוף נחי = לָמַרְחֵבִי, ומלנלו בגבול. והמלח מוקפת
ומלנלו נחיבת. — לִרְשֵׁת מִשְׁכְּנוֹת לֹא לו נחיבת בפתח הילכת קוף פסוק,
ומלנלו נהיפך בפתח הילכת הקף קוף פסוק, ובין עם הסגולים כי מלח מִשְׁכָּנוֹת
פיפם הנפרד. ולכסדרים הוח נ"ל ב' משכנות נשוא ומחלח בסוכה. —
7) מַמֵּנּוּ הכ"ף רפה והי"ם הכ[illegible]נפתח נדול = מִמֶּנּוּ כדין בכתוב לנפסר יחיד,
• אבל לרנים מדנרים נחדש"ל מהטעם רפה, אלא שגם הי"ם נלחה מַמֶּנּוּ =

וכן הלא אֵין לנקמר אִיָּנָנּוּ בפתח גדול הכ"ון הרחטון ורפה הכ"ון הב',
לעל למדגיים בעדם אִיָּנָנּוּ סומעים עליך (יבי מ"ד י"ו) בגירה ובקרי, וכן בכיוצי
הנקמר ובנקמרת בפעלים העתידים, התנועה המתחברת היא פתח גדול והכ"ון רפה, כמו
לַנְּדַבְּרָנּוּ (להלן ג' י"ו) יְעַנְּנָה = יְעַנְּךָ (להלן ג' י"ו), וכן תניד (עיין
לעיל נד 2. 45). — וְשֶׁאֹתוֹ הקו העומכב שעל הס"ין הוא המתח ובא מחמעל
לכנקודה הריאלקיטיקית (עיין לעיל נד 11 בהערה), וכן משחק להלן פסוק יו"ד. —
8) לָקַח וכן וְחָבַּשׁ בעמים לרע כמו מלמנו, ולפיכך פיתי"ם בפתח מתוך דגוש,
ולילו היה בעמים לעיל היה פתח גדול כדין. — יַעַפְּךָ בהגיע כדין בזקף
קמר זקף. — לֶאֱכוֹל בגירה ומתח לירה (עיין לעיל נד 56). —
9) פָּנֶיהָם הפ"ע רפה מסכחת המנקד לדגשה. — קְדוֹמָה עיין להלן יסוד
מספר העבה ק"ג. — וַיֶּאֱסֹף בגירה ומתח לירה, כמו לאכול בפסוק הקודם. —
10) מְשַׁחֵק, נמקף, ולפיכך הח"ת בפתח מתוך כאי, ומלמנו בקוין ובניקוד. —
והוא מסני הול"ו נמקף ע"י המנקד הרחטון הנבלי בעלמו מסם בבמנו שכי
מנולים לפיכך המקף, ולא ע"י ומלוקר, והרחיים שלא הת"ים את הול"ו בתתח, ע"כ
הול כמו שלימו. — וַיִּלְבַּדָּהּ, המפק נמקף לרגל המעמלית של הה"ע, וכן מלמני
פעמים רבות. —
13) בְּרֹעַ גם בזמן המלה נמקף הני"ת ע"י הקופר הרחטון, והעד שלא החציו
נחתך. וזה לפי דיוקא את הני"ת (אבל בהשוחה עם הניקוד שמלמנו העתיק) יתיר, לא
נקלו יותר, וזכא בתוכו ובבוניו נקודות לפיתן המחיקה, ול"כ הני"ת כמו שלימו,
ועיין מבחת מי. — לָמָּה עיין לעיל פסוק ג'. — תחריש, בהגיע כדין זקף אחר
זקף. — מַשָּׂנוּ עיין לעיל פסוק ז'. —
15) הָעֵלָה הס"ע בגירה כדין, אך הע"ין היה ג"ל נחתך לירה והול בפתח מתוך
נבי, ונחקיים זה הגירה הבבלי גם מלמנו, וכן הֶעֱבַרְתָּ (יהושע ז' י') והול מבחב
בבנלי (עיין לעיל נד 93 בהערה). — בַּחֹרְמוֹ המ"ת בחירק א"א וכן הול בדין (עיין לעיל
פסוק ג') וכן בב' הפסוקים הסמוכים, וכן חֹמַתְךָ (לעיל יחזק' כ"ו י"ג) וכן הֲלֹקוֹ
לבמוך. —

16) בַּהֲמָה, המ"ס רפה והגניזה מלעיל (עיין לעיל פסוק ג'). — שָׁמַן כך מלאתי בכ"י המ"ס בחירק תחוק נחי = שָׁמְנוּ פלא כדין, והוא מן הזרים שאין לו אח בכ"י, וקרוב אללי שטעם המנקד, ואח"כ נח מנקד מאומר מנרני, ותקן מנקוד תחת התחתית נקמן ולירה מנרניים.

17) הָעֵלִי- הס"ל נפתח גדול כדין לפני אות הגרון, והוא נעירכא, אבל לקיון הַבְּנֵהָרִים, הס"ל נפתח תחוק נחי כדין ס"ל הסמלה והתימה. —

הערות לחבקוק ב'

1 אֶעְמֹדָה = אֶעֱמְדָה, פה"פ נשוא נח, ואללו הוא נע, ואילו היה נם מנקוד הנאלי נע היה מנוקד אֶעֱמֹדָה נלירה ולירה מחוק. עכשיו שהאל"ף נלירה מחוק ומע"ין נחטף, ל"כ פה"פ נח. — שָׁם־וְדַבֵּר־בִּי, המ"ס נפתח מחוק דנוסי נקמע הדגש שניו"ד מדין דחיק. וכן נכל מקום, וני"ת ידבר נלירה מחוק נחי. וכן כל מקום שיתקבל אללו לירה עם"פ לסנול, כגון וְאֶחֱלֹלְךָ (ישעי' כ"ו י"ו) וְאֶתֶּנְךָ (ישעי' מ"ג ו'). —

2) חָזוֹן נרגיע כדין זקף אחר זקף. — קְרֵא שבר ות"ו. נגד ספרים שאללו ומסורה רבתי אות ק', שמנחם עשרה מלחין ודע חד מנהון. —

3) כִּי־עוֹד נמקף, ואללו נמונח. — הִתְמַהְמָהּ, נם נה"פ הרחבון שפיק, ואילו טעות, אלא כך דין הס"ל כשהוא נח נרחה נמפיק אף נחאלע האלה נקוד זה. וכן הִתְמַהְמָהוּ (ישעי' כ"ט ט') הס"ל בנין שני המי"מין נמפיק, והקו שעליו הוא חפף לרוני הוא. ועל הדגש שבמ"ם יעויין להלן פסוק ז'. והנה הת"ס הנ' מנוקד נם נהכ"י נפתח כדין. וכן הוא נס"ם, אך הקמץ שבכרני התחתון והמסורה על הגליון לָ, רלוני ליח נקמץ, שכיחס מוסיפים מיתניה בכרני מאומר, אבל כנרחה נטעות, ס"ל יהיה ויתמהמה דלוני פתוח, מה שלא יתכן אחר שהשאלת שיח לה משפע הפסק נעדות סר"ד נמקלול. — לֹא יְאַחֵר, נם נהכ"י מלא לא קריתי. — חַכֵּה לוֹ הלמ"ד רפה, וכן נכון כי אין דחיק נוסף לירה, וכן נחכ"ך מנחת שי. — כִּי־בֹא יָבֹא מלא בָּא נקמץ, כאילו הוא לענר, מ' בָּא נחולם מאללו. ויוכל אדם לחסוב שנקוד

זה טעות הוא לפי שהמלה מקור. ולזה כן כי ליפסר מאד שהמנקדים הנבלים נקדו גם את המקור נקמץ והכדו לזה כך. וכמו שהרליתי בהגרלמאטיק שלי שהמקור הנפרד יוכל לבוא בתמונת העבר נקל נפעל הפעיל ופיעל. — ההפעיל, כמו ולמחרי הַקְצוֹת את הבית (ויק' י"ד מ"ד) ת' הַקְצוֹת, למען הַרְגִּיעַ את הארץ וְהִרְגִּיז ליושבי בבל (יר' נ' ל"ד) ת' הַרְגִּיעַ וְהִרְגִּיז, עת הַדְרִיכָהּ (שם נ"א ל"ג) ת' הַדְרִיכָהּ, נגזר וְהַצְלֵיל פסוק וְהַמְלִיט (יואל ג' ה') ת' וְהַצְלֵיל וְהַמְלִיט, שכל לחם הָאֱרִיךְ לפו* (משלי י"א י"ו) ת' הָאֱרִיךְ, כתבנו עָבַר, ניוס הֶחֱזִיקוּ (יר' ל"ג ל"ג) ת' הֶחֱזִיקוּ, עד הִשְׁמִידָהּ לותם (דברים ז' כ"ד) ת' הַשְׁמִידָהּ, וכן עד הִשְׁמִידוֹ לתך (שם כ"ח מ"ח) ת' הַשְׁמִידוֹ. הִסְגִּיר (ויק' י"ד מ"ו) ת' הַסְגִּיר, עד נלחמי הִשְׁאִיר לסם (שם י"ח ח') ת' הִשְׁאִיר, נגלחי הֵחֵל לעיני הגוים (יחזק' כ' י"ד) ת' הֵחֵל, כלומר נגלחי החל את שמי הנזכר מקודם, בְּהֵכִין לו דויד (דה"א כ"ב ד') ת' בְּהֵכִין (וכן גם הלווי על דרך העבר. הֶעֱמִיקָהּ נשבח, יר' ל"א י"ו, גם אחי ידעתי הֶחֱשֵׁב, מ"ב ג' ג'). — הפיעל, כמו אחר חִלַּיִן את האבנים (ויק' י"ד מ"ד) ת' חִלַּיִן, כי הוא מקור כאנשירו הקצות הטוח. הואיל משם בְּאֵר את התורה (דב' א' ה') ת' בְּאֵר

(המ' שד"ל מביא בויכוחו לר פ"ח בשם הראב"ן שמצאו ב"כ מקור, ומצאתי ולא מלאתי בפיכוחו)

נאֵץ נאלת (מ"ב ג' י"ד) ת' נַאֵץ או נָאֵץ. — הנפעל, כמו וְנֶחְבָּה לא יוכל (יר' מ"ט י') ת' וְהֶחְבֵּא. וניחוד יגוע המקור ע"ד העבר כשהוא לפני העבר, כמו הֶגְלֵה נגליתי (מ"ב ג', כ"ה) נִקְרָא נקריתי (מ"ב ג' ו'), נִכְסַף נכספתי (נח' ל"ג ל'), נֶלְחָם נלחם (שופ' י"ח כ"ה), נִשְׁאַל נשאל (מ"ב כ' ו'), נִגּוֹף נגף (שופ' כ' ל"ב), נִדְמֶה נדמה (הושע י' ט"ו). ונראה לי שעל דרך זה יש לפרש: באברכם שלהן ד' שאל הוא וניבו נבזה אבלו (מלאכי ג' י"ג) רש"י ז"ל נרחק ניבו של שובא. ורד"ק ז"ל וניבו של כהן מלשון ניב שפתים. אך שובא כהן מאן דכר שמם. אולם באמת מי לא יודה שנשתתה השלה ושצ"ל וְנָבְזוּ נבזה אכלו, והוא מקור נפיד הקדם לעבר כנ"ל. וכא בוא"ו ע"ד עָשׂוּ תעשו (יר' ז' ה') והראיה שהיונתן והשטיא שניהם אינם מתרגמים שלח. וניבו כלל. היונתן: וכבירין מתנתא סניה, והשטיא: ושיטן אתין מאכלתה). ומעתה לפני העתיד יגוע המקור בתמונת הָפָעֵל כמו הַמְצֵא המלא (שמות כ"ג ג') ורגיל עוד. ונע כן בשניהם נכדי לזוג המלות בהגרמן. לפני העבר תבוא

תמונת העבר בנו"ן. ולפני העתיד תמונת העתיד ובא"ת. ואין לחתוך על המלם בגלות גָּלֹה נִגְלָה נִקְרָא ודומיהן, כי גם העתיד נאלח כן הִנָּתֵן תנתן (יר' ל"א ג') הֵאָדְרֵשׁ לדרש להם (יחז' י"ד ג'). וכן הבדילו המנקדים גם בפיעל. לפני העתיד נקדו המקור בקמוץ כמו מַלֵּט למלטך (ירמ' ל"ט י"ח) וכן הרבה, אבל לפני העבר השוהו להעבר כמו נָאֵץ נְאַצְתָּ הנזכר לעיל, או עכ"פ עשוהו בחולם כמו יַסֵּר יסרני (ז' ק"י"ח) כָּנֵא קנאתי (מ"ב י"ט) ולא נת בחולם לעתיד רק פעם אחת וְרַפֵּא ירפא (שמות כ"ו). לזנח לאחר הפעל יגוע ויבדך בָּרוּךְ (יהושע כ"ד י') המקור בחולם אבל העתיד, ולהיפך נרכת בָּרֵךְ (בראב' כ"ג) נגזרה אבל העבר. — הקל, כמו פָּרוֹת נרית וּפָרַח כרחם מספט (הושע י' ד') ת' וּפָרוֹחַ כאנשו פָּרוֹת, ומחיתי את יהושלים כאשר ימחה את הצלחת מָחֹה וְהָפַךְ על פניה (מ"ב כ"א י"ג) ת' מָחֹה וְהָפֹךְ ע"ד הלוך ילך וּבָכֹה (ת' קי"ו). וא"כ לפ כאן יתכן מאד להיות שכך היו הנבליים הוברים ומבטאים

עלת כי בָּא יגוע נקמץ ת' בָּא, ולפיכך נקדוה כך. —

4) וצדיק באמונתו בשפחת ומונח ומצלנו בהיפך יעויין לעיל לד 35. — בֶּאֱמוּנָתוֹ נגזרה ומבף לירה. וכן בקמוך עלת וַיֹּאסֶף ועיין לעיל לד 57. — יְחִיֶּה היו"ד בחירק גדול והחי"ת בח', ואסר אחתף שעליו מאכאחת המנקד. וכן מצאתי בכל מקום שבי הפעלים היה חיה כשפה"פ שלהם נח יבואו לותיות יתי"ן בחירק גדול מה שמצלה שלח כדין בשיטת הנבלי (עיין לקמן הנק' ג' 4 מלם הָהְיֹה ג"כ בחירק גדול), לך נאמת גם המנקדים הבבליים שאמרו חירק גדול שהרי הוסיפו אחרי מתנ' לחנכם רלה זה מדוע מצאתי בפעל היה (בכל מקום שבא בהקל עם שלי"ם ליתי"ן) זה שלי"ם בחירק חטוף נחי כדין, כמו אֶהְיֶה כעל ליאשעל (הושע י"ד). ומאחמת גם בפעל חיה ככה, אלא שהוא בלתי נמלא עם שלי"ם ליתי"ן בכל הבניינים האחרונים, אשר על כן אין בידי להביא דוגמא עליו, אבל בלתי ספק שגם הוא דינו כן, בהיותם שוים גם בשבולות לאחרות בג' הסיבות יחד, כמו בד"מ בכל לותן התמונות שפה"פ שלהם בשו"א ויבנם עליהם וא"ו החבור. שו"א בקוד הבבלי בשולק, כמו שהוא דינו בשיבת זה הניקוד גם לפני כל לות שומ"ת דעלמא. כגון וְהָיִיתָם וְהָיִיתָם, וְחִיוּ וְהָיוּ, ומלצו בשני הפעלים הוא"ו בחירק שלא כמנהג בקוד הבבלי, כמו וְחִיִּיתָם וְהָיִיתָם וְחִיוּ וְהָיוּ. —

5) לֹא יִכָּצֵב, קמ"י וכמ"ס ולא נוע"ו, והוא מן קכ"ג פסוקים דמיחדין דלית בהון מן ג' ולא ולא המנויין במערכת אות הלמ"ד. — ומלות אליו הגוים בעצם ובגיע כדין פעמא זקף מאר זקף לעיל לד 27. —

6) הֹלֹא אֱלֹהִים, מלת הלא מאר וט"ו, ומלת אלה טעמא לעיל והלמ"ד בדגש.

וכן הוא בכל מקום, לך בפתח הרחב שעל גבי הלמ"ד הוא בודאי מעשות המעקד. בהיות ההברה המחרונה בלתי מוטעמת, ולעולם פ"כ בפתח חטוף נקי, וכמו שמלמתיה בפתח מעוקדת כך יותר משמים פעמים בהכ"י אֱלֹהִים, לפי שהם"פ הוא נוסף, ונח פעם בקו ופעם בלעה קו למעלה. וכן קְצֵה (ישע' ג' ג' וזפוס ג' י"ע) לפי שטעמא לעיל. אבל גְּאֵה (ישע' ג' י"ג) הוא בפתח גדול לפי שהם"פ בו יקוד והטעם לרע (עיין לעיל לד 54). וכשמוע מלת אלה שמוכח לומלה שעירלע יבוקד הלמ"ד בפתח חטוף דגושי בבגדכפת הדקיק, כגון אֱלֹהֶיךָ (יחזק' ל"ז י"ח.) אבל כשהיא בטעם מפסיק אין כאן דקיק. והלמ"ד בפתח חטוף נקי, כמו אֱלֹהַּ לְךָ (יכי' ד' י"ח, ולמ"ד ט"ו). אעפ"כ טעה המבקר בהרגשת נקודו להכניס כאן דגש בהלמ"דין שם מלת לְךָ. וכן טעה לנקד אֱלֹהֶיךָ (יחזק' כ"ג ט"ז) אעפ"י שמלת אלה בפתח, וכן להיפך נקד מה־אֱלֹהַּ לנו (יחזק' כ"ד י"ט) בפתח חטוף נקי, ולמ"ד לנו רפה אעפ"י שהיא לחויה לדקיק, ובעותים כאלה בנקוד מלוייס בהכ"י (יעויין גם להלן בסוק 10). — מתי בהגיע ה' זקף מאר זקף כדין. — לֹא־לוֹ, למ"ד לו רפה, וכן לעיל פ' ו'. למנע בהתנ"ך כ"י מבנת ד"ל תמ"ע לילידה, שהוא עפ"י בן מאר (בינענער בכומפיקט לד 81) מלאתי בפוסקי הגליון למשלי כ"ו י"ז: ו' דגשין ויאמרו לא (נכי' י"ט ג', וי"ל מ' י"ע) לא לו (נכי' ל"ח ט', והנק' פ' ו', וג' ע', ומשלי כ"ו י"ז). ולעומתם בפוסקים גדולם שלנו לדעיל ק' בלתי מנויין כל הני לא לו בין הי"ח מלין דדגשין בתר יה"וא, כ"פ ויאמרו לא, ג' פעמים לעיל וגם ויאמרו לו ג' פעמים דשופ' י"ח י"ב ודשמתר ו' י"ג, ונראה שכן הוא הכוון. אבל לא ראיתי לאחד מן המדקדקים שיתן טעם להדגושים האלו בהלמ"ד, ואני יגעתי ומלאתי ת"ל, אחרי אשר מזרתי על כל ויאמרו לא או לו שנמקרא. ומלאתי כולן (וכפ"כ בפסוק) טעמם לעיל, חוץ מאלו הל' המנויין בפוסקים הכ"ל, שהטעם בהם מלרע. והקורא הנעים זכור יזכר מה שהעירותי לעיל (לד 6 ולד 71)

על קלת דגשים הקודמים להמלעת הנקוד לדעתי. והיה גם זה אחד מהסם להעיר על זכות זו שהשטעם בהלו הל' מלרע. ואין אלו מדין דמיק (עיין דבכי הנקוד לכ"ת הנקדן) אלא בתון בעלמא למלעות הטעם שמוך להם, וזה בעלמו הוא העד היותר נאמן שגם בכל י"ת ג' הטעם בודאי מלרע (יעויין הטעם כוו"ע בפומם עין הקוסף). וכן קומו צאו (בכ' י"ע י"ו, ובפוס י"ג ל"ח) הנמנים בפסוקים הכ"ל, לפוסם הנקודה היה אלא בתון בתון הנרת הלמ"י בקמץ חטוף, לפני אות הגרון, והיו מדגישין הנרתם יותר מבשאר צאו, מפני ג' מלחפוס שכופין לה שיים לפניה ואחד לאחריה הקשה על הדגוש, וכן הנקודה שנק"ף ועשית קְעָרוֹתָיו (בפוס כ"ה) הנמנה שם, היה אלא בתון שעשו המלמדים להעיר את תלמידיהם על זכות הנקוד קְעָרוֹתָיו ה' קַעֲרוֹתָיו כדין, לא זולת, אשר כל אלה הדגשים, אעפ"י שאחר המלעת הניקוד לא היו לריכין להם יותר, מ"מ התלמידים המתחרים בנופם לנקד כבר שכבו הכליהם ומה שם משמשין, והניפוס כמו שמלמוס, אבלי נחשבים. — ובזה תעיר שהמסורה שלנו לבד, ל"ת וכאן ואבלי כ"ו, המונה ה' פעמים. — ובזה תעיר שהמסורה שלנו לבד, ל"ת וכאן ואבלי כ"ו, המונה ה' פעמים לא לו, דהייגו ד' לדעיל ואד ולא לו תהיה כראשונה, מוטעת היא, ולריך לתקון מלת בראשונה, כי המכירה כוונה לדעיל י"ת י"ז ולא לו תהיה, והסופר הכניס מלת זו מן דעיל י"ת כ"ח בטעות, כי שם כתיב ולא תהיה כראשונה. — עַבְדִּי־טוֹב, אלה ז' מן דעיל י"ת כ"ח בטעות, כי שם כתיב ולא תהיה כראשונה, והסופר הכניס בתי מלות מפיברות במקף ותכופות כמלה אחת. וזה מסייע לפירושן של מז"ל ורס"י אבן מלות מפיברות במקף ותכופות כמלה אחת. וזה מסייע לפירושן של מז"ל ורס"י אבן אלחב"ע ור"ב הנעיד והר"ד שכולם פירשוה ג' מלות, וכן הרגשה הפסיעת ענוש דעיל. מולם היוכתן תרגם תקיף חוזין מלכון עבד. —

7) וַיִּלְקְצוּ, נקוד זה זר הוא, שהרי המלה בג' יוד"ין כלילו היא משרש יקץ, וכיה ת"כ ל' בתיק גדול. ע"ד וייבעו להלן (פסוק 13) וכלן היא בתיק חטוף נקי.

אבל לדעתי אין זאת שעות סופר פשוטה. אלא כך היא: הסופר כתב מתחלה את שתי המלות מדק אחד אל מחיה דפים. או מיפשר מכל הספר כולו ואח"כ חזר ונקד אותן. לא היתה הבחינה והנקוד בנת אחת, וכך למדתי ג"כ מתוך דוגמאות אחרות. וכיון שבא לנקד מלה זו, ומלאה בג' יוד"ין, כלילו היא מן יקץ, והוא לשון הניו המלה משרש קצה, או שמלה בספרים אחרים ויקצו בי"ו ד' אחת, ומשום קפק הניח ג' יוד"ין כמו שהם, ולא מדק אחת מהן, אבל נקדם בחיק חטוף נקי לבמין שלריכה המלה

להקל עפ״י ס״ת ניו״ד לחת ונחציפה (עיין מ״ש ונעכוך סל כס״ג, ונפיכוס כ׳ סנמוס
ו׳׳ק לד קל״ט). — מַזְעִזֵיךְ, הזי״ן הנ׳ נדגש קל, ותיכו מטעות הסופר, חלח כך
מנהג הנקוד נהסנה הנפלית נכל מלה סיגוחו נ׳ה נ׳ סוחים מכופין הסוח
הסוחי הנ׳ הוח נדגש קל, יהיה הסוח ח׳ינ׳ה סיהים (מן מלוסיות ההי״ע)
ולחו דוקח נג״ד כ פ״ת. ותניא כאן דוגמחות על סדר הח״כ: וַיִּנְאֲפוּ (יכ׳ כ״ג ל״ח)
הח״ק דנוסה: ונזה נכין הדגש של הח״ק נמלע במלאכות (מגי לי׳ י״נ). —
לאות ית״ו מלחי מלחתי דוגמח. — יְחֻזְּקוּ (יסעי׳ כ״ח כ״נ) הזי״ן דנוסה. — יְשַׁפְּדוּךָ
(שם מ״נ נ׳) הפי״ת דנוסה. — נָהִיתָה (יכ׳ ה׳ ל׳) היו״ד דנוסה. — אֻמְלָלָה (יסעי׳
ל״נ ע׳) הלמ״ד דנוסה. — הִתְמַהְמְהוּ (שם כ״ע ע׳) המ״ם דנוסה, וכן יְלַמְּדוּ. —
יְחַנֵּךְ (שם ל׳ י״ח) הנו״ן דנוסה, וכן אָזְנֵכֶם (יכ׳ ל״ה ע״ו). — יְכַסְּמוּ (יחזק׳ מ״ד כ׳)
הסמ״ך דנוסה, חלח בַּסַּאֲפָאָה (יסעי׳ כ״ח מ׳) הדגש נסמ״ך חזק הוח, וספתח סנוף
דנוסי נלפניו מורה עליו. — הַפְּצָךְ (שם נ״ח י״נ) הלמ״ד דנוסה, וכן אֹרְצָךְ
(שם מ׳ ל״ח). — הַבְקָעָה (יכ׳ ל״ט ג׳) הקו״ף דנוסה, וכן אַשְׁקְלוֹן (יכ׳ כ״ה כ׳). —
וַיִּמְהַרוּ (יסעי׳ ל״ח כ״ח) הרי״ם דנוסה, וכן שִׁבְהֵךְ (יחזק׳ ל״ג ל׳). — נֶהְשְׁבוּ (יסעי׳ מ׳ י״ו׳)
הפי״ן דנוסה, וכן וַיִּשְׁכַּב (יכמי ל״ח י״נ) וכן מלחתי נכל מקום, סון ממעטים
כמו אטללו (יסעי׳ י״ד ל׳) סהלמ״ד הרחסון רפה נלי קפק מסכמת המנקד,
וק נמלות יְרַמְּיָהוּ נַפְשֵׁךְ מלחתי המ״ם והפי״ן תמיד רפה, ולח ידע
לחם טעם וקנה. וכן נפקד זה הדגש נהקונן הקטן (יעויין לעיל לד 46). — וזה
מלחוס Dag. neutrum נשם Michaelis נשם Kall, Schelling, Michâlis und Lichtenstein
החכמים (עיין עליהם ניזיכים ובהרנעבי״ד § 19, 3) ונשם חמלח דוגמחות חלו: מַטְלְכוֹת (יסעי׳ י״ ״, ו״נ ד׳) נַבְלָעוּ
(שם כ״ח ז׳) עֻנְלָךְ (הוסע מ׳ כ׳) כל־מלאכה (שמות כ׳ י׳), ומעיר עם ניזיכיום שלריך
לקרחו com - melacha, לפי שנח מ״ם לחר למ״ד, חנל כפי הנרחה לח זחת היח
הסנה, לך מפני שנסנוות נ׳ המלות המחוברות נמקף למלה לחת, וח״כ דין המ״ם
נדגש קל, כמו נכל נ׳ סוחים לנופים* נחוך המלה, חנל מה שחמר (שם לד 91)
Hos, 7 4 cod: Hamburg מַעֲלָלֵיהֶם und ל selbſt als : נרחה לי שהמעיין p. 186

נקמך׳ הלחנוכ (נהוסע ז׳ נ׳, ולח ז׳ ד׳) טעה לעשים הדגש נהלמ״ד הנ׳, חחת לשר
הוח נהכ״י נהלמ״ד הח׳, כי לפי הטערתי המלה מנוקדת שם מַעֲלָלֵיהֶם העי״ן נשוח
נח, ולפיכך הלמ״ד הח׳ נד״ק כנ״ל, והמעתיק טעה ושם לחותו נלמ״ד הנ׳, וגם מניח שם -
אַרְמְנוֹתָיו (עמוס ו׳ מ׳) אַלְמְנוֹתָיו Gesenius הח׳, תִּשְׁמְרֵנִי לרוב, (יסע׳ ע״ י״ו)
קַרְנְךָ (ס״ת י״ו ע׳) (Cod. Hamb.), אַשְׁקְלוֹן נכולס מלחתי נס חנכי ד״ק. ועל
שלר הדוגמחות הנמלחות שם, כמו בַּרְזֶל וכו׳ דנרתי נספרי. ולע״ע יספיק
זה המעט. —

8) נֶהֱמַס־אֶרֶץ חחת הוח״ו מונח תמורת מתג מלעיו, שחינו נוהג נעקוד הנגלי,
וכן נְשַׁבֵּיךְ שנפסוק הקודם.

9) רַע נקמץ נשפתא, ונפ״ם רַע נפתח, והנכון נכנ״י כי לע נמנה נין הי״ע פתחין
נמערכת לוח ר״ם, ומהחימה נשעל מנחת שי לע העיר זחה כלום. —

10) יְעֻצַּתְּבֵּשׁ תַּ, היל לחד ממיני הדחיק, ולפיכך הפי״ו נקמץ חנוך דנוסי
ונכנ״י נד״ח, והעלות מוקפות נמקף, וכן כל דחיק נמקף, חפי׳ נשנר לנוכח, נין
סמלה חנירה ה״ח נכוף כמו כאן, ונין שהיל מלחה כמו בִּנְדַתְּהֶ־בָּהּ (מלחכי ב׳׳)
ומממים גם נשהלות הרחסון של המלה הנ׳ היל נשוח (עיין להלן) ונין שהטעם
נמלה הרחסונה מלעיל נעלם, ונין שהוח נסוג לחחור. ומין הדחיק נוהג חלח חחר
נין ופתח, וח״ל שניהם חטופים מלעילה (ללוני נקו על פיסן הפטופח) להורות על היות
גם שחרין לדגש חזק, ולח דגש קל כמו שחשנו קלת המדקדקים. ולפי שנכלל מנולנלים
גם דחיקי הדחיק והלחי מרחוק, (שניהם לחד חלני) לחנדר לוחם כאן למיניהם, כמו
שמלחתי כולם נהכ״י הנגלי לנעלן יפיעו לור על הדחיקים שנשנת הנקוד נלנו. —
ואלו הן הדחיקים שחמרו קטן: א) נעבר קל חפעלי נל״ה כשכוף המלה ה״ח
הסרשית, חך שמלחתי כוסס נלי דחיק (וכמו שהוח ג״כ דעת המדקדקים) מ״מ נקלחס
יפנו, ואלו שלש מלות מלחתי נהם דחיק: הָיְהֶ־לְךָ (יכ׳ ג׳ נ׳) הטעם כ״ח ונלע דחיק, וכן
וּלְאֶהְיֶה לְחֶם (שם כ״ג ו׳) לְאֶ־הָיֶה־נַעֲשָׂם (שם י״ד ד׳) כָּלֶה קִיץ (שם ח׳ כ׳)
עָלֶה חָמוּת (שם מ׳ כ׳) וְכָלֶה זָעַם (יסעי׳ י׳ כ״ה) וְכָלֶה לִיץ (שם כ״ע כ׳) וְעָשָׂה פְרִי
(יחזק׳ י״ז כ״נ), וגם נפ״ם ליו נשלש דחיק. ומיו לריך לומר שנשלוח הח׳ מן החיבת

הכ' הוא אהח"ע אין מקום כלל לדחיק, כמו הִפְנָה עֶרֶב (יכי מ"ח ל"ט) וַחֲלֵה חרב (הושע י"ג ו') לעפ"י שהטעם כ"ף נסכ"י, ונסי"ם מלרע. ומלו הן הג' שים נהן דחיק:

עָשָׂה־לָנוּ (יכי ל"ח מ"ו) חָרְשׁ־לְךָ (יהוה ד' ט') ונסי"ם לְךָ, חָרְשׁ־לִי (שם) ומיני יודע מפני מה נסתלו. — ב) אחר פעל ענר לנסתלת: הָיְתָה־זֹאת (יצע' כ' י"ל) הָיְתָה־לִּי (יכי י"ב מ') וַהֲיִתָה־לִי (ל"ב מ') וְהָיְתָה־לוֹ (ל"ח ל') נָתְנָה־לוֹ (כ"ב ל"ד) נָתְרָה־בָּהּ (יחזק' י"ד כ"ב) שָׁלְחָה־לוֹ (י"ז ז') הָיְתָה־לָנוּ (ל"ו ב') וְהָיְתָה־לוֹ (מ"ו י"ז) זָרְקָה־בּוֹ (הושע ז' ט', הניי"ם רפה מסכפה), כִּי־טָלְאָה־בָּת (יואל ד' י"ג) וְהִנִּיחָה־שָּׁם (זכרי ה' י"ל) בָּחֲלֵה־בִי (י"ל מ', ונסי"ם מלרע ונלי דחיק). — וּלו מלעי נסס דחיק, ונסי"ם ישנו: נָשְׁבָּה בּוֹ (יצע' מ' ז') עָרְבָה לִי (יכי ל"ל כ') הָיְתָה לִי (ל"ב ל"ל) הַהָיְתָה־זֹאת (יואל א' ג', ומהפלת שטוש מוקף) וכן לֹא הָיְתָה־לּוֹ (ב' ג'), לֹא נוֹסְפָה בּוֹ (יצע' כ"ע י"ע) מלרע נכ"י, ונסי"ם מלעיל, ונסניסס נלי דחיק — ג) אחר —תָּ(או—תָה)ּ הכוכח לענר: כִּי מָרַדְתָּ־בִי (יצע' ל"ו ה', נטעמא ומיכלא, ונסי"ם נסיבון) אֲשֶׁר־בָּאתָ־בָּהּ (ל"ז כ') לֹא־מָשַׁלְתָּ־בָּם (קיב י"ט) וְקָרָאתָ שֵׁם (יכי ז' כ', וי"ט ב', נסניסס נלי מקף) קָרָאתָ־בָּהּ (יכי ל"ו י"ד) כִּי־בָטַחְתָּ־בִי (ל"ט י"ח) וְהִתְוִיתָ־תּוֹ (יחזק' מ' ד') וַאֲמַרְתָּ־לוֹ (כ"ח י"ב, ול"ה ג') דָּמִיתָ־כָּכָה (ל"ז י"ח) יִעְצַת־בְּשֶׁת (כלן) עָמַלְתָּ־בּוֹ (יונה ד' י') בְּנַרְתָּה־בָּהּ (מלאכי ב' י"ד). מלל כִּי־יִגְעָתָ בִּי (יצע' מ"ג כ"ג) התי"ו נקמן גדול ונלע מקף מלעי, מולי מסכמת המנקד. מלת וּדְבַרְתָּ שָׁם (יכי כ"ג ל') נלי דחיק והטעם לרע, כמו נ"כ נסי"ם, ומיני יודע כזה סנס, (ויעויין לחל מסה שעה הניקוד לר י"ע). — ד) אחר העתיד לנסתרות: תִּרְאֶינָהּ־בָּהּ (מיכה ז' י') ומסתמא גם לנוכחת כך, ומגד תעיר מעלתי הטו"ן רפה בדין, ומין כאן סוס זרות, מגל לחכ הכיתי יִגְּבָהּ (ס' י"ג ה') לע מעלתי דחיק, כמו אציתָנָּה יחד (יצע' כ"ז ד') תקחָנָּה לך (יחזק' ס' ל'), לעפ"י שנסי"ם יסנו נעדות הכד"ק (יעויין שם). — ה) אחר ס"ת הטעם בעתיד נגיור ונסעות: אשירָה־נָּא (יצע' כ' ל') עָשְׂקָה־לִּי (ל"ח י"ד) ונדמָה־שָּׁם (יכי מ' י"ד) ואשקְלָה־לוֹ (ל"ב מ', ומל כעלין יוֹלֵךְ, כלומר ומ"ו לע קריה, והקו"ף לדגש קל, עיין לעיל פסוק ז') נגידָה־נָּא (ל"ח כ"ה) מאומָה־דַּע (ל"ב י"ט) אלכָה־נָּא (מ' ל"ו) עולתָה־בך (יחזק' ל"ט ל"ח)

תנָה־לִי (הושע י"ג י') ונפתחָה־בר (עמוס ח' ה') הגידָה־נא (יונה ל' ח'), אזבחָה־לך (ב' י'). מגל ונוכלָה־לו (יכי כ' י') ונשבירָה שבר (עמוס ח' ה') נגלע דחיק (ובפנ"ך עם מ"ם יבנו) ומין נריך לומר לפני אהה"ע, כמו אבידָה עיר (יכי מ"ו ח'). — ו) אחר הכיתי—ךָ לנוכח: מושלָה־לו (יצע' מ' י', ונסי"ם ונם נפנ"ך עם מ"ם לין דחיק). — ז) אחר הכיתי—ךָ לנוכח: משנאתָיִךְ בָּם (יחזק' ל"ה י"ל) אלהָיִךְ־דן (עמוס מ' י"ד) הלשון נלחי מוקף, רק נסניסס הכ"ף נקמץ מטוף דנוסי, לע"פי שסניסס נטעם מפסיק, וזהו מדוס, ולע לדע מה לידון ניס. — ח) אחר הכיתי—ה: עָלֶיהָ נוּף (יכי נ' י') וזרעתיהָ לִי (הושע ב' כ"ה) נסניסס דחיק, ומהפלת שטוש נלי מקף, (ומללו לין דחיק נוהג לפני ה—הָ יעויין דכי הניקוד לכ"מ הנקון) מגל וְאֹכְרָהּ לִי (הושע ב' י"ז) נגלע דחיק מלעי, והכ"ף רפה, והלי"ף ל"כ נחיק מטוף כאי כדין, מד שלין סוס זרות נמלה זו (ויעויין הלמנ"ש פסוק זה). — ט) אחר מלת למה:

לָמָּה־זֶּה (יכי ו' כ', וכי י"ח, ועמוס ה' י"ח). —

אמנם הדחיקים שלחרי פ ת ח הס: א) בעתיד מנאי ל"ה, כל שסופה ה"ל הפועל:

אֲשֶׁר־יִהְיֶה־שָּׁם (יצע' ז' כ"ג) לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ (ס' י"ט) יַהֲיֶה־לָּךְ (ס' כ') תַּעֲשֶׂה־לָּךְ (יכי ג' י"ז) אֹרֶךְ־נָּם (ד' כ"ל) תִּבְּהֶה־נַּפְשִׁי (י"ג י"ח, וזהו מלע, כי לינה סמוך ס לכלה זניכל) וְנָקְהָה־לָּךְ (י"ד כ"ג) הֵיעָשֶׂה־לוֹ (י"ד כ') וְתַעֲשֶׂה־לָּךְ (ל"ג כ') נִשְׁתֶּה־יִין (ל"ה ו') לֹא־יִהְיֶה־לָּנוּ (ל"ה ע') אֲבִכָּה־לָּךְ (מ"ח ל"ג) יִהְיֶה־שָּׁמָּה (יחזק' מ' י"ב) יִהְיֶה שָּׁם־(מ' כ') יִהְיֶה־לָּךְ (י"ו ס"ג) יִכֶּה־בְּגַד (י"ח ז') אֶעֱשֶׂה־לָּךְ (ל"ח י"ד ול"ו) יִהְיֶה־לּוֹ (מ"ה מ') יַעֲשֶׂה־קֶמַח (הושע ה' ז') יִשְׂרֶה־לּוֹ (י' ל') מַה־יֵּעָשֶׂה־לָּנוּ (י' ג') הֵיעָלֶה־פַּח (עמוס ג' ה') אֶעֱשֶׂה־לָּךְ (ד' י"ז bis, נכלמון הלמ"ד כפה מסכפה) וְיֵעָשֶׂה־לָּךְ (עובד' ט"ו) מַה־נֵּעָשֶׂה־לָּךְ (יונה ל' י"ל) וְלֹא תִשְׁתֶּה־יִין (מיכה ו' ט"ו) יִבָּנֶה־בָּהּ (זכרי י' י"ו) אֶהְיֶה־לָּהּ (ב' י"ג), מגל מַה־אֶעֱשֶׂה־לָּךְ (הושע ו' ד') וכן מַה־אֵעָשֶׂה לָּךְ (שם) נגלע דחיק, חס לדעתי מפני תיות הלמ"ד נשוא, לעפ"י שזה נמלע נקוד בַּסְגוֹל, (ויעויין בשמות פרק ל"ג ל"ג). — ב) אחר שמות וכיוצים הנגזרים מנאי ל"ה: וּפְרֻצָּה־פָּה (ישע' ל"ג י"ד) הוֹסָפָה־לִּי (יכי ד' י"ט) מֻעָלֶה־לָּהּ (יכי ד' י"ט) עֻשָּׂה לָהּ (ל"ג ו')

נְעֹנֶה־לוֹ (יחזק' י"ד ז') אל־שֶׁהֶ־טּוֹב (י"ז ס') בְּנוֹהֶ־טּוֹב (ל"ד י"ד), לֵךְ בְּמַרְעֶה טוֹב (שם) לֵין דמיק והטעם לרע, עֲשֵׂה־זֹאת (במוס' ה' י"ב), ומזה מעלמו כי עֲשֵׂה חסד (יכי' ח' כ"ג) נַטֵּה עוד (י' כ') לי ליפסר גם דמיק מפני הח"ע ככ"ל, וק הטעם נכוג לחוב. — ג) אחר מלת מה: מַּה־תְּזַלִּי (יכי' ג' ל"ז) מַּה־דֹּבֶר (פ' ע"ו, ומבקי' ס') מַּה־תַּעֲשֶׂי (יכי' ד' ל') מַּה־תֹּאמְרִי (י"ג כ"ח) מַּה־לְּתִבֶּן (כ"ג כ"ם) מַּה־מַּשְׂא (כ"ג ל"ג) וּמַּה־דָּבָר (כ' ל"ה ול"ז, ולי"ח כ"ה) מַּה־דִּבְרַת (כ"ם ל"ה) מַּה־נֶּהְיְתָה (מ"ם י"ט) מַּה־תִּתְהַלְלִי (מ"ם ד') לְמָל מַּה עֲנָה (יכי' כ"ג ל"ה) וּמַּה עָנָךְ (שם) נפתח גדול מפני העי"ן ככ"ל, וכמו ג"כ נקמ"ם. — ד) אחר מלת זה: זֶּה־לִּי (יכי' ו' כ') וְזֶּה־שְּׁמוֹ (כ"ג ו', ופ"י לפני לום סופים, כמו מה־ידבר לעיל). — ה) אחר מלת אֵלֶּה (עיין לעיל פסוק 6). —

אלה הם הדגושים נלקח המלה לחר מלה שסופה ס"ת נק"ס נכח לו נפועל לחר קמץ לו פתח נלחי מוטעם (לין מלוק בין שהטעם מלעיל בעלם, ובין שהוא כ"ש לפנינה שלעיל) כמעט כולם מוקפים הם במקף בנקוד הנגלי, לחר על כן כללתי כולם בעם דחיק, לעפ"י שרובי המדקדקים יסכימו גם מהסים ילאו לחלק בין דחיק לאתי מרחיק, מ"מ לחרי היותם נלחי מסכימים שהנחתם, עד מה שהוא לזה דחיק חָשְׁבוּ לחר לאתי מרחיק, וכן להיפך, ולחרי שכל המינים הנזכרים שוים בדין המקף שהטעם הנגלית, מנחתים יחד והיו לכלל לחד. —

13) וַיִּבְעַר נחירק גדול ונמלרין, וכן נכון, כי לעפ"י שהגעית מינה נוהגת בנקוד הנגלי, מ"מ מלחתים שהכ"י בכל עתידי נקי פ"י כשהן מלחים יו"ד, שהיא נלי בפק מופסת ממנקד מנכחי מחוכר, והנה סמנהג של המנקדים הנגליים לשים סימני הגירה והמירק על גבי היו"ד כמ שכתב (לעיל נד 17 שטה ס') פותח לנו פתח להבין תולדתו של נקוד זה ומחמיה שהנקוד שלנו, לחר כל המדקדקים מוחכים למנוע מידתו ונללו להגיד פשר דבר, (יעויין נד"מ שכ"ם בן מלך ליפע' ע"ז ז', וביחיוק לשכנענ"ד נד 388, ושוולר לעככנון נד 371) והוא נקוד קלח פעלי נקי פ"י נעתיד הפעיל, כמו וַיַּטֵּב (פיוס כ"ד כ"ם) וַיֵּלֶךְ (יפע' ס"ו ג', ו"ז ז', כלפטון שנפסוק) וַיִּלֵּךְ (פוסף ז' י"ד) אַיְלִיל (יכי' מ"ם ג"ם)

חמורם וַיֵּטֶב, וַיֵּלֶל, וַיֵּלִילוּ, אֵילִיל, ונקל וַיֵּדַע (פ' קל"ם ו') מ' וַיֵּדַע = יָדֵעַ. חמנם יזכר נח הקורח לח לחר העירונו עליו לעיל (נד 6) שהנקוד הנגרני הומלח נזמן מלומר להמלחת הנקוד הנגלי לחר על כן כשחייבו נקרנו עוד רשמים מן הנקוד הזה (נד 92, נפוף כפעבה). והנה מלחתי נהכ"י הנגלי כל מלו הפעלים מנוקדים נחמת נלי סוס זכות כדין: וַיֵּלֶל וַיְלִילוּ אֵילִיל = וַיֵּלֶל וַיֵּלִילוּ אֵילִיל, ע"ד וַיִּטֵּיבוּ (מיכה ב' ז') כמו שחוח גם חלנו וַיִּטֵּיבוּ, ורק פעם לחת מלחתי וַיֵּלֶל (יפע' י"ח ז', כלפטון שנפסוק) נקו על היו"ד הרלשון = וַיֵּלֶל, שנע נלי כפק לם מעשוחו של המנקד נעלמו, שהרי כל מניניו נקד כדין, לו שחולי הוסיף מנקד מרכי מלוחר לח הקו הזה, לין ספיה, עפ"פ כשנע מנקד מרכי מלוחר לכשם לח הנקוד הנגלי לנקוד מרכי, ושכח מחוך רחיחת מלחכחו נחיזה פעלים חזה המין להעמיק נימני הנקודות חן החוח כח נעלם לל החוח שלפניו, ונקד נד"מ וַיֵּלֶל (הניה חחח היוד הפ') ע"ד הנגלי, הנה כשחלנו לח"כ מנקד לחר לחריו לח היו"ד הרלשון נלי נקודה כחר שהוח משכחת המנקד הרלשון והוסיף שוע חחחיו לציון ריקות החוח, לו לפיכך ג"כ שנשחר נזכרונו החמונה המוטעת שמלחה כחר נהכ"י הנגלי: כמו וַיֵּלֶל (יפע' יו' ז', כלפטון), וע"ד זה נחהוהגם וַיֵּדַע חן וַיֵּדָע הנשחת חן וַיֵּדַע, וכן וַיֵּטֶב חן וַיֵּטֵב הנשחת חן וַיֵּטֵב, לפי שנהיות נכ' החופנים החלה יהד הנקודה חמיד על החוח הנח, ואין ניניסס יותר הולם הקו שעל נבי החוח הקודם לו, הנה הטעות קלה ומלויה מלד. ומה שמחזק זחת עוד יותר הוא מלת וַאֲיַלִּילָה (מיכה ו' ח') לחר לין מפלח מהחפלח, מה לחה המנקד, לו מה לחו הקודמים העתיקים, להוליח מלה זו מכל מנרוחיה שנמקרח לנקדה ולקרחה כמשפט דקדוקה, והסנה זה היח כי מלה זו מלחתים נהכ"י הנגלי מנקרח יו"ד כך: וַאֲלֵילָה (חפר נלי פנק היח קניחת המדנחתי, לפע"י שנפקד מוסנו נלוח המיוחר, יעויין להלן כיח נד 122) ומחמר שמלח המנקח הנגלי לח הניכם על החלף, שעליו הוח מקומו נהכרח כשלין לחריו יו"ד כח נחמר, חם נח הוח לח הניכה מחח הח"ב. והחטוון עוד שע"י הנסוח מן הנקוד הנגלי לל הנגלי למהוה ג"כ נקוד זר לחר שלינו ממין זה. והוח דַּתַּיְטַבִי (נחוס ג' ח'). כח חנח נהכ"י הנגלי כחיב וקרי נמלה זחת, דהייט נפניס החישבי (ניו"ד פפל

העי"ם גם כן ועל פי זה ניחא להקן בלוח החילופין: למדנחלי החיעיבי כחיב, יעויין מה שכתבנו להלן בחלופי המקרא בפוק זה) ועל הגליון טֹבִי קרי, והנה על פי הכתיב היתה המלה נוטה לשיכה לנקוד הַהִתְטַבִּי = הֲתִיטְבִי מן הפעיל. ועל פי הקרי לנקוד הַהִתְטַבִּי = הֲתִיטָבִי מן הקל, ונשאר מליעה בהצעלי להורות גם על קריאת הכתיב, וממנו כשתבנע זה הנקוד נשיכה גם נקוד התעבני, תעפ"י שהו כתיב וקרי הַתִּיטְבִי תקר יו"ד. —

14) בַּיָּי עיין לעיל לד 26 בהערה. —

15) טֹשֵׁק הֹ נשיכה כמו נקמ"ם (עפ"י המקובל). והנה טרם ידעתי לת הנקוד התשורי לחנם חזרתי על כל המדקדקים שיודיעוני פשר דבר נשנת השמוות הסגול הקלר נשמיכות לשיכה התרוך בהיפך מנהג החנועות להחקלר נשמיכות, וגם הליכה בעלמו מחקלר לרוב לסגול כידוע. אמנם כנר העירותי (לד 54) שהסגול ממין זה תמורת פתח הוא, וידוע שכל שמדקדקים הקדמונים חיכם יודעים כלום מן ההבדל שבין חנועה לחנועה בשיכת תרכן וקלות, ומזה החדוש יכולה הוא לנו מן הר"דק ז"ל, והמדקדקים החחרונים ובפרט ניזיכיוס ועוועלד מפלפלים בעניו זה בדקדוקים חתלוים בשפה. לך נאמת כל החנועות השם (כי הסגול בכלל השפח והמיכת והליכה הוא כיל) כולן שוות, וכשנמלח תנועה מה תמורת לחרת לא בשבת החליכות והקלות בלח חחריה, חלח לשבדיל בין יחם ליחם. בד"מ כשמלחו המדקדקים פעלי דִּבֶּר כְּפֶּר כְּפֶם נשנר מן הפיעל הנחים תמיד בסגול, חון מפט"ק שהן נשיכה, כמו הרק חך במשה דִּבֶּר יי הלא גם בנו דִּבֶּר (נמד' ד'), ובלו להחליט עי"ז שהשיכה מרוך יותר מן הסגול, סער מחד. לפי שחין הסגול נאמת קלה מן השיכה חלח כשהוח בח תמורת שיכה חבוף, בד"מ יַיְרֶד מן יֶרֶד = וירֵד מן ירַד שאז הסגול חינו זולת שיכה שמחבוף, כגלחה בעבור הנקוד התשורי, חבל בשפעלים הנזכרים בחקוף פתח הוא בח. כי הנה לפעלי הפלמיס בשנר פיעל ג' מפקלים, מחליפים נקוד ע"ד פָּעַל בשיכה ומחליפים ע"ד פָּעַל בפתח, חפר יבוא בהפסק לשיכה, כמו אבר וְשָׁבַר (ליכה ג' י') כל עץ השדה שָׁבַר (שמוח י' כ"ה) ודומיהן. וכשם בזמן שהחחילה הפעלים לנקד בסגול בחקוף בחקלמה בַּאֲבָל אם (שמלים ל"ח) מִי בַּאֲבָל מן אָבַל, ובמלח וְלָבָן שנים (בר' ל"ח) ס' וְלָבָן. מן לָבָן, ולח פלפח בידם יוסף) כן בשיתף זה יבוא השפח בשיכה בשמיכות בכל השמוות

(להעתי בשבח בניהם לוחיות בנ"ד בחוחיות לנ"ד, לעיל ימזק כ"ו ע') ועל"כ חלוף סגול זה בהפסק לשיכה חינו חלח חלוף פתח בשיכה לח להחרכה חלח לסיתן ההפסקה בלבד. וכן מן יֹאמַר יֹאכַל יֹאבַד, בהפסק יֹאמֵר יֹאכֵל יֹאבֵד, וכן כשחוף המלח ה"א השכח מלינו בהפסק ז' פעמים תְּנַלֶּה בשיכה (ויק' י"ח) בחקוף תְּנַלֶּה תחורת תְּנַלֶּה = תִּגְלֶה. וכן בהיפך מזה מלינו בחופנים כחלו יבוא השיכה בהפסק לפתח (יעויין בחכלול ד"ק לד פ' ע"ב חם בחנים שם בשם כ' שלמזר בני יעקב וכ"י בן נפחלי) כגון קָמַל (יסע'-ל"ג) בחעבור ההפסק, וזולתו היה ל"ל בשיכה (שם י"ח). וכן מן יֶחֱנַק יְנָמֵל ודומיהן, וַיֶּחֱנַק (ש"א י"ז) וַיְנָמֵל (בר' כ"ל), וכן מן יָלַךְ יֵרֵד וַיֵּלֶךְ (שם כ"ד) וַיֵּרֶד (ש"ב כ"ב י'). וכן מן העחיד הקלר הוֹסֵף אֹ תּוֹסִף (חיוב מ'). וכן המקור בהפסק הַפְצַר. וכן הלוות הַמְעֵד (פלים ע"ג) וכן העבר מן הַסֵּר (יסע' ל"ג ויחזק' י"ז) בהפסק הַסֵּר (בר' י"ז ובמד' ע"ו). וכן כל פעלי ההחפעל (דהייגו עבר עפיד ולוי,לפחוקי מציגוי ומקור שהם שמוח) הנחים בשיכה, יבואו בהפסק פחוח לפחח, ובחפ"ק לקמן, כגון וַיִּתְחַזֵּק ישראל (בר' מ"ט ג') וַיִּתְחַזֵּק (דה"ב כ"ט ד') יִתְחַזָּקוּ (יחזק' ז' י"ג) ולח מלחתי כ"ח שבים יולחים, וסס הִתְחַפֵּשׂ (ש"ב י"ג כ"ג) תִּשְׁוֹמֵם (קהלת ז' י"ב, פשר על זכופס עיין בקונטרס הפיקוים שלי לקונקורדנץ ערך פשם.) וכן השמות הנחים שבים בחקוף וכופס בשיכה כגון טָבְאֵל שֶׁשֵׁר מֶלְצַר ודומיהם יבואו בהפסק טָבְאַל שֶׁשַׁר מֶלְצַר בפתח, וכן עַל־הַשַּׁל (ש"ב ו' ז') הפתח בעבור החפנע, וזולתו היה שֵׁל הנקוד לדעתי מן שָׁלָה = שָׁלִי כמו פָּרָה = פָּרִי שבע סרעי ממנו בדצ"ל פָּרוֹת. וכן תִּבְהַלָּנָה (יחזק' י"ב כ"ג) תִּרַפַּשְׁנָה (יחזק' י"ג י"ח) תִּשְׁכַּלְנָה (שם שם י"ו) ודומיהן בפתח בחעבור ההפסק וזולתו בשיכה. ומלח שזכינו לדין שהפתח והשיכה שוין בחליכתן. חפר על כן הפתח יבוא ליכה והשיכה יבוא פתח בהפסק. ע"כ חין להחפלח יותר על המלחה הזה בעלמו ניחם שהשיכה, שכמו שהשיכה יבוא פתח בהמיכות בד"מ בחעתק הפתח = שבא, וכיוצ בזה בהפעלים הפיה קנעל בה בחקוף זה בחקוף בב' חלה בחפעלים בחלם

www.libtool.com.cn

ממנקד מצבי מלרמר, כי לא מלאתיו פוד בשמות מזה ממקל, והקמץ חטוף שפל

2) פָּעָלְךָ, הפ"ו בקמץ גדול, לפעמ"י שהוא סולרת הַמּוֹסֵךְ, והצעיר כתן מַמֵּכָּה עליו בלחצו. יבוקדו, (ועיין לעיל מיכה ד' י"ג, לד 89). —

הערות לחבקוק ג׳

2) פָּעָלְךָ, הפ"ו בקמץ גדול, לפעמ"י שהוא סולרת הַמּוֹסֵךְ, והצעיר כתן מַמֵּכָּה עליו בלחצו. יבוקדו, (ועיין לעיל מיכה ד' י"ג, לד 89). —

20) רָיוּ הסמ"ע בעלמו בלחי מנוקד (עיין לעיל מנק' פ' ג') אבל מוחיות בוכ"ל הבנבחים בחיה רחוי לפול. כגון אל תְּהֵיֶה לי (יבי י"ז) אל תַּעֲשֶׂה (פ"ג י"ג) אבל אל נא תְּהִי (בבי י"ג מ') אל תַּעַשׂ (מיוב י"ג כ') כמו שגם בהפך רחינו לעיל שבא לירה גם בהפסק. וכן הקמנין מבדיל להקולם ולאו דוקא הקמן הקטן כמו מן יָכָלְתִּי יְכָלְתִּיו = יְכַלְתִּיו, אבל גם הקמן הגדול יבוא בתורתו כמו מן שָׁכַלְתִּי, בהפסק שָׁכָלְתִּי (בבי מ"ג) = שְׁכַלְתִּי בסוף קמן גדול. וכן יבוא בתורתו בשלות כמו הָאָרוּ פָּעָלוּ אבל הָאָרוּ פְּעָלוּ וְשָׁהֲדִי מְדָלָיו מן הָאַר פַּעַל שָׁהַד דְּלִי וכן בָּתִּים יָמִים מן בוֹת יום (לעיל לד 73). וכן בשאר התבועות מה שאין כאן המקום להאריך בהם. —

16) אָהָה מלרע, ועיין מ"ש. — אֶל כבודך, כן נכון כי הכ"י בזה הוא למדבחאי, (ועיין לעיל פסוק 13 ולהלן בחלופי המקרא למנק' ג' י"ו). אבל בם"ס על־בעי"ן עפ"י המערבאי. והאל"ף בחיק חטוף נחי, וכן בקוד מלה זו בכל מקום, אפילו בראש פסוק שהוא בתחלת. ובאל"ף בחיק חטוף נחי, וכן בקוד מלה זו בכל מקום, אפילו בראש פסוק שהוא בתחלת. העתק הפרטיים, כמו אֲלֵיכֶם = אֲלֵיקֶם תמורת אֲלֵיהֶם. —

17) יְכַחֵשׁ, (ישעיה לעיל לד 45, ולד 53 פסוק 17). — יְחִיתֵן הפתח בעל התי"ו מורה בהדיא שאין הנו"ן כיתוי לנקתדים כמו שהניעו המפרשים כולם, אלא שהפתח בן כ"ף כיתוי לנוכח, שהתנוע ז המחברת שלפניו הוא פתח, ומהלחוי יחיתֵךְ כמו יכסֵךְ הקודם לו, וכן קרא היונתן שתרגם תת ג'רכך, וכן הפשיטא תד לחך. ואילו היה הנ"ן לנקתדים היה נ"ל יחיתַן = יחיתֵן נלירה כדין, והשלישי המנקדים הבבליים את הפתח, ולא שיטו לחוש לבגול כמנהגם, לנקד יחיתֶן, בכדי להעיר על מה שאמרנו. —

19) יוֹרֶה הרי"ם בקמץ, בלי קפק משנות המנקד. ונ"ל יוֹרֵה כדין. —

20) רָיוּ הסמ"ע בעלמו בלחי מנוקד (עיין לעיל מנק' פ' ג') אבל מוחיות בוכ"ל הבנבחים בחיה רחוי לפול. כגון אל תְּהֵיֶה לי (יבי י"ז) אל תַּעֲשֶׂה (פ"ג י"ג) אבל אל נא תְּהִי (בבי י"ג מ') אל תַּעַשׂ (מיוב י"ג כ') כמו שגם בהפך רחינו לעיל שבא לירה גם בהפסק. וכן הקמנין מבדיל להקולם ולאו דוקא הקמן הקטן כמו מן יָכָלְתִּי יְכָלְתִּיו = יְכַלְתִּיו, אבל גם הקמן הגדול יבוא בתורתו כמו מן שָׁכַלְתִּי, בהפסק שָׁכָלְתִּי (בבי מ"ג) = שְׁכַלְתִּי בסוף קמן גדול. וכן יבוא בתורתו בשלות כמו הָאָרוּ פָּעָלוּ אבל הָאָרוּ פְּעָלוּ וְשָׁהֲדִי מְדָלָיו מן הָאַר פַּעַל שָׁהַד דְּלִי וכן בָּתִּים יָמִים מן בוֹת יום (לעיל לד 73). וכן בשאר התבועות מה שאין כאן המקום להאריך בהם. —

תע"ן תוא ההד של הקמן הקידם (לעיל לד 71). — בקרב שנים חיהו, בפשטו מחברם ומכתם וזקף (עיין לעיל לד 25). —

3) פָּארָן האל"ף בחכף (פ' לעיל יסוק' כ"ו 18, לד 76). — סֶלָה הקמ"ך בפתח גדול, וכן להלן בפסוק 9, 13. —

4) וְקַרְנַיִם, נמ"ו בפסוק, וכפ"ם בלע"ז. והנסתעות פליהו להדדי, עיין מנחת פ' מם במפלפל בזה. — חָבְיוֹן, החי"ת בחיק חטוף נחי, וכן דיהו (עיין לעיל יסוק' כ"ו 12 בלח חמדתך, ומנק' פ' 3, מלח לנגדי, ולהלן פסוק 8) והסגול הצנדלי הוסף הממלמר. — עֻזּוֹ; פ"ק כלן בחיק וקרי כדרך הכ"י חזה, נד"מ לעיל כלה לחסם (מנק' פ' 9) צליין על הגליון לוֹ, כלומר כלו קרי, ומלנו מין שם קו"כ, וכלן סוף נסיפך, מלנו בחיק עֻזָּה, וקרי עֻזּוֹ, וכ"י בחיק וקרי עֻזָּה. —

6) עָמָד נסרם, ומלנו בלנדמה, ובחיקם נטוים. — וַיְמַדֵּד הלל"ת בלירה ומלרע, ואילו היה מלעיל כמו בשאר מלנו היה נקודו בלירה חטוף וַיְמַדֵּד = וַיְמַדֵּד, וכן כל כגון מלנו שנתקלר בו שלירה, אף תמורת לירה חטוף בקוד הבבלי. ושא"ו בפתח חטוף נחי, מבני בשי"ת רפה, בתע מיתה שהיו"ד הסותית כשבפל ממנו סדגש בא להיות בם. (ועיין לעיל יב' פ' 3, ומנק' פ' 3). —

8) עֲגָלוֹתֶיךָ, הכי"ן בחיק חטוף נחי, וכן עֲדָיָה בפסוק הסמוך (כיו לעיל בסוק 4). —

9) אָמָר שלה האי"ם בלירה, ול"ב בניגו שמנקד בניגוי מן הקל ולא שם דבר מן סכבולים. ושבשם לרם, ולחיבשבה פָּעוּר, וכן וימדד ארץ (עיין לעיל פסוק 6). —

11) זְבֻלָה, בין להלן יסוד מבבל הפרס ס"נ. —

13) אָת־נפשל כתרגי, (עיין לעיל לד 45). — עָרוֹת יְסוֹד עַד־צַוָּאר סֶלָה

בהרבה בשתא מרבה בלח בחתק. ולפתחי יותר מתחבב לענין הפסוק להבין הפעל ערות מגד מכם מן סקל לגזרת מבשלים מן עורק אדמנותיה (יפי כ"ג י"ג) בנקוד עֲרוֹת מגד מכם מן סקל לגזרת מבשלים מן עורק אדמנותיה (יפי כ"ג י"ג) בנקוד עֲרוֹתָ

בתים רבים, המתכים עם יַעֲצָתְ נמת לניחך הקודש לו, וגם שם קראו כך היוצרן מתרגם בזמת עממין קנילין, והפסיקתא מתרגמה ג"כ בזת עממת קנילת. —

14) נְקֻבַּת במטיו הני"ת של במטיו בדגש קל, וכן מנלתי לרוב נג"ד בפ"ת לחר מלה מקופה בה נקחר בנא, וכן בפסוק המעוך: דרכת בים ועיין לעיל נד. 62. 89. מלות נבטן, תחתם. —

16) יְגוּדָנּוּ הנו"ן רפה. (עיין לעיל מנקי ל' 7). —

18) אֹעֲלוֹזָה, האל"ף בגירה מטוף והע"ין בחטף = אֶעֱלוֹזָה, ול"כ הני"ן בא. ונפ"ם בחגול וחטף קטול. ובוסחת הספרדים בכב"י (עיין מ"ש לפלים ק' מ'). —

19) וַיָּשֶׂם נלחה מהמנקד הלחמון הבבלי נקד וַיָּשֶׂם מחחלת בגירה ובבר מהוא"ו הוא לחגול, ולח"כ לחם מנקד מלוחר בפיפרי דיקני מהמלה מלעיל, והוסיף פתח בבבלי תחת הוא"ו וקו תחת הגירה ודגש ניו"ד ועד"ז בחסוס הנקוד כמו מהוא בהמחקים־שילע נקוף הבדומה־ביקט של פינכער. —

חלופי המקרא שבין המערבאי והמדנחאי בנביאים אחרונים ותיקונן עפ"י הכ"י הבבלי משנת ד"א תרע"ו.*)

אמר שמחה אלו החלופין כמו שהם במקראות נדולות משובשים הם לנמרי

עד שבמקומות הם מהפכין ממש הנוסחא ומיחסין לכל אחד משני בעלי החלוף קריאת שכנגדו בטעית. וכבר העיר ע"ז נם המ"ש במקימת (ישרין לדונמא נמוס ב' ו' ו"ב) ובכלל השתדלותו המובה לתקנם לא עלה בידו התיקון הנכון אלא בהקריאה המערבית לבד עפ"י כ"י ורפ"ים מדויקים שהן אביא דמערבאי ושעליהן אנו סומכין בספרים שלנו (ישעיה מנפח ב': ויק' יו ל"ב, ופ"ם י"ונ', ויפ"ב ל"ם י"ד, ויחזק' ל"ם ו' ולי"ם ו"ם ופ"ב כ"ב) ונם זאת רק לפעמים אבל הקריאה המשובשת של המזרחיים לא היה בידו לתקנה כלל בהיותו חסר ספר כ"י כתוב עפ"י המדנחאי, אשר על כן אני נותן הדי"ה להשם ב"ה שזכני בהכ"י הבבלי הנ"ל, אשר נם חוץ משטת הנקוד שלו המשונה משלנו נם קריאתו משונה וערוכה בפנים עפ"י נוסחת המזרחיים בכל המקומות שפלינין בהם עם המערבים, וברובם העיר נם על הגליון חלופי הקריאה שבין שני אלה אשר עיין השינה ירי לא לבד לתקן נם הקריאה המזרחית שהיא לפעמים ממש בהיפך נוסחת החלופין שלנו

*) זה סמלתי לפחן סיס א' מבוסי הנדול בלשון מפכה על זה הנקוד מפר נמקראו מנכרא (לעיל נד 4) לך נשבל מסדושו בלחד מעני הפעים פם כלומס להדפיס ממדם פם המקלפים הנדולים מפר נסוף המקומה ניו כל מדם. — בפלופין מלכי מין להמתין מלו הסיקוניס יוחר, מלח יפלו המולה ויצוחו

אלא נם להוסיף שבעה הלופין החסרים אצלנו לנמרי (ישעיה מנפח ב' ב'ב, ויר ל"ב ומ"ם ל"ם י"ב, ויחזק' ו' י"ד ול"ב ד', ומיכה ו' ה') ובזה הכ"י נעזרתי בתיקונים אלו עזר רב. אולם נם מקור אחר הועילני בזה איזה תועלת והוא המחזור המכיל כל התנ"ך כתב יד אשר נכתב ונקר ונמסר והוכה מאת הסופר שמואל בן יעקב מתוך הספרים המוהים של המלמד אהרן בן משה בן אשר משנת ד"א תש"ע (פינכער צמוסף־קמיק ל' 81) ובסוף פלנות שבין בני ארץ ישראל לבין בני [בבל] על כל הנ"ך, והנאתני נם השיאתם עם החלופין שלנו הנאה קצת אבל לא הנאה נמירה בהיותם נם הם משובשים וחסרים ג"כ איזה פלישות הנבצאת בהחלופין שלנו ולעומתם עודפים הרבה פלונות על החילופין שלנו. עד שיצא הפסדם בשכים להציל על ידם, מוסיף על שבעת החלופין הנבנים לעיל. עוד יש חדשים הבלתי נודעים עוד ובואו בסיף זה המאמר אי"ה. אך עם כל הזעד הזה לא היה איפשר לי לעמוד על ברור תיקון אלו החילופין אם לא בעזר הבקרת ע"י השואת המסורות שלנו שהן מערביות עם אותן שבכ"י שהן מזרחיות. —

כי הנה יש לדעת שבשם שהמערביים המזרחיים מתחלפים בשטת הנקוד חלוף נדול (לעיל מ' 11), וכשם שהם מתחלפים כמו כן בשטת הטעמים חלוף עצמי (מ' 19) וכשם שנמצו נ"כ בקריאת קצת מלות וכתיבתן באשר יבורר מתוך החלופין שאני הולך לתקנן, ולא עוד אלא שחולקין נ"כ בדיני ואיסורי. כגון בחתם סופר ועד וביבמה שנשאת בלא חליצה ובא יבמה בבדינת הים ועיד בהרבה דברים (העיטור מלנ כ"ם פ"י) וכן בשנות עולם שהמערביים מתחילין מן בהר"ד והמזרחיים מן ויי"ר, כך פלינו נ"כ במסורות אהדדי, ונם לא סני בלאו הכי, כי באחר שהן חולקין בנוסחת הכתיב או הקרי במקומות שוב אי אפשר כלל שתהיינה מסורות שניהם מסכימות, ועפ"י נטייתם זו בכתיב וקרי שהיתה לכל אחד מהם בקבלה מפי מלמדיהם (אמר לפנינו שיטני קנלמס זו נשמנו נם המקומות הנקלפות כך נמצינם בכלמדים המוסכים, ונזכן שנמצינם המלמדים המקנלים מקומות נדי כן לכל קנלה של עמם) הכריחו בעלי המסורות שלהן לחבר מסורות מיוחדות מסכימות עם אותה הנוסחא המקובלת לכל אחד משניהם, ונוטות מאיתן שכנגדן הן במנים הן בסימנים. ונתברר לי נ"כ מתוך הכ"י הקדומים הנזכרים שעור שנים הרבה לפני ב"א וב"נ כבר נתחברו בבבל ובא"י אלו המסירות השונות עפ"י קבלתם בע"פ, ונם ע"י הבקור והחפוש בספרים קדמונים בתוך הגניזות (ישעיה לנלן זכרי י"ד ד') ונאספו בספר, עד שבזמניהם נזכרו מבעלי המסורה כמסורות מחולפות בימיהם. אך אי כותבי המסורה המאוחרים אעפ"י שבכלל העתיקו רק איתן המסורות המקובלות בארציהם, רצוני המערביים המסורה המערבית והבבליים המסורה הבבלית. בכל זאת לא נמנעו נ"כ להזכיר במקומות לא לבד הנוסחא אלא נם המסורה המחולפת או המתנגדת בשם מנגדיהם. לדוגמא המחזור של ד"א תש"ע שהזכרנו הוא מעתק מתוך נוסחא מערבית, והמסורות שבו הן מערביות נ"כ בסכימות רובן עם המסורות שלנו, ואעפ"כ מובאה בו על מלת ומציות (נמדי מ"י ל') המסורה הבבלית בדיהל: למדנחאי מסרין ר"א כת' בתרי וי' וסימני כרוב (קוליטו, שבוט ל"ו פ') כתפת בתרי (קוליטו, פס ל"ם ד') וחמש צאן (עמוס, ב"ם כ"ם י"ם) שתו ושבה (עקו, יחי כ"ם כ"ו) נשמת נרון (יפני נ' י"ו) ומצאנו עוון (מ"ב ז' ט') הן בעוון (ק' נ"ם ז') עזובותיו (מנלי פ כ"נ) עון דבורי ימים עון מנוך, (בפ"ם כ"ם פ') ולצוות עליה (פפ' ד' פ') ומצות חקים (מ"ב) פתוחות (נמס נ' ל') (וחברו (פס ב' ע') עכ"ל. אשר מלשון למדנחאי מסרין לומרים אמ נ"כ שכבר בשנת ד"א תש"ע מוכרת מס"ה בבלית כמסורה מיוחדת אצלם**)

*) קובץ כמב יד כולל כל פסוקי והנביאים וכתיבים עם מפקורה ומפקוד נקוף עפ"ז ולפיכך ס"ם כ"ז כ"ד פ"ם בהכלם מנפלי המפקורה פינה פלפ קונן כי כולל כל סדר נחל כזה.

**) וכן מפכיל זה ס"כ' נ"כ מפוכות נדולות וקפנות, (עיין ל"ק לד ככ"ד ומד קיח). —

אבנם היתו מיחס אותה להמנדחאי אע"פ שנמצאת גם אצלנו לשמות ל"ש ד'. היא בפני כשתי"ה א'תן תמצא שאינן מסכימית כ"א בי"א סיגנים, בהיות המסיר ה שלנו בי"ה י"נ מלין ומפיקה ב' פחוות דנחמי' ובעיילה תחתיהן העשוות לבעל (מ"ב כ"ב ד') ומנוות ברמה (ב"ש כ' ס') אשר ע"כ הסכום י"א שבכ"י הוא א"כ אם ט"ס וצ"ל י"נ. או שנשאר מן המסורה הקדומה שמסרה רק הי"א הודאים בב' ווי"ן אליבא דתרוייהו, ואח"כ הכניסו בה ג"כ ב' פחוות שבנחמיה אליבא דמנדחאי ש"ז מרמזת לשון למרנחאי מסרין. נמצא שקריאת פחוות ב' פעמים בנחמי' בס"ש היא עפ"י המסורה הבבלית *). וכן הקריאה אצלנו דבלתה (להלן יחזק' ו' י"ד) היא קריאה מזרחית. וכשם שקריאת ספרים שלנו היא אליבא דמערבאי דנקיטינן כוותהו כך המסורות שלנו הן רובא דרובא עפ"י המערבאי בכל מקום שפלינון עם המרנחאי. (ס"ין להלן יחזק' ל"ח ס' ויכ' ס"ד י"ט ול"ט י"ל, וכ' כ', וכ' כ"ט, ויחזק' ה' י"ח, ולע"ל לד ס') עם שלפעמים נמצאות ביניהן גם מסורות מזרחיות (יעויין להלן יחזק' ל"ח י"ד ופיד י"ח, ויכ' ו' ו', ויוד' י"ח) וכן כתב ג"כ המ"ש בדה"ב ט"ו ב' שאעפ"י שאין אנו סומכין על המרנחאי מצאנו פעמים רבות שהספרים נמשכים אחריהן, ויוצא לנו מזה שכשנמצא אצלנו ב' מסורות מחולפות יוכל להיות מאד ג"כ ששתיהן נכונות. אלא שהא' היא מערבית והב' מזרחית **). ולעומתן נוסחאות הכ"י הבבלי הנזכר מסכימית תמיד עם נוסחאות המרנחאי, וכן המסורות שבו הן בבליות ונוטות מן המסורות שאצלנו רב או מעט. ואעפ"כ מובאות בו לפעמים גם מסורות מערביות (יעויין להלן יחזק' ל"ג ג' י"ו, ויכ' ו' ו', ויחזק' ז' ז' וכ"ב, ויו"ב י"ז, ולפני' ג' ז').

הוינן דעתנו (לד 9) שהנקוד והמסורה בבתי הישובות נתהוו, אמנם מה שנמצא חלוף קריאה בין המער' והנהרדעי והמרנחאי והסוראי בהמסורות שהביאונו שם ושנביא עוד להלן (יחזק' י"ב י"ג) מתוך הכ"י הבבלי, (ועי' פ"ם לדב' ל"ב ו') וכן ממה שנזכר קריאת בעלי טבריה לחוד בתוך המסורות המערביות בהכ"י לבן אשר משנת ד"א

*) סמ"ים שלנו קוראין גם יחמות (עזרא פ' ל"ו) גב' ווי"ן וכן בהמיך עם המ"ם, ופ"ה בפי' זו המקורה קריאה מסוגעת לכולם עלמא אין להמערבאי אין להמזרחי, וכמו כן בכל הפ"ם וכן בחמיך עם הע"ם מגא וקיו (יכי כ"ה כ"ו) נכתב וקרא בוא"ו למר, והמ"ם מע"כ בע"כוס אבן בעלמו ובעלמה ממנו מקורה זו מסר על פ"ה לכיכין מפרים שלנו לתיקון לכסות וקוו גב' ווי"ן, וכן הסמלה המ"ם לפ"ש ש"ע על המקורה דקמ"ב כולהון כיום קיימן זה אין הפ"ב מלין דמוקים ומחומר גר מן מכי נמכלי (כלונו י"ב כ"ג וכ' ס') ומוזה שלימו יודע הטעם. לך מניום (כי ס') להמערבאי כ' ממות וכך לכיך להגיה גם נפ"ם, ולהמזרחי כיוך מניום, וכיימן י"ו כ"ב בודאי לחכוייהו כו"ק בניום, דאי לא מיימ הכי מניין שקרוים הנשמרים נמוקים ומחומר דילמא כך שמה נב' ווי"ן. —

**) ואביא כאן דוגמא לחמ': הנה נמלות מלבא מקורה מלנו המעידות על כחות פקודי בשלם הדברים בפ"י הטעם המחמון, וכן א) מ' פקודין דלים נהון לך לא לא לא. ב) ני פקודים נחוכיים שם ושם שם ושם לם (יעויין על שמיהן בהעדה על קריאת. הדבוות המחמש עין הקודש להלן ג' ווי"ה ז'ל). ומכי לומ"ש עוד: ג) כ"ב פקודים דלים נהון לך לחיך ולא זכיר במקורה לפ' כחל, ושם לימא לעמש הכלינן המנמש לך הלא לא מחנה לך מענה לך פקודים לחיכא עמי. ד) ע' פקודים לא ולא ולא ולא במקורה דומחמן, שחיכא עסומים לא שם ולא נמעכבא מלא שהחכם המדקדק כי עוניה שמדבר ל' יגא ומלמה כולם בשפטו מיתם כשם על המקורה (הכהו כ"י ס"י) ופקוח לא מלמה דומחמן מד מכיוהו. הם לא לעמש המחמון למיהכ"יהו מד מקודה ולא מיפקדה להו, הכי ל' מקומים עפ"י הטעם המחמון. ולעומבן ס"ד מפקין דמי שמות נמעכבא לום מ', ובמוהכ הפפק שחמר לא מעשה לך מפל ומחמר בשמים מוכום על מעם העליון. כי לעשם המחמון לין מקום לפפק למר עשם מפקין (יעויין בהעדה הכ"ל), למעמ"י שלא מלמה בהכ"י הבבלי ס"ל מפק למר מלא מפל (לעיל לד 48), ומדבר ס"ה"ק"ע נמצוי בדבר של הפפקין. ומפיים זה שהכם הבבלי הכ"ל נאי"ל: ומכל זה נסבור שהשם מים מעליונים והמחמונים מכיסה מיו מקובלים ביד בעלי מקורה ומקובה לנו בכל מיומנם. ומקומני מימכיהם לדעם לופני לי"קמם בשמה ולעלם שמה זכר: הה למם, לך לא העיד על קצת מקילה המקורה כלום, ועפ"י דלכנו כמו מהעתיים בעליהים והפחמונים ביד בעלי מקורה ש"כים דהייגו בעבריים המחמיים. כן גם המקורה, למפן שהכ' בחלשונם, הן מעבניה שמעמו עפ"י העשם ה זמפון שנם כוח מעבני הוא (לעיל לד 46) ומלפנו הכי המקורה שבידינו מכן דמקיפין כמעבדבי, אך אם כיו לא נמלא מהמנגל שבונן גם מקורה שלם של פ"ד מפקין שהיו מזכיים עבלנו גם (ישעיה לעיל לד 47). —

ש"ע נראה שחוץ מן הישיבות נהרדאי וסורא בבבל ושבריא בא"י היו עוד מקומות אחרים בשתי או הארצות שישבו בהם מלמדים בראש ישיבות ולמדו לתלמידיהם בתבי הקדש עפ"י ניסחאות מיוחדות מקובלות אצלם משונות מאותן שבהישיבות הנזכרות. ואולי היה מקום המדנחאי ביחוד בנגד בבבל ומקום המערבאי ירושלים בא"י. והנה בהתיבוננותי בההלופין האלו שמחתי למצוא דבר חדש שלא עמד אדם עליו עד כה. והוא שהיונתן קרא תמיד, עפ"י נוסחת המדנחאי בכל מקום שפלינון עם המערבאי ורק על פי זאת הנוסחא הוא מתרגם (יעויין לדוגמא מלא י"ב ס"ם למיל ג' ומלא פ"ב ל"א לעיל לד ד', ולהלן יפני מ"ו מ', ויכ' ל"ג ג', ויחזק' י"ד י"ט וכ"ג ו. ולפני' ב' ז', חכי' י"ב ז') ונם זה הדבר היה לי לעינים בבקורי זה ולעזר רב בתקון שבושי החלופין אלו. ושרם אשים קנצי למלין אעיר עוד שיש בין המסורות של ב' כ"י שהזכרתי. דהיינו בין הבבלי של שנת ד"א תרע"ז להמערבי של שנת ד"א תרפ"ז. נם הבדל אחד עצמי, והוא שהמסורות של הכ"י הבבלי רובן מתלבשות בצדדות שיטות ואי"ב, ואותן של הכ"י המערבי כמעט כולן הן רק מסורות בצורות והנות אצלנו לאסוף כלים שיש להם שייכות מצד מה למנות מספרם ולסמן בקושתיהם. ואיני זכר בזה הכ"י אף שטה אחת ואי"ב אחר, וסבת החלוף הזה צריך עוד לחקירה. וריב"ח מעתיק המסורה שלנו מתוך כ"י אסף כנראה מסורות מערביות ומזרחיות הבנים רובי המסורות בפנים, והשיטות והאי"ב אספן במערכת. — ועתה הולך אני להתעיק החלופין מתוך המקנ"ז דפוס באזיליא שהן יותר נכונות בכ"ם מדפוסי ווינציא ואמסטרדאם ואסרון עפ"י סרוק במקרא. ולא כפי סדורן השטעה במיקדם ובאוחר בהחלופין, ואציין נ"כ הסימן והפסוק של כאו"א, וידע הקורא שלא תמיד הרהבתי בנפשי לתקן עפ"י הכ"י הבבלי, ולא עשיתי זה אלא אחר הבקור העצום בי"ש השיאה עם מסורות מערביות ובבליות, ויהי רצון מלפני אלהי האמת שיעמדני על האמת ולא אכשל בחקירותי, ונם אחרים לא יכשלו על ידי אמן. —

ישעיה ו' י"ג: למע' עשיריה, למד' עשיריה, כן נכון, וכן בהכ"י הבבלי מסך י"ד קדמלפ. — שם י"ד ל"ב: למע' אל מבני, למד' על, ובהכ"י הבבלי אל מלכ"ף כנלפה מעטות. — שם כ"א י"ד: למע' והיה, למד' היתי, נם כלן בהכ"י הבבלי מסך י"ד בנלפה מע"ק. — שם כ"ד י"נ: למע' בתים מ"ק, למד' בתיים כ' בתים ק'. כן נכון וכן בהכ"י הבבלי בתיים כ' בתים ק'. בהכ"י הבבלי מבנם ד"ל בס"ש: למד' בתיים מעמע עמך כי"ק, עכ"פ מפרים שלנו לתיקים תיקון כי מלן בהבבלי נקיבק, ועיין פ"ם. — שם לי לין בפיזיים שלנו נלמם בה כי בם ק', מבל בהכ"י הבבלי מלמי בם, והל בנליון בה לבבלאי ומעמע מה שהוא למד מן המלינין, ומהמלפ שלא הכניקוהו בפילוסי מעמק, והד קבא לי בכה אי למד מן הדי דפניכין בה וקריין בה במסורה דבפ' ולפיך ס"ב יהיה הכתיב ? ש"ב ב': למע' על מהפק, למד' אל נכון, וכ' בהכ"י הבבלי מלכ"ף. — שם ל"ח י"ד: למע' בשב שנת כי כן וק', למד' בשם כי בשם ק'. וכן הוא בפלוגי הכ"י מעמם ד"ל מע"ש. למעם בהכ"י הבבלי בשם בוא"ו ולקודם בלי דמיהו מיקר, ולפלבלין "ב, הכי שהמדנחאי מוסיף וקורין ממש בהמך, ומלפי' בשם: ולי מעמם בפני הכתיב בשם וקרי בפום הם לגיאת דמדנחאי דלא קריין כתיבהו לפל ני"ש ס' ל' ושם וק' ושם" מעמע שגם הוא קלל בהמלופין כמו שהוא לבניהו. ולדעמי לין זה בשתנה ש"ך מיקון בפ"י הכ"י: למד' בשם כי בשם ק'. דאי לא מימא הכי אין לבאן דעתם של המדנחאי שכוחנן בוא"ו וקורין בשם ובוא"ו ולא ס' בהיפך בפפנין בוא"ו וקורין בא"ו. ולולם מה שנוגע להמערבאי ולפ"ש, שהם מלבני המקרא שנב ובילמי (עיין להלן יל' ס' ז') נלפה שבהפנין וקורין כלן בוא"ו, ובילי בי"ק מעמע מלמון המלמק שגם בפפנים שלפני פי כ"ק כלן בוא"ו ובילי בי"ד, מפלוף מפ"ם שניכי ב"ק וק' ב"ד בלי ספק בעלי מקורה ומקובה לנו בכל מיומנם. וכן מעמע שגם מופנים בה בילמי בי"ד, בין הפ"ב לדב' כחיבין ולא קריין ב"ד. וכן מעמע שגם בפפנים בה בילמי בי"ד, בין הפ"ב לדב' כחיבין ולא קריין ב"ד

ולא ל"ש שבקפדים שלנו המלה מקרה, ואלי קפץ עפ"י מה שנאמר בהקפיד בם יד השכחה, ויש לומר הזהרתים, לישנא אחרינא כמערבאי ועל פיהם לריך להגיה בס"א יצוי הלכה ברורה ויש מפרשים בע"ב: — **שם** ט"ו ח': למע' השיבו, למד' והשיבו כי השיבו ק'. למטה כתבי' שהשיב בלא ו' ועל כולם, וכן נם בתילופי הכ"י משמע ד"ל ממ"ש: למד' והשיבו, הם הדינים שהשיב אחד מהמחלוקי מהנהם ואחיבו בולאו. ע"ב ל"ל: למד' והשיבו כפיב כן וקרי: — **שם** שם י': למע' יצרי מלא, כן נכון ונם בהכ"י הנגלי מלא, ובמק"נ ד' נתחילה בו שהיה כתוב יצרי מקר, למע' מקר. תוסן הס"ד הם נלי קפץ לליכא דמדינתאי, ועיין ס"ב. — **שם** י"א ד': למע' ידעי מקר, כן נכון, וכן בהכ"י הנגלי מקר, ועפ"י ל"ל בדבר שהיה כתוב כמו כתוב נ"ב בספ"ך עם ס"ב, והמ"ם שמלא נמדוקים מקר, לולי פ"ב שהיה כתוב בלא ו' ומקרוב לאחרים נב' מקומות (לה"ל י"ב ושלים ע' ושמות ה') ד' מלאין, ול"ב כד' מ"ש שהיה כתוב בלא ו' ול"ב ל"ל שמ

רַיִּשׁ כלומר קרי ישש. כמו שכתוב בפסוק הזה לא היינו מכחישים ישישו, ולשון נלווי אלא לשעבר ביד ישש כבד (ירמ' כ"ה) וקרי ישישו לעבדיו עם ו' ההפוך, וכן אלמלא ג"כ בהאלופין אל תירי משום ד"ש בשוה: נשבר ישישו כו"ף למד ישישו כי וישישו ק', וכן נכון וכן לריך להגיה בהאלופין אלמו. — שם ד"ה ג': למד נחלוש בחצוות, למד ובצורות כ' ובצרות ק', משמע שהאלוף נוטל את פ"ה ואלישי שהלב יחסר, ושום נחלה נשלה כאן, כי נחכ"י הנבלי בפסים ובצרות בפ"ה ופסר ופיו. וכל הענין יבד ב' בריל קרי וצרות נגרון, וכן הוא בתלוגי הכ"י משום ד"ל סמ"ע: למד' בצורה, (sic) למד' יצרות בל', בהפי פ"ה ול"ל ק' כמו שהוא בחכ"י הנבלי, ולעיכך ת' יוכפן כאן כרכון וכעיכן שהוא פ' בל בשתים. וכן רש"י זל קלא כך שביכם שתוכות בלנו, ועיין פ"ם, נאלא שלריך לפקן למד' יבצרת ברוך, למד' ובצרות כ' וצרות ק'. — שם ל"ד ב': מצר בהאלופין מלוף למד והוה: למד' ואמרם אל צדקה, למד' אל צדקה, כי כן נמלא בכל המק"ם של הענין: למדי צדקות, וכן הוא ניב בחכ"י צדקה, ולריך לת"ם להוסיף אליהן זה שנאמר, עם שמצר נ"כ בתלוגי הכ"י אל שבם ד"ם סמ"ע. — שם ל"ז ב': למד' ויסי בקיא יהודי, למד' בקיוא כ' בקיוא ק', זה תלוף משונה, כי נשנים הוא בללנו אלא אלו שני המקיים (ישויע מ"ם) ונפ"ל לריך תיקון, ונפתיים הוא משום הנה למדנסלי כתיב יהקרי שניים ככ"ם, אלא שחכ"י הנבלי בפיים בקיוא בפ"ם, ועל הענין בקיוא ק', וכן היא בתלוגי הכ"י אל שבם ד"ם סמ"ם: למד' בקיוא, למד' בקיוא כ' בקיוא ק' וכן נכון וכן לריך נ"כ לכניה בהאלופין אלמו. — שם ל"ט י"א: למד' על ירמיהו, למד' אל יכ'. כן נכון כנדמוה בתוילילה וכן הוא בחכ"י הנבלי אל (ניעין לעיל לד 5) ובל' תמקנדים למד' על לריך תיקון. — שם מ"ב ר': למד' אל אחיי, למד' אל אחי אנו כו"ק, משמע שהמחכ"ניים כותבין וקוראין אנחנו וזה עעום, כי בכל המדוקים אלמו אנו כ' אחנו ק'. וכן מלאתי בתלוגי הכ"י אל שבם ד"ם סמ"ם: למד' אל אחי, למד' אנו כ"ק, ונם לפני פ"ק זל היה כתיב וקרי. וכתב בהמתיתם להמדנסלי מ"ש ב' עדים בהאלופין אלמו וכתלוגי הכ"י שהם כותבין וקוראין אנו, ומשמ"כ מלאתי בחכ"י הנבלי בכתיב אנו וקרי אחנו, ולפי יודע מה לתלון ניה, אולי מיקוף הקרי מתלוף עפ"י המעלאלי. — שם מ"ד י"ח: למד' והוך נא, למד' והוך, כן נכון, כי בחכ"י הנבלי והוך בפקוף זה, ובעוף כיה מקר בל הענין בל אלא והלהך ג' לפי שהנלל בהם גם לומו לדפוק ת"ם, עפ"י המדוכפל, לך בפוקף אלמו למד' בשנת כ' בשנה ק', לפי שהנל בחכ"י ב'בקוף י"ט וכ"ם, לפי שהנל בחכ"י ב'בקוף ט"ו וכ"ם, אלא שהנל בחכ"י ב'בקוף ט"ו וכ"ם, לפי

קיל, ולי נמצא לי להסתיר שם בעובד הוסף כיוצ ומקר, ומז הדין עם החלופין שלנו. ולו שם מחוסר סיקן עפ"י שלו החלופין. (וע' לעיל יב' מ"ם מ"ד, ומנחת מי כהן). — שם י"ב י"ז: למעי על בנות, למד' אל בנות. לפל' בהכי"ה הבבלי בפנים על, ועל הגליון: אל ק' לבב' אל כ' לפע' ק' על, לבונה שלה בבבליים הקרי אל לעפ"י שבכתיב על בפנים. ולהמעתיקים הכתיב אל והקרי על, הכי שהמעתיקי והמדגמי מוסיפין במלה בפוסק לפרש, וכבר הבינם הפ"ם שבהחלופין ל"ל הניחסף בהפך: למעי' אל ולמד' על לפי שכל הפעמים קורין אל והיל כתוב בין ה' אל בנות דקמיכין במעשכת ע"ש. ונשמע בחלופי הכי אם שם ד"ם מצא כתוב בהפך: למעי' אל בנות למד' על. ומשקופס הכ"י הבבלי על הגליון הפסחון כתן עוד כלים בכוזה שהלוף זה כשפגש בחלופין שלנו, ח"ל: שים עניך אל מד מן ב' וקימהון בנות מבעה הכ שעיר, כלומר ב' פעמים בקיבוק הכי ב' מלין דקמיכין, וקימהם בנות (כתן) מרעה (כ"ע ב') הר שעיר (ל"ח ב'), הכי שגם עפ"י זו המקופס המקבה שלנו, לריך לפסוק ולקרוס כתן אל והיל לפם ממעט המקופס המעבניס שכ"י. פולס נמלפס עוד מקופס לפם בהכ"י הבבלי כ"ם קימן זה פקוק ב' על אל נביאי (וגם ה"ם מקבה בהמקופס שלנו) כפם הערך המלמדם פומנו כמה דבריס, וזה פולמה: על דבר' אל וק' על מד מן ז' וקימהם קר חעף דמיס מכבקה דמלכי הבבלים המבוצפוס הכי בפר והפר פניך ולפ פבס וכול פל וחכין בפלכי קבן לחון פולפ', פ"ב. פיכוסף אל נביאי כתן הוס לפר מן הז' מלין דבפיגין אל וקורין על, וקימהם קר חעף דמיס, לנונו קר וחעף בכבונים בעניך המפוס שביפה הבניל שם המלך בפאבר בעל עיניו ובמעבד שמכן המלך על עלמו (מ"ם כ' מ"ג) נגד פבלים שלנו שקורין שם על, לפשוקי מן קר חעף דמ"ם כ"ם ד' שם"ם קורין אל, תרהקה דמלכים (מיב י"ט ע') הנבאים (יסוק' י"ב ב') התחבואת (שם י"ב י"ז) הרי בתי (שכ"ם ב' י"ז) והאר פניך (דניי ט' י"ז) ואל תבז (נסמי' ג' ל"ז), ובול על הן כיס של וכולהון פלונגא' שמחלמדים וכיפיפוס מפולפין בכתיבתן וקריאתן, ותיין בתראי קרן להון אורחי לנוסה שבעבי הפימים החלופיוס ובדניפל ונסמיה בעלי קוסם לבדם מחלקין בין כתיבם החלה לקריאתה, כוחבין אל וקורין על בזמן שהמעתיקי והמדגמי אין מחלבת ביניהן חלק כוחבין וקורין לחון לפר, חלה אל וחלה על. ממקופס זו לומדים פלנו: א) שבז' מקומות מולקין היפיוס בקריאם חלה שהיל בפ"ם ועפ"י מקופ שלנו יפופס וודאים. כי בפ"ם מ"ב, ופ"ם ב' י"ז, ודניפל מ' י"ז ונסמ' ג' ל"ז שלנו הכתיב והקרי על, ונפ"ב י"ט ע' וחפך: יב ב' ופס יב' ל"ז הכתיב והקרי אל. ב) שקלת היפיוס בשנו חלה הז' אל וקרחו על. ג) שמקופ היפיוס שכתב וקרחה כך בדניפל ונסמיה היס חלק כוחבין וקורין לחון לפר, חלה אל וחלה על. ממקופ

תמן, והיינו נגבך לפאת הנגביים, אבל לפאת מזרח לא קיבלו את הים מזכבון כך כי הקריאה מוכיח על המזרח, ושוין מ"ב. — שם כ"ג י"ח: למעי' יחיה: למעי' יחיה עם אחזותיו, למד' יחיה כי יחיה ק', יקי טוב שמלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש, מוכיח לין לחיין למחמתי מס מלתי הכ"ג ואת"ח בזין בוחי בחכוך מא לכו לקרוס דוקא ע"ד זה יחיה. ובפאת בהכי הנגבי בפנים יחיה, ועל הנליון: לנני יחיה ק' ולמע' יחיה ק', ועי"ו לריך להניח בהפלוגין בחנך כך: למד' ויחיה כי יחיה ק'. — שם כ"ח י': למע' בעל מכון, למד' יקריחה בחיב וקרי, כן הוא הכתוב להמדוקמי כי כך בלחתי ניט בהכי הנגבי קריחה בחיב וקרי, לך בהפלוגין מלרין בחוקמא הפעבחתי לפאת לני פנים שלנו היינו לריכין להכליען כך: למע' בעל מעון וקריחמה כ' וקריחמה ק', לך למי שלוני הכי הכתוב ד"מ מ"ש כניכפא כך: למע' וקריחמה כ' וקריחמה ק'. ולפי יודע לחה בחיב הוא הנכון. — שם כ"ז ח': למע' מלי בחים, למד' בחים קף פקוק, והנה להמדוקמי הנוקח נכוכה וכלגל, כי כך ג"כ בהכי הנגבי בחים (עיין לעיל לד 77 ולד 82) מוכיח בהחוצ להמכחתי הנה קלם פנים כרק בחים, ובפ"ש על הנליון בחיב כ' בחים ק' (עיין מ"ש). ולפיק כאב בהנך בחים ניוקי בחים כ' בחיים ק', למד' בחים כ"ף. ובפאת הלוי הכי מכתב ד"מ מ"ש מי להמדוק"ח ול': למע' מלי בחים ק', למד' בחים כ"ף. לאב להמדוקמי מיש לעיל בחים כוק נא ל'. — שם כ"ז ל"א: למע' ופקוקיכו מלו (ל"ל מלין) קחה, למד' קרחא ב', כן הוא ג"כ בחלוני הכי בחל ד"מ מ"ש, וק בהכי הנגבי בפנים קרחא ועל הנליון בפאת בזיוני בחלוף כחיב ועיין לעיל לד 85. — שם כ"ט ד': למע' החיים בי חיים (ל"ל סחים) ק', למד' החים כוק. כן נכון, וכן הוא בהכי הנגבי החים כרק ולא כוכב מלי כלום. ובפלוגי הכי מכתב ד"מ מ"ש בהנך למע' ומסתי החים כ"ף למד' החיים כ' החים ק', וסיפ טעות. — שם ל"א י"א: למע' ביד אל גוים מקר, למד' ביד אל (אל אויל) גוים מלא, כן נכון, וכן בהכי הנגבי אויל ירוי, ועיין מה שכתב המ"ם. — שם ל"ב ד': בפנים שלנו כתן על פני כשדה, וכן לרך להיות עפ"י המקובח שלנו לפחות ית פחיכה בוכה זה ען פני אל בני נחלף, פחמם בהכי הנגבי כתן בפנים אל נחל"ף ובחיבק, ובל הנליון בפאת על ק', מע', מכתן חים במלא זו מלחתא בין המעבחתי למדוקמי, והמקובח לפחות בפנים היא. ופ"ב יש להוסיף בין הפלוגין גם פה זה: למע' אל בני הבדה, למד' אל בני. — שם לין כ"ד: למע' ועבני הוד, למד' הוד ניוק, וכן הוא בחלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש, פחמם גם בהכי מלפתי הכר יוד בכף"ב בני המקובח ליחוק ל"ל, ובאמת הוא מעשוח הסופר. — שם ל"ב ח': למד' ויכה אל בני, למד' על, כנר הכי המ"ם בלחק בלין בחנך למע' על בני, ובחבח בדמוח ויבילילה לפאת בזיו למע' על למד' אל (בין מים כתן), והנה לפ היה ניד המ"ם לחביה חלף מוקם קכיף בהכי מלפתי הכי המקובח שלנו ופיפ שכם על פי המעבחתי, אבל הוקם הנכון למחמתי לפ היה פיפכה לי בדכם בנילוי מפקוק כי בגלי, ואמה מודיע לנו הכי הנגבי קכיפה המזכחיים שנו בפנים אל ובל הנליון על ק', ובל זיו לריך לחוק: למע' על בני, למד' אל כי על ק'. ובחלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש: למע' והנה על פני הסיכל, למד' על פני. — שם מ"ג כ': למע' על פנינם, למד' אל. כן נכון וכן הוא בהכי הנגבי אל נחל"ף, ועיין מ"ש. — שם מ"ג כ"ב: למע' בצפע ימים יפשר, למד' ישמר כי יכפרו ק', וכן הוא בחלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש, פחמם בהכי הנגבי מלפתי כ"ף יפשר וקרים ניו"ר, וכן כ"ף הקדוק ל"ל, לפיכך מי מפחר להניח פס כוכן בהכי הנגבי ופ פפקוח לפחלי יו"ד (יכוין הם מפחלפ זה המ"ם) היפ מזכחים, מו בחנך הנכון בהפלוגין, ופ נוקפת הכי כתן היפ מעבחים. —

תרי עשר, הושע י"ד ה': למע' כי בא אפי בחב, למד' אבני, לך בהכי הנגבי בפנים בחבי ניוד ופלוגי בוכף, ועל הנליון נן ק', ופ"ב לריך להניח למד' אבני כי אבני ק' — ובחלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש: לבחי כי בא אבי בחבי, למד' אבי ממני, כפילו בחלוף מבל על בלא אב, ובאמת מבחי בחגלי בפנים היפ בעות. — יואל א' י"ב: למע' מן בני מלם, למד' מן בני כ' אבני ק', כן נכון וכן הוא בחגלי בפנים מן בני, ועל הנליון אבני ק'. — שם ד' ז': למע' מבפפם פוסם שמה, למד' שמה כי שם ק'. כן נכון וכן הוא בהכי הנגבי שמה. ועל הנליון שם ק'. — עמוס ג' ו': למע' וד לא עשה, למד' עשה מעוק פ"ש, לך בהכי הנגבי עשה נלא מעוק ובא בנגש על הפ"ש בהנגבי ול"ג. — מיכה ו' ה' בפקוקם קפנם שלנו נגפש על מה יען שלמדנפתי מי כי מה ק'. וכן פלפתי ניב בחלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש, למע' מה יען, למד' מי יען כי מה ק'. ובאמת כך הוא ניב בהכי הנגבי בפנים מה, ועל הנליון מי כחיב מה ק', ופ"ב לריך להוסיף זה בהפלוג בפהלוגין. — נחום ב' ד': למע' יכבו בהלכתם, למד' בחלוכתם ק', זה בחלוף בבוחם הוא ניין מ"ם. ובאמת בהכי מכתב ד"מ מ"ש נפ"ק בפשטו, לך בהכי הנגבי בפנים בהלכתם, ולמע' נמלכ וחוסף נמלכם. פ"ב נפאה להניח כך: למע' בהלכותם כי בהלכתם ק', למד' בַּהֲלִכוֹתָם מ"ק. — שם ב' י"ב: למע' מרעה הוא, למד' ורעה הוא, כמו שהוקמת הוא בפנינו. לך מפחר מחלחי נפכי בחגלי נלפי נוחב בל לינו בלה ישול בחלוף, ועיין בה שחפלל נזה בפ"ש. לך מפחר מחלחי נפכי בפנים ומרעה הוא, ובל הנליון ורד כ' ולין ק', ובהכי מפחם ד"מ מ"ש: למע' ורעה הוא לבחיכם, למד' הוא כ' הוא ק', לין קנק יוחר שחלם ומרעה לפניכם בוש"ם, ובחלוף נוחב בל בלה הוא, ויש להניח פ"ב כך: למע' ורעה הוא, למד' ורעה היא כ' הוא ק'. — שם ג' ח': למע' ותישבי מנח לפוך למד' התישבי כ' התישבי ק', ובחלוני הכי מכתב ד"מ מ"ש: למע' התישבי, למד' התישבי כ' התישבי ק', וכ"ל פשוטים, פחמם בהכי הנגבי בפנים התישבי בצירה על היו"ד בהלכתן פ"ש,

ועל הנגעים **טָבִי** ק', כלומר שם מקום **הַתַּיטָבִי** מן ההפעיל מלש **הֲתִיטָבִי** מן הקל, ועיין מה שהבאתי לעיל מ' 117, וכ"ה לקרות כן: למד, שהשיבני כי **הטיבני** ק'. —

הבקוק ב' י"ח: למע' וקיקלון על כעסך, למד' אל. כן נכון, וכן הוא בכ"י הבבלי

שם ג' י"ח: למע' למלכה בבניותיה, למד' בבניותיה. לך בהכ"י הבבלי נמצים **בְּנָוֹתָי** מלש יד"ה ומצב ו"ו, ועל הבנין בבניותיה כ', וכן הוא בסלופי הכ"י: למע' בנויותי, למד' בבניותי כ' בבניותיה ק', וכן לרוך להגיה בהסלופין. — **צפניה** ג' ד': למע' תקחו מוקד, למד' תקחו כי תקחי ק', ובכ"י הבבלי נמצים תקחי ולא הושב עליו כלום מולי מבכתה, כי בסלופי הכ"י משם ד"ל והלשה שלהמדנחלי כולן היינהן מבכתה בקבלן מולבן והוא נגרר מסר המדנחלי, ישוריו מ"ם. —

זכריה י"ג ז': למע' ועל גבר עמיתי, למד' עמיתי כ' עמיתי ק', וכן נכון וכן בהכ"י הבבלי נמצים עמ"י הנבלי מדכתי, לך כתן עמ"י הנמ"ג — **שם** י"ד ד': למע' ועמדו רגליו שלמעלה מנמים דכוותים עמדו ורגליו ניום ההוא, ולין למבוא בהסלופין ניבל מלם רגליו שלהמדנחלי הוא נוסף, למד' ועמדו הבבלי היא נלא יסו', לך כן מלאתי שם נאמרו ניום ההוא מנני ענרינם עגולים לסימן מקוטנם, ועל הנגיון נמקבו: ק', מע' כי אשכון בנוכי בבלא לא כת' לא ק', ונ"ל מלום ניום ההוא קוין המעבריים כמו שלמלנו נהנגיה (למד' נזכר לנג לומדים לנו נ"ב שהנגיהות היו נוהנים ככך קידם ד"ל שהעיו שהיה שכיח בכ"י הזה) והנגלים ליהם כוסנין ומיהם קוין מוסן, שלם ועמדו רגליו על הר, וכן ועמדו רגליו ניום ההוא על הר, למד' ועמדו כרגליו בלשתי נ"ב שהנגיהות היו נוסנים ככך קידם ד"ל שהעיו הקוסם תמיד כהנגלי מהרנם נ' כשלים נעידנם הניה, ונהרנום בשניעת מנכין ן. — **שם**

ואלה ין הסלופין נגעים לסנוסים שלשים שהלופי הכ"י משם ד"ל מ"ע ושהשכים שהלופין הנבלי שקר, ונ"ם נעדוקים שלם, ושולי ניל נהנך: למע' מגיפה שלש, למד' שקר. — **שם** י"ד ב"ן: למע' העלה היצאה מק', למד' היוצאה שלש, שלם שהשכי הנבלי שלה שלשה. לך גם נש"ם כן, ונמש"ק ליה ושוא, ושיני יודע לשקן. — **שם** ל"א ח': למע' ונק לו כחיב, למד' ונק לא. לך הכ"י הבבלי ונק לא, ל' ק'. ושוא כחיב ונקי, שלם שמקומה שלנו נמ' שמיני היא שלשי נמנה ציון הכ"ו לא הקריון ה', ושיב העקומות שלינו שהדי, ולרוך להוסיף שהלופין: למע' ונק לו כוי"ק, למד' לא כחיב לו קרי. — **שם** נ"ב ב': למע' מעשיהם שעשי טון, למד' מעשה. לך בהכ"י הבבלי נ"כ שעשי ניהיל, ונם היונהן ב' שיבוי נלשון נניום, ונם שלנו נמעלכת נמנה ניו סיום ניהיל ול"ע. —

ירמיה ד' ל': למע' מקלעי בשך כוי"ק, למד' בשך כ' בשוך ק'. כן נכון כי כמלא זה הכחיב ניו"ד והקרי נוסיו נם בהכ"י הבבלי ולרוך להוסיף זה שהיק שהסלו שין שלנו. — **שם** י"ג י"ח: למע' השפלי שנו, למד' השפלי מק'. לך נם בהכ"י שלם יו"ד. — **שם** י"ג כ': למע' שאי עיניכם וראי ק', למד' שאו שאי כוי"ק, כן הוא בהכ"י הבבלי שאו וראו שהי התלום נוסיו ולם הועד על-כן כלום, וכן כ"י קיוב ומן נגרים, ולרוך להוסיף בהסלופין כך: למע' שאי עיניכם וראי כ' שאו עיניכם וראו ק' למד' שאו עיניכם וראו כ"ק. — **שם** כ"ג ל"ה: למע' כי (נק"ם כה) שמעו שים על לשהו, למד' אל כשמו. לך נם בהכ"י הבבלי על נעי"ן, ונם נשנש בין כ' על בשהו נש' משנים, ול"ע. — **שם** כ"ד כ"ד: למע' לך יד לסיקם בן שנן, למד' בני שנן כת'. כן נכון וכן הוא בהכ"י הבבלי נמצים בן שנן, וכל הנגיון: בני כ' בן ק', ולרוך להוסיפו בהסלופין שלנו. — **שם** כ"ז י"ט: למע' אל הכמודים, למד' לל. כן נכון, וכן בהכ"י הבבלי ל'. ונק"ם אל ונם נשכל נמק"ק לל העמודים ליש, וכן הלל"ק ליל קלם נלל"ם. ומ"ש לרוך להוסיפו בהסלופין. — **שם** ל"ה י"א: למע' ויהי נשנים ונר', לל לאמר, למד' אל האמר, בהכ"י הבבלי אל נלל"ם לך נם נקציים שלנו כן ישוין מ"ם יהי. — **שם** ל"ה י"ח: למע' מניח ל יהודה ול"ש, למד' ול"ש ל ישבי שלם. כן נכון כי בהכ"י הבבלי נשכל נשכר על הנגיון שלי בת', ונקציים שלנו שלשה שלי קנק שני המק"ק שמוקנם שהקה, ומ"ש כשוב, כי היא שלני נשנה בשהכתב בין ל"ד (ל' ני) שלש"ן, ולשיכך ניל נק"ם יהוקאל ל"ד י': למע' שם שניב נזה כלום. ולרוך להוסיף זה שהלוף בהסלופין שלנו. — כ"ד וקרי שקר ומ"ש ונר' לאכל, למד' לאכול לשם שלש. כולם בהכ"י הבבלי לאכל ל"ש לשהק בק': למע' לאכל ק', למד' לאכול כו"ק. ולרוך להוסיפו בהסלופין. — **דניאל** ד' י"ב: למע' וקלו יניד לו, למד' וקלו. לך בהכ"י הבבלי נמצים ומקלו, ול"ש לרוך להוסיף בהסלופין ק': למע' וקלו כ' וקלו ק'. — **עמוס** ד' ח': למע' שלשי שנשות, למד' שלש ישראל. כנה בהכ"י הבבלי נ"כ שנשות כמו שלנו לך נשם שניש מעשם הסופר משכם ניבוש שם הנגיון ישראל קר', וכשיש שהכ"י סיומן קולם נ"כ ישראל והוא נשכל מ"ד לשם שמוכ"ם, ני שם שהשמ"ם שהכתן כתן ישראל ושפוטים יב שם שהבניים שנוכחין כשן שנשות, ויעורין שם שהשבל נשר שהדים נשהכתם הוא שלש. — **מיכה** ד' נ': למע' לא ישלו, ושקיקים להמדנחלי

שקיה שהשלש, ושהלימהו לני עש"י הכ"י הבבלי שנו ולא ישלו נוש"ו המנוך, ול"ב לרוך להוסיף; למע' לא ישלו, למד' ולא ישלו נוש"ו. — **שם** ד' ה': מה יען, יעוין לעיל לד 130 — **שם** ד' ה': למע' אל שנעטו. נם כשן שקיה שקיקים להמדנחלי, ושהכ"י הבבלי נ"כ אל כולשה שעטום והיה נ"ל ואל נוש"ו, שלשר מיומנן ם' נוש"ו, ונם מרנ"ל פרק לין דוכתין כולשה שקלשו נוש"ו (יעוין מ"ם ל"ב שמע; מיכה שהקיקים נוש"ו מזכרים היל, ולרוך להוסיף: למע' אל שנעטו, למד' ואל נוש"ו. —

מוספים

א׳ (סייך נלד 4 סוכה 8 מלמעלה לסמ מלוס: על הנקור)

אלו המיקונים מזומנים היו בשעת המקדש הגדול, אלא שאמר כן בשלך עלי לבי, והסכמתי שלא לעכבם יותר, מטעם שהודעתי בהסעלה לנד 121, והדפסתים בסוף זה המצוע, עין לד הנ״ל ואילך. ומעתה יוכל הקורא לעיין עליהם שם.—

ב׳ (סייך נלד 6 סוכה 6 מלמעלה לסמ מלוס: כשהם נוטים)

ואל יקשה על הקורא כשיעלה לפעמים דגם בשעות מזה המשקל כשהם נוטים, כי הנה יש לו לדעת נ״כ שהקדמונים השתמשו לדעתי בנקודם זו שלשתן קורין דגם גם למכליות לחלות מוסף על הנ׳ הראשיות שזכרנו שפנים. וכשיתבונן בדבר ויתקל אחר הקנם שהניעה את המלמדים להכניסה בשות שלא כשבנו, יתעורר מעלתו ותתגלה לו בלי ספק כוונתם שם. בד״מ כשיעלה שלא חִשְׁבּוֹנוֹת (דה״ב כ״ו וקהלת ז׳) בדגם הזה״ן לעפ״י שהיא בשו״ת, לא יאמר ע״י מליאת זו להכאים את היסוד שהשתתי בפנים בכלל, אלא יצמד מעט, ויסתל לעלמו מה בשתנה מלה זו מאחרות שבדוגמתה? ומיד ימלא שלנו בנקודה זו להעיר על הסוף שהוא כפ, ושלריכין בשניל זה לבטא את הניית שאחריו רפה, מפני שמלה זו היא מהמשקל חֶשְׁבּוֹן ענין מחשבה, שנו הני״ת רפה גם בנפרד, אבל לא מן חֶשְׁבּוֹן הנופל על המספרים, וכן בכל כיולא בזה, כי כלל גדול הוא שמקומות רבים היו מעיריס ע״י נקודם מה, שהיה מכוונם או טעם או דגם על ענין מה, מובן מה, או פירוש מה.

ב׳ (סייך נלד 7 סוכה 9 מלמ מלס: ההפסקה)

העירן על מליאות ההפסקה דהייבו על מליאות האמצע או הסוף פסוק מפני שבכלל לא ידעו אז עוד מן המפסיקים האחרים הפחותים ממש, ורק ההפסק של האמצע והסוף פסוק לבדו נותן הוא, והם נזכרים בשמותם כגד נמל׳ טופיים, עם שגם המוותיהם לא נודעו עוד, ולפיכך היו מוכרחין להעיר עליהם ע״י נקודם. אבל ע״כ לדעתי גם להקודם הגמלאה לפעמים בשיש לכיוני הכוכח לא היתה מכלית לאמת אלא לרמז על ההפסק, כגון בשלא אֲצַוְּךָ (שמות ז׳ ויל׳ ל׳) הנקודה הוצאה ע״י הענגליים (כי הענגליים מינם יודעים מדוחים כאלו כלום. יעויין לד 45 ולד 63) לסמן את האחנח. אבל אֲצַוְּךָ (מ״א י״ח) שטעמו קבולתא, שכ״ך רפי, וכן מצוך ג׳ דגשין (דנר׳ י״ב) שד בשתנח ושד נמ״פ. לאפוקי נדב׳ ו׳ שטעמו גו קבולתא הוא רפי. וכן כל הדומה לזה לעפ״י אלא עמו זה בכל אמ״ק. ואין דעתי נוחה מהגדת קלת המדקדקים שהדגש בכיולא בשלו למשלוש גו״ן הנוסף. אלא למה יוסלש הנוסף, לא יסוף ולא יוסלש. ושוב שא״כ למה יוסלש בשמ״ק יותר מהשתי

ואני מודה לך בזה (על דעת המדקדקים שהזכרתי כן) מ"מ יש לי עוד דברים להעיר. ואולי
אעשה זאת בקוף ספרי הי"ה (ישויין להלן קוף עוקף זה), אבל אזה שאתה ממהן
בשלילת חטוף דגושי וחטוף נחי, ובוודאי יותר מחמת קטן מדגים וקטן חוטף ורוגשתם,
לא מובן להודות לך בזה, כי טעמתך לשלושה ציו"ד היפך מיטו נוסף בלשון הקדש רק
בשמות בני אדם והמקומות והמספרים, אף שזכרי אמת, מ"מ מהלשונך אזה מעלת רחמניות
מיוחד מן רחמני אלא מן רחמן והיה דרך לשון לדברי כמו גזלנית וסחוטנית שהן מן גזלן
וסחטן מיוחד נכונה לדעתי, כי לשון תורה לשון חכמים לשון, ומדרך המקרא נראה
שמלת רחמניות מן רחמני, ואחרי אלו מולידים בפיהם שם עצם פרטי נעמן, שהיה עפ"י
הנחתך דוגמת לשון חכמים, גודלי לשון להוליד שם היחס נעמני, והוא היה כן אלא
לנעמן משפחת הנעמני אלא נו"ן (נחל כ"ב) כמו שמולידים גם מהיפך שמות שאין היפך
נו"ן, ושמות היחס שלהם נגו"ן, כגון שילוני גילוני פוני שהם מן שילה גילה פוה,
אחרי שלהמקרא דרך לחבר מיוחד בנזכות כאלו. שניה מה שאין לחתה זוכר בדרז"ל יותר
מאלה אמתי עוד שמות היחס ציו"ד שיהיו מוריס על חיבות הדבר. הנה לך פחמי מן
פחם, שופטני מן שופט, חנוני מן חנות, שולחני מן שלחן. שלישית מה שחתה גוזר
מחוברת מן סתון, שהם לפניך עוד צדקניות לחכמיות כשפניות קולנית ודומיהן, שאמר
שאמר שהן מן צדקן לחכן כשפן קולן הנלחי נמולחים בדרז"ל? מי יקבל ממך בעיניים
כגדולות דבר זה, ולא יאמר הנח לאיה לדבריך? רביעית אחר כל אלה הלא שענתך
הולמים על חטוף דגושי וחטוף נחי מופרכת מעיקרה בהיותן נאמת שמות המתיחסים ל
המקום, דהיינו הקמץ הגמלא במקום לפני הדגש או הנח הגרוני, ואדרבה אילו היתי
מכנה את הקמץ בד"מ קמץ מדגים כמו שאתה רולה שיהיה מתעה בו את הקורא לחשוב
שזה הקמץ הוא הוא המדגים, לרוני שהוא מכנה להדגים האות שאחריו, מה שאינו כן,
כי לא שימני המגושות שאלו הם הגורמים את החציפה, אבל היפך החציפה היתה בבר
עיני קדם קודם המלאת אלו הסיומים שגורה בפי הקורלים, ואתו המנקדים הבלייים
ורלו לשמן אותה לעיני הקורא והמליצו הקו השוכב ממעל או מחתת לסיומי המגושות
לסימן החציפה. ואיך יקרא קמץ כזה קמץ מדגים או קמץ חוטף שאינו פועל
החציפה אלא מהמגה בלבד? תמיהים, אולם דבריך: אך אין אנו לריכין להמליך שם
מדם שילדך לחטוף נחי ולחטוף דגושי יהדיו אבל די לנו להמליך שם אחד לחטוף דגושי
ושם אחד לחטוף נחי, נחנה נלמדתי להבינם ולא אוכל להולמם, לפיכך יהיה מטובך
לנאחם ולהבינם לי. — שמנה נזאת נדקת נאמרך כי הקמץ או הפתח שאני קורא
חטוף לינגו שאחת חטוף כי הקריאה הסיה לינגה נקראת בחציפה, ונהיפך היה נקראת
שנאת כי היא מוסבת אות חטופה הנגררת אחריה עכ"ל, כניס דבריך. וגם אני יודע זה
היטב (כאשר נראה להלן בשמוך) אבל מה יכלתי עשות, הלכתי בזה אחר המנהג, וכבר
ראו כל המדקדקים כל הנרה מורכבת בלי טעם כהגדת חטופה וקראו למהועה שלה
מהועה קטנה. ואילו לא כניתי אותם כך, לא הניעוני רובי העוסקים בדקדוק, אעפ"י
שאין זה אמת. —

בטלת צבחר שנ"ל בדל"ת עפ"י הערוך כ"י שנידך, יפה הסוות אותה עם
nihil הסורי, אך חושב אני להעיר שאחתל לעיין עליה בליקסיקון
הסורי להח' מיכאעלים שאינו כעת ת"י, כי כפי מה שנאחר בזכרוני כך כתיבתה גם
בסורי נרי"ם, והודיעני בשובך אם כך היא, או זכרוני הסעני. —

עד כאן דברי הסוגתי, ועתה מוכן אני לקיים הכטחתי לעיל בהרחבת הביאור למה
שהויתי דעתי בפיים (נד 7) בהדגש שנאלות יחסין יחמד, ושאת שבעלי המקורה
מכנין הסוה רפה והסנועה דגש, והנאתי דוגמת מעלת בָּשׂוּב נ' רפין, בָּשׂוּב ט' דגושין,
ועכשיו רואה אני שקלחתי דברי ולא יפה בחרתי בדוגמת זו, לפי שעל ידה נתתי מקום
לטעות נכוונתי, עד שאפשר גדול כבשב"ל כ"י מלא זה מקום לפגיע עלי, ולפיכך אני
חולך לפום לפני הקורא המנין שני כללים לפסיים, שאפשר יחתיפו עוד ניקורים
לדגשים רגים ולשורות דגות, שלא יוכל להניחם פה נבדי שלא להגדיל כשות הספר

יותר מהשיעור שהניחתיו, לך עכ"פ יחנאר על ידם כוונתי שרמזתי עליה בקיצור בלד
הכ"ל, ואתן ואומר:

כלל א': כל אות שואיי שהוא נע (או השוא נע שאחתיו) נקרא אצל בעלי
המסורה רפי, כגון שָׁלוֹם מד מן י' רפין (בר' ל"ז ל"ד, ומ"ח י"ו), ונ"ל,
כ"ש נאשר נלשון י' חציפין, והטעין אחר. כמו זָהָב ד' חציפין פחחין (רים פקודי), וכן
עָנָן ד' רפין (קוף ס' שמות), לחנם ניחזק, מ' נאשר נלשון חציפין, ונשערכת נלשון
פחחין, כלומר לאחוקי מן עָנָן נכפרד שהוא נקמץ, וכן נָשִׂיא ז' רפין (נחל ז', ובר'
כ"נ) ניחס אל נָשָׂא נקיץ שהוא דגוש, וכן מַטֶּה ל' רפין (דב' י"ח, וכ"ח) לשוחת מָטָר
שהוא דגוש, וכן נאוחיות אהה"ע, כגון מַעֲשֶׂר*) ג' רפין (פ' לֶךְ לְךָ) (נכלן הוא לאחוקי
מן מַעֲשֵׂר שהוא שם הטי"ן הנקרא ג"כ דגש, יעויין כלל ג'), לַחֲסוֹת ג' רפין (רות ג')
ונשערכת: ג' מלא, ט"ם, ונ"ל: ג' ומלא, וכן מַחֲסֶה ט' רפין בלישנא (יואל ד' ומלים
מ"ז וע"ח) וכן הוא נשערכת, לחנם נחלים נ"ח: תחסה כ' רפין נשעות, כי שם נ"ל
הפי"ת שהוא פשוט (יעויין מ"ש ליואל ד', ומה שהעירונו שחקוני הקונקורדלנץ לערך
מהסה), וכן נאוחיות השעות בוכ"ל וה"ח השלשה הכנכנים על חיבת החציפה, לפי שחקוני
שלילו היו נחטועה לא היה נא דגש לחריכן, כגון כשכנכנין על חיבת שלחציפה אהה"ע,
כמו וְאָתַן ג' רפין (יעני מ"נ) לְאָחוֹקי מן וָאֶתֵּן שהוא"ו נקמץ, ולאו דוקא שהקדם הנקלפה
דגש חליה חלחת. ושל"ז ג"כ בְּלֵילָה ג' רפין, לְכִסֵּא ו' רפין, הַתְשִׁבֵּחַ ג' רפין, הַנִּשְׁבָּע
ג' רפין וְיִרְאוּ ג' חציפין רפי ודומיהן, אין לחשוב נהם, כמו שחשב הלח"ג ז"ל (שפהח"ם
לד כ"ה) ולחריו שח' הלד"ל כ"י, שלכך נקלחין רפין לפי שאין לחריכין נקודה הנקלפה
דגש, לאחוקי מן ה' הידיעה וול"ו הסיפול שלחריכין דגש, חיכו כן **), ומי שעובר כך
עושה הטפל עיקר ומחליף הסנה נמעובר ונולח סימנו של דבר מה כלילו הול עצמו
על זה הדבר. אלא כל זות המחטועה נחטועה, שחוכל ליפול לסנה מה, לו שחטועה הסיא

*) לשון המקובה: מעשר ג' רפין ופי' ויפן לו מעבר, ולנני לוי הנה, ולא הלויס הדבר, וכל
המעבדי דבו', ע"כ. נכלן ע"ם, ול"ל: וכל מעשר המעשר דבו', והנה ס"ם לנמני' יו"ד נסקפה
נמנין המקובה מעני שכל הפעניס מנקדים גם נמקומות לחכיס העי"ן נשוא פשוט. והנ"ל שם גם ב
מקומות שחכוה שמלא הול, שכך על פיהן כל קריה מַעֲשֵׂר, נמ"ם מַעֲשֵׂר, והיה הכהן וגו', יעלו שם
מַעֲשֵׂר, וכל מַעֲשַׂר הַמַּעֲשֵׂר דבו' נמ"ם בַּעֲשֵׂר הלוים, והעלה שכך ל"ל, ונאמת נכלה שבן הוא
הנכון, לך מהמלה שלא הע"ב כלום על לשון המקובה: נ"ת בעשר, שהוליפה מן מעשר המעשר,
וכי מה ענין זה אלל זה, ושלא בעשר פיהו ש"ד שלא מקור. לך כוונת המקובה היא שכל לשון עישור
שהעיר שלו בליבה, שם"ם שלו שם"ם, בד"ם מַעֲשַׂר הַמַּעֲשֵׂר שהן ניחס הנשבר, נמ"ם בַּעֲשֵׂר,
שאחת"י שהטיין בליבה, הפי"ן בשוא פשוט, וכל שהטי"ן בפחם, כגון הנקמץ מַעֲשַׂר, הפי"ן בשוא
פשוט, נמ"ל יעלו שם מַעֲשַׂר דנמני' יו"ד, שהטי"ן בחי"ם שהוא קמוץ ובפי"ן בפחם, וכבר
מקובה ז' בשלים (עיין לד 123), לפי שהבשליים קיבין כי שכלה לְעַשֵּׂר (דב' כ"ו) מן שמיטל שם"
בן נספלו, ולילו המעבריים קיבין גם שם לַעֲשֵׂר עפ"י בן שבר, והיה לה למקובה להוליף גם שם
זה, ולומר בר מן ג', עפ"י הקיבוף שלהם. ועיין לעיל לד 166.—

**) לא יעלה הקוף לחשוב שלילתי לומר בכלל שכל מקום שנאקר רפי אין בכוונה שלא
הנקדה הנקלפה דגש, שבר בחחת אין דעתי כ"ש על לוחו אין מן הכתים שהחחתי, וגם לפי יודע כי
נאלחות היו מקומות מעטים המשקיפות כנלפה ל נקודה הדגש, כגון וְנָבְזֶה לים כפי (ש"ב י"ו) (שם
שחחתר ג"כ שגם כאן כיוונו נאלח כפי שקרון כאן הנגלע) שלא שחם כוונתם על הנקודה כן שלא
יוסר מלומרים, ונקלחן גם מוחעים, בד"ם שה שנאקר ביחוק, ל"ש: שָׁלְחָה ו' רפין, שך נשיש יש
שים מוקף ג' מן הפיעל שבר, כפי מן שלוחי של הקל, ול"ש. —

נלמ במקום הטוב לכנה מה, היו מוסגין הכתוב דגוסם (כלומר מזקה) לעומת הנכתוב
כתוב בטוב נע, לפי שמלמיכין לומו והוכיח לומו במלומו בפיעול תנועה שלימה גלי
חציפה, וכשהוב גלי תנועה כיוצו לפי מו חטף, כלומר הנכתו רפויה גלמי מפוכח
כ"ל מפוסק, כמו שלמדנו מן הדוגמאות הנ"ל, אפי' במלות שאין מקום לנקוד דגש כלל,
כגון במלת שָׁלוֹם שהניחוהו רפי, ניחם מל שָׁלוֹם נקמן שמשנהו דגש. וכן בפועיות
השמוש, כגון מה שמשכר במעכת וְלָנוּ ג' רפין (שופ' י"ב, ומ"ל כ"ג, ודניאל ט') ומד
מה (פ"ם, ונ"ל לא) לכם וְלָנוּ (עזרא ד' י'), הרי שהמפוכה רומה לח חו"ו השוחי
כשהוב נע כאפי לגבי הוח"ו הקמון, לעפ"י שאין מקום כלל לנקודה הנקראת דגש. וכיוצ
ג"כ כל וח"ו השמוש השוחי רפי רק ניחם מל המלה בעלמה כשהיא גלי וח"ו, כגון
וְזַרְעוֹ ז' רפין, כי כל הי"ו הנשלחים שם קמני זַרְעוֹ. וכן וְאֵת שמן ז' רפין (שמות ל"ו) כי
כל השמר אֶת־שמן (והמפוכה לניכם חיקון: ת' וחת נרות המערכה, ל"ל: וחת נרותיה
נרות המערכה, והוח נשמות ל"ם ל"ז), וכן וְלָקַחְתָּ ד' רפין, כי כל כ"ו נשלחים
לָקַחְתָּ קמני, ונראה לי עוד שנשניכה זו שחילו לכתוב ג"כ רפי לת החי"ו שיהיה נשוח
המלה שדכה להתנועע בתנועה, כגון וְקָרָאתָ ד' רפין (יחזקאל ג') שנ' ויחם נשחמיה:
וקראת שמו עמנואל, וקראת שמכם הרעש, וג' לנוכחת: וקראת שמו ישראל, וקראת
יהושע תומותיך, אשר לי אפשר לחשוב כוונתם שמפ"ו גלי נקודה הנקראת דגש, נשיות
שגם הקמנין נשוח שכרי נקודה זו שם, וגם אין לחשוב שכיוונו על סוח"ו השוחי ככ"ל,
כי הלא גלתי במלת קָרְאַת קמני נכל המקרא, ול"ש לאפוקי מאי ? אך ניחה לנוכח
נאמרם רפין שהפי"ו גלת קמן, שהיפך מל וְקָרָאתָ לנוכח שהם י"ל נוקרא. —
אמנם כשם שחות מהנועת בשוא נע נקרא רפי, ניחם מל חות מהנועת נחנועת שהוא
דגוש לעומתה, כך זה השוא שהנועת בתנועה כשהוא הנית פשוטה שכינה מוכם רפי
ניחם מל חות מהנועת בתנועה ושהניו נם נרחה, ועושה עמו הנית שיהיכנה גלמי
מועעמת, כי גם זה שוא

כלל ב׳: כל אות שואי שהוא נח נראה (או השוא נח שמחתיו) נקרא אצל
בעלי המסורה דגש, כמו שמניח ג"כ נעל מקמש"ם לד כ"ת ע"ב נשם
המסורה, ול"ל: כל לשון הטלמת נדגש, ר"ל נשוח פשוט, כמו ושם הַיָּלַדִים יֻלְּדוּ
ודומיהן, וכל לשון חסיס דגש, כמו נעל כנפיך אֶחָסֶה, לומר לך מַחְסִי יהיימין, מון
מן ו' רפויין, ר"ל נמ"פ או נמ"ם, כמו וי"י מַחְסֶה לעמו, נוסי אֶחְסֶה בי. וכן למרו
מעשר ב' דגושין כמו מַעְשַׂר החרן וכו' וכל שאר רפויין, ר"ל נמ"ה. ויש שנת
הַמַּעְשָׂר, עכ"ל (מקורות אלו מוטעות הן ולא דק נהן, יעויין מם שכתבנו נמיקוני
הקונקורדנץ נהטעם לערך מחסה) הרי שהחות הנה (או השוח נה) נאמר דגש לנני
החות הנע (או השוח נע), לך מה שחומר שם לפני זה: ודע כי יש מין שוא שריחו לו
דגש ושוח נשוח נם שחתם ממ"ע, כמו יַחְפֹּץ יַחְפֹּר וכו' לשו דוקא ניח, אלא
כל הנית מוכנת נלי טעם, נין שמופע אהח"ע או נם חות לשכ, ונין שהחות הנה נרחה
נשכתב, או שחוח נלמי נכתב וחוח נכלע נחות שלשריו נשנע, נקראת דגישה לעומת
כל הנית פשוטה והיא שהנועה, ומ"ל לעומת החות שהנועה נשוח נע. ועשית היה
מנהגם לשמן כל חות שה נרחה ע"י נקודה שהכניסו נחות שלשריו (יעויין לעיל יג 111)
לך קלת שהנקדים השמיטו זאת הנקודה נרוגש, משכר שהשוח הפשוט שייך עליהם
שהם נשוח, ולא הניחום כ"א נחותיות שיש לשעות נהן ולחשוב עליהן שהם ניתי. כגון
שכר לותיות אהח"ע או לשכ לותיות לנ"ר שהוכיחים לעיל, נדע"ם יַחְפֹּר בְּרֵאשִׁית תוניהן,
או שמקומות שחלף ההשלים שניו שה לנע שהנה לח המוען של מלת שם, נדע"ם לְהַצְבִּיא
ני שעמים, שהנל"ם לימנו שה (דגש) חלת נע (רפי) = לְהַצְבִּיא, נשלוף לְהַצְבִּיא helagern, angreifen
על הל ליון, שים דגש, לפי שהוח שמוען שה (דגש) חלת נע (רפי) = לְהַצְבִּיא, נשלוף לְהַצְבִּיא
dienſtverrichten, ושה נח ג"כ שהכניסו נקודה לשיון הדגש (או לשכיל לשיון שהי הנה)
כשהי שהם שכר שהכתב ושלת שהשוח, שם שנעלי שהפוסה שכיון גם שהוח שהשוח של
הנית פשוטה לעפ"י שהיח נתנועה, שהקלתה רפי חלגם לנני שהנית שהיכנה נע"ל,
מועעמת, כי גם זה הוח

כלל ב׳: כל אות שואי שהוא נח נראה (או השוא נח שמחתיו) נקרא אצל
בעלי המסורה דגש, כמו שמניח ג"כ נעל מקמש"ם לד כ"ת ע"ב נשם
המסורה, ול"ל: כל לשון הטלמת נדגש, ר"ל נשוח פשוט, כמו ושם הַיָּלַדִים יֻלְּדוּ
ודומיהן, וכל לשון חסיס דגש, כמו נעל כנפיך אֶחְסֶה, לומר לך מַחְסִי יהיימין, מון
מן ו' רפויין, ר"ל נמ"פ או נמ"ם, כמו וי"י מַחְסֶה לעמו, נוסי אֶחְסֶה בי. וכן למרו
מעשר ב' דגושין כמו מַעְשַׂר החרן וכו' וכל שאר רפויין, ר"ל נמ"ה. ויש שנת
הַמַּעְשָׂר, עכ"ל (מקורות אלו מוטעות הן ולא דק נהן, יעויין מם שכתבנו נמיקוני
הקונקורדנץ נהטעם לערך מחסה) הרי שהחות הנה (או השוח נה) נאמר דגש לנני
החות הנע (או השוח נע), לך מה שחומר שם לפני זה: ודע כי יש מין שוא שריחו לו
דגש ושוח נשוח נם שחתם ממ"ע, כמו יַחְפֹּץ יַחְפֹּר וכו' לשו דוקא ניח, אלא
כל הנית מוכנת נלי טעם, נין שמופע אהח"ע או נם חות לשכ, ונין שהחות הנה נרחה
נשכתב, או שחוח נלמי נכתב וחוח נכלע נחות שלשריו נשנע, נקראת דגישה לעומת
כל הנית פשוטה והיא שהנועה, ומ"ל לעומת החות שהנועה נשוח נע. ועשית היה
מנהגם לשמן כל חות שה נרחה ע"י נקודה שהכניסו נחות שלשריו (יעויין לעיל יג 111)
לך קלת שהנקדים השמיטו זאת הנקודה נרוגש, משכר שהשוח הפשוט שייך עליהם
שהם נשוח, ולא הניחום כ"א נחותיות שיש לשעות נהן ולחשוב עליהן שהם ניתי. כגון
שכר לותיות אהח"ע או לשכ לותיות לנ"ר שהוכיחים לעיל, נדע"ם יַחְפֹּר בְּרֵאשִׁית תוניהן,
או שמקומות שחלף ההשלים שניו שה לנע שהנה לח המוען של מלת שם, נדע"ם לְהַצְבִּיא
ני שעמים, שהנל"ם לימנו שה (דגש) חלת נע (רפי) = לְהַצְבִּיא, נשלוף לְהַצְבִּיא helagern, angreifen
על הל ליון, שים דגש, לפי שהוח שמוען שה (דגש) חלת נע (רפי) = לְהַצְבִּיא, נשלוף לְהַצְבִּיא
dienſtverrichten, ושה נח ג"כ שהכניסו נקודה לשיון הדגש (או לשכיל לשיון שהי הנה)
כשהי שהם שכר שהכתב ושלת שהשוח, שם שנעלי שהפוסה שכיון גם שהוח שהשוח של
הנית פשוטה לעפ"י שהיח נתנועה, שהקלתה רפי חלגם לנני שהנית שהיכנה נע"ל,

כגון וְנָח ז' רפין (פ' נח) ניחם מל וַיָּנַח ז' דגשין (פ' קרח). וְיָסַף ז' רפין, לעומת
וַיֹּסֶף ג' דגשין. הָנִיחוּ לית רפי, לשפוקי מן הַנִּיחוּ־שֶׁסִי לית ורפי, לשפוקי מן שֶׁשּׁוּ,
ע"ל שכוהו כל עוברי דרך. אותם ס' רפין, לש אֹתָם־ חָזְקוּ ג' רפין, נהשקפה מל
חָזְקוּ ד' דגשין. וכן להיפך אָרְפֵה ג' דגשין, לש אָרוּכָה. לָקוּם לית דגש (יהושע י"ם)
להניל לָקוּם שהוח שקוד מקור מן נע"ו. הָלְכוּ ג' דגשין, לש הָלְכוּ · נכל חלה ודומיהן עוד,
הנקודה הנקראת דגש היח רק ניחם להגה הנאחר, שהוח הוח הדגש נאמת, לפי שהוח
מדגיש ומוסך ההגרה ומאריך נה יותר מפיעור הנית פשוטה. וגם כאן לש נהשקפה
מל הנקודה הנקראת דגש (שנאמת היתה חלת ניחם להדגש כלומר להגה הנאחר) כיוצ
נעלי מפורש לח החנועות הסרות נקודה זו מאחריהן נשם רפי, חלת נהשקפה מל הנית
מוכנת נלמי מועעמת נכלל, תהיה מורכנת מאמת נה נרחה או מאמת נה נגלע נל"ל.—
היוצא לנו מזה נענל"מ הנית sch^e (לחי הוגר כאן כהנית הספרדים נפי המנהג)
נמלת שָׁלוֹם היח רפי לגני הנית scha נמלת שָׁלוֹם, אשר היח נם היח, לגוני הנית
scha, לעפ"י שהיח דגושה ניחם מל sch^e, מ"מ רפויה היח ניחם מל schal נמלת
שָׁלוֹם, או מל schal נמלת שַׁלְמֹן, נאופן שכל אות נע נקרא תמיד רפי, ואל"ל ניחם
מל הנית מוכנת נלמי מועעמת, חלת חפי מל הנית פשוטה, וכן להיפך כל אות נה
נהנית נלמי מועעמת, יהיה נרחה או נגלע נקרא תמיד דגש, ואל"ל ניחם מל אות נה
חלת חפי מל הנית פשוטה*). חך כל אות מהנועה נתנועה נלי נה מאחריו הוח דגש לגני
האות הנע ורפי לגני הנה נין נרחה נין נגלע, אשר מזה הכלנוד הנה והנה נה שמנועו
נעלי המפורה לכתותו נפיוחו רפה או דגש, ונאחו יותר לכנית ניחוסם חליו חת חנע
רפה ואת הנה דגש כנ"ל. — ונשאר לנו עוד להעיר שנעלי שפורה מכניס ר' חלו
הקנוחת, שהם תמידיים בכנויים, נשם רפי ודגש, חפי' נמקומות שנשמנה דינם לקנה
מן הסנות, כגון נחותיות נוכ"ל נכל מקום שדינם נרפי (דהייגו נשוח נע), וגם נחיים
נתנועה נשניל השוח שמחריהם, כגון בְּהַמָה ו' רפין, וְתַחַי ג' רפין, וַאֲדַבְּרָה ז' רפין
ודומיהן, וכן להיפך נכל מקום שדינם נדגש (דהייגו נשוח נע) ונפל הנה לנמרי
נשנית האות הגדון שמחריו כמו וְאָתַן שהוח דגוש נכ"ל, ונזה מנוסרים דנרי נעניים,
ונפלו כל הקושיות. —

ד׳ (סיים נלד 9 סוכ 4, שנת מלא: שעויות)

יעויין מה שכתבנו להלן נד 129 ליחזקאל י"ג י"ו. —

---

*) ובזה נגין מה שנמצא על רַעֲמְסֵס: ליש רפי (שמות ס') מה שהמ"ם ופה"ם לש פירוש פשוט
ע"ב, לך פירוש רפי כאן הוא שהע"ין נשמת, כי לולי היה נשוא נה שוא רַעֲמְסֵס, כמו שהוא שמ
מ"ו י"ל, היה הע"ין נה, וזה נקרא מלפ דגש, וגם המ"ם היה גז שלפ הנגליים (וגם שלפ
העבריים) נשאם מניקד נדגש, ומד"ז הע"ין נשלת יַעֲבְדוּ נד"מ וכל לכנותו רפה. לפי שהנקודה שלפ
עם מכת המ"ם (רפי) של יַעֲמֹד, היפך של המ"ם, דיש נשלת יַחְפְּרוּ הנקרא דגש, כבא מן יַחְפֹּר
וכן כל מל"ם וה"ל נם נפעל נקראים רפה שלפ נשלי הפורה לנני תופן שהם נהנועה שהם
גם נשלפי כגון ושעָרָה ליש רפי, ולפיכך יָהּ ד' דגשין, וכלומר שהם"ם נה נלשה שהוח שלפ
והנקודה (שנקראת מפיק לו דגש כי שניהם שלפ תוכ) מוכה עליו. וכן ז' מזקין אֲדוֹנִיהֶם
כלומר שהשלפ פיגנו נם נפעל שלפ נהנועה, שלפ"י שהיח שהוח שהנועה שהשלפ נהשלפ
כי נהשלפ נפלפ נם נפעל כמו לַאדוֹנֶיךָ, נשלפ שהוח שהנועה נהשלפ לפי שהוח (כמו
שהנועה נהנועה (כמו עָנָן לנני עָנָן, עיין לעיל) וסוח דגוש לנני תופן שהם נם נפעל (כמו לַאדוֹנֶיךָ
לנני לאדוניך כנ"ל). —

ו׳ (סייך לע כב לנף מלוס כפנוסום סוכה 14, לסכי מלוס : וחר פתח)

וכן נמסר נהכ״י הנגלי על מלת יִקְרָאוּ (יר׳ כ״ג ו׳) מן מל״ך ני״ת סוף מלמת קמוץ הלין כל מד וחד לית דכותים. —

ז׳ (סייך לנד 40 סוכה 1, לסכי מלה: דגש)

ובכ״ו של שנת רמ״ט כתב הסמסוני בפירוש שכל ויהי כי נתליפת קטנה. סכ״ק דגש והחליפת קטנה מולכ״ת. יעויין כרס חמד ס׳ לד 62. —

ח׳ (סייך לנד 44 סוכה 10, לסכי מלה: לבד)

והיא כעין יחד, וכך שמו נחרמי וכורי צנורא, ונעדני צנארה. ונמשנה כלים י״ג ה׳, צנורא שפשפה. —

ט׳ (סייך לנד 68 סוכה 3. לסכי מלה: והשקית)

ובמערכת: והשקית ד׳ ג׳ מנמן מלרע וחד מלעיל, ע״כ. כ״ל שהמלרעיים הם לסמיכין למלה שתחלתה מל״ך, דהייט את, אותם, אותו. והמלעיל ברגלך. —

י׳ (סייך לנד 71 סוכה 4, לסכי מלה: אחור)

רצוני מפני הדמיק הטעיתה נסוגה לחור. יעויין לד 113. —

י״א (שם סוכה 6, לסכי מלה עֲזָבָה)

מה שנקדתי כל קמץ חטוף נקמץ ושוא, לפילו כשהוא לפני לוח השוחים הוא מפני שכך מלחתי נהרבה ס״י נוסנים שמנקדין כל מטעם חטוף נהנרת נוכנת נחטף דהייטו נחטועם ושוא. (כמו שהיו לפני ג״כ כ״י לחכיס שמכהגן נסיפך זה לנקד ת׳ כל שוא מוכרח לחללו לפי חחת אהח״ע רק נחטעם לנד, יעויין לקוטי קד׳ לד קל״ז ולעיל לד 147) וכן היא דעת ר׳ יהודה בן בלעם. לפע״ז שנעל מנחם שי לחהליס קי״ח חולק עליו, ע״ש. וכן קולחם המסורת נכ״י של שנת ד״ל חש״ת נדנרי סימים כל פחח שנלחי חוחעם פחח חטף, כגון על מלת בְּנֵיהוּ ובניו: חן לחם שפלח דנרי סימים עד פלגיח לסיפלח כנניהו פחח שפף וכו׳. —

י״ב (סייך לנד 81 סוכה 7, לסכי מלה: לחוחיך)

ונמצאים עוד ג׳ שלופין ממין זה ניחזק׳ סימן כ״ח פסוקי ו׳ וז׳: וידעו כל יושבי מלרים כי אני י״י יען היותם מעצנת קנה לבית ישרחל נחעשה נך בבאך (כן הוא הכתיב) חרון וגו׳. ל״ל יען היותך נכ״ף ת׳ ת״ס, כי לפוחח פרשה שכחוב מדבר נכל הפסוקים הקודמים ע״ם, ולפיכך סייך לחכיו נחעשה בך בבאם (נסיפך כאן ל״ל נמ״ס ת׳ הכ״ף) דהייטו נכאם של בית ישרחל. וכן כללם לי נ״כ לפרש: הוי מעשה לעשו מעשה ממחך ואף שכך למען שמע שלי מעוליסים (חנק׳ ג׳ ט״ו), פחח נקיטוי לנקחר רעהו, ומלנ לנוכח יחיד החתך, וס״ת נעקחרים לנים מעוריהם. פולס רעהו קיטוי לרנים = רעיו, וכן נהפללנו נעד רעהו (לשון מ״נ) ומיין לד״ק שם, ום׳ החתך ל״ל החתם נמ״ם ת׳ כ״ף כנ״ל. ושענין שוא: לוי על מי שמעשה רעיו ומנהג שת חומם (מעשה ענין שנור וקנון וכוספים, ומחמם מלמון חמוס מן הכפרד חֲמָה מחמת יחם) ואף מעכר (שכר ניטוי נחסכון מ״ם ע״ד ושבח לחי) לומם נכוונם נכדי לנלות קלונם. ושוא מעל על מלך נעל חסים נוסף כך עם מלכים מחכים, חשר על כן נכון לפניו: חחם גם חחה וגו׳ חשת עליך וגו׳ וקיקלון על כנודך. ומם חסיף נחלח נזה הסלוף של המ״ס נכ״ף לו לסיפך, חחוש כמנע דוקא נסוף הסיפה. —

י״ב (סייך לנד 85 סוכה 9 מלמעה, לסכי מלה: אָדָם)

ולפי הנקוד הנגלי שהמ״ס נו רפה, תהיה תמונת המלה ניטוי פעול לנקבה. —

י״ד (סייך לנד 91 סוכה 6 לסכי מלה: יְלָדְתָנִי)

ההכם רמ״ן לעיטער כ״י נתקבה נמכתבו מלי על מה שהנחתי (לקוטי קד׳ לד קל״ב) נין הדוגמאות על היות דרך המקרא לחסר חת היוד והוא״ו נה נכתב כפניהוסף לחריסם עוד מה נכתב לחר, גם מלת הִכְרַעְתָּנִי שהיא ת׳ הכרעתיני מלה דומלת. והעירני שזאת המלה נאה כך תקרא יו״ד נשניל שהיא לנוכחת נכדי להפריד ניהה ונין המדגר נעדו שהוא ניו״ד. והנה עתה ילחה מן הדוגמאות מצאתים נשאתים ונתתיהו בהנחתי נפנים גם לטכתה כתבו לפעמים מלא יו״ד. וח״כ שקר נחל כלל זה מקלת המדקדקים לפר הטעותו, חותו וניים עמו. וכן מלחנו נ״כ להיפך הרבה דוגמאות לגוף רחשון הנחות תבלות יו״ד, כמו כחשר צויתך נ׳ פעמים ורניים עוד, יחפש לחריסם מי שילחה נהמסורה ויחנלם. —

טיז (סייך לנד 92 עד לד 100)

אחר שלחי לידידי הח׳ הגדול כשד״ל כ״י לח הנוגע הפשי מספרי זה נחתני לנלחו זו: ידידי וכו׳ שלום! . . . . והנני ממהר להודיעך כי פירושך על שקחתי דבורה (נד 96) נודע לי זה בנהיס יניס על ידי תלמידי המפכיל ר״י קלינעבערג מ׳ והנחני (א״ש זה תחלמיד הח׳ שמע פירוש זה מפי הישותו יחדיו נצחלנן, והוח מסרו לרבו נשמי) וכן תרגמתי נחרגוס הפרסית נשלח. וזה יהיה לך לעדות למען לח יגוח לרס ויחמר כי ממני לקחת הפירוש ההוח. — נפסוק דמיתי חת ניון (נד 95) פירשתי גם חני (זה כשלושים שנה) ניו״ד יחירה, חך לח לשון דמות, חלח לשון דומיס ודומס, ואחמרתי כי חולי יהיים לקח המליצה מישעי׳ מ״ז, ל׳ — ה׳, ואחר הנוח והמעוננה כנגד רכה ועכוגה, ואחר דמית כנגד שני דומס, ואחמרתי כי כן הית נ״כ דעת יוכנן שאחר נהיחתו, כ״ל בּוּשָׁתִי, שהוח הפוכח נחליצות דמית ושבי דומס, ומכי חחמה עליך חיך לח הזכרת כי גם יוכנן עשה דמיתי לנכה ולח למדבר נעדו. — לנל נפסוק שנחתי עלך נחקתי מוקרותיך (נד 93) כנר הנחתי דעת הטועים היוד״ן יחלוש, ודחיתי פירושם נפירוש הפשוט מקרי נחומם נחח״ם הנדפס עם הפחדש ונפסוק לח חלחי ולח ילדתי (נד 94) חלחי וילדתי זה ל׳ שנת פירוש חדש וקיימתי היודי״ן למ״ב, גם הפקדתי סומיס (נד 95) פירשתי כשמעון, ולח חוכל להחריך. — נהערתך נעמוד 92 השחוממתי על דנריך על דנר ״תְּ עֲלָתִי, ומה ענין לו עם מלות סַב יָסֹב? וכלח זה דנר חזק, וקשה הוח לנעל sabb, jassobb נחות כפולה בְּסַבָּה וזה דנר קל ולין שום קושי לנעל paalt Welt כמו נל״ל (נד 100) הוח נכון מחד. ומוכרח חני להודיעך כי כן כתב נשנת חקל׳ חלחידי מוהב״ר משה חלוי שהרענרייך (מ״ן עתה נעיר (Casale di Monferrato בפירושו למיכה לשר חתי כ״י, וכן חרגום והחרמתי כמו ודנם ושמן אכלתי (יחזק׳ ט״ז) לשר ילדתי לי (שם שם כ׳) וכו׳ —. וכן ניחזקל כ״ז ה׳ (נד 81) יפי נעמיך חני נפירושו כ״י נחנשי: והיותר נכון הוח של״ל לחותיך עיין למעלה נ׳. — דנריך על עת נשפרת נכוחים וגם חדשים. — לחת עשה נדול ה׳ עשת ומעלה קלות המלה, חס חין יבחת חי כה ופנחי לדקדק לחריך נעניים חדשים לי, כי זקן ופיף ויגע, ולחת יבחת חקנת חקירות חלה ולימן חדשות לך. עשה ומלחה, ריעשה לך גם חני נלמדי חדשות. — חתי נרכת ה׳ נכל לשר לך וכו׳ ידידך וכו׳ שד״ל.

והנה חלפונו שלשר שפי׳ גם הוח דחיתי ניב״ד יחיכת, וכן להלן חדשה דעת הטועים שנרתי נתקתי חידי״ן יחכות, וכן ממש שהודיעני עכ״פ עהרענרייך כתב נפירושו: חכנון והחרמתי, ע״ד אכלתי ילדתי נלשן

שטעה גם הוא כמו הח' י"ם כ"י (עיין לד 97 בהערה) נכוונתי, ומצא שאני דורש נכל הדרוש הלזה שהי"ד נקלת פעלים הנלזים כמדבר נעדו יתירה היא, ושמפרשם נלא יו"ד, מה שנאמת אין כוונתי כלל וכלל, אלא דוקא בהתך מזה. כי לדעתי שאלה הפעלים המעתיים הנאחרים בקמץ שפופ ־תִּי הם הם הנלזים כדין, ושזאת היתה התמונה העלמית והעיקרית לנוכחת, ובכל המון יתר הפעלים שבכל זאת הי"ד לנוכחת, עם שהם הרגים, תמונתם מלוקרת מקרית ושפלה לה, שנשתתה נמשך הזמן מן העיקרית עד שמן פָּעַלְתִּי נעשה פָּעַלְתִּי ומתוכה פָּעַלְתְּ. והשתדלתי בהערתי לנד 92 להראות שגם זאת התמונה הנקלת פָּעַלְתְּ רצו המדקדקים כאילו היא כתוכה ונקודה פָּעַלְתִּי, ושגם הנרו אומה כך בחיקר בקוף, אעפ"י שנא תמורתו טוב. ואני מוסיף לחה עוד ראיה מן הטעם הבחרני שגם המעתים חסר אות תי"ו, השוחי בתמונות אלו כאילו היה הנרה בפני עלמה, שהרי הטעים נד"מ מלת וְהָלַכְתְּ אל הכלים (רות ג') נד' פעמים, ו"כ חסר מלה זו מלעיל, דהיינו = וְהָלַכ־תְּ = וְהָלַכ־תִּי. על כרחך שהתמונה נתי"ו מרוקה מוחסת יו"ד כפועל היא העיקרית, שהנרחה נחסרה עוד זמן רב, גם אחר חסר כבר נחתה אות תי"ו שוחית בתמונת פָּעַלְתְּ השפלה להלחסונה וכולל' ממנה, אע"פ שעלתה כח נלטון לנרם את נגרתה ולשנת מחתה עד היום הזה, זהו דעתי, ולא אחזו ממנה. אחנה אם הנין כוונתי היטב אלא שלא נחקבלה על דעתו, אז אין לי לדבר יחומה, נידעי כי קשה מאד על החדם לשחרר רעיוניו ממה שהוא יורגל בו, ולהוליך שברת יצחה מפני חדשה, ומה גם שהערתי לא נאה אלא לחייניר שחשבנה והרעיון נשעת הדקוק ותולדתו, אנל כפועל ובשבה נאחת חומלחה קלה, ניהיות שהשפרש יוכל להגיע אל השערה לפרש אילו הפעלים שהנאתי הנלזים כמ"ש נלוכחת גם נדרך אחת פשוטה, נאמרו, כמו שאומרים החכמים הנוכרים, שהחיוק נכל אלה הוא משעות המקדים, שהניונוס מדבר נעדו, ושהיה להם לנקד נאחת חמורתו אות מפני שהם לנוכח, מה שדעתי עליהם נהפך אלא שעו המקדים כאן כלל, ושגם הם חשנוס לנוף נוכחת, אלא שקיימו נהם התמונה העיקרית והראשית כמו שקבלוס מרנומיהם. וזהו מה שרציתי לנאר מהחלוף העלמי שבין דבשם לדעתי. —

ומה שחשם עלי אין לי לא הזכרתי גם היומן עשה דמיתי לנוכח ולא למ"נ, אעפ"י שחמייתהו נכוונה, כי נאחת הנין כך גם היומן, מ"מ מקוד אלא בְּהָיִתָּ כניחכון, שפעתי שהנין פעל זה נוף נקחרת, כמו שחרגש בושה לחכם (יר' כ') בְּהָיִתָּ כניחכון, ולא נוכחה, לפי אחז היחה לריכה האלה לנקוד בְּהָיִתְּ, כמו כאחר בִּשְׁתְּ (שם ג') כמה דְּבְהָיִתְּ, לך שכתן שנ"ל גם כאן בְּהָיִתָּ, ויפה הנין זה החכם מכוונת יומנו. —

ואמנם השמוענותו על דברי נדגש ־תְּ פָּעַלְתְּ (יעויין לעיל), אעפ"י שאני משמיעם על השמוענותו זאת, ועל כיעני שכתן שבע"ם קשה הוא לנבוא לפני שַׁבָּת = sabb, משא"כ נד"ק אין קוש קושי לנבוא Paalt כמו Welt (כי אני משאל לו מה הכריחהו לנמור דוקא נמלת שַׁבָּת, והלא נזרת הכפולים כוללת פעלים ושמות רניש. ואיך הוא הקושי לנבוא נד"מ Schall, Mann, Lamm. כמו gall, gann, tamm ומ"כ מדוע לא נקרו בֵּל נדגש הלע"ד לפי שהוא מן נלל וכן בֵּן וכן תֹּם ודומיהן עוד?) מ"מ מחרי רוחי מקלרתי דברי נהערתי לנד 92, עד שנחתי מקום לחפוש עלי, קנני לנאר כוונתי יותר. רלוני להעיר שם על זרות הדגש שבא נהה"ו נחמורת פָּעַלְתְּ, ואחרתי מחחר שכבר אלקו המדקדקים את הדגש לנ' מינים ד"מ ור"ק, הנה זה הדגש נהה"י ע"א מיוחד לא חזק ולא קל. דגש חזק לי לפעל מיוחד, כי מון ממש שאינו ממש כלום לחסלוסי אות (חשר ע"ז יוכל שחחסקה למשקולומר הלא נחלים עוד שרשי דגושים שחמושש ושומלחם נעלמים מחחנו ושחמדקדקים כיני אותן לחפלרת, ושים גם זה כאחד מהם) הנה אין מדרך לשם ק להכניס ד"ם נאות החמדוכה נחיבת חבדת חנועה, לפי, שבהדגש הוא לנורך, כגון נחלת קל שבלע"ד נת נפה. וכשחעני אות מחלוקת, כשאיל נחנופה, דחשם, לת יש לכר לסוקים למחשבתנו עוד אחם כי"ם הנשברה שחמרים, נד"מ יָחִנָּה מ' יְחַנֶּנָּה עלי יְבָשָׁה. וגם דגש קל ל"ש מיחים, כי אין בדב"ק נא

נחמנע החיבת אלא נחחלת הנרה נפני עלמה הנאה אחר אות נא, לא זולת. ואילו נהמחנה שאנו דנין עליה החי"ו היא אחרית הנרה ולא החלתה. וע"י הערתי זאת על זרות דגש זה רלוני להוכיח שאין לנו מפלא מלחיות שהחי"ו היא נחחת החלת סנרה (אחר אות נא) שפופ יו"ד נא נסחר לחעפ"י שחיבת כחונה, ושחשות שחחחת קריאתה החיבת שחמנה טולה, ושא"כ חמונת פָּעַלְתִּי היא חמונה מחוחרת ושפלה שנחחדשה נאמך הזמן מן הרלחים והעקרית פָּעַלְתִּי נאמלעות פָּעַלְתְּ כנ"ל, ושלפיכך נשחר לה עוד הנרחה הקדומה נחיבת, והדגש שבחי"ו הוא ת"ב דין. —

ש"ן (עיין לנד 93 שורה 4 אחר מלה: ע"ש)

ועד"ן נרחה לי לפרש גם החמונה הזאת וְלָקְחָת גם חת דודתי נכי (נר' ל' י"ד) שלדעתי היא נ"כ לנקנה נוכחת, כמו נִשְׁבָּרְתְּ דיחזקאל. כי הנה המפורש כללה חותה עם עוד ג' ולקחה שהן מקוריים עם ל"ד בכל"ם. וגם החונקלום ות' ירושלמי חכנסו חותם למיסב כאילו היא מקור: וכן פירשום גם רס"י והרמב"ן ז"ל, ויחיים עניני חכנסו ממך שלקחת חת ליחי שאת רוצה עוד לקחת חת הדודאים. והנה אם שאחת האמר היחם כוונת לאת, מ"מ לפי דקדוק המלה חבר כאן הפעל המוחלט (Verbum finitum) הפיל חו רצה. לך אחרי אחר כבר שראינו כי נשאר נהקדוק שפעניני דוקם של החמונה הנאלית נאלת נשברת, הנה נפחח לנו הפחח זאת לחשוב גם אלה את וְלָקְחָת כעבר לנוכחת = וְלָקַחְתְּ, (ע"ד האמר אכם כי הנדיל וגו' ונקבאם גם כאחת (נחמ' י"ו). אחר כפי מנהג הלשון חוכל לכלול נקבצה גם חת הפעל הנאלי נאלה רצה, נלי שום דוחק כלל. —

יין (עיין לנד 103 למפקוק ל' פסוק 2).

לפי שאלת למה נקוד האשורי חמיד מלעיל, אעפ"י שהמ"ם אלה חמיד לפי, נזאן שנקוד הספרני קמחם מלעיל ודגוש המ"ם וקמחם מלרע ורפה המ"ם, ע"כ נל המקומות אלנו הנופלות על מלה זו ל"ת שהמייתם אלה נספרניות, כגון ולמה ג' רפין (רלונה היש פסוק) שנמערכת ערך לם, וכן ולמה מ' כ"ם, ג' רפין וה' דגשין נפרשה אלה. וכן ולמה ה' דגשין כ"ם דש"ת ו' ו', וכן למה כל דמיך לאחה"ע (ג"ל לאה"ע) רפי נר מן ד' (ג"ל ס') דמיך לא"ה דגש, דשופ כ"ת ג', וכן למה ג' רפין ו"ם נאלים יו"ד, וכן ה' דגשין דמיך לא"ה, נמ"ק לחלים מ"ם, ויל' ת"ו. וכן למה ג' רפין אשר זכחתי שכחתי שמחתי, וכל למה רפה חעמו מלרע נר מן למד למה שמחתי, וכל למה דגש חעמו לעיל, ושם הוא חמוך לאומיות אח"ע (ג"ל אה"ע) רפי חעמו (ג"ל ושעה) מלרע, וה' משם יגלו מן הכלל, שאעפ"י שהם חמוכין לאח"ע (ג"ל לא"ה) חנשים, ומי' שניחו היה לירך הרנחתי לחכך, וכל דמיך לשמר לומיות דגש, נמ"ב ומי' למל (חהלים מ"ב). אלו חמפורות כולן מי שאמר שיחלפו נהכי"ם של שנבלי"ם כלל, וגם לא מלחתי נו לף למת עמן. וגם שכלל שנחתי נשפרי לקוני קדמוניות (לד קל"ח) שחשלוף הטופל אלנו ניו למה הדגוש ומלעיל וניו הרפה ומלרע, חלוי רק מליכות שאם חרחשון של חמלה חחכופה לה הוא שרוך וקיים ומחוקן ומקובל, דשייכו לם זה שאם הוא אה"ע (כמו שחמשנת נ"כ חמפורש) או זש"ש או מלה רפה ומלרע, חף ד' דחמוכין לא"ה חמנויין נחפורש לחלים מ"ב הכ"ל שהן דגושין ומלעיל, חך למה חמשי' נעפ"י שחמ"ם רפי כדין, חעם חמלה מלעיל. וכל שאר למה דגושים ומלעיל, מ"חשחתי שקחתיני לומיות אה"ע דוקא, ולא כללתי גם חחי"ת עמהם, נכוונה עשיתי שאני' ומפשחי ומלחתי נ' פעמים למה דמיך לחי"ת, וחן נחמת דגושין ומלעיל נחה"ה לך, ולמה חשבתה, ולמה חכמתי ונעלי חמפורש סוליהו לת חסי' חחה שאילו לא עשו כן היו מוליחין גם אלו חב' מן הכלל, ויהי מונין ה' נחפורש

והקשה לי חכם אחד*) נמוכתנו אלי, וכה דבריו: שכחת לחשב נתוליות הכלל הזה אלות למה המסוכן לאזכרה, כמו למה י"י תעתוד וכדומה, ואז יהיה הפרוץ מרובה על העומד, וגם נחומיות הסריקה לא הרוחה כ"א פעמים שכחתני שכחתני, כי למה שמתני תמיד יולא נדפיו. לכן אם נקמן את הכלל תפנינו נוכל לומר לפי דעתי כן: אלת למה תמיד מלעיל ובדגש חמ"ס כמו למה זה שלחתני (ויולא מזה למה תמרת, למה תשכל ולמה העליתני ג' פעמים אשר הם מלרע ורפי, ויש אשר נשנול המ"ס ומלעיל כדין אך רפיים, כמו למה תכני וגו' ואחד גם קמן ורפה למה שמתני), תולם לפני אות שוחית או חטף מלרע, והמ"ס רפה, כמו למה י"י יחרה, למה שכחתני, למה הרעות, למה עזבתני (ויולא מזה ולמה תכבדו מלעיל ודגש לפני שוא). ובכלל זה הרוח כי גם אותיות הסריקה גם האזכרות וגם החטעם של המסורות. ויולאים מן הכלל אך שתי תיבות, עכ"ל. ידע זה החכם כי לא שכחתי להזכיר כלום ואין הפרוץ מרובה על העומד. כי כל למה דמיתך לאזכרה בכלל דמיכין לאה"ע ניכתו, ואפ"י שהאלת האזכרה יו"ד, מ"מ הסס שכבד חינו נקרא ככתיבתו אלא נאדני או אלהים, כפי מה שהוא מנוקד אפ"י המסורה, ולעניין הנקוד ומקום הטעם הקריאה היא העיקרית, וזיל קלי בי רב הוא. ולמה לא פקח עיניו ולא ראה מה שהנחתי בספרי שם בשם בן אשר המונח בפירוש בין חותן דמיכין לאה"ע ג' פעמים גם למה י"י, יעויין שם. הרי שחשב האזכרה כתיבת שהאלתה אל"ף שם אדני או אלהים. וכן מניח הרדנ"ח שם בין המיכין לאה"ע ופיין למה י"י, והמסורה שמולית דמיכי לאה"ע כל דבריה שהשכל ודעת ותמונה ואין להרהר אחריה, ואדרבא לדבריו שאין הטיטי חלוי בחות הקמוך אלא בנקודו, שם הוא חנועה או שוא, הנה לדילהו יולאים הרבה מכללו, לחשוכם מן המחנועים בחנוע' ואפ"כ למה דפי ומלרע: למה תשכל, למה תמרת, למה הטליחוני ג' פעמים! למה הטעבת

*) זה החכם שמו רח"ץ לערנער נ"י, והיה כבר, זה כשנים שנה ושוב, אמר שהלמידי בנים הספר נשודיקם, ובעת הוא מוכה לשון עבר בנים מדבק הבנים בזיטומיר, ובשהקבל זה כת"ו שנה לשלמד בנים זה, ובקר עליו מדבר הדקדוק בשקלי החשוב שנה אלי שהכשב שאם לשודיקם, ובקשני להודות לו דבר שלמד אלי בשקלים אלו, ונעניתי לו מיד, ואלחבי לו שאחם מן הקוטעים אלי על הדקוק החשוב שהבטיחו בלשון שהכבד בקוטר נמרץ בשניל שלמידי כמו שנשלח עוד היום שהלום מן העחקום ביד כותב, ועל פיו מוכים עוד היום בנים הספר הביל, והוא קבלהו לו שהכבר פנים יפות והודה לי שהכשב על שכתי. והנה זה כשנה שלח לי שמועה שהכלון שהולילו בשנה שכיית בשהכה, ובקשני להשיבהו על מה שחשלח להשיב על שלחבתו זו. שחשב מה שלד שהחכי לשלוח גו שם כל הספר (Methode) והשיבה שהבטחתי זה לחי שם השקלים, ושלקשים לד' שהקלום שלשיים ושלשיים (והוא לומר: לוקם לשחם' וכו' כי שלקשים על שלשיל ושלשב וכו', לד 120) וכללי שיטי השמועות לכל פניהם ושקומיהם, והולאם נעיים שקלי השחם הנקניים מן הזכריים והשחם השלולשים מן שלשים, ודוגשחם לכל שקבל על ה' הנוקף, ולפ"ז יבנן שחשחם הנקניים שקחן דה, ית מן השקלים הזכריים, עד שאחי הלום הספר שלשלחי זו שם השקלים כולם והשלום שהשחשחי בהן לדוגשחם שקחן כמו שם בלי שיטי. והיעב חכה לי. ובוכחתי כ"ז שהוכחה שהבטחתי שלי. וכשחתי לו שבגדיל זה שלי קוטע לומו שלא להשיבהו יוסר על שניולחיו שלא יספה נשלמו וימלא. שזה וכפה לי שבדול עומו שכשוע שקנק הזה, ושכבר יגע ידי מוכה נשה שהזכיר שם שחי שהקדמתו (ישחל הקוטע נשומו לעיין שם שם נשחם יגע שחה שלחבי הודיעו (לד VI) נכוחב. שה שהלך נעניים השחום הזה דבר שהם הוא שקנק שם הקוטע שבר שהכהו על שבר נקב לו שם היה הזה, יכבר לעוטה גם שם שחי על שבר שחכבי לוטו שחולום ודשם (sic), לך נחשם לא נשלה לבד שחכשיו שלא נשעל ידי שחה. יחזיר לי לך שם השחלים שם הדבק השחם שהוכיחי לו, ודבר שבשם שהכבה שם יפי לו). שבשה שילו פייתי שה הייתי נשלא שלו נשלום ושלשלחי: שלישבי קלשה לי ? שכשיו שנעזר השם ב"ה ושקשיו עודני חי, שחשלחו: בנשלא וגם יכשה ? — וכרוחה לנשב יודע שהייתי שחכים בדבר, לולא נדשחי להדשים הנשלחשתים שלי, שם יחנני ד' שנכילוח הנוף, וגם שיכוב לה' יוד שקבר שכזשיו זה זמן כניל הכנשבי כללים ושקוטים שדשים, שבר שם יכלה שכולה לומם ואחר כבר לפי קרוב לזה שדרך נפי מוכה שלשון. ולולא יפשבו שהנקשים שה שבשה להשיחני שי שלשיחני לומר: יפה השבה נוגעה כיה ניד השלשהבעד מן שלשהבעד ? ונשפוך הוא. כי זה שהלמיד שלו ושבי כשה היה לו לשודום לשומני שהקדמתו שכל השבה שזשה שידי כבו סיה לו, שם לב יפר לו. ש"ב מוכלה שלי לנשרון שעשה לפי שהלשלחים וכולה שלי, ולפי יכחיבני לפ שהיני הכשבתו לפני שבועה שלי"ן שנם עם שהלים, כי לו שדשים לייה שה הקוטעים הכיל כמו שהיה ושוב הוא לפי חוקה ושנבשה, ושנוחים יפשמו. —

(יהושע ז'), למה לחם (ש"נ י"ב), ולמה לח (מ"ל ב'), הרי שבעה יולאים. שנית מן השוחיים, ואשפ"כ למה דגוש ומלעיל: למה ידבר (בר' מ"ד), למה תכבדו (ש"ל ו'), ולמה מלחתני, למה תניחון, למה יבקש (דה"ל כ"ל) הרי ג"כ ממה יולאים, ואם יבקש לפשר שיולא עוד. חוץ מן למה שמתני שהרפה בו כדין והמלעיל זה, ואוץ מן ג' הקבוליים גם"ל ל' שבשם נשפך המלעיל כדין והרפה זה, אלא שחיכם שייכים לכאן בין הקמנין. ומה שהניח למה זה שלחתני, ולא נזה כנראה להרחות שגם לפני זיי"ן יבוא למה מלעיל ודגוש, אין מזה ראיה כלל, כי כל למה זה דמיכין הבשם נקוד מדין הדחיק ולפיכך הזיי"ן דגושה, וכך מלחתי כל הכ"ד פעמים שבניחים לחקוניס גם נחכ"י הבנלי הזיי"ן דגושה ועל הס"ם קמן חבוך דגושי. וג' שחלות מוקפות במקף (יעויין לעיל לד 114) ומחכר שהבשם לעיל נהכרח מחויב ל"כ הס"ם להיות דגושה נהשבשה הבשבית, לבל נהשבשם שבנליח מלה זו חמיד מלעיל ורפה. ול"כ הכלל שנחתי לכי הוא הכוכן, ואין יולא ממנו רק הס' שמוניאה המקורים. וגם בחילו היולאים מוסב לכי יש קבה שבשנורה יולאו, ולא נמקרה הוא, חעפ"י שלא זכיתי עוד לעמוד עליה, ואולי יזכה לחקר למלאה.*) —

אמנם מה שבוגע לניקוד מלת אנה וסיומה, שגם מבוכה גדולה להמדקדקים בזה.

הרד"ק ונעל לויח בן לומרים שכל אנא בלא"ף, וכן הבשם המעויין במקומה בה"ח בלשון בקשה בין בלא"ף בין בה"ח מלרע (הניחו המ"ם לחליט קי"ו) אבל כל לשון איה מלעיל וכפה לכולל עלמה בר מן ג' מלרע עפ"י המקומות: אנה אלך (חליט קל"ט) אנה אנחנו (דב' ל'). ונעל מקנה חברם ונעל מרוגת שבשם מחוכיים ומפשרים כקומה בלחוגה. וגם הספרים לינם מסכימים. אבר על כן יש ספרים נ"כ שמנקדים קלחם בב' טעמי (נקוד הב' טעמים כאן ובשאר המלות הנזכרים במקומה נולד לדעתי מן הספק שנשחפקו המנקדים במקום הטעם אם הוא מלעיל או מלרע) יעויין כל זה בס"ם במקום הכ"ל.

*) ומובן מעלמו שההפעלה זו, שפועל קיבוד לופיום אה"ע שבשבם המינה המקוכה, על הבניבה בשלה שקופם ס"ל הבוקף לשפוחה מלרע, לי לשבר ביסיה לה מקום מלא דוקא במקומות שבניבה זו היא משבה כמו שהיה בכל מקום בשלה למה. אבל כשהיה טעם מפסיק, בודאי השבר מלעיל לשעי שהסכים אה"ע, לפי שאז ב' הסיבות כשבדום זו מזו, ושם כאן של לופיום הבטון לשעול עליה. וזה ניחן בידינו קיחן מוחנח להכיל מקום הטעם ביב בלוחי קל אן נא"ע שם היא הבוקף, והוא שדינו חמיד מלעיל, אבן כשהוא סמוך לסיבה שכשבים אה"ע (בין בשהוא בין בשוח) או (מה שבכלל זה) לשאלה, והבניבה שלו משבה, היא מלרע, כמו כל קומה שובה, חוץ וממלא. חה הלום שגם מלא שובה העיר (ש"ב ט"ו) היא מלרע, כשבר"ק ז"ל בשלולו ד"ק לד קל"ו, ודלא כהמ"ם בקיחן הנזכר ט"ש. לך ושובה אל גדליה (ירמ' מ') מלעיל בשבור המזר המסחיק הבא כאן ס' בשבע בנקוד הבבלי. וכן כל חושה מלעיל, לפי שבא שם בשבשק, או לפני אלף אה"ע כך הוסה י"י (יואל ב') וחוסה עלי (בשמי י"ב) ליש עוד מפני שם שבשה לעיל. שבל בָּאָה־אֵת (מ"ש י"ג) בשבור בניבם ב' מלעיל שלא יבואו לידי hiatus, ולא דבר מדוש שעי"ז טבל בשבל. לעשות שבשמי הקוח שם סיבם כדין, כמו פִּשַּׁטְתִּי אֶת־כָּתָנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבְּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת־רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם (שה"ש ה' ג') שבניבה לכיכם לפיום מוקשבה כמו שבניבה. כי מרע שם שלא להניח כלל שם לשם המשבים לשנום בשבשה שביכם לשבר שבויים בשוחם בכל לה, בשה בם שלא המיכה מלעיל בשלם איככה הבי לשבי מלא שבלשיחה מלא הוא זה, וסיה ל"ל מלרע כמו אֵיכָכָה אוכל ג' פעמים בשפבר מ', מ"ב שניל בם רָחַצְתִּי אֶת־רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם בשבשה שלא הוא ושפסה כמו הבניבה, לשבר על כן שניבה מלעיל כדין בשבור בשבשה השבניה, והנן.

ופוף דנכיו שהאים שהכם ומנין ומדעתו יגמר לו אחר מהם כאשר יחפץ וכו'. הרי שגם לו לא נתנדר הנדר עוד כל צרכו. מעתה נחזי אחן, ונסייעתא דשמיא ניימא נח מילתא. הנה המקורים מוכיחים גנ' מקומות אנה ו' כתיב ה' נליטן נקשה, ומי' זכר נח (יסע' ל"ח) ומנרו (מ"ב כ') מלבשה נפשי (ת' ק"ו) כי אתי ענדך (שם) אל נא תאנדה (יונה ח') הלא זה דנרי (שם ד'). ואתי הודעתני נפניש שנכ"י הנגלי כל אנה מלעיל ורפי, ועשה תוסיף כי ניסע' ל"ח וניונה ח' מלאתי אנא נאל"ף ומלרע. אנל ניונה ד' אנה נה"א ומלעיל, וזהו מדוש ונפלא. ושעם הדנר שוא זה. כי האנרכיים הניאו כל השעם אנה הנזכרים לטון נקשה, והא"א ל"כ נשם נמקום אל"ף, ולכן האוו דין ניקודם וטיעומם לניקוד מלא אנא וטיעומם, והספרים שהיו לפני הרד"ק ז"ל נקדו שניהן מלעיל והגם, ואותן שהיו לפני נעל"ם דקדוק יפן נקדו שניהן מלרע והגם. אנל קרי"ת האנליים היא יותר נכונה. כי רק ד' מן השעם הנזכרים שאחריהן נמלאת נקשה נפשוטה, כגון אנא י"י וכר נא (ומשמע גם מהנו דמלכים כך, אלא שלא נקשייס הכ"י מניחים לשטויים לעיין עליו) אנא י"י אל נא נאבדה (ומשמע גם אנא י"י מלשה נפשי) כתנו נאל"ף ומלרע כמו כל שאר נא שהן מלעיל זו, אנל אנה י"י הלא זה דנרי (וה"ם גם אנה י"י כי אני עבדך) שהן רק לקריאה, לפי שאין אחריהן נקשה, כתנו נה"א ומלעיל, והשעם הוא (כמו שהשיג לדקדק נזה נעל דקדוק יפן) כי כל אנא נאל"ף מלא נא, אנל כל אנה נה"א, מלא אן נם עיקרים, והאות הסופי הוא הנוסף, ל"ב זה האות הוא ה"א כמו כל ה"א הנוסף, ודין השעם מלעיל. וא"ב להנאליים אין שום יוצא מן הכלל, כי כל לשון נקשה היא נאמת נאל"ף ומלרע, וכל לשון איה או לשון קריאה נה"א ומלעיל. אנל הנו"ן רפה נכילם. וכן מלאתי נהכ"י הנגלי ואנה תצוני (יסע' יו"ד) אשר נדרך תוכ תעיר שהשעם שנאל"ף הוא שפחא. אנה נלא (יר' ט"ו) אנה פניך (יחזק' כ"ח) אנה אחה הולך (זכר' ג') אנה שמה מוליכות (שם ח'). ולהאנרכיים כל אנא שהיא נאל"ף, או השעם הנאקריים שהן נה"א ת' אל"ף לריכין לטיעום מלרע לשע"י שהן נדגש (כדאת נעל דקדוק יפן, ונגד סדר"ק ז"ל, והכתיב של הכ"י הנגלי ונקודו מעיד ע"ז כ"ל) וכל הנשאלים שהן נה"א שהיו מלעיל ונקשה הן מלעיל ונקשה, נר מן ג' שהזכרנו, והמקורים דלעיל היא ל"ב נוכרנים. חוץ השנול נאלת אָנָה וְאָנָּה ג' פעמים (מ"א ג', ומ"ב ה') ויהי אלא ת' קמץ, וזהו תיקון הקריאה נלנד, נכדי שלא יבואו חשבה קמצין מכופין נזה"ז (יעויין לעיל לד 110 מה שכתבנו נאלות קומו לאו, ולד 153 נקוד אלת הזנולוני), ולפיכך גם אלה הג' רפויין ומלעיל. ואתיר עוד שנשאלים שלנו אנה פנה (שה"ש ו') ל"ל הפ"א רפה (יעויין מ"ש לעיל "ו ח').

להבבליים יש אלוק נקוד השמות הקנוליים נין אותיות אהח"ע ונין שאר אותיות, ושם נוקדין כולם אֶל דֶּרֶךְ אֶחָד, דהיינו נפתח וְפתח חטוף, נקיבוץ וְפתח חטוף, ונחולם וְפתח חטוף, כמו מַלַּךְ בָּבֶל מָלַח נַעַר סָפַר עֶנֶל נָצַח קֹדֶשׁ פֹּעַל אֵין תֹּהוּ ודומיהן, והספרדיים קיימו את כ' הפתחין כשעה"פ היא נרוניה כמו נַעַר, וכשלה"פ היא נרוניה רק את הפתח החטוף השמרון כמו מָלַח, אנל נשאר אותיות נקדו קנול ממרת שני הפתחין כגון מַלַּךְ סֵפֶר קֹדֶשׁ תֹּהוּ ודומיהן. ומעה"כ הסמילו נכך להחזיק את הפתח ולשים קנול מחתיו גם נאותיות הגרון, אנל לא עלתה נידם רק נד' שמות לנד ולא יותר, והם לֶחֶם רַחַם אֹהֶל בֹּהוּ מ' לַחַם רַחַם אֹהֶל בֹּהוּ.

עיקר מנוסח הא"א נשני הפעיל נהנרם פשוטה ניתרת, כמו הֵפֵר הֵמִיר, והנרם מוכנתת תיתר. כמו הֶחֱזִיד, וכשאחריו אהח"ע להנאליים נניתרת וחטף ניתר כשה"פ גם, כגון האמין (יסע' כ"ג) והם שמעתים (ומיין לעיל לד 55 מלת ויחזק),

---

ונחיתר חטוף ושוא כשוא נח, כגון והחזיקו (לעיל לד 55) והם הרנים. ולהאנרכיים נקנול וחטוף קנול כשה"פ נע כמו הֶעֱמִיד, ונקנול ושוא כשאיא נח, כגון הֶחֱפִיר. לאמנם כשאחר אהח"ע שוא מאותיות לנ"ד התחילו מקלחם לקייס את הניתר (שהוא העיקר נהנרם פשוטה) תחת הה"א ולנקד את פה"פ נחטף פתח, ת' הניתר חטוף (שהוא העיקר נהנרם פשוטה) תחת הה"א ולנקד את פה"פ נחטף פתח, ת' הניתר חטוף נהנאלי או החטף קנול נאנרכיים כמו הֶעֱלָה הֶעֱבַרְתָּ, וכמו כן עיקר תנועת הח"א נהפעיל הוא נהנרם פשוטה שורק כמו הוֹקִם הוֹסֵב, ונהנרם מורכנת קמץ חטוף או קנוץ כמו הָשְׁלַכְתָּ וְהָשְׁלֵךְ, ולפני אהח"ע נקמץ וחטף קיץ. כמו הֶעֱמַד, וכשאחר אהח"ע אות לנ"ד התחילו לנקד נחולם (שהוא העיקר נהנרם פשוטה) תחת הה"א, ולנקד את פה"פ נח"פ, כמו הֶעֱלָה, וכן נהשמות תֹּאֲרוֹ פֹּעֲלוֹ אנל תֹּאֲרוֹ פֹּעֲלוֹ. —

כ (שייך לנד 107 שורה 7 לאחר מלת: האריך אפו)

ועד"ן לכי מפרש נ"כ וד' חָפֵץ דַּבְּאוֹ הָחֱלִי (יסע' כ"נ י') מקור מ' הֶחֱלִיא (וכן קורין קלת כ"י אנל דע קוסי נאל"ף) ושוא ע"ד הָחֲטֵי מ' הֶחֱטִיא (מ"ב י"ג), הֶחֱטֵי מ' הַחֲטִיא (יר' ל"ג). ומלילם זו היא כעין מלילת ונם אני החליתי הכותך (מ"כ ו') שהיא ע"ד הסכלת עשו, דהיינו ס"ם להעין המקור הכותך verbum finitum, ופעל החליתי adverbialiter, ויתורגם: Ich habe dich krank geschlagen, דהיינו שהכיתי אותך מכה רעה עד שהלים ממכותי. וכן שוא כאן: וד' חפץ לרפא אותו עד להמחלות. ויקנול נם הסיפך וד' חפץ להחליאו עד דכא. לפי שנ' הפעלים נאיס מקוריס אחר הפעל המוחלט הפ"ן, ויתורגם: „Und Gott wollte ihn krank schlagen. —

כ"א (שייך לנד 111 שורה 2 מלמעה לאחר מלת: המלה)

ובזה תוכן הפלוגתא שבין ב"ח ובין ב"י נאלת וכל־קְהָלֵךְ (יחזק' כ"ז, כ"ז ול"ד) שלפי שאחר הקו"ף רפה, ולב"י דגוש. וזה כמו שרלינו שהנגליים מדגישין כל אות שואי שאחר שוא נח, ובן נפתלי הוא נגלי, ואע"פ שמלאתי נהכ"י הנגלי הקו"ף רפה, וכן נאלת כל־מלאכה (יר' י"ז, כ"נ וכ"ד) המ"ם רפה (וכן נאפך מלאה־נת הגיי"ל דנשם (לעיל לד 113) לאפ"י שהיא לפן נפתלי רפה), אך זאת שהשאשם נולדה רק מהעדר החטנוטות של המנקד ודיוקו. —

כ"ב (שייך לנד 114 שורה 3, לאחר מלת: ישנו)

וכן לר' אוֹהֵב בך (יחזק' כ"ם י"ז) לין דחיק והטעם לרע והניח רפה. ונודאי זהו שהלוף שבין 'לאחר וכן נפתלי.—

כ"ג (שייך לנד 119, לאחר פסוק 3 פסוק 16)

וכשמלת אֶל נטעם היא נחיתר נדול, כגון וְאֶל כל־הנשים (יר' מ"ז כ"ד) אֶל מפתן (יחזק' מ' נ'), אנל עם סכנוים אֵלַי וכו' נלירה נם נסנאלי: ומלת קל נקוד של מלא זו זה נם נסנאלי כגון נהתחברה עם הכינוים הכנדים אֵלֵיכֶם נמ"ם נ"ל אֲלֵיכֶם נמ"ם, ע"ד אֲלַי, ולולי שעמו הסנאלים אֶל נחיתר נכדי להנדילו מן אֵל

כ"ד (שייך לנד 125, לאחר מ' ו')

בדבר"ל הנגלי מלת ועגר מסרת ומ"ו, אך ממעל לאותיות ניתוסף יו"ד ועל נא ק נלא דהיינו שורק, ועל סגלין: י"ק, כלומר יו"ד קרי. וכ"ל שוא ס"ק ו"ק דהיינו ומ"ו קרי, שלמלת כן היא המגיה עושה נהיפך, היא מוסיף ומ[illegible] נמו נקודם לפיטן סמירק. —

כ״ה (סיון נגד 134 שנה 7 אלפיה למב מלפ : לנו)

נעימים לי דברי ידידי החכם הנמ״ל כ״י המייחס לעניינינו נחמד ממכתביו אלי, וז״ל .... ומלת תהיה התגרת ריקה מדברי תורה אשמיענך מה שמדמני עתה בהעתקת הסמיכות ביהושע ט׳ כ״ח: ויאמרו אליהם הגבעונים יחיו ויהיו חוטבי עצים ושאבי מים לכל העדה כאשר דברו להם הנשיאים. בעלי הנקוד והטעמים שנתנו בלא ספק המקרא הזה, כי לו אפשר שהיה דעת הכותב לומר ויהיו לשון ענר קומס שיאמר ויקרא להם יהושע וידבר אליהם וגו׳ ולא יכרת מכם עבד וגו׳. ורק נפוק המיעוט הוא לומר ויעש להם כן וגו׳ ויתנם יהושע ביום ההוא וגו׳. ואין ספק כי כוונת הכותב היתה לומר יחיו ויהיו חוטבי עצים, לך בעלי הנקוד לא נקדו כך בצבור מלות כאשר דברו להם הנשיאים, כי עדיין לא דברו להם הדבר הזה, ולם לא הגיעו לעתה כוונת הפסוק הזה כלל. כוונת הנשיאים היתה לומר לכל העם: יחיו! כאשר דברו להם הנשיאים — כלומר לחרי שלחנו נשבענו להם לחיותם נריך חיותו — לבל כדי שלא יקר קף העם כאן הנשיאים דורשים לכבוד עצמם, וחפיים רק לקיים מה שילח מפיהם, הקדימו רפואה למכה, ומיד לחרי שלחנו יחיו, הוסיפו ואמרו ויהיו חוטבי עצים ושאבי מים לכל העדה — וזה תכוף דעת העם, ולא״כ השלימו מעמדם ואמרו: כאשר דברו להם הנשיאים, והוא דבק עם יחיו, והלחנת נ״ל תחת העדה. ומקלות רגיש יש דוגמת זה, כי המדבר ממהר להוליך מפיו מה שהוא יותר הכרחי לו לפי השעה, ולנפוק מוסיף מה שהיה רחוי להקדים, עכ״ל. ודפח״ח. —

כ״ו (סיון נגד 157 שנה 13 אלפ מלפ: בנקוד וה)

ובן מלשון הרד״ק ז״ל שאמר במכלול ד״ק נד ג״ו לענין הקריאה במלית בבל־לבבכם, „וזה לא אמרו רבותינו ז״ל להחליף התנועות אשר בתיבה מפיני״, משמע ג״כ שלא ידע כלל אם יש מלוף התנועות בין תנאי בגל ופ״י, אבל מין לחשוב שכוונתו על הנקודות עצמן שהיום רק פיימנים להתנועיות אשר בתחלתו בזמן מאמר שהם הם שהיו לתשה מפיני. אלא ר״ל שמשה רבינו ע״ה קבל הקריאה של כל מלה מפיני ומסרה לישקבליו. וזהו אמת, לך אלה התקבלים שכחוה במשך הזמן, עד שבתחזו פלוגתות בקבלת קריאתן, כמו על שאר תורה שבע״פ. —

תם.

לוח הענינים והמלות

אַהַבְתִּי (הושע י״א ד׳) 102.
אותיות גדולות וקטנות 11.
אֶחָד אַחַת 133, 135.
אַיֵּנֵּנּוּ 45, 105.
אֲיָלִיל 116.
אַלָּה 56, 109.
אָמַרְתְּ (מ׳ ל״ג ג׳) 101.
אָמַרְתָּ (מ״ג י״ם כ׳) 101.
אָנָא 103, 184.
אָנָּה 103, 104, 184.
אָצָוְרֵךְ (יל׳ ל׳) 18, 62.
אתי מרחיק 112, 115.
אתנח 30, 70, 133, 135.
בג״ד כפת דגוש אחר נג״ם בכח 62, 89, 121.
בַּעֲשַׂר 176.
בַּת־אֲשֵׁרִים (ישוק כ״ז ו׳) 82.
בָּתִּים 72, 73, 103.
גְּזִית (ישוק מ׳) 17.
גרש 20, 23, 27.

נְשָׁמָה (ישוק כ״ג) 156.
דגש בלתי נמצא בנקוד הבבלי: הֵמָה 82, 84, 103. בְּמַכֻּלִּים 84. כיוויי־נוּ־יֶךָ 45, 63, 119 — 121. מָאוֹזֶל 84. עָזְבוֹן 83. אָנָה הֵנָּה יָמָּה לָמָּה שָׁמָּה 103. כְּדָמָה 85.
דגש חזק 6, 7, (bis) 173, 174, 175, 177, 178.
דגש קל 7, 46, 84, 89, 111, 112, 185.
דגש במלו״ם לֵאמֹר 60, 61, 62, גְּבוּכַדְרֶאצַּר, בְּמַאפֶּאָה 69 — שְׁתַּיִם שְׁתֵּי 141 — 144.
דגש לתפארת 71, 103, 109.
דגשין בתר יהוא 109.
דחיק 51, 109, 110, 112 - 115, 186.
ה״א הנוסף 148, 149, 184.
הברת שורק דומה לחירק 153 — 155.
הברת התנועות לוח התנועות מעגל לד, 154, 155.
הֶחֱלִי (ישע׳ כ״ג י״) 185.
הֶעֱשַׁרְתְּ (ישוק כ״ז ל״ג) 85.
הַקְּרֵבֵן (ישוק מ׳ י״ג) 73.
התחלפות התנועות הטברניות 117, 118, 119.
הֲתֵיטַבְי (כמוס נ״ה י׳) 116, 117, 130, 131.
וְאֵילִילָה (מיכה ל׳) 116.
וְאֶפְרַם (הושע י׳) 12, 18.
וְאֶצְרֵךְ (ישע׳ מ״ט) 12, 18.
וּבָרַכְתְּ (ישוק כ״מ) 73.
וְהַבְנִים (ישוק כ״ז) 83.
וַיְהִי 60, 67, 104.
וְיִלַּדְתְּ 103.
וְיִקְצוּ (מנק׳ נ׳ ז׳) 110.
וְיִשְׁחֲךָ (מיכה ו׳ י״) 55, 154.
וַיִּשְׁפֶּה (ישוק כ״מ) 73.
וּכְאֶחָב (יל׳ כ״ט כ״ג) 126.
וְלָנָה (זכר׳ ה׳ ד׳) 163.
וְלַקַּחַת (נכ׳ ל׳ י״ד) 182.
וְנָחַלְתְּ (ישוק כ״ג י״ו) 101.
וְנַסָּתֶם (זכר׳ י״ד ה׳) 2.
וְנִיבוֹ (מלאכי ל׳ י״ג) 107.
וָעֵד 54, 89.
וּקְיוּ (יל׳ כ״ה כ״ז) 123.
וְתָבָקְשִׁי (ישוק כ״ו) 76.
זקף 20, 23, 27.
זרקא 19, 25.
חטף עיין כאן.
חטף סגול 17.
חטף פתח 17, 71, 179.
חטף קטץ 17, 70, 71, 179.
חירק תמורת שורק 153 — 156.
חלוף כ״ף במ״ם 81, 179.
חלוף הטעמים שבין מערבאי ומדנחאי 33, 34, 35, 84, 89, 104, 108, (bis) 120.
חלופי בן אשר ובן נפתלי 83, 185.
חלופי הקריאה שבין מערבאי למדנחאי 4, 122 — 132.
חלופי הנקוד שבין הקבוץ הגדול להקטן 45, 142.
חלופי נוסחאות באותיות אי בנקודות: אֲנִבֵּיע (ישוק מ׳ י״ב) 128 — אֵילִיל 116 — אָמַרְתִּי (מ״ז י״) 74, 91 — אָלָיו (מיכה ל׳) 88 — אֹמֵר (מנק׳ נ׳ ט׳) 120 — (מנקוט ג׳ נ׳) 106 — בִּשֶׁת (ישע׳ ל״ז) 91 — בְּפִתְחִי (ישוק ל״ז) 155 — (ישוק מ׳) 17 — נְשָׁמָה (ישוק כ״ג)

— דִּבְלָתָה (יחז' ו' י"ד) 128 —
הָעֲשֵׁרֶת (יחז' כ"ז ל"ג) 85, 91 —
הַשָּׁאטִים (יחז' כ"ז כ"ו) 84 — הֶחָיְטִיבִי
(נחום ג' ח') 117 — וְאֵלִילָה (מיכה ה'
ח') 116 — וָאֹמַר (זכ' ג' ה') 46 —
וָבֹשֶׁת (יחז' י"ו ק"ג) 91 — וְהִגֵּה (יר'
מ"ח ל"ט) 127 — וְהִשְׁלַכְתָּנָה (עמוס ד'
155 — וְהָיוּ וְהָיִיתֶם וְחָיוּ וְחָיִיתֶם
108. — וַיְמָרֵד (מנח' ג' ו') 120 —
וְכָאֲחִין קְרִי (יר' כ"ט כ"ג) 126 — וְנִסְתַּם
(זכ' י"ד ה') 2 — וְנִצָּרוֹת (יר' ל"ג ג')
127 — וְסִחִיתָו (יחז' כ"ז ד') 68 —
יוֹעִידֵנִי (יר' מ"ט י"כ) 127 — יֵילִיל
יֵילִילוּ 106 — כְּחָרָבוֹת (יחז' כ"ו כ')
76 — כי אני דברתי (יחז' כ"ו י"ד)
74 — מְנֻרָּשׁוֹת (יחז' כ"ז כ"ח) 85 —
מָכְרָם (עמוס ג') 155 — מְשָׁחַת (יפע'
כ"ג) 155 — מְרֻדָּךְ (יפע' ל"ט) 53 —
מִשְׁחַק (מנח' ל' י') 105 — רָע (מנח'
ג' ט') 112 — שַׁלְהָבוֹת (יחז' מ' מ'
ומ"ל ג' ומ"ג ל' וט') 156 — שַׁלְטֵיהֶם
(יחז' כ"ז י"ל) 83 — שִׁמַּעְתִּי (יר' ד' י"ח)
75, 90 — תִּפְתַּח (יר' ל' י"ד) 63. —
הלופי המסורות שבין המערבאי
והמדנחאי 5, 9, 72, 122 — 132.
חלוק הפסוקים 4, 48, 134.
חלוקת המפסיקים 41.
חלוקת המשרתים 41.
טברניים 9, 10, 123.
טפחא 29, 43.
טרם 20, 21, 22, 23, 31, 56, 60,
63, 69, 74, 88, 89, 109, 120.
יְהֹוָה 88.
יְחִיתָן (מנח' ג' י"ז) 119 —.
יֵדַע יֵיטִיב יֵילִיל 115, 116.
יָמָה 103.
יַפְתִּ 91.
ירח בן יומו 32.
יִשַּׁבְתִּי (יר' כ"ג) 103.
יתיב 26.
כְּדָמָה (יחז' כ"ז ל"ג) 85, 180.
כ"ף ומ"ם מתחלפים 81, 179.
כְּהִיִּים 82, 124, 130.
לא־לו 109.
לֶאמֹר 60 — 62.
לגרמיה 21, 23, 50, 62.
לְדַרְיָוֶשׁ (מגי ב') 73.
לוח התנועות 12.
לֶחֶם (פופפיס ה' מ') 54.
לְחִתָּיִם (יחז' כ"ז ה') 81, 179.
לָמָּה 103, 104, 182, 183, 184.
לַעֲשֹׂר 166, 176.
מְבַעַת מְשָׁרֵת 135, 137.
מהפך 26, 69.
מירא כפולה 30.
מירא משרת בתיבותא 82, 88.
מלעיל ומלרע 109, 183.
מלעיל ומלרע בהפעיל 67, 68 — בלורי
קל ע"ו 184.
מְלֵאָתִי (יפע' ב') 102.
מְטֻנּוּ 2, 45, 104.
מסורות 109 (bis). 122 — 132. 176,
177, 178.
מסורות טבריות 23, 24.
מערבאי ומדנחאי 54, 85, 122—132.
מפיק 7, 103, 106, 125, 130.
מקור בתמונת עבר 106 — 108, 185.
מְקֻנַּנְתִּי (יר' כ"ג י"ג) 103.
מקף 50, 51.
מִשְׁנָה 145.

משרתים 35, 41, 160.
משרתי האתנח 31. מ' הזקף 27.
מ' הזרקא 19. מ' הטרם 21. מ'
הטפחא 29. מ' הלגרמיה 25. מ'
הסנולתא 19. מ' הפשטא 26.
מ' הרביע 23. מ' התביר 28.
מתג 18, 46, 51, 71, 72.
נהרדאי 9, 123, 129.
נקוד אל"ף איתן 12, 18, 63, 76,
103, 106, 108, 121.
נקוד אל"ף הנוסף בראש השמות
84.
נקוד אל"ף נח נסתר 60, 76, 85, 120.
נקוד אותיות השמוש בראש פעלי
היה חיה 60, 64, 104, 108. .
נקוד ה"א הפעיל 195.
נקוד האשורי או הבבלי 1, 2, 5, 8, 9.
נקוד הבבלי שנתקיים רשמים
ממנו בנקוד הטברני: בלי"ף לים"ן
נספעל 63 — אֲעֶנֶּה 93 — בַּהֲמוֹת 92
— בְּעֶבְרוֹת 93 — הַזְכַּרְכֶּם 93 —
הֵישְׁכֶם 92 — הֶעָלָה, הֶעֱבַרְתָּ 93, 105
186 — וַתְּשַׁם 93 — חִזְקִיהוּ חִלְקִיהוּ
60, 93 — נֶחֱרָבוֹת נַעֲלָמָה 93 —
נִשְׁבָּרֶת = נְשִׁבְּרַת (יחז' כ"ז ל"ד) 91,
92 — עבר נפעל מן נל"ה 92 —
שָׁכַחְתָּ (יר' י"ג כ"ה) 75, 93 — שַׁלָּמָה־
שַׁקַּמְתִּי 93 — שֵׁשׁ־ (נח' ז' י"ב) 156.
נקוד השמ"ת הסנוליים 74, 75, (bis)
104, 105, 185.
נקוד טעם העליון והתחתון 46, 47.
נקוד וא"ו החבור 3, 15, 45, 56,
104, 108.
נקוד וא"ו המהפך מעתיד לעבר
לפני יו"ד שואי 104.
נקוד זר בכה"ק 155, 156.
נקוד נוכחת בעבר 74, 75, 85,
89 — 100, 181.
נקוד עתיד קצר מן נל"ה 74, 75.
נקוד פ"א גרונית בעבר הפעיל 89.
נקוד פ"א גרונית בעבר נפעל
76, 89.
נקוד פ"א גרונית בעתיד קל 72,
75, 89, 106, 108.
נקוד שי"ן שמאלית 11, 105.
נקוד שם הויה 45, 63, 103, 119.
סְבֻלוֹ סְבָכוֹ 70.
סגול וחטף סגול תמורת צירה
וחטף צירה: 56, 57, 62, 63, 74,
105, 106, 108.
סגול תמורת חירק: אֶל אֲלֵיקִים 119,
186 — אָמַרתּ 154 — בְּהֶמתך 51 —
הֶראם והֶחזיקו ויֶחזק 55 — חֶביון 120 —
חֶלבון 84 — מֶמשלתו ומֶמשלתך 56
— עֶברתך עֶריה 120 — עֶנלך 51
— עֶשׂרה 67 — (ועיין בקיד ל' ל"ז
ובקוד פ"ל נבוכיום) —
סגול תמורת פתח: אמרפל אטת אשר
ברזל גרזן 54 — גֶללי 55 — דְּבֶר כְּבֶם
כְּפֶר 117. — ־ה נספעלים ומעוט ן
נלי"ה 54, 117 — ויאמר 56, 76 —
וַיִּשְׁחַק 55, 154 — ולבן 118 — וַתַּר
54 — יַדכם 55 — כינוי ־ךָ, ־כֶ נו
־נָה 104, 105 — כינוי ־הָ, ־הֶ
הֵם הֵן כֶּם כֶּן תֶּם תֶּן 55 — כֶּעמיר 89
— כרמל 54 — לפני הח"ע בקמץ
76 — למרחבי 104 — סֶלה 120 —
פֶּן 45 — תְּשׁוּטֶת 54. — ועיין 185.
סגול תמורת צירה חטוף: המשלה
מֶמשלת 56, 89 — אֶת בֶּן יֶשׁ 45
ואחלֶלך ואתֶנך 106 — וימֶד 120
ויֶשֶׁם 121. — ידֶבר־בי 106 —

סגולתא 19, 25 —
סגולתא מסולסלתא 19, 20.
סוף פסוק 133, 134.
סוראי 9, 123, 129.
סלוק 31.
עֲטְטִיט 110.
עֲרוֹת 120.
עֶשֶׁת 167.
עַשְׁתֵּי 60, 67, 167, 168.
פאקסימילע 44
פזר 22, 25, 31, 32, 47 —
פזר גדול 32.
פסק 24, 39, 42, 50.
פשטא 20, 25, 27, 28, 29.
פשטא מתרדף 25, 26, 51, 89, 120.
פתח 18, 117, 118.
פתח גנוב 17, 45, 63, 104.
צְאוֹ 110.
צירה בהברה מורכבת בלתי מוטעמת 12, 51, 82, 83, 89, 160.
צירה וחטף־צירה 74, (bis) 105, 106, 108.
צירה חטוף 12, 17, 18.
קָבְלוֹ, קָטָנִי 70.
קדמא 40 99.
קוסטום 69.
קטן גדול תמור חולם 93, (bis) 119.
קְעָרוֹתיו 110.
קראים 5, 9, 10.
קרי וכתיב 82, 83, 120.
קרני פרה עיין פ כ גדול.
רביע 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 31, 32, 56, 60, 62, 63, 81, 88, 89, 106, (bis) 109.
רבוי זוני 140, 141.
רדיפת הטעמים 33.
רפה 7, 176, 177, 178.
רָעַת רָעַתכם (פוסע י') 69.
שְׁבָעוֹת (יסק' מ"ה כ"ל) 163.
שׁוּבְכוּם (יכ' כ' ו') 128.
שורק חטוף 12.
שַׁכַּנְתִּי (יכ' כ"ג י"ג) 103.
שלשלת 19, 20.
שמות הטעמים בלשון ערבי 42, 43, 44.
שָׁמָה 103.
שַׁנִּית 145.
שְׁתַּיִם שָׁתֵי 141, 142, 143.
תביר 21, 26, 27, 28, 88.
־תי סופי (לנוכחת בעבר) שברתי, נתקתי (יכ' ג' כ') 93 — הלתי, ילדתי, גדלתי, רוממתי (יפע' כ"ג ד') 94 — הפקדתי (יפע' פ"ג ו') 95 — דמיתי (יכ' ו' ג') 95 — שקמתי (פוס' פ' ז') 96 — ראיתי (יסק' ע"ז כ') 97 — ונתתי (יסק' ע"ז פ"ל) 98 — ונתתי (יסק' כ"ו ג') 99 — והחרמתי (ע"כ ד' י"ב) 89, 100 — והבאתי (נכ' כ"ז י"ג) 97 — ועיין 180, 181, 182 —
תָּכִין (ב' י' י"ז) 151.
תלישא גדולה 22, 31, 36 — 40.
תלישא קטנה 36 — 40, 47, 179.
תנועות בבליות 11, 12.
תָּעֲבדם 50.
תרגום יונתן 124.
תרי טעמי 31.
תְּשׁוּמֶת 55.

תיקונים

(הכוכב הקטן אצל הצי"ע מורה על מניין השורות מלמטה למעלה)

צ' 2 שורה 16: שנקודיהם. צ"ל שנקודם. — צד 8 שורה 3*: והשתנות. צ"ל והשתנותן. — צד 12 שורה 6*: בקבוץ. צ"ל בשורק. — צד 31 שורה 7: בֵּ' צ"ל: חֵ'. — צד 32 שורה 15: אֵלֵף. צ"ל אֶלֶף. — שם שורה 16: אֵלֵף. צ"ל אֶלֶף. — צד 34 שורה 6: מלת־עֵלית. צ"ל מלת עלית־. — צד 40 שורה 12: הבֵּליים. צ"ל הבֶּליים. — צד 49 שורה 2*: וֵאֵת. צ"ל וְאֵת. — צד 50 שורה 3*: שלשת. צ"ל שלשתן. — צד 56 שורה 12: ולפעמים נלמ דגש ומלגע ולז הלמ"ד נפסק כמנ. צ"ל וכן פעם לפז דגש ומלעיל ולמ"ד נפסק כמנ (יעויין להלן מנק' נ' 6). — צד 63 שורה 9*: ן'. צ"ל ז'. — צד 66 שורה 2*: מצאתֵך. צ"ל מצאתֶך. — צד 72 שורה 4: קָבְלוֹ. צ"ל קָבְלוֹ. — שם שורה 14: יֶחֱדַל יֶחְדַּל. צ"ל יֶחְדַּל יֶחְדַּל. — צד 73 שורה 4*: וישפה. צ"ל וישפה. — צד 73 שורה 4*: כֵּי"ן. צ"ל כ"ף. — צד 73 שורה 2*: הקֶרֶן. צ"ל הקָרֶן. — צד 74 שורה 1*: וֵיבך. צ"ל וֵיבך. — צד 79 שורה 8: חֲבושים. צ"ל חבושים. — צד 82 שורה 8: כֵּי"ן צ"ל כ"ף. — צד 87 שורה: 1*: בציוו. צ"ל בציון. — צד 91 שורה 7: קֵל"ג. צ"ל קל"ג. — צד 94 שורה 13: שלשת. צ"ל ארבעת. — צד 96 שורה 1: להכור צ"ל להכיר. — צד 103 שורה 1: שָׁכַנתי. צ"ל שכנתי. — שם שורה 2 וילדת. צ"ל וילדת. — שם שורה 11: מקֻנַּתי. צ"ל מקֻנָתי. — צד 104 שורה 1*: מֵמנו. צ"ל ממנו. — צד 110 שורה 6*: עֵעות. צ"ל טעות. — צד 111 שורה 5*: כל־מלאכה. צ"ל כל מלאכה. — צד 127 נסעסמנו קוסי הסולות ג', ד' וכ' מלמעס, ול"ל נסוכה ס': וקרא־לה נסוכה ד': ואת ההעיר. נסוכס ג': לא לבד. — צד 134 שורה 21: לאו חיה. צ"ל לא חיה. — צד 136 שורה 12: בד. צ"ל בה. — צד 138 שורה 14: יהודאי. צ"ל יחודאי. — צד 142 שורה 9*: משתים. צ"ל משתים. — צד 144 שורה 4*: בחירק. צ"ל במקרא. — צד 173 שורה 15*: הסס, ומכניס. צ"ל והס מכניס.